

קונטרס

כפיית מאסר

בירור הלכה בפירצה הנוראה שע"י "הרבנות הראשית"
להתיר אשת איש לשוק בגט מעושה שלא כדין
ולהרבות ממזרים בישראל רח"ל

קונטרס

כפיות מאסר

בירור הלכה בענין פסלנות "גט המעושה"
של האשה: חסיה מאירסון [לבית קסלר] מב"ב

אחת מן ה"גיטין הפסולין" שביצע הפוקר שינפלד (משמשו של עוקר הדת גורן) מה"רבנות" ירושלים, על בעל שלא הכיר בסמכותם, אלא שהכריחוהו בשוטרים לבא לפניהם, ולאחר שדנהו ל"בזיונות" עצומים חבשוהו ככלא מקום פושעים נכזים ושלמים, ומשם הובל אצלם כשידיו ורגליו כבולים באזיקים, וככה הכריחוהו ליתן "גט מעושה" לאשתו המורדת, וכל זה למרות ש"דיין" אחד מהרכב שלהם יצא משם במחאה, [ובזה עשו גם לעג וקלם מ"בית הדין הגדול" שלהם שאסרו הכפיה בנידון זה]. והיות שבית דינינו הכריזו: שהגט בטל ובניה משני ממזרים, אשר על כן בכדי לאפרושי מאיסורא ד"אשת איש" וטמיעת "ממזרים" בישראל, וגם בכדי למנוע פירצה זו בעתיד, נוכיח פסלנות גט זה על פי תוה"ק.

ויתבאר בו עוד: שכל גט שתקבל אשה זו מרם שיוסר לגמרי מהבעל פחד אונס הרי הוא גם כן פסול ובטל בוודאי, וכמבואר בפנים (סי' ו', ענף ב') בארוכה ובחדא מחתא יתגלה אפס קצחו מכעיטת ה"רבנות" כגזירת תוה"ק: שכשרות הגט תלוי כרצון הבעל, ובנידתם באיסור החמור דאשת איש ע"י היתירי הבל מלאים דופי קלות ובורות ובניגוד ל"כללי הוראה" המסורה לנו בשו"ע וגדולי הפוסקים שכתבו דהו"ל "דייני שקר" "רשעים" "עוקרי הדת" ו"מינים", וכמה גדולים דברי חכמים מדור הקודם שאסרו הוראתם משום שמטרתם להשתלט על תורתנו הק' ובפרט בניני אישות, וח'ו לסמוך על גיטין שלהם

* * *

חוכר בעזרת החונן לאדם דעת, נותן ליעף כח ולאין אונים עצמה ירבה
אברהם שמואל יהודה בלא"א הרה"ה נתן ז"ל געשטעמנער

מייסד וחבר ביד"צ שער המשפט, וראב"ד ביד"צ סניף שמרו משפט
מתדיינים כחנם בהענקת כל הזכויות המגיעות לבעלי דין על פי דין תוה"ק
והפס"ד ניתן עם נימוקים ("מהיכן דנתוני") ככתב עם זכות ערעור על מעות

מח"ס: מחזה איש (ביאורי סוגיות וחי' הלכות, כ"ח), תורת אמך (דיני נשים בת"ת, ג"ח)
שפוט השופטים (דיחוי פס"ד מעוות), מגילת פלסתר (הוכחת זיוף המגלת ספר להיעב"ץ)
משפטים כהלכתם (בה' דיינים), פתילי חותם, משפט הכפיה, ותוקף הסכם (בה' גיטין)

יוצא לאור בהשתדלות ובסיוע "וועד למשמרת כשרות גיטין"
מהדורא "תליתאי" ומורחבת * אייר תשע"ב מאנסי נ. י.

לשלוח הערות:

A. GESTETNER
17 MOSIER COURT
MONSEY, N. Y. 10952
TEL. (845) 425-9708

מפתח תוכן הסימנים והענפים:

סימן א: דל"ש חדר"ת על הפוסל גם בביסוס מקורות ונמוקים, אדרבה חייב להתריע [דף ז]. סיכום העולה [דף ח].

סימן ב: עד היכן שפסלו הפוסקים כל כפיית גם כשהבעל אינו מאותן שש המנויין במשנה [דף ח]. **ענף א:** דאין כופין רק אותן שש המנויין במשנה, ולא יותר מזה כלל [דף ח]. **ענף ב:** דטענת "מאים עלי" אינו מתיר כפיית גם בשו"א [דף יא]. **ענף ג:** דאף כשיש להאשה אמתלאות חזקות ומבוררות על אמתת המאיות, מ"מ אינו מתיר כפיית גם, וכש"כ בנ"ד שאין לה אמתלא כלל [דף טו]. **ענף ד:** דעת תורה ברורה: דהיותם בפירוד זמן רב, ואף למשך כל ימי חייהם, אינו מתיר כפיה בשום אופן [דף יח]. **ענף ה:** כשיש רגלים לדבר שאחרים הסיתוהו למעון מאים עלי וכנ"ד, גם הרמב"ם מודה דאין כופין [דף כא]. **ענף ו:** דע"פ ג' גדרים מהפוסקים בשיטת הרמב"ם, נמצא דבנ"ד גם לשיטתו אין כופין [דף כד]. סיכום העולה מסימן זה [דף כו].

סימן ג: דחייב קיום מצות פו"ר אינו יכול לשמש בשו"א כהיתר לכפיית גם [דף כז]. **ענף א:** הפרכת הראיה מדברי הג"מ [דף כז]. **ענף ב:** הפרכת הראיה מדברי המשיב בשו"ת רמ"א [דף כט]. **ענף ג:** הפרכת הראיה מדברי הגרעק"א. [דף לא] **ענף ד:** דהיתר כפיה על סמך חיוב קיום פו"ר נפרד מדברי כל הפוסקים [דף לב]. **ענף ה:** ביאור הטעם דלא כפיין מטעם חיוב קיום פו"ר [דף לה]. סיכום העולה מסימן זה [דף לו].

סימן ד: דליכא שום "חיוב" [או אף רק "מצוה"] כלל על בעלה של מורדת במענת מאים עלי, לגרשה [דף לז]. **ענף א:** הסכמת כל הפוסקים דליכא שום חיוב על הבעל לגרש מורדת במאים עלי [דף לז]. **ענף ב:** הפרכת הראיה המסולף מדברי התשב"ץ, כאילו שיש מצוה וחיוב לצאת יד"ש לגרש מכח מענת מאים עלי [דף לח]. **ענף ג:** הפרכת ראיה המסולף מלשון הרמ"א בהלכות נדרים, כאילו שיש חיוב גירושין למורדת במ"ע [דף מ]. **ענף ד:** הפרכת דברי בורות של אחד הדיינים: דהיות דלהחזיר השלו"ב נחויין שיתוף פעולה מהאשה והיא ממאנת, ממילא יש חיוב על הבעל לגרשה [דף מג]. **ענף ה:** דגם מכח קיום מצות פו"ר ליכא חיוב לגרש מורדת במ"ע [דף מד]. **ענף ו:** בעל שחייבוהו לגרש שלא כדוין, ועמד וגירש על פי ציוויים הגט פסול מדין "מעושה" [דף מד]. סיכום העולה מסימן זה [דף מו].

סימן ה: דביוש פומכי להבעל ל"ה בנדר "הרחקה" רק "כפיה" שפוסל את הגט אף כמי ש"חייב לגרש", וכש"כ כמי ש"אינו חייב" וכבנ"ד [דף מו]. **ענף א:** ד"הרחקה דר"ת" לא הותרה רק על ה"חייב לגרש", ולא על טענת מאים עלי ד"פסור מלגרש" [דף מו]. **ענף ב:** ד"הרחקה דר"ת" מוגבל רק ל"מנעית טובה" בלבד, ולא ל"עשיית רעה" [דף נב]. **ענף ג:** דברי הפוסקים דכהיום נחשבין אף ה"הרחקות" כ"כפיה" גמורה [דף נה]. סיכום העולה מסימן זה [דף נז].

סימן ו: דל"ש להכשיר הכפיה מכח הנימוק המופרך דע"י מחילת הכתובה הו"ל כ"זבני" [דף נח]. **ענף א:** דליכא חיוב כתובה כלל למורדת במאים עלי בכנ"ד, וממילא אין כאן שום "זבני" כלל [דף נח]. **ענף ב:** דאופן מתן מעות בכנ"ד, אין בכוחה להכשיר כפיית הגט בשו"א, וכו"ע מודים בזה [דף סא]. **ענף ג:** דברי הפוסקים ד"מחילת חוב" גרידא לא מיחשב כ"זבני" כלל, וכש"כ דלא "מחילת כתובה" [דף סג]. **ענף ד:** דהפרכת כל עצם רעיון זה: כאילו דיש בכח מחילת הכתובה להכשיר הכפיה מטעם "זבני", מוכרח מכל הפוסקים שלא התירו לכופ מטעם זה [דף סה]. סיכום העולה מסימן זה [דף סה].

סימן ז: פסלנות המוחלט של הגט מדין "הפחדה" ומדין "מאסר" [ו"צו עיכוב"] בפועל [דף סו]. **ענף א:** כיון דאיימו עליו לאסרו, ויש בכוחם לזה, היה הגט פסול מדין הפחדה אף כשל"ה נאסר [דף סו]. **ענף ב:** ד"מאסר" או "צו עיכוב" פוסל כל גט רגיל דלאחר כך, וזולת כשהסירוהו, וגם הודיעו לו: שלא יאסרנו עוד אף כשלא יתן גט [דף סח]. **ענף ג:** דהאמתלא הבדויה כאילו שנחשב על זילותא דב"ד ולא על הגט, אינו מועיל להכשיר הכפיה [דף סט]. סיכום העולה מסימן זה [דף עא].

סימן ח: אפילו כשיש רק "חשש פסול" על גמ, אסור לכופ על גמ שני, וכש"כ כשיש "פסול גמור" בבנ"ד [דף עא]. **ענף א:** מקור דין זה ועניינו [דף עא]. **ענף ב:** אוסף דברי הפוסקים, דאפילו רק "חשש פסלנות" על גמ, אינו מתיר לכופ על גמ שני [דף עג]. סיכום העולה מסימן זה [דף עה].

סימן ט: שלשה חומות חזקות ובצורות מהחת"ם החזו"א והדבר יהושע: דאם עשו כפיה אף רק נגד שיטה יחידאה, הגט פסול ובטל כמוחלט [דף עה]. **ענף א:** שיטת החת"ם: דאם כפו במקום שיש שיטה שאין כופין, הגט פסול ובטל אפילו בדיעבד, מתורת וודאי ולא מספק [דף עו]. **ענף ב:** דעת החזו"א: דאם כפו במקום שיש שיטה האוסר הכפיה, יש להם דין "הדיוטין" ו"מודין" והגט פסול ובטל לכו"ע ואף לדעת הרמב"ם [דף עט]. **ענף ג:** דעת הדבר יהושע [והחת"ם]: דככ"מ שיש דיעה שאסור לכופ, יש להבעל זכות "קיי"ל", ואם כפו אותו, הגט פסול אף בדיעבד [דף פ]. סיכום העולה מסימן זה [דף פב].

סימן י: אוסף הסיכומים מכל הסימנים שבקונטרס [דף פב]. סוף דבר: וסקירה כללית בגודל הפירצה [דף פה].

התנצלות המחבר, בלב נשבר ונדכה מדבר

בלב קרוע ומורתח אנו מפרסמים את הקונטרס הנוכחי לפני הוגי תורה, והגם שבדרך כלל מחברים מלאים גילה בעת שרואים שספרם פרי יגיעתם ועמלם מופיע לאור, לא כן הוא בנ"ד, כי קונטרס זה נכתבה בדם התמצית מתוך כאב וצער גדול בהתבוננות לאן שהגענו. וביותר היה קשה עלינו מאוד, לפגוע בכבוד בנ"א ולהכאיבם ח"ו, הן בנוגע להרבנים שעל קולר צווארם תלוי הפירצה הנורא הזו, ובעיקר בנוגע להמשפחות שימצאו עצמם נפגעים מדברינו, מאוד עגמה נפשינו שהוכרחנו לזה, ואנו מבקשים ממו מהם.

ליהוי ידוע, שלא נכנסנו לתוך עסק זה מתוך קלות ראש וכלי התבוננות ח"ו, מכירים אנו היטב במה דברים אמורים, ימי הזקנה ממשמשים ובאים וכל יהודי מאמין יודע שיגיע העת שיצטרך ליתן דו"ח ולהשיב מענה על כל ביטוי והגה. אבל היא הנותנת, דהרי דו"ח זה אינו מוגבל רק על החיוב, אלא גם על השלילה מלמחות בעוברי עבירה, וכידוע. **ומעתה**, בזמן שידוע לנו: שע"פ גרדי דין תוה"ק גט זה במל, וכמו שהכרזנו ביום ט' טבת העל"ט. הרי חובת ה"ערבות", מה שכל אחד מישראל נכרתו עליו אלפי ריבואות כריתת בריתות, [וכמבואר בגמרא (סוטה ל"ז, ע"ג), ובתוס' (שם, ד"ה אמר)] רובץ עלינו, ושולל מאתנו כל אפשרות של שתיקה והתעלמות. **ובפרט** כשהבעל פנה אלינו וערער על אונסו, הרי בכגון דא אמה"כ אין חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד ה'.

אנו קוראים ומתחננים לכל האחראים בפרשה זו, שיתבוננו היטב במבט של אמת וללא התנצחות, בהמצב הנורא לאן שנקלענו והגענו: **פוקר** מה"רבנות" המציא "חיוב גירושין" מה שמצין מאצבעו בניגוד להלכה ולכללי הוראה, ונמצאו רבנים וראשי ישיבה מתוך המחנה שסמכו את ידיו בעינים סגורות, ונתנו לצד האשה כתב נגד הבעל מבלי לשמוע מה שבפיו, [ומבלי שירגישו שהמקור שציינו הוא "טעות בד"מ" כמבואר בפנים (סי' ד', ענפיס ט' וצ'), ונכשלו בלא יודעין בלפנ"ע וכמבואר בפנים (שם, ענף ו')], מה שעל סמך זה גרמו להתיר דמו של הבעל ומשפחתו, ורודפים ומבזים אותם, [בניגוד להלכה הברורה וכמבואר בפנים (סי' ה', ענפיס ז' וג')], כשתוצאתו אח"כ גט מעושה.

ולעומת זה: כשהטעות והפסול מתברר, במקום שידרו על האמת: שאין כאן "חיוב גירושין", ויחזרו מדבריהם וכפי שר"ת מצוה עליהם, [ראה לקמן (סי' ד', ענף ו', אומ צ')]. **ובמקום** שהם "שיש בידם למחות" יתעוררו לעמוד בפרץ למנוע האיסורים והמכשולות והרדיפות והמסירות לידי קלגסי המשטרה של ה"אינקביזיציע הציונית" שהושיבוהו בכלא, ורודפים אחריו לחזור ולאסרו לאורך ימים ח"ו, דבר הפוסל הגט ומסתיים בהתרת אשת איש שלא כדון רח"ל, הם כובשים את פניהם בקרקע ושוקים, ופתאום אין ביכולתם להוציא כתבים... **איך** יוכלו לחשוב שאין הקולר תלוי בצוארם, דכי מה נותן הכח והעוז לצד האשה להמשיך בזה אם לא הסכמתם בשתיקה. **אדרבה**, אם יש ביד מישוהו לדחות דברינו ולהוכיח כשרות הגט ע"פ גרדי תוה"ק וכללי הוראה, נשמח כשיוכיח זאת לעין כל, כי נפטר עי"ז ממשא הערבות הרובץ עלינו, ולא למענינו יעש, כי אם למען כבוד תוה"ק וטוהר מחנינו.

והיות שידוע ידענו כי רבים יתמהו עלינו, דמה אנו לעמוד במקום גדולים, ומי יאמר זכיתי לבי והגני נקי מכל שימצא דחימצא. **על** כן אשא את משלי ואומר: **מלך** גדול עמד בקשרי מלחמה עם שונאיו, המלחמה היתה כבידה פנים ואחור, והגיע למצב שהשונא התגבר וכל השרים אבדו עצה ורעדה אחזתם, והתחילו לנוס משדה הקרב וכמעט שהמלך נשבה משונאיו. **באותו** רגע כשהכל היה נראה כאבוד ח"ו, נצניץ בלב איש חיל פשוט עצה איך לנצח את האויבים ולהציל את המלך. **בעת** כזאת, האם יאות לו לסוג אחור, בהיותו חושד עצמו דאולי אין כוונתו שלימה לטובת המלך, דיתכן שנגנב בלבו איזה פניה אחרת. **אדרבה** לעת כזאת שהמלך ומלכותו עומדים על סף סכנת התמוטטות, אין הזמן גרמא לחשוב מחשבות ענוה, כי הדבר הראשון שמוטל עליו לעשות, הוא פעולת ההצלה מבלי להתחשב אם כוונתו שלימה, דאם יסוג אחור עקב חשבונות אלו הלא עגוש ייענש ויתחייב ראשו למלך.

והנמשל מובן, מכירים אנחנו את מקומינו, והלואי והיתה מלאכתנו נעשית ע"י אחרים, דאו בודאי שהיינו נסוגים אחור ונחבאים בחור העכברים. **אבל** היות שכולם אבדו עצה וכובשים את פניהם בקרקע, בזמן שתורת ה' וקדושת עמו עומדים על סף התמוטטות, שעמדו עלינו בני בליעל שבהיותם לקויים בדיעות כוזבות ונפסדות, העמידו לעצמם מטרה להרוס משפחות, לגזול נשים מבעליהן, ולהכניס פסולי חיתון לתוך מחנינו, אין אנו בני חרוין לפטור עצמינו ממלאכה קשה זו. **והדן** אותנו לכף זכות, ידונו אותו מן השמים לכף זכות, א"ס.

כפייית מאמר

מהדורא חדשה ומורחבת

בירור פסלנות גמ המעושה של האשה חסיה מאירסון [לבית קסלר]

ובו עשרה סימנים:

[סימן א]: דל"ש חדר"ת על הפוסל גמ בביסוס מקורות ונמוקים, אדרבה חייבים להתריע. [סימן ב]: עד היכן שפסלו הפוסקים כל כפיית גמ כשהבעל אינו מאותן שש המנויין במשנה. [סימן ג]: דחיוב קיום מצות פו"ר אינו יכול לשמש בשו"א כהיתר לכפיית גמ. [סימן ד]: דליכא שום "חיוב" [או אף רק "מצוה"] כלל על בעלה דמורדת במענת מאים עלי, לגרשה. [סימן ה]: דכיוש פומכי להבעל ל"ה בנדר "הרחקה" רק "כפיה" שפוסל את הגט אף במי ש"חייב לגרש", וכש"כ במי ש"אינו חייב" כבנ"ד. [סימן ו]: דל"ש להכשיר הכפיה מכח הנימוק המופרך דע"י מחילת הכתובה הו"ל כ"זביני". [סימן ז]: פסלנות המוחלט של הגט מדין "הפחדה" ומדין "מאסר" [ו"צו עיכוב"] בפועל. [סימן ח]: אפילו כשיש רק "חשש פסול" על גמ, אסור לכוף על גמ שני, וכש"כ כשיש "פסול גמור" כבנ"ד. [סימן ט]: שלשה חומות חזקות ובעצרות מהחת"ס החזו"א והדבר יהושע: דאם עשו כפיה אף רק נגד שיטה יחידאה, הגט פסול ובטל במוחלט. [סימן י]: אוסף הסיכומים מכל הקונטרס.

הקדמה והסבר השתלשלות הענינים:

היות שכיום ט' לחודש טבת תשע"ב לפ"ק, פנה הבעל לבית דינינו שער המשפט [סניף שמרו משפט], וערער איך שאך זה יצא ונשתחרר ממאסרו לאחר שאנסוהו על מתן גט לאשתו, ושלח לנו המסמכים, וסיפר לנו השתלשלות הדברים: שהובל מן הכלא לה"רבנות" כשידיו ורגליו כבולים באזיקים, ובנוכחות שני שוטרים אנסוהו ליתן גט לאשתו. ועל סמך זה הוצאנו "כרוז בית דין" עוד בו ביום שהגט פסול ובטל.

והנה אך למותר ייחשב, לבוא ולהוכיח פסלנות "גמ מעושה" שנתבצע על בעל על ידי אונס גלוי ד"מאסר" [שהמסמכים שלהם מעידים ע"ז בתור הודאת בע"ד וכו'], וגם בהיותו כבול עדיין באזיקים ומשומר בשוטרים. והכל משום שאשתו מרדה עליו במענת "מאים עלי" מחמת דברים קטננים, [עברנו על כל הטעו"מ שבמסמכים, וברור דאינם נחשבים כאמתלא מבוררת ע"פ שום פוסק, ובפרט כשהבעל דגן ערך לה "מכתב פיוס" נפלא, זולת ע"פ דיעות הכוזבות של הפוקרים והמתחכמים שבימינו], דהרי הם דברים שבקל יוכל לתקנם.

דהרי כל בר בי רב דחד יומא יודע דגמ מעושה פסול ובטל מה"ת. וכש"כ בנ"ד, שאף המכונה אצלם "בית הדין הגדול" פסקו דאסור לכופו. ולא עוד, אלא שאף דיין אחד מהרכב זה גופא: [הרב "טולידאנו", חתן ה"ראשל"צ" שלהם הר' עובדיה יוסף], מיחה על הכפיה בעזבו את בית הדין כשראה איך שהבעל הובל לשם כבול באזיקים. ועל אחת כמה וכמה בנ"ד, שהבעל גם עשה "מסירת מודעה" כדינא, בכל פרטיה ודקדוקיה. הלא לאחר "מציאותיים" בולטים שכזה, בודאי שלא נצרך בירור הוכחת פסלנות המוחלט של גמ זה.

אמנם, בהיות שהתגברה בימינו שכחת התורה באופן נורא, ובפרט בידיעת קביעת ההלכה דבמה תליא, ונדמה לההמון ואף לכמה בני תורה, דכל מורה [ובפרט אם פקיע שמיה], יש בכוחו לסתום ולגזור שהגט כשר, מבלי להוכיח צדקת דבריו במקורות ונימוקים. או דלכל היותר די לו לברור בנכלי דתות איזה מקילים מבין הפוסקים ולהצביע עליהם, שכבר יהיה בכוחו עי"ז להחליט ולהתיר איסור החמור דאשת איש וממורות. אבל זהו טעות עצום

ויסודי, כי לא ידעו ולא יבינו, דמורה בישראל אפילו אם כגובה ארזים גובהו, אין לו אותו החירות מה שיש לו לשופט עכו"ם, שביכלתו להחליט כרצונו בלי מפריע, ברצותו מחמיר וברצונו מקיל, ומי יאמר לו מה שיעשה.

לא כן בדתוה"ק, שהמורה הוא מוגבל בהכרעתו והחלטתו שתהיה דוקא בהתאם ל"כללי הוראה וההכרעה" המסורה לנו בשו"ע וגדולי הפוסקים. וכל מורה ההולך שובב לברור מבין הפוסקים אותם השיטות המתאימים ל"שאיפותיו" או ל"הרגשותיו" כמלקט שיבלים, ומחליט כמותם בניגוד לכללים אלו. אפילו אם כגובה ארזים גובהו, הוא "דיין שקר" והוראתו במילה כמש"כ הרמ"א (מו"מ סי' כ"ה, ס"ג), והו"ל "עוקר הדת" ו"מיץ" כמש"כ מהרי"ק (שו"ת קמ"ט). ונקרא "רשע" כמש"כ ביבין ובוועז (ס"ג, סי' כ"ג). [וגם הוא בגדר "נביא שקר" כמש"כ בהקדמת שו"ת תירוש ויצהר, ע"ש]. ועד כדי כך צריכין לזהר שלא לומר הלכה מעוות בשם התוה"ק: שע"פ פסקו של היש"ש (נ"ק פ"ד, סי' ט'), חייב כ"א מישראל למסור נפשו על דבר זה בפועל ממש, ע"ש.

וזהו בדיוק מה שהתרחש בנידון דידן, המעיין בדברי הכל מה שכתבו ב"בירורים" שלהם [אחד מדעת הרוב], איך להצדיק ולהתיר הכפיה, יעמוד משתומם למראה עיניו, איך שבדרך המבוהל להשיג מטרתם, לא התביישו לכתוב בגלוי דברי בורות ורמיונות. וגם לא שמו מעצור לרוחם מלהסתמך לקולא בכל אורך "בירורם" חוזר ושוב על שיטות יחידאות, בניגוד לרוב מנין ובנין של הפוסקים, בכל שלב ושלב ממש..., מה שכל בר בי רב דחד יומא, שיש לו רק מושג קצת בדרכי בירור הלכה מרבתינו הפוסקים אשר מפייהם אנו חיים ומימיהם אנו שותין, מבין הפרכתם ורחייתם המוחלט מהלכה. ועד כדי כך מרדו ובעטו בהכללים, דאינו אף בגדר "טעות בדבר משנה", רק בגדר "הוידו בדבר משנה", כי אף לסניף בעלמא לא צירפו הפוסקים שיטות יחידאות אלו, וכש"כ לבנות עליהם כל היסוד להתרת א"א לעלמא..., דבר המוקצה ומופרך אצל כל יודע ספר, [ראה הס"ה המזעזע ב"סוף דבר", ע"ש].

וזהו דוגמא מובהקת מעדותו של מרן הגרי"ז זצ"ל (מכתב פ"ט), מש"כ בהסבר הסכנה המרחפת על כלל ישראל על ידי מוסד ה"רבנות" הציוני דנן: ש"רצונם להשתלט על התורה - בעניני אישות", ע"ש. כי עלינו לדעת, דמה שכל הפוקרים ועוקרי הדת למיניהם: [משכילים רעפארמער נעאלאגן, ה"רבנות"] נפלטו מכלל ישראל, לא היתה מחמת חוסר ידיעתם בתורה, דהיו ביניהם גם ת"ח גדולים וכידוע, הם נבדלו לרעה מעדת ישראל, משום שנטו את התורה"ק לרצונם ע"י שהאחזו על שיטות יחידאות לקולא בניגוד ל"כללי הפוסקים". **וממילא** פשוט, דכל מי שעושה כן הוא כמותם, אפילו אם הוא גדול בדיעת התורה, ובודאי דלא משנה בזה אם הוא נערץ אצל ההמון, וכש"כ דלא הלבוש או החוג, דאף אם הוא אדם נערץ מאוד, והוא מלוכב כהיראים וגם משתיך לחוג היראים, כל שעושה כך, דינו כפוקר ועוקר הדת, ואסור לסמוך עליו.

לאורך כל זה פשוט, דבאמת לא עלינו מוטל המלאכה להוכיח ב"בירור הלכה" את פסלנותה המוחלט של ה"גט מעושה" דנן, דבר שכן הוא ע"פ אמיתת פשטות התורה. **אדרבה**, אם יש מישהו הרוצה להכשיר גט כזה, בודאי שאין בכוחו לעשות כן מבלי להוכיח בגלוי צדקת דבריו בראיות ונימוקים ומקורות, בהתאם ל"כללי הוראה והכרעה", וטרם שעושה כן, הרי הגט הוא בחזקת פסול ובטל. **עכ"ז**, בכדי שלא לנטוש מדרכינו שמאז ומקדם: לבסס כל "פסק" ו"הוראה" היוצא מבית דינינו, עם מקורות ונימוקים, אשר על כן באנו להוכיח כאן עכ"פ "חלק" מן הנימוקים והמקורות שעליה ביססנו את החלטתינו, וגם זאת רק בקיצור נמרץ, מעין "מראה מקומות" לדברי הפוסקים, כדי שהקורא יוכל לבדוק בדבריהם, ומה' נשאל עזר שלא להכשל בדבר הלכה, וזה החלי בעוהשי"ת.

[והיות, דכשעמדנו בשלבים האחרונים בעריכת בירור זה, הגיע לידינו התביעה החדשה שהגישו צד האשה נגד הבעל ביום כ"ב טבת: שיחזרו לכוף את הבעל על מתן גט שנית מכיון ש"הוציא לעז" על הגט, וקלגסי המשטרה של ה"אינקביזיציע הציונית" רודפים ומחפשים אחריו לתפסו ולאסרו ע"פ ציווי ה"רבנות" שע"פ בקשתה. **ומבין** השיטין של דבריהם, מבצבץ ויוצא דברי בורות, כאילו שע"י שכתבו עכשיו שהתביעה הוא: על בויון הבי"ד.. [ולא על גט], או כאילו שהיה כאן "זבני", וכאילו שיש אפשרות כלשהו להכשיר בזה את הכפיה ח"ו, ובמפשותם עדיין חולמים בדמיונם, שיתכן אפשרות ל"הכריח" הבעל "שירצה" לגרשה, שני מושגים הפכיים שא"א לאחדם בשו"א [זולת כשיש היתר כפיה אמיתי, וכידוע]. **לאורך** זאת, הוספנו הסימנים ו' - ח', להוכיח דחיית והפרכת רעיון זה].

סימן א

דל"ש חדר"ת על מי שפוסל גט עם ביסוס מקורות ונמוקים להלכה, אדרבה כל היודע פסול בגט מחויב להתריע ולהודיע

הנה, טרם כל שיח יצמח בביאור פסלנות המוחלט של גט זה, מקודם נחויץ להדגיש, בכדי לסתום פיות של הרוצים להכשיר גט פסול זה שלא כדיון, שלא יבואו עלינו מעוטפים בטליתם, ולהפך את הקערה על פיה, לאיים על המעריים על הגט בצדק, להאשימם ולהרעיש עליהם בנשק האיום: כאילו שעברו בזה על ה"חרם דרבינו תם": שלא להוציא לעז על הגט, המובא במדרבי (גיטין, אומ מנ"ה), ובשו"ע (אה"ע סי' קנ"ד, סכ"ג. ונסדה"ג, ע"ש).

אשר על כן, נעתיק לכאן לשונות וביטויים מגדולי הפוסקים, איך שכולם מאשרים ומעידים פה אחד, דחרם זה ל"ש רק על מי שהיה בשעת הגט וראה פסול ושתק, או על מי שמוציא לעז על הגט בשקר ובזדון ומבלי להראות שום ביסוס הלכתי. לא כן מי שמערער על פסלנות הגט תוך כדי להראות פנים מסבירות בהלכה, עם ביסוס יסודות ומקורות לדינא וכבנ"ד, דל"ש בזה חדר"ת כלל.

ביטול דברי האומרים שיש חדר"ת בכה"ג

א. דהנה על האומרים שיש חדר"ת צכה"ג, כתב בשו"ת [א], בצלאל אשכנזי (סי' ע"ו): "הצל יפנה פיהם". [ב], ומהר"ם לובלין (סי' קכ"ב, ד"ה גס מה שמהנדזין): כתב: "חלילה לומר כן, הלא כל המשוזות מהאחרונים מלאים מכאלה..", והאומר זה, הוא בכלל שאינם זקיאים ויודעים צמיצ גיטין... אדרבה מי שמחזיק ידה.. ומתיר לה להנשא בגט זה לאיש אחר, הוא בכלל המתיר אשת איש לעלמא ומרצה ממזרים צישראל.. [והוצא דבריו בלבושי מדרבי (מניינא, אה"ע סי' נ"ג, ד"ה ובענין)]. [ג], והלבוש (צשו"ת מהר"ם לובלין סי' קכ"ג, ד"ה אך על) כתב: "קללת חנם הוא, והש"י יהפוך קללתו לצרכה.. טעות הוא צידו, כי לא החרים ר"ת אלא על מי שעמד בשעת הגט..". [ד], ובמראה יחזקאל (סי' ס"ו, ד"ה ולפי"ו) כתב: "הסכימו כל הגאונים דצכה"ג לא גזר ר"ת".

[ה], ובחידושי אנשי שם (להגאון רש"ק, סי' קצ"ו) כתב: "ולא איכפת לי על הדוצרים עלי סרה [מדר"ת], כי אני אומר יקללו המה ואתה מצדך, קמו ויצושו ועצדך ישמח", עכ"ל.

איסור השתיקה על היודע שיש פסלנות בגט

ב. ועל השותק מלערער [אף אם כבר נישאת, והוא גם צמקוס עיגון] [א], כתב בתשובת שמואל (ה' גיטין, סי' צ'): "הוא מוטא". [ב], ובחיים ושלום (ח"ב, סס"ו ל"ד) כתב: "ונכשל צאיסור לאו דלפני"ע, וצארור אשר לא יקום את דברי המורה הזאת". [ג], ובערוה"ש (אה"ע סי' קנ"ד, סס"ד) כתב: "מ"ו שישמוק", עכ"ל ע"ש.

גודל החיוב שהטילו הפוסקים לערער על פסלנות בגט

ג. אדרבה, גדולי הפוסקים הטילו חיוב גמור על היודע מפסלנות הגט, שיערער עליו. [א], דבסדה"ג (דר"מ, אומ רמ"ג). [ב], ובברית אברהם (אה"ע, סי' צ"ו). [ג], ובחיים ושלום (ח"ב, סס"ו ל"ד) כתב: "ד"מחויב לערער אף אם כבר נישאת לשני ויש לה צנים ממנו". [ד], ומהר"ק (שורש ל"ו) כתב: "אדרבה מחויב הוא לשאול על זה מפי הגדולים, כדי לאפרושי מאיסורא", [והוצא דבריו בבנה"ג (אה"ע סי' קנ"ד, הגה"ע אומ פ"ו, ופ"ח), ובחיים ביד (סי' נ"ט)]. [ה], וחרמ"א (שו"ת, סי' נ"ו) כתב: "ד"המעלים עינו גדול עונו מנשוא". [ו], ומהר"מ"ץ (ישנות סי' מ'), כתב: "ד"המושב לקיים הגט מפני האיבה, רעתו רצה, לפניו תאכל אש ואחריו תלהט להצה לא ינקה כל הנוגע צה". [ז], ובזכרון יוסף (אה"ע, סי' ע"ו) כתב על כה"ג: "דצמקוס שיש חילול השם אין מולקין כבוד לרצ", עכ"ל ע"ש.

שבחים וברכות שכתבו הפוסקים על המערער על הגט:

ד. ויירתר מזה, דלא רק לייכא קללת חדר"ת צכה"ג, אלא נהפוך הוא: שגדולי הפוסקים עטרו צרכות על ראש המערער. [א], דחרמ"א (שו"ת, סי' נ"ו) כתב: "יישר כומו". [ב], בנחל"ש (שטרות סי' מ"ה, אומ נ"ט) [ג], צסס מהר"ם פרובינצא. [ד], ומהרשד"ם (יו"ד, סי' כ"ה). [ה], והחזו"ת יאיר (סי' ע"א) כתב: "מצא עליו צרכה". [ו], ובזכרון יוסף (אה"ע,

סימן ב

עד היכן שפסלו הפוסקים כל כפיית נמ
כשהבעל אינו מאותן שש המנויין במשנה

[ובו ו' ענפים]: א. דאין כופין רק אותן שש הגברים המנויין במשנה, ולא יותר מזה כלל. ב. דמענת "מאים עלי" אינו מתיר כפיית נמ בשו"א. ג. דאף כשיש להאשה אמתלאות חזקות ומבוררות על אמתת המאיות, מ"מ אינו מתיר כפיית נמ, וכש"כ בנ"ד שאין לה אמתלא כלל. ד. ההלכה הברורה: דהיותם בפירוד זמן רב, ואף למשך כל ימי חייהם, אינו מתיר כפיה בשו"א. ה. כשיש רגלים לדבר שאחרים הסיתוה למעון מאים עלי וכנ"ד, גם הרמב"ם מודה דאין כופין. ו. דעל פי עשרה גדרים מהפוסקים בשיטת הרמב"ם, אתיא דבנידון דידן גם לשיטתו אין כופין.

והנה, טרם שנפן לדון ולברר עיקר דין מענת "מאים עלי" [אף במקרה כשמענה זו היא אמת לאמתה, וכש"כ אם לא, ראה לקמן (ענף ה)]. **ראוי** מקודם לציין ולהעתיק מלשונות הפוסקים, שהחליטו נמרצות, דאין כופין אלא דוקא באותן השש גברים הנמנין במשנה (כמוצט"ע ע"ג, ע"א), ולא יותר מהם, אף אם נראה בעליל לעינינו שהבעל הנידון הוא גרוע הרבה מהם. ונראה מאי דקמן.

ענף א

דאין כופין רק אותן שש הגברים המנויין
במשנה, ולא יותר מזה כלל

(א) **כ"ב [א]**, התום' (כמוצט"ע ע"א, ויצמות ס"ד ע"א, ד"ה יוציא). **[ב]**, רי"ז (מישרים, נמיז כ"ג, מ"ט). **[ג]**, כפתור ופרח (פ"י, מורדט). **[ד]**, הרשב"א (ס"א, סי' מקע"ג). **[ה]**, ושם (צמיוחסות, סי' קל"ט). **[ו]**, ושם (מדעות מכת"י, סי' קע"ה). **[ז]**, ושם (שם, סי' קע"ו). **[ח]**, הגה"מ (אישות פי"ד, אומיות ה' ו' ט'). **[ט]**, הרא"ש (כלל מג"ג, סי' ט'). **[י]**, המור (סוס"י קנ"ד). **[יא]**, מהר"י ווייל (סי' קל"ז). **[יב]**, מהר"י ברונא (סי' רי"א). **[יג]**, בנימין זאב (סי' קט"ז). **[יד]**, מהרשד"ם (אה"ע סי' מ"א). **[טו]** ושם (שם, סי' קל"ה). **[טז]**, הדרב"ז (ס"ד, סי' ר"ט), וז"ל: כלל גדול מסרו צדינו הראשונים ז"ל, דאין כופין אלא לאומם השנויים צמשנמינו, וטעמא רבה איכא, שאם אפה אומר: זה דומה לזה וזה דומה לזה, כלומר,

סי' ט"ו) כתב: ו"ינוחו צרכות על ראשו". **[ז]**, ובחיים ושלום (מ"ב, סוס"י ל"ד) כתב: "יצורך מפי עליון צדוק אשר יקום את דברי המורה הזאת, ושכרו גדול מאת ה' מן השמים", עכ"ל ע"ש.

החרם דר"ת חוזר על ראש המאיים בזה על מי שמערער בצדק

ה). **ולא** עוד, אלא שהחרם דרבינו תם חוזר על ראש האומר שיש חדר"ת אף על המערערים בצדק על פי מקורות בהלכה. וכמש"כ **[א]**, מהר"ם פדוואה (צשו"ת ממ"א, סי' כ"ה, וי"ו): "הוא מוציא שם רע, והוא עצמו צר נידוי, וינשכנו נחש צלי לחש", עכ"ל ע"ש. ופוק חזי לשונו המרקיף והנורא של **[ב]**, הנודב"י (קמא, אה"ע סי' פ"ח) מש"כ צכה"ג, וז"ל: "הוא עצמו צנידוי, ופורש רשת לרגליו אשר טמן תלכדו, ישוז גלגלו על הצור ומשבר על המצוע כדו ופמאוס יבא יוס אידו, לא יאריך ימי עודו, ולא יתקיים שלדו, לא יאצה ה' סלוט ולא יכפר צעדו, תבא ארס נחש צקרצו וילבש קללה כמדו, והשומע לדברי אלה יעלה לשמים שיאו ויגדל כזודו, יצרך ה' חילו ופועל ידיו להרבות הונו ומאודו", עכ"ל ק.

אשר על כן, מורא יעלה על ראש המדברים סרה: כאילו שהמעררים בנידון דידן נכשלו בחרם דרבינו תם. דהלא לפי דברי מהר"ם פדוואה והנודב"י, הרי אדרבה: ה"חרם דרבינו תם" על חיקם תשוב, רח"ל.

סיכום וקיצור מן העולה מסימן זה:

א. החדר"ת שלא להוציא לעז על הגמ לא נאמר כלל על מי שמראה פנים מסבירות בהלכה בפסלנות הגמ, רק על מי שמוציא לעז שקר לשם לעז בעלמא.

ב. כל היודע מפסלנות על גמ, אסור לשתוק, אדרבה חייב לערער אפילו אם האשה כבר נשאה לשני ויש לה בנים ממנו, ושכרו גדול מאוד מן השמים.

ג. האומרים על המערער על פסלנות בגמ עם פנים מסבירות בהלכה, כאילו שעבר ונכשל בזה בחדר"ת, מבלי שיוכיחו דיחוי דבריו, הם עצמם נלכדים עי"ז בחדר"ת החוזר וחל על ראשם.

לגבור צו, ולקרא עליו המקרא הזה: הרצחת וגם ירשת, שזה יותר קשה ממות הוא שדומה לארי שדורס ואוכל... ור' ישמעאל קראו עליו כשמת: צנות ישראל אל ר' ישמעאל צכינה, מפני שהיה מחזר אחר זכותן, ומאהבן לצעליהן... והדיין הכופה לחזור לצעלה אם מרדה, כדין הישמעאלים, מנדין אותו ושלום, והטוב והישר צוה, שיעשו דרך צקשה כמ"ש צנדרים.. (י' ע"ב) על השמים ציני וצינק, עכ"ל.

דמרים כל שית יצמח צביאור דצריו, יש להדגיש בכל חומר המשמעות: דמי שיכול להביא את עצמו לדרגה שפילה כזו, לשקר צמלחא דעצדי לגלוי, כאלו שיש אחיה שייכות ונגיעה כלשהו מהתם לנ"ד, הוא שקרן ורמאי זול והפכפכן, ואין דצרינו נפנים אליו כלל, כי חבל על הנייר והדיו והזמן להתווכח עמו. [דהרי המדובר מצעל בן תורה חשוב, שאך זה כשצועיים נשא אשה, וכל הצעיה הקטנה נתייצר ממה שהיא קיבלה "הדרכת נישואין", והוא לא וכמנהג חוגו (וכמו אלל כל היראים בזמן לא רחוק).

דהאשה הניחה לו פתקאות של הערצה וידידות, ולא עוד, אלא שגם הלכה להשדכנית להודות לה על השידוך הטוב שנתצבע על ידה, וכ"ז רק כיומיים טרם שעוצה אותו, וגם לאחר שעוצה הסכימה לחזור אליו צמנאי שיגורו צצני צרק, והדצר צרור שצקל היה יכולים לתקן השל"צ צנ"ד, לולא התערבות אנשים אדדיים. אבל מ"מ, צכדי להתלמד למק"א, כדאי להעמיד את דצרי התשצ"ץ הללו על מקומם הנכון לפי מצט ההלכה וכללי הוראה, כי לאחרונה הרצו הקלים המצצעים גיטין כפויים להשתמש בצילוף עם דצרי התשצ"ץ הללו צכל מקרה של טענת מ"ע. [וכן בקונטרס הברורים (הוצקן משל"ה, סי' צ/א אות ח') רוצה להעמיס כן צדעת התשצ"ץ, עי"ש].

התשב"ץ אינו מתיר שם לבוץ למעשה, ובמק"א אוסר הכפיה: (ד.) **הנה** התשצ"ץ מדצר שם מאדם, ש"הכל יודעים צו": שהוא "איש קשה" ו"צעל מריצה", והוא גם "מרעיצה" ממש. ועב"ו דקדק לכחוצ צתחלת לשונו: ד"יש לדון" שיהא מותר לכופו לגרש. ובן חור להדגיש צאמצע לשונו: "ואפשר" דהפוסקים לא אסרו הכפיה על כיו"צ. וב"ז הוא משמעות צרור, שלא החליט צוודאות שמותר לכופו. ואדרבה, צקיום לשונו הוא

שאם נדמה דצרים אחרים לאותן השנויים שם], נמצאו כל הנשים צאמצלל כל דהו מפקיעות עצמן מתחת צעליהן, עכ"ל. [יז], וכ"כ הרדצ"ז גם צתשוצה המוצא במהר"י בירב (סי' ס"א). [יח], במהרי"ץ (ישנות, סי' רכ"ט). [יט], במהרש"ל (סי' מ"א). עי"ש.

(ב.) **ובן** נפסק להלכה ולמעשה: [ב], בשו"ע (אה"ע סי' קנ"ד, ס"ה): [בא], ורמ"א (שם, סכ"א). [בב], באר הגולה (אה"ע סי' ע"ז, אות ו'). [בג], והש"ך (צגצורת אנשים, סי' כ"ח). ושם [בד], (סי' כ"ט). [בה], ושם (סי' מ"ח). [בו], ושם (שם, סי' ע"ב) פסק: שלא לעשות כפיה אפילו על צעל המונע ממנה כל עניני אישות. והוצא דצריו להלכה: [בז], בפת"ש (אה"ע סי' קנ"ד, סק"ז). [בח], ושם (סק"ח). [בט], ושם (סקכ"ד). [ל], ושם (סקל"א), עי"ש. [ם"ה: ל' מקורות].

דברי התשב"ץ באיש קשה, בעל קטטה ומריבה המרעיבה: (ג.) **לאור** כ"ז צרור לכל מי שיש לו מוח צקדקדו, דמה שהקלים דנן התאחזו על דצרי התשב"ץ (ח"ב, סי' ח') שכתב וז"ל: אשה שצעלה מצער אותה הרצה, עד שמרוצ הצער היא מואסת אותו, והכל יודעים צו שהוא אדם קשה הרצה, והיא אינה יכולה לצבול אותו לרוצ הקטמות והמריצות, וגם שהוא "מרעיצה", עד שהיא שנאה את החיים.. תשובה: קרוצ הדצר צוה, שיוציא ויתן כחוצה, דקי"ל לחיים ניתנה ולא לצער... כ"ש צצער מדיר שיש לנו לומר יוציא ויתן כחוצה, לפי שאין אדם דר עם נחש צכפיה... אצל הכא מעוות לא יוכל לתקון הוא, ומקרא מלל דצר הכמוצ: טוצ פת חרצה ושלוחה צה מצית מלל זצחי ריצ, ועוד כמוצ: טוצ ארוחת ירק ואהצה שם משור אצוס ושנאה צו, הרי שיותר קשה היא מריצה מחקרן מונות. ואיזו טוצה יש לאשה שצעלה מצערה צמריצה צכל יום ויום. [וממשין]:

ואפ"ל לכוף אותו להוציא, יש לדון מק"ו דצעל פוליופוס (שם ע"ז ע"א), להשתא מפני ריח הפה כופין, מפני צער מדיר שהוא מר ממות לא כש"כ... ואע"פ שיש צתשוצת גדולי האחרונים ז"ל, שאין כופין צוה כלל, אכן לאו קטלי קני צאצמא אכן, ומלתא דתליא צצצרא אין לדיין אלא מה שענינו רואות, ואפשר שלא אמרו כן על כיוצא צוה הצער הגדול, וכש"כ אם מרעיב אותה... וראוי לציד"ד

דאיהו גופיה לא החליט שם לכוף, וכנ"ל (אות ד'), ותל"מ.
הפרכת רעיון הפסול שהלכה יכולה להשתנות מקביעת השו"ע:

ו. **ובזה** נידחין מש"כ הצ"א (ח"א, סי' מ"ב, פ"ג, ד"ה ויד"ג), בשם רב אחד מהם: דאילו היה הב"י רואה דברי התשב"ץ הללו, אז היה ממיר לכפות צמ"ע. אבל הצל יפלה פיהו, דמלכד מה דמנן הב"י היה צקי דברי המשצ"ץ, ומציאו יומר מק"ס פעמים בספרו. הלא הב"י גם מציא על אחר (אה"ע, סי' ע"ז) את דברי התשב"ץ (ח"ב, סי' רנ"ו) הנ"ל, שפסק שם: דאין כופין על טענת מ"ע, ע"ש, והיעלה על הדעת שדוקא תשובה זו לא ראה. א"ו דאין זאת משום שלא ראהו, אלא משום שהצין שלא החליט שם כלל להמיר למעשה הכפיה, וכיון דלעומת זה החליט בתשובה אחרת לאסור הכפיה, על כן הציא אותה התשובה להלכה, ולא את זו וכנ"ל (אות ד').

ז. **ובנוסף** לזה, גם בלא"ה ל"ש לומר טענה כזו: דאילו היה הב"י רואה דברי פוסק פלוני היה פוסק אחרת. דהרי ידוע מגדולי הפוסקים: דכל דברי הראשונים שהיו נכרכין לקביעת ההלכה לדורות, נמגלגלו הדברים מן השמים שיגיעו ליד הב"י טרם שחיבר השו"ע, וע"כ כל מה שנמגלה אח"כ, אינו משנה ההלכה כלום. ונציא כמה מלשונותם בזה:

ז"ל קיצור תקפו בהן (אות קכ"ד): דין שמזכר צשו"ע, והמחבר והרמ"א השמיטו דעת החולק... אין ספק, כי הכל נכתב מיד ה' השכיל על ידם, כי לאין ספק שלא כיוונו להכל, כי אין היה אפשר לרב המלאכה, מלאכת שמים שהיה עליהם, ומי הוא הגבר שיעשה חיבור על כל התורה לקוח מכל דברי הראשונים ואחרונים, ולא יכד עליהם המלאכה מלאכת שמים, רק רוח ה' נוססה בקרבם להיות לשונם מכוון להלכה צלי כוונת הכותב, וחפץ ה' צידם הנלית, עכ"ל. [והובא בד"ח (יו"ד ח"ב, סי' ק"ה)]. וז"ל בפי אהרן (ח"א, אה"ע סי' י"ג): אין לוח מקבלת הוראות מרן [הצ"ח], אף אם המלא ימלא אחיה פוסקים מגדולי הראשונים, אשר נגלו לנו אחר זמנו של מרן הקדוש ז"ל. לא נאמר שאילו היה מרן רואה דברי הראשונים הללו, היה חוזר צו... כי די צמה שראו עיני קדשו של מרן ז"ל, הילכך אין לוח מדבריו. עכ"ל.

ז"ל האור גדול (ח"א, סי' כ"ז, ד"ה ועמה): הנה המחבר שם סתם ולא הציא דעת המתירים, ומבואר

כותב רק: ש"ראוי לצי"ד לגעור צו" וכו', ולבסוף קמסיים בזה"ל: והטוב והישר בזה, שיעשו דרך צקשה. [ואצ"ל, דמה שכותב: ד"דיין הכופה אותה לחזור לצעלה... מנדן אומו...], דדבר זה מוסכם אף מכל הפוסקים האוסרים הכפיה על טענת מ"ע, דמ"מ כתבו להדיא דעכ"פ גם אותה אין כופין להיות עמו, וכדלקמן (ענף ד'), ע"ש].

ובמצינו, דלאחר כל לשונותיו החריפים, לא המיר בסופו של דבר לכופו על גמ, אף כשהיה מרעיבה ג"כ, אצל צשציל מריבות צלצד, בודאי דאף לדידיה אין שום משמעות להיתר כפיה. וב"ב נכדו ביבין ובעז (ח"א, סי' ק"ל) לפרש דברי זקיננו הללו, דמייירי צמרעיבה דוקא, ע"ש]. **ואדרבה**, התשב"ץ גופיה קפסיק (שם, סי' ק"פ, ורנ"ו) לאסור לכוף צמ"ע, ובודאי דאולינן צמר דבריו הודאים, ולא צמר דבריו המסופקים, דהרי כללל הוא: **דאין ספק מוציא מידי וודאי**, וכ"כ בנימין זאב (סי' ע"ט, ד"ה מ"מ), שד"ח (כללי הפוסקים, סי' ט"ז): דהלכה כהמחליטים ולא כהמסתפקים, וה"ה צאתו פוסק עצמו, הלכה כדבריו הודאים ולא כהמסופקין.

הפרכת מהלכב של הקלי דעת שהתאחזו על דברי התשב"ץ
ה. **ובאמת**, דהפרכת מהלכס של קלי הדעת צימיו שהתאחזו על דברי התשב"ץ הללו, כאילו שצוה הותרה הרצועה לכוף על סמך טענת "מאיס עלי" אפילו כשהוא מתוך "קטטות ומריבות" צלצד, בולט מאוד. דאינו מובן כלל, דהשמחה הגדולה על מציאה זו, מה זו עושה, דאף אם נניח להו כטעותם: שהתשב"ץ ממיר שם לכוף על יסוד טענה זו [מה שז"א וכנ"ל (אות ד)]. **בז"ב**, הרי התשב"ץ לא נמגלה כהיום מציאה כמ"י ישן, דזה כבר מאות צשנים מאז שנמפרסמה צדפות.

ואם חזינו, דעכ"ז תפסו כל הפוסקים: דאין לכוף על טענה זו, [וכדלקמן (ענף ב')]. ועד כדי כך נחרצו בהחלטתם, עד שפסקו: דאפילו כשיש לה אמתלאות חזקות על המאיסות, ג"כ אין לכופם, [וכגון כשהצבעל "גנצ" ו"מוזייף מטבעות", "שיכור", "נואף", "משמין צמטה", וכדלקמן (ענף ג')]. [דכולם אינם פחותים מנידון הנ"ל]. **וא"ב**, ע"כ מוכרח כאחד משני אלה: או דלכל היותר יצטרף התשב"ץ לסיעת הפוסקים היחידאים דמותר לכוף על טענה זו, [וכמוצן דע"ז לא ישחנה הכרעת הדין: דאין הלכה כמותם, כיון שדיעה זו נדחה מרוב מנין וצנין של הפוסקים וכנ"ל]. או כאידך גיסא וקושטא דמלתא:

סמך טענת "מאים עלי", [אף במקרה כשמענה זו היא אמת לאמיתה, ראה לקמן (ענף ג)]. דהנה ידוע שיטת הרמב"ם (אישות פי"ד, ה"ח), דכופין לגרש על סמך טענת מאים עלי, וכן ס"ל: רשב"ם, רי"ד, מהר"ח או"ו.

אבל רוב מגין ובגין של הפוסקים חולקים עליהם נמרצות, וכתבו דכל העושה כן מרבה ממזרים בישראל. ועד כדי כך היתה החלטתם בזה נחושה, עד שפסקו דאפילו באותן מקומות שנוהגים לפסוק בכל דבריהם כהרמב"ם, מ"מ ענין זה הוא יוצא מן הכלל ושאינו, ואפילו הם לא יפסקו כוותיה בזה. והיות שדבריהם ארוכים מאריך מדה, לא נוכל להעתיק לשונותם, כי גליונות שלמים לא יספיקו להכילם, על כן נציין לדבריהם, כדי שידע הקורא מקום מוצאם ומובאם המדויק, ויוכל לבדוק אחריהם:

חלק מפוסקים "ראשונים" הפוסלים גט כפוי על סמך טענת מ"ע

- (א). [א], ספר הישר לר"ת (חלק המשנות, סי' כ"ד, וע"ו). וחלק החידושים, סי' ד'. [ב], רי"ח (על הרי"ף לכמוצת ס"ג, ע"ב). [ג], רבינו יונה [הוצא בשמ"ק (כמוצת ס"ד ע"א, ד"ה וכתב ר"י)]. [ד], רמב"ן (במיוחסות להרשב"א, כמוצת ס"ג, ז'). [ה], סמ"ג (לאוין, פ"א). [ו], מהר"ם מרומנבורג (ד"פ, סי' תקמ"ו). [ז] מרדכי (כמוצת פ' אע"פ, רמז קפ"ו). [ח], הג"מ (אישות פי"ד, אותיות ה', ו', ט'). [ט], רשב"א (שו"ת ט"א, סי' תקע"ב, ומ"ס. ולאף קצ"ב, ולאף רל"ה. ומ"ה, סי' נ"ה. ומ"ו, סי' ע"ב, ע"ג. ומ"ז, סי' ס"ד, ומכ"א. ומדשות מכת"י, סי' קע"ה - קע"ו. ובמיוחסות, סי' קל"ד, קל"ח). [י], הג"ר מרדכי ב"ר יצחק (חכמי פרובינציה, סי' ע"ה). [יא], הג"ר אברהם ב"ר יצחק צ"ל"י (שם, סי' ע"ו). [יב], הג"ר שמעון ב"ר אושיעא ב"ר יוסף ז"ל בעל שמועות (שם, סי' ע"ו). [יג], הג"ר יקותיאל ב"ר שמואל צ"ל"י (שם, סי' ע"ח). [יד], הג"ר יצחק בן פצע"ח הרב או"ר המובהק ר' מרדכי (שם, סי' ע"ט). [טו], הג"ר מרדכי ב"ר יצחק (שם, סי' פ"א).

- [טז], רבינו ירוחם (מישרים, נתיב כ"ג, ט"ח. ומולדות או"ת, נתיב כ"ב, ט"ב). [יז], בית הבחירה להמאירי (כמוצת ס"ג, ז'). [יח], ריטב"א (שו"ת סי' קכ"ב). [יט], רא"ש (כמוצת פ"ה, סי' ל"ד, ונ"ה. ושו"ת, כלל מ"ג, סי' א', ו', ט', י"ג, י"ד). [כ], בלבן (סי' קמ"ו). [כא], שור (אה"ע, סי' ע"ו, וקנ"ד). [כב], הח"מ (אישות פי"ד, ה"ח). [כג], כפתור ופרח (פ"י, מורכס). [כד], ר"ן (על הרי"ף

דדעמו לאיסור, והפני יהושע תמה על המחבר שהשמיט דעת המחירין, ובאמת היא פליאה גדולה... אמנם באמת, אף שהצ"י לא כיוון לזה, ולא ידע מהפוסקים האוסרים, מדלג הציאוס בספרו הצ"י, עכ"ז רוח ה' נוסקה אלל הרב המשניר לכל ציט ישראל [הצ"י] לכיוון להלכה אף שלא כיוון לזה... עכ"ל וד"ב. וא"ב הרי אף אם לו היה כדבריהם, שהצ"י לא ראה תשובת משצ"ן הנ"ל, מ"מ אין זה משנה כלום להלכה, ושלא כדברי מתחכם הנ"ל.

ובבל יש לתמוה, מדוע לא ימנע כדבריהם, ולו פעם אחת, "סברא" כזאת להחמיר, דרך משל: שאחד מהם יקום ויאמר, כי אילו היה הרמב"ם רואה איך שרוב מגין ובגין של הפוסקים סוצרים: שאין לכפות על טענת מ"ע, בזדאי שהיה מודה לדבריהם שלא לכפות, האם משא פנים יש בדבר, דאטו סברא זו ניתן להאמר רק להקל על ידה ולא להחמיר. [גם דברי ההב"ל אשר השמיע אחד הקלים: ע"פ דברי החזו"א (נדרים, סי' קמ"ו): דכשהבעל שונא אותה אז מותר לכופו, כאילו שגם צי"ד יש "ראיה ברורה" ששונא אותה, דהרי אינו רוצה ליתן לה גט כמזוקשה, דאילו היה אוהבה, הרי שהיה מגרשה לאלתר... אל"ל דלגים הללו הציאו "ראיה לסתור" לדבריהם, כההוא עורבא דמייתי נורא לקוניה...].

ובל מה שכתבנו עד כאן, לא כתבנוה רק ליתר שאת ולרווחא דמילתא, כדי להראות עד כמה שהפליגו עלינו הקלים בדברי הב"ל שלהם, ועד היכן שעיקמו עלינו את הדרך. אבל למעשה לא נצרכה, דהרי יש לנו עדויות ברורות מצנו הרשב"ש (סי' צ"ג), וכן מנכדו היבין ובעזו (ח"ב, סי' מ"ו) [שמזכיר דברי המשצ"ן בתשובה הנ"ל, ועכ"ז מעיד(ים)]: דלמעשה לא כפה התשב"ץ על טענת מ"ע. וע"פ שני עדים אלו יקום דבר לסתום פיות הקלים מלסמוך על משענת קנה רזון הנ"ל. [ושו"ר, דכ"כ להדיא באות היא לעולם (ח"ב, מע' מ' אות ל"א, דף נ' ע"ב, ד"ה ולע"ד), דלמעשה לא התיר שם המשצ"ן לכופו, וד"ב].

ענף ב

אוסף הפוסקים שנקטו להלכה: דמענת מאים עלי אינו מתיר כפירת גט בשום אופן

ועתה נפן להוכיח, דכן הוא החלטת כל הפוסקים להלכה ולמעשה, ע"פ גדר הג"ל (ענף א'): דאין לכופו יותר מהמגוויין במשנה, דה"ה דאין כופין על

כמוצות כ"ז, ע"ב. ושו"ת סי' י"ג, וס"ב. [כה], ריב"ש (סי' ק"ד, ר"ט, וס"א). [בז], מהר"ל (חדשות סי' קפ"ו, וקפ"ט). [בז], תשב"ץ (ח"ב, סי' רנ"ו). [כה], מהר"י זוויל (סי' קל"ה). [במ], רשב"ש (סי' ע"ה, ז"ג, קס"ח, מ"ו, ומק"ב). [ל], מהר"ק (שורש כ"ט, ס"ג, וק"ב. וחדשים, סי' כ"ג, וכ"ד). [לא], מהר"י ברונא (סי' רי"א), ע"ש. [ס"ה]: ל"א ראשונים, בע' מקומות].

חלק מפוסקים "קדמונים" הפוסלים גט כפוי על סמך טענת מ"ע

ב. [א] בנימין זאב (סי' ע"ח, ע"ט, קט"ו, קכ"ו). [ב] רא"ם (סי' כ"ח). [ג] מהר"י בי רב (סי' מ"א, ס"א). [ד] מהר"ם אלשקר (סי' ע"ג). [ה] מהר"ל"ח (סי' ל"ו). [ו] יבין ובעז (ח"א, סי' קכ"ד, ק"ל, וח"ב, סי' כ', כ"ג, ומ"ו). [ז] רמ"א (אה"ע, סי' ע"ז, ס"ג. ושו"ת סי' ל"ו, ול"ו). [ח] רדב"ז (ח"א, סי' ר"ה, ר"ס, שס"ד. וח"ב, סי' ת"ו, ות"ד, סי' ק"ח, קי"ח, ור"ס). [ט] מהרש"ל (סי' כ"ה, מ"א, וס"ט). [י] מהריב"ל (ח"ד, סי' י"ג). [יא] מבי"ט (ח"א, סי' שמ"ד. וח"ב, סי' רי"ב). [יב] ב"י (אה"ע סי' ע"ז, אומות ז' וג'. ושו"ע שם ס"ב. ושו"ת דיני יבוא סי' ג'). [יג] הרשר"ם (יור"ד, סי' ק"מ. ואה"ע, סי' מ"א, וקל"ה). [יד] ראנ"ח (סי' מ"א). [טו] מהר"ם אלשיך (סי' ח'). [טז] ר"ב אשכנזי (סי' ו'). [יז] מהר"א ששון (סי' קפ"ו). [יח] מהר"ם גאויזון (סי' מ"ב) [על אף שהיה רב צמנרס, צאתריה של הרמב"ם]. [יט] מהרי"מ"ן (ישנות, סי' רכ"ט. וחדשות, סי' ל"ז, וקע"ב). [כ] מהרי"מ (ח"א, סי' פ"ו). [כא] זקן אהרן (מהר"א הלוי, סי' י') [הוצא [כב] בורע אנשים (להחיד"א, סי' ל"ו)]. [כג] ב"ח (אה"ע, סי' ע"ז, ד"ה עוד סניף). [כד] מהר"ם לובלין (סי' מ"ח), ע"ש. [ס"ה]: ב"ד קדמונים, במ"ח מקומות].

חלק מפוסקים "אחרונים" הפוסלים גט כפוי על סמך טענת מ"ע

ג. [א] ב"ש (סי' ע"ז, סק"ז). [ב], ח"מ (שם סק"ה, וכ"ח). [ג], לבוש (שם, ס"ג). [ד], זוו"ז (יור"ד, סי' רכ"ח, סק"ד, ד"ה חייב להוציא). [ה], ש"ך (שם, סקנ"ו, ד"ה חייב להוציא. ונקוה"כ שם). [ו], באר יצחק (מפונא, סי' ק"ס, שאלה ז'). [ז], א"ר וזומא (אה"ע, סי' י"ג). [ח], דרבי נועם (אה"ע, סי' נ"ח). [ט], ח"צ (סי' ל"א). [י], הגר"א (יור"ד סי' רכ"ח, סקנ"ג, ד"ה חייב להוציא. ואה"ע סי' ע"ז, סק"ה). [יא], גדולת מרדכי (סי' ט"ו). [יב], אמונת שמואל (סי' ח'). [יג], בית יהודה (אה"ע, סי' כ"ג). [יד], אבני שיש (ח"א, סי' כ'). [טו], משפמים ישרים (ח"א, סי' רנ"א, וש"ט). [טז], ראש משביר (ח"א, אה"ע סי' כ"ז).

[יז] נודב"י (מניינא, אה"ע סי' ז', ונ"א). [יח] בי"א (חדשות מרכ"ו, סי' י"ג). [יט] עמרת צבי (מדף י"ח, ע"ב). [כ] מהר"ם חג"ו (במשנתו שם). [כא] בנס"ח (במשנתו שם). [כב] רעק"א (דרו"ס ח"א, דף ז"א). [כג] חת"ם (אה"ע ח"א, סי' קט"ו, וח"ב, סי' ס"א). [כד] שמן רוקח (מלמאי, סי' ז'). [כה] ספר יהושע (סי' ס"ה). [כו] ר"י מילער (סי' י"ד). [כז] ערך השלחן (אה"ע סי' ע"ז, אות ד'). [כח] שו"מ (קמא ח"א, סי' קע"ח. וח"ב, סי' קכ"ד). [כט] דבר משה (מהדו"ק, סי' ע"ט). [ל] עין יצחק (ח"ב, אה"ע סי' ל"ה). [לא] חתן סופר (סי' נ"ט, אות א'). [לב] שואל ונשאל (אה"ע סי' נ"ד. וח"ב, סי' נ"ה, אות ו'). [לג] ריב"א (אה"ע, סי' כ"ט). [לד] דברי מלביאל (ח"ג, סי' ק'). [לה] זהב שבא (סי' ל"ה). [לו] מהרש"ם (ח"ג, סי' ז"ג). [לז] ערוה"ש (אה"ע סי' קס"ו, ס"ד). [לח] אזני יהושע (סי' ט"ו) ע"ש. [ס"ה] ל"ח אחרונים במ"ו מקומות].

חלק מפוסקי זמנינו" כולל אלו שה"רבנות" פרים למשמעתם הפוסלים גט כפוי על סמך טענת מ"ע:

ד. [א] בית אב (שביעאי ח"א, סי' ט"ו, ענף א'). [ב], אגר"מ (אה"ע ח"ג, סי' מ"ג). [ג], משנה"ל (ח"ד, סי' רס"ב), [ד], שבה"ל (ח"ה, סי' כ"ז, שאלה ז'). [ה], תשוה"נ (ח"ה, סי' ש"א). [ו], קובץ תשובות (ח"א, סי' קע"ד). [ז], שאילת שאול (ח"ב, אה"ע סי' ח', וט'). [ס"ה] מכל המקובץ: ק' פוסקים, בקע"ג מקומות].

ה. לאור כל הנ"ל, שהצאנו מק' פוסקים שכתבו בצרירות בקע"ג מקומות להלכה ולמעשה: דטענת "מאסר עליו" אינו מחיר כפיית גט, וצמקס ל"א ראשונים בע' מקומות, וב"ב קדמונים במ"ו מקומות, חוץ מל"ח אחרונים במ"ו מקומות. [והחשבון לא נסתיים עדיין, דצטט ללאחר חיפוש מלא ויסודי, יתוספו עוד פוסקים כהנה וכהנה].

הרי למותר לומר, דכל מי שיש לו קצת יד ושם בצירור הלכה, והכרעת קביעת ההלכה, מצין, דאף אם נלך ונחטט ונמנא עוד כמה ראשונים המופסים כהרמב"ם המקיל. ובמנו שעשה צעל קונטרס הבידורים (הומיני, ז"ב משל"ה, עם הוספות משע"א, סי' א', אות א'), שמתניין לעוד י"ז ראשונים, רוצם מן הגאונים [שכידוע שתיקנו להיתר, שהראשונים ציטלו תקנתם, וחלקו עליהם לאיסור, ע"י שור (אה"ע סי' ע"ז, וקנ"ד)], צנוסף להד' ראשונים שמינו (יש ענף זה), העומדים בשטת הרמב"ם, ע"ש.

הו"ל כפיה, הרי א"א לקיים דבריו רק להמתירים כפיה צמ"ע, וכיון לדעתו ע"כ א"א לסמוך על דיעה זו א"כ אין להקל בזה. אמנם, אף אם המתעקש ימאן בזה, הרי על כרחו ישאר עם הסתירה בדברי החזו"א, מה דצכה"ג בלא"ה יוכרח ליזל בחר הכלל: דכשפוסק קותר עצמו אזלינן בחר דבריו האחרונים והעקריים, ולפי"ז קימ"ל בדבריו שבסי"ט, שמסתמא נכתבו אחר דבריו שבסי"ט, ומה גם שדבריו שם הם מיוסדים על עיקרי דיני כפיה, ונכתבו בצורה יותר עיקרוני ארוך ומקיף, ע"ש.

ובן מה שהביא (שם) מדברי החזו"א (שם) וז"ל: **וכבר כתב הרא"ש במשנה, דאלו שהורו כן, מה שעשו כבר, עשו. ג"כ לע"ג, דמלבד מה דהחזו"א פסק להיפך דאף דיעבד פסול וכנ"ל (ד"ה ומה), ולקמן (אות ו'). הרי גם הרא"ש לא כתב כן רק על "לשעבר", אצל לא על "להבא", דאז אף "דיעבד" פסול וכדלקמן (אות ו', ד"ה ועוד). ובה גם, דלא כתב כן לדין, אלא למקומות שנוקטים הכל כהרמז"ם, וכדלקמן (אות ו', ד"ה ומש"כ) וצ"ע. ועב"פ לאור כל תמיהות הללו, זה מיהא ברור, דלמעשה ודאי דא"א להוציא שום קולא מלשון החזו"א שם.**

ובחורין לציין, שבעל קונטרס הנ"ל, לא רק שלא הרגיש בכל קושיות החזקות הללו, אלא שגם העלים כליל מעיני הקורא את דברי החזו"א צסי"ט, היכן שכתב בצרירות לפסול. ובבל אורך קוטריסו אנו נתקלים במהלך זה גם כלפי פוסקים אחרים, דלא רק שמעלים מעיני הקורא דברי הפוסקים המתמירים, אלא דאף כשעוסק להעמיס בדברי איזה פוסק משמעות קולא, הוא מסתיר מן הקורא התמונה המליאה מדעת אותו פוסק עצמו. שאי"נו מגלה מדבריו, רק אותו החלק מה שיכולים למנוץ מהם בדרך רחוקה איזה משמעות נטויה כלשהו לקולא, תוך כדי שהוא מעלים ומסתיר מעיני דבריו שכתב בלשונות ברורים לחומרא. [דכן עשה עם הנודב"י וכדלקמן (ענף ד', אות ב'), וגם עם הדרא"ר וכדלקמן (סי' ה', ענף ג', אות א'), ועוד, ע"ש].

וישאר ליה מאריה, דכן לא ייעשה להוליך שולל את הקורא, תוך כדי להסתיר ממנו התמונה המליאה, דהרי זה מכשול גורא ואיום, וברור שלא ע"ז כיוון הגה"צ בעל קהלת יעקב זצ"ל, כשעודד אותו לעסוק בזה, שיסתמש במהלך מופרך כזה ח"ו. ועל אף שהמתבר הזהיר בשער: שדבריו לא נכתבו לא להלכה ולא

בודאי, דזה לא יועיל לשנות הכרעת הכף דקציעת ההלכה להיתר, דהרי אף לאחרי כל זאת, אם נעמוד על המנין נראה, דאחתי נשאר דעת רוב מנין וזנין של הפוסקים לאיסור. ובפרט לפי מש"כ הפוסקים, דברוב מקרים דכהיום גם המקילים מודים לאיסור וכדלקמן (ענפים ה' ו'). ובש"ב לאחר שכבר נפסק כן להלכה בשו"ע, בודאי דזה לא ישמנה ע"י מציאת עוד שיטות להקל וכנ"ל (ענף א', אות ו'), וכמש"כ איהו גופיה בהקדמתו: שדבריו לא נאמרו להלכה, ובודאי דלא למעשה, וכדמסיים שם: "והלכה כשו"ע דאין כופין", ע"ש.

ומה שהביא בקונטרס הבירורים (פוס"י א'), מש"כ החזו"א (סי' ס"ט, סק"ג) על דברי החרת"ם (אה"ע ח"א, סי' קט"ו) [שדן על בעל שהסתיר ממנה שסובל מחו"ג, ואסר במחלט לכופו על גט, רק התיר לחמיו לכבוש תח"י מעותיו, והחזו"א תמה דג"ז הו"ל כפיה, וסיים עלה], וז"ל: והנה הוראת החת"ם ז"ל א"א לקיימה אלא לסמוך על הפוסקים דצמ"ע כופין עכ"ל, הרי דברי החזו"א הללו כפשוטן תמוהין מאוד: דבמב"פ, אם כוונתו דהחת"ם קמסתמין שם על המקילים לכופ צמ"ע, זה ודאי אינו, דהרי פסק שם, דכל היכא דכפו במקום מחלוקת, הגט בטל בתורת ודאי ולא מספק, ע"ש. ואף אם נדחוק דיש חיסור בלשונו, וז"ל אלא אם נסמוך, ור"ל כן מדעתו דא"א להקל בנדיון דהחת"ם אלא אם נסמוך על המקילים, גז"א, דהרי איהו גופיה חרץ משפטו (סי' צ"ט, אות א'), בלשונות ברורים: דאף דיעבד אם סמכו על המקילין הגט בטל, [העתקנו לשונו לקמן (סי' ט', ענף ב', אות א')].

וא"ב הרי נמצינו, דהרעיון של הסמיכה על דעת המקילים צמ"ע נפרך כליל מדעת תרווייהו: בין מדעת החת"ם ובין מדעת החזו"א עצמם ולע"ג, [ובעל קונטרס הנ"ל התעלם כליל מדברי החזו"א הללו שסותרים במחלט את דבריו שם]. [ואי"ן לומר דלריך להגיה בלשונו: לסמוך על דעת הפוסקים ד"בחולי נופל" כופין, [ולא צמ"ע], או דז"ל: לסמוך על דעת הפוסקים ד"כנישת ממונו" ל"ה כפיה, דהרי ג"ז נפרך מדבריהם של החת"ם והחזו"א הנ"ל: דכל היכי דיש מחלוקת בהיתר כפיה, א"א לנקוט בשו"א כדעת המקילים, ע"ש].

ולחומר הנושא, עכ"ל דהחזו"א קי"ר בדבריו מחמת הכבוד, וכוונתו לומר דלמעשה א"א לקיים פסק החת"ם, דכיון דלקפחו מממונו ג"כ

למעשה, מ"מ לא ילא בזה ידי חובתו, דזה אכתי אינו מתיר לו להניח צור צרה"ר, ובפרט בעניינים אלו שלהוטים בזה אחר קולות, וילפי רק ממקלקלא ולא ממתקנתא, וד"כ.

אף בדיעבד אם ניסת על סמך גט כפוי מכה טענת מ"ע, תצא

ו. והרבה פוסקים כתבו להדיא, דאף בדיעבד אם אשה כבר ניסת על סמך גט כפוי מכה טענת מ"ע, תלא. ואלו הן: [א] הח"מ (אישות פי"ד, ה"ח), [ב] ריב"ש (סי ק"ד) [שכתב דגם [ג] הרשב"א ס"ל כן], [ד] ב"י (סי ע"ז), [ה] ר"מ (שם, סק"י), [ו] הב"ח (שם, ד"ה עוד סניף), [ז] ב"ש (שם, סק"ז), [ח] ח"מ (שם, סק"ה), [ט] באה"ט (שם, סק"ח), [י] יבין ובוטו (ח"א, סי קכ"ד. וח"ב, סי כ'), [יא] מהר"א שישון (סי קפ"ו) שכתב דכן פשטה ההוראה: דאף אם ניסת תלא, [יב] צל הבס"ף (אה"ע ח"א, סי י"ג, דף פ"ז ע"א), [יג] החת"ם (אה"ע ח"א, סי כ"ח. וסי קט"ו), [יד] חזו"א (אה"ע סי ז"ט, אות א'), וז"ל [טו] שבט הלוי (ח"ה, סי כ"ו, שאלה ז'): דכצ"ר.. הוראה ילא לכל בית ישראל, ללא כהרמז"ם דכופין, ואפילו דיעבד מהדרינן עובדא, [כלומר, דאף אם ניסת תלא], עי"ש.

ז. ומש"ב התשב"ץ (ח"ב, סי ק"פ) בשם הרא"ש (כלל מ"ג, סי ו') דנקומות סומכים בכל דבר על דעת הרמז"ם, אם כפו בדיעבד על סמך טענה זו כשר. הנה, מלכד מה שהוא עלמנו מדגיש בצרירות (שם, סי רנ"ו), ד"דיעבד" היינו דוקא "לאחר שנשאת" כבר, [כמוצן דוקא מבלי התראה שלא תעשה כן וכדציארנו במכתב גלוי (ענף י"ד) מולג בפנקס בי"ד מסמך 5020]. בר מן דין, הרי אף בדיעבד לא הקיל רק דוקא במקומות שנוקטים להלכה הכל על פי דעת הרמז"ם, וא"כ פשוט דעכ"פ לדין דאין לנו מסורה זו ודאי להמקיל להתיר א"א לעלמא ע"פ דעת יחיד נגד רוב מנין וזנין של כל הנך ארצותא, הו"ל טעות דמ"מ וחוזר.

ונראה, דהיי"ט שהפוסקים מילנו דצבריו, דאם נימא דלאחר שכבר נישאת הו"ל דיעבד, א"כ כל אשה שחדע זאת, תלך ותנשא על סמך זה לכחלה כדי שאח"כ תהיה דיעבד, וכמש"כ המרדכי (יבמות, ריש פי"ב), ומהר"ם מר"ב (ד"ק, סי קצ"ד. וד"ב, סי ז"ו, עמ' קצ"ב. ומשנת מיימונית, נשים סי י"א), והריב"ש (במיוחסות, סי כ"ע) במשאל"ס, דאם נתיירנה בדיעבד, אז יינשא לכחלה.

וכן נפסק להלכה ברמ"א (אה"ע סי י"ו, סל"ד). וכ"כ מהר"י ווייל (סי קכ"ח) טענה זו, לענין גיטין הנעשים ע"י דיינים שאינם מהוגנים, שאם נכשיר את הגיטין שלהם בדיעבד, אז בודאי שימשיכו לעשות לכחלה, בידעם שדיעבד יכשירוה, [והוצא דצבריו דקילור בר"מ (ריש סדר הגט), וציותר ביאור ברב פעלים (ח"ד, אה"ע סי י"א)], עי"ש. [וזהו חששא מוחשית מאוד צימניו אלה, דור יתום עקש ופתלמול, דצראות קלי הדעת שמעשי הירוס שלהם בגיטין מעושים הועילו, ודאי ימשיכו לעשות כהנה וכהנה לכחלה, כדי שאח"כ יכשירוה צתור דיעבד. וע"ע ברית אברהם (אה"ע, סי ק"ג, אות ה') דהעושה לכחלה דיעבד חייב נידוי, עי"ש].

ועוד והוא עיקר גדול, דהרי המעיין דצברי הרא"ש עלמנו, יראה, דאינו מחלק כלל צין "לכחילה" ו"דיעבד" וכדכתב התשב"ץ בשמו, רק צין "לשעבר" ו"להצא", כלומר, לאותם שפסקו כן טרם שהודיעם דאין לעשות כן. ונמציינו, דעכ"פ "להצא", לאחר חריצת משפטו הנ"ל, הוא פוסל הגט אף "בדיעבד", וכן כתב המהרש"ל (סי מ"א) להדיא ובפשיטות בכוונת דצרי הרא"ש, דעכ"פ "להצא" גם הרמז"ם פוסל אף "בדיעבד", עי"ש. [ובעל קונטרס הבידורים (הורצין מש"ה, סי א', אות כ"ז) כתב דהתשב"ץ מתיר "בדיעבד" ולא הרגיש דצאמת לא התיר רק "לשעבר" וכנ"ל].

דברי החוט המשולש התמוהים והמזוהים

ח. ומה שהחוט המשולש (לכד התשב"ץ, טור ג' סי ל"ה) רונה להעמיס צשיטת זקיננו התשב"ץ, דמיד לאחר צליעת הגט כבר נחשב "דיעבד" אף קודם שנישאת, למרות דצרי התשב"ץ (ח"ב, סי רנ"ו) המפורשים להיפך וכנ"ל (אות ז'). ובגה יסודו על הנימוק הקלוש: דכיון שהוא מספר שם עובדא מה שהיה לו צנידון זה עם רבו, ואילו בתשובותיו (סי ס"ט וק"פ) [היכן שלא הזכיר התנאי ד"דיעבד" היינו רק דוקא "לאחר שנשאת", שם] דלג גם על סיפור העובדא שהיה לו עם רבו צנד"ו.

ובהיות שידוע, דה"זכרון" הוא יותר חזק בשחרות ימי האדם מציימי זקנותו, מזה שפט: שתשובות הללו נכתבו לאחרונה, והיי"ט שלא שלא זכר בהם העובדא מפני שכבר נשכח ממנו אז. וביון דשם לא זכר התנאי: ד"דיעבד" היינו דוקא לאחר שנישאת, מזה ראייה

ורביעית, דהלל לפי דברי הח"צ (סי' י"ד), אתיא להיפק, שכתב דכשפוסק קותר עלמו ממקום למקום ואין ידוע איזה מהם כתב לאחרונה, אז תלינן דאומה תשובה שמאריך בה יותר נכתבה לאחרונה והיא העיקר, [ודצריו הוצא בעין הרועים (למהרש"ס, ערך הלכה, אות ט"ז), והוסיף ראיות ע"ז מדיליה], ע"ש. וא"ב לפי"ז אתיא דאדרבה, תשובת המשב"ץ (סי' רנ"ו) שמאריך שם בהצאת העובדא ובהטלת התנאי, נכתבה לאחרונה. ודבמישית והוא העיקר, דהלל צאמת ליכא שום "סתירה" בין התשובות, שנצטרך להשתמש עם הכללים: שדצריו האחרונים או המרובים, גזרים על דצריו הראשונים והמועטים. אלא דהוא מפרש יותר במק"א (סי' רנ"ו) במצמקומות אחרים (סי' ס"ט וק"פ), וא"כ צכה"ג הרי כללל אית לן: **ד"למוד סמוס מן המפורש,** וע"ג.

ובראה בעליל, דעל זה כיוון ביבין ובויעו (נכד המשב"ץ, ח"ב סי' מ"ו) צמש"כ צזה"ל: **ואנו וכל צית אצינו "כל אחד מהראויים לסמוך עליהם" לא עשו מעשה לכוף, עכ"ל,** דרנה לאפוקי מדצריו התמוהים של קרובו בעל חוהמ"ש הנ"ל. וישו"ד דכבר תמהו על דצרי חוהמ"ש: **[א] אות היא לעולם (ח"ב, מע' מ' אות ל"א, דף כ"ב ע"א, ד"ה וחזה),** [שמחותנו הגר"ח פלאגי מרצה בשבחו בגנוי חיים (מע' ג', אות ל"ו)], וגם חיבר ספר שלם על נושא זה: **לדחות את דצריו התמוהים, וייתכן שעמדנו על כמה מדצריו. [ב] צל הבס"ח (ח"א אה"ע, סי' י"ג, מדף פ"ה ע"ב).** **[ג] אבני האפור (סי' ע"ז, אות ג'). [ד] המשב"ץ (אה"ע, סי' ל"ט, אות י"ד) כתב, דכל דצרי לא נאמרו למסקנא רק בדרך את"ל ע"ש,** וד"צ להוכיח דלמעשה אין לצנות שום קולל על יסוד דצרי, וזפו"צ.

ענף ג

דאף כשיש להאשה אמתלאות מבוררות על אמיתת המאיסות, אינם מתירים כפירת גמ, ובש"כ בג"ד שאין לה אמתלא הגיוני בלל

דהנה, בכדי להשתמר מן הטעות המושרש אצל הרבה בג"א, ואפילו לומדים נשתבשו בזה, כאילו דאם יש לה להאשה אמתלא מבוררת על מאיסותה מבעלה, אז שאני וכו"ע מודים דמותר לכופו. **אשר** על כן נפן להוכיח שגם זהו טעות עצום ויסודי, דמבואר בכל הפוסקים, דאפילו כשיש להאשה

שבסוף ימיו חזר מזה, וס"ל דמיד לאחר צליעת הגט כבר נחשב כ"דיעבד" אף טרם שנשאת. ועוד, משום דעלינו לנקוט כ"רוב" דצרי, וכיון דצני תשובותיו (סי' ס"ט, וק"פ), לא הזכיר התנאי מה שכתב (סי' רנ"ו), א"כ סמי חדל מקמי תרתן, עכת"ד. **[ובעל קונטרס הבידורים (הורצין מש"ה, סי' א', אות כ"ז) מציא דצרי חוהמ"ש הלל, וכל הקלים שצימינו התאחזו על זה, דהרי כל מה שנצרך להם מעתה, הוא רק למהר ולצטע את הכפיה למעשה ולכתחלה, ואח"כ כשכבר תהיה "דיעבד", הרי שוב תוכל להנשא צו לכתחלה...].**

ברם, כל הולך ישר מצין, דמלצד מה שדצריו וראיותיו הם תמוהין וקלושין, הם גם קשין להולמס ומרפסין איגרא מכח כמה טעמים, ואלו הם: **ראשית,** דאין אפשר לצנות ראיה ממה שמוזכר בתשובה (בסי' רנ"ו), עובדא מה שהשמיט בתשובות (סי' ס"ט וק"פ), דמזה מוכח שנכתבה עוד צימי עילומיו כשזכרנו היה עדיין בתוקפה, וממילא אזלינן בחר דצריו שבתשובותיו האחרונים, ותלינן שחזר מתנאי זה. דהרי כי היכי שתלה השמטת העובדא בצאותן תשובות בסיבת השכחה, היה לו לתלות גם השמטת התנאי שם בסיבה זו, דהכי משא פנים יש בדבר דדוקא השמטת העובדא היתה מחמת תגבורת השכחה צעת ההוא, אבל השמטת התנאי היה צוונה וצידועין מחמת שחזר מזה... **שנית,** הלא ייתכן דלעולם נכתבו התשובות (סי' ס"ט וק"פ) טרם שכתב (סי' רנ"ו), אלא שמאזיה סיבה דלג צהם על הסיפור, אי משום שנכתבו בחפזון, או משום דמאזיה טעם לא רנה לגלות הסיפור לאותם השואלים.

שלישית, דהרי אפילו אם יהיננא ליה כדצריו דתשובותיו (סי' ס"ט וק"פ) נכתבו לאחר תשובתו (סי' רנ"ו), מ"מ ייתכן דמה שלא הזכיר התנאי בצאותן התשובות, הוא משום שסמך על מה שכבר כתבה שם, דהלל כלל ידוע הוא: **ד"דצרי תורה עניים במקום אחד ועשירים במקום אחר".** ומה גם כשמסתבר לומר, שסמך שאותם השואלים יצינו מעצמם דבר פשוט כזה, ד"דיעבד" הוא רק כשישאת כבר, וכמש"כ הרמ"א (שו"ת סי' ר"ו) צפשיטות, דלאחר צליעת הגט צלצד ל"ה "דיעבד" כיון דעדיין לא נישאת, ע"ש. ובפר"פ לפי המבואר לעיל (אות ו', ד"ה ונראה) דאף לאחר שנישאת קשה להקל, ואיה"נ דצאמת לא הקיל המשב"ץ רק "לשעבר" אבל כלל לא "בדיעבד" וכנ"ל (שם, ד"ה ועוד), ע"ש.

"אמתלאות" חזקים וברורים מאוד להצדיק המאיסות, אפ"ה אין לכופ את הבעל על גירושין, והיות שדבריהם ארוכים, נציין בריוק למקום מוצאם, וגם נציין בקיצור באיזה אמתלא מדובר:

חלק מפורקים "ראשונים" הפוסלים גם כפוי על סמך טענת מ"ע, אפילו כשיש לה אמתלאות חזקות ומבוררות להמאיסות

א. [א] מדרבי (כתובות פ' אע"פ, רמז קפ"ו), שהביא ממורו [ב] רבינו מתתיהו קינו ז"ל, שאוסר לכופ איש שזנז ומאכל ממנו בשחוק. [ג] הגהות מיימונית (אישות פכ"ה, סק"ד), שכתב דגם "מומר" ו"משומד" אין כופין לגרש. [דהובא דבריו להלכה: [ד] בב"י (סי' קנ"ד, סוף מחודש ה'). [ה] רמ"א (אה"ע סי' קנ"ד, ס"א) בשם "יש אומרים". [ו] רדב"ז (ח"ד, סי' ר"ס). [ז] מהרש"ל (סי' מ"א). [ח] עבודת הגרשוני (סי' ל"ט). [ט] זקן אהרן (מהר"א הלוי, סי' י') [הוצא [י] בורע אנשים (להחיד"א, סי' ל"ו)]. [יא] והפתי תשובה (סס, סק"ד), הביא מן [יב] הבית מאיר לכלל היותר יעשו זכה"ג כפיה מן הנזע ע"ש. [יג] ר"ן (סי' ס"ז), שאוסר לכופ צעל איש רע וחוטא בחמורות, ומוחק במסירות ועוצר עצירות צפרהסיא. [יד] מהר"י ווייל (סי' קל"ה), שאוסר לכופ צעל המזנזו ממנו בשחוק צמתי משמאות של גויס, ומשמכר ומקיא, ע"ש. [ס"ה: י"ד פוסקים].

חלק מפורקים "קדמונים" הפוסלים גם כפוי על סמך טענת מ"ע, אפילו כשיש לה אמתלא חזקה ומבוררת על המאיסות

ב. [א] בנימין זאב (סי' פ"ט), שאוסר לכופ צעל שרגיל להכות אשתו כשמזלזלת הוריו. [ב] בית יהודה (אה"ע, סי' כ"ג), שאוסר לכופ ארוס, שארוסו נחלמה מחמת מאיסותה ממנו. [ג] רדב"ז (ח"ד, סי' ר"ס), שאוסר לכופ צעל המשמין בשינתו צמיטה, על אף שזה גורס סירחון ומאיסות ברור. [ד], ב"י (שו"ת, דיני יבום וחליצה, סי' ג'), דפשיטא דלא חילקו בין צעל הגון לשאינו הגון, דעולם אין כופין. [ה], מהרש"ל (סי' מ"א), שאוסר לכופ צעל המתנהג בדרך לא טוב ועושה מעשים אשר לא יעשו. [ובקונטרס הברורים (הודנין משל"ה, סי' א', אות כ"ה) נתן משמעות כשלוני לפני הקורא, כאילו שהמהרש"ל שם נוטה להתיר הכפיה, דהרי כתב: "דאע"פ דלהרמב"ם כופין", על אף שסיים עלה תיכף ומיד בתוכ"ד לאח"י: "דלדין אין כופין"... מ"מ התחלת לשון הנ"ל כבר היה די לו להביאו בתור מקיל...]. [ו],

ושם (סי' ס"ט), אוסר לכופ צעל המצלה מעותיו ע"י שמשחק בקוביא, ועל שיכרות וגם מקיא לאחר שמיימו, [וכל הצית מתגעל מזה, על אף שהוא מאיסות ברור]. [ז], מהר"י"ן (ישנות ח"א, סי' רכ"ט), שאוסר לכופ רשע גמור, נושא שיכור גנב ומלורע. [ח], רמ"א (סי' ל"ג, ו"ו), שאוסר לכופ גנב ומזייף מטבעות, [זולת בדרך ברירה, על שהרחיק נדוד מציתו לכמה שנים, ולא פירנס כלל את אשתו ובניו, או משום שאינה מחוייבת לנוס עמו ממקום לנאקוס מפחד הממשלה המחפשים אחריו]. [ס"ה: ח' פוסקים, בי' מקומות].

חלק מפורקים "אחרונים" הפוסלים גם כפוי על סמך טענת מ"ע, אפילו כשיש לה אמתלאות חזקות ומבוררות על המאיסות

ג. [א], ר' יצחק הגדול מפוזנא (סי' ק"ס, שאלה ב') צבעל שצא עליה צנידמה. [ב], מהר"ם חגי"ו (עטרת זכ"י מדף י"ח ע"ב), צבעל המכה את אשתו, וגם רצה לירות עליה בצאקדת, רועה זונות, ואינו עוסק בשיצו של עולם, גנב וגזלן, שיכור ומחלל שבתות ומשחק בקוביא, ועכ"ז לא התיר לכופו לולא שהי"ל חו"י וגם בניו מתו מחולי זה, ע"ש. [ג], בנסת יחזקאל (סס), שלא התיר מכל טעמים הנ"ל אפילו רק כפיה בצברים, אלא בתנאי שיהיה על הכל עדים כשרים ונאמנים שיעודו צפני הצעל דוקא, ע"ש. [ד], עמרת צבי (סס), שלא התיר שם רק מכה הסכנה, לחיות עם מי שיש לו חו"י (כמו שדימו אז), וגם משום שרצה לירות צה בצאקדת, ע"ש.

ה. [ה] אמונת שמואל (סי' ח'), שאוסר לכופ צעל שזנזו ממנו על זנות, ע"ש. [ו], ראש משביר (ח"א, אה"ע סי' כ"ז), שאוסר לכופ צעל רועה זונות שנמספס למינות, וגם הסתה אותה לכך, ע"ש. [ז], משאת משה (ח"א, אה"ע סי' י"ז), שאוסר לכופ צעל המשמכר ציינו ומתפלש בעפר וטיט, ומסכן את חיי אשתו, ע"ש. [ח] ח"צ (סי' קל"ג), שאוסר לכופ צעל שנאף עם אשת איש.

ז. [ז] נודב"י (מניינא, אה"ע סי' ז' ו"א), שאוסר לכופ, אף לא רק בצברים צעלמא, צעל שהרחיק נדוד ממנה חצי שנה אחר חתונתם למשך י"ב שנים רלופות, עם האמתלא שהלך לחפש פרנסה, ובכל משך שנים הללו לא זן ולא פירנס אותה כלל, ולא עוד אלא שגם נשא עליה אחרת באיסור, עם האמתלא המזויף ששמע מאחד שאשתו מתה, ולמרות שהודיעוהו שהיא חיה עדיין, וגם התרו צו שיגרש את השניה, המשך לחיות עמה באיסור, ע"ש.

דאף צאמתלא מצוררת אין כופין, וא"כ הרי הדבר פשוט, דאף אם לו היה מחלוקת בדבר, ג"כ היה אסור לכופ, וכידוע מכל הפוסקים, [עי' רמ"א (סי' קנ"ד, ס"א)].
 הר"י המעקב אחר ה"מקורות להיתר" מה שהביא, יראה מיד דאין שום ממשות של ראייה צאף אחד מהם, על היתר כפיה צמ"ע צמריצות גרידא. דחלק מהם כתבו דצריהם מפורש רק ע"פ דעת הרמב"ם דלא קימ"ל כוותיה, וחלק מהם כתבו דצריהם רק בחור "הוי אמינא", אבל לצסוף הסיקו להדיא דאין לכופ, וחלק מהם כתבו דצריהם צמקרים קיצוניים, וכגון כשנקדשה צרמאות, ע"ש].

ה. **ומעתה**, הכי יאמר אדם השפוי צדעתו, שהפשעים של צעל דין [המנויין צענות האשה]: [א], חוסר הצעת די חיבה. [ב], תפלה צבית. [ג], אי התחצבות צגדוליהם. הם חמורים יותר מן הפשעים של צעלים הנ"ל, שצגדו צנשותיהן צאופנים חמורים כ"כ: [א], להכותה. [ב], להשתכר ולהקיא. [ג], לחיות עם פלגש גויה. [ד], להפעלס ממנה ולעגנה למשך שנים עשר שנים שלימות ורצופות, חוך כדי לישא אחרת עליה צאיסור... ודאי דלא, ועכ"ז חוינן היסוד הגדול: דכל עוד שהצעל מוכן לתקן ולהטיצ מעשיו צעתיד, אז אפילו אם צעצר פשע כנגדה קשות, מ"מ אין שום מקום כלל ל"חייצו צגט" צמור "הענשה" על סמך מעשיו שצעצר.

ודבר זה חוינן גם צדין צעל המכה את אשתו, דאף להי"א שהוצא ברמ"א (אה"ע סי' קנ"ד, ס"ג), דכופין אותו לגרש, מ"מ רק דוקא אם הוא "רגיל צכך", וגם רק כשלא הועילו מה שהצ"ד התרו צו ורדוהו מקודם, אבל צל"ז אין עליו אפילו "חיוצ" גרידא לגרשה, ע"ש. ולא עלתה על דעת שום אחד מן הפוסקים לומר, דאפילו אם אירע רק פ"א שהכה אותה, תוכל לומר שזה פגע צרגשותיה הפנימיים כ"כ עד צשום אופן "אינה יכולה למחול לו", וממילא מוטל עליו חיוצ לגרשה, משום דהצינו הדבר הפשוט, ד"מיאונה מלמחול לו" עדיין אינו מטיל עליו "חיוצ גירושין" צשו"א כלל.

ובהיום צאו פוקרים קלים וריקים עוקרי דת, וקוצעים [כאליו צשם התוה"ק, ולחרפתינו צשיתוף פעולה של הנותנים יד לפושעים עם אמתלאות מגוחכים ונפרכים, מאותן הנקראים מהיראים ומשלנו...]. דאף ה"פשע" המגוחך של חוסר הראות לה די קירצה

[והוצא במשיב דבר (ח"ד, סי' ו'), ועי' עין יצחק (יו"ד ח"א, סי' י"ז, אות ח') שכתב צזה"ל: **ודאי לדינא אין צכוחי לחלוק על הנוצ"י**, עכ"ל]. [י], רעק"א (דרוש וחידוש ח"א, דף צ"א), **דאף כשנאסרה עליו ע"י זנות צרצון**, [ומסתמא מאסה צו], **דאסור לכופו להוציא, אם פורש ממנה**, ע"ש. [יא], בית אפרים (חדשות משנת תרכ"ו, סי' י"ג), שאסור לכופ צעל שלאחר חצי שנה מחמתותם הרחיק נדוד למשך י"צ שנים רצופות רק צכדי לצעה, וגם לאחר שנתפס לא רצה לחזור אליה, [ולא התיר לכופו רק צדרך צרייה על תשלום מזונותיה על כל השנים הללו].

יב] ספר יהושע (סי' ס"ה) כנ"ל. [יג] חת"ם (אה"ע ח"א, סי' קצ"ו), שאסור לכופ צעל שיש לו חולי נופל ופוסל הכפיה אף דציעצד צמורת וודאי ולא מספק. [יד] שמן רוקח (תלימא, סי' צ'), צצעל שעוצה כמה שנים, ואח"כ אמר לה שאם תתנהג עמו צרע אז יעוצנה עוד הפעם. [טו] צ"צ (אה"ע סי' רס"צ, אות י"ב). [טז] ר"י מילער (סי' י"ד), שאסור לכופ צעל רשע גמור ורועה זונות, שהביא זונות לציתו והסייחד עמהן, וגם היה לו חולי המדצבקה. [יז] שואל ונשאל (אה"ע, סי' כ"ד, וח"ב, סי' נ"ה, אות ו') צמי שרגיל להכות את אשתו והיא מפחדת ממנו. [יח] ריב"א (אע"ה סי' כ"ט), שאסור לכופ צעל הממשיך עדיין לחיות עם זונה, וכבר יש לו ג' ילדים ממנה, ע"ש. [ס"ה: י"ח פוסקים, בי"ט מקומות].

חלק מ"פוסקי זמנינו" [כולל אלו שה"רבנות" סרים לצושמותם], הפוסלים גט כפוי על סמך טענת מ"ע, אפילו כשיש לה אמתלאות חוקות ומבוררות על המאיסות

ד. [א], אגרות משה (אה"ע ח"ג, סי' מ"ג), שאסור לכופ צעל שנעשה מאוס ומוסרת. [ב], קובץ תשובות (ח"א סי' קע"ד), צצעל ש"התנהגותו מוצר" וכבר נפרדו זמ"ז ששה שנים, דלא רק שאסור "לכופו" לגרש, אלא דאף אסור "לחייצו" צצברים צעלמא לגרש... [ג], שאילת שאול (ח"ב, אה"ע סי' ח', וט'), שאסור לכופ אנשים שעצו את נשותיהם, וחיים צגלוי עם אחרות, ע"ש. [ס"ה: מ"ג פוסקים, במ"ז מקומות].

ובספר קונטרס הבידורים (הורצין מש"ה, סי' א', אות כ"ה, וסי' צ') הקדיש שם כמה קטעים, להטיל הרושם, כאליו שיש פוסקים המתירים לכופ על טענת מ"ע כשיש לה אמתלא מצוררת. ומלבד מה שלא זכר אף שמן מדצרי ארצעים פוסקים הנ"ל, שפסקו להדיא

לכופו על הגירושין, וזהו טענה נכחת שאין לה שום תשובה כלל.

ובאמת, לטענה זו אינה פרי יצירתנו, לכבר הוזכר טענה זו בראשונים, כאחד הראיות דלא כשיטת הרמב"ם (אישות פי"ד, ה"ח), דס"ל דכופין על סמך טענת מאיס עלי, דזה נסתר מדברי הגמרא הנ"ל. עי' סב"ג (לאוין פ"א), רמב"ן (כמוצות ס"ג, ע"ב), ורשב"א (סס, ס"ד ע"א, ד"ה ומיהו), ר"ן (על הרי"ף כמוצות כ"ו, ע"ב), הג"מ (אישות פי"ד, ה"ח), בנימין זאב (סי קט"ו), עי"ש. ואנחנו רק הוספנו, דאם נימא דאף החולקים על הרמב"ם מודים, כשטענת שלעולם לא תחזור אליו, אז מותר לכופו, א"כ הדרא קושית כל הראשונים הנ"ל לדוכתיה.

ב. **ובן** חזינן בכל הפוסקים להיפך הגמור מדכריהם, ד"נחלצות" האשה אינו מועיל כלל לענין היתר כפיית גט, דכולם כתבו פה אחד, דצכה"ג כשטענת "מאיס עלי", דהגם דאין כופין אותו לגרש, מ"מ אין כופין גם אותה ליטע עמו [כשיש לה אמתלא מצוררת על המאוסות]. **אלא** שמניחים אותם בפירוד, וממתינין עד שאחד מהם יתיישב מעלמוהו לחזור מדעתוהו. או שהיא תתיישב עלמיה שאין תכלית ליטע גלמודה, ותחזור אליו ותעשה שלום עמו, או שהוא יתיישב שאין תכלית ליטע גלמוד, ויתן לה גט מרצונו הטוב. וד"ז הוא חזון נפרץ בדברי הפוסקים פעמים רבות עד אין מספר, ורק דוגמאות אחדים מני הרבה נציין:

ע"י [א] ספר הישר (לר"מ, סי' ס"ד), ד"יעגנה לעולם". [ב] מהר"ם מר"ב (ד"פ, סי' תקמ"ו). [ג] מרדכי (כמוצות פ' אע"פ, רמז קפ"ו). [ד] הרשב"א (ס"ז, סי' מ"ד). [ה] ושם (סי' תכ"א). [ו] חבמי פרובינציה (סי' ע"ו) ד"מעמוד צמרדה עד יום מותה". [ז] ושם (סי' ע"ט), וז"ל: וי"ושנת עגונה כל ימיה, ואין כופין אותו להוציא". [ח] מאירי (כמוצות ס"ג, ע"ב). [ט] רא"ש (כלל מ"ג, סי' א') "ותמעגן ומשז עד שתמרצה להיות עמו". [י] ושם (סי' ח') "לא תבעל לו, ותזכר אלמנות חיות כל ימיה". [יא] ושם (סי' י"ג). [יב] מהר"י ווייל (סי' כ'). [יג] מהר"ל (תדשות, סי' קפ"ח, וקפ"ט), עי"ש.

ובן פסקו: [יד] רשב"ש (סי' נ"ג) [נשם אצו [מן] התשב"ץ]. [מז] ושם (סי' מ"ו). [יז] יבין ובוזעו

וחיבה, [שהמדובר נחתן ירח שמים, שלא היה לו שום שייכות עם נשים מעולם, ורק אחות קטנה יש לו], שזדארי הוא קל הרבה מפשעים הנ"ל, אכן יש צרכה לשמש כסוד ל"חיוז גירושין". מהיבן לקחו תורה חדשה זו, האם חושבים שהמה"ק הוא משחק בידם כחומר ציד היוצר לעשות זה כטוב צעיניהם, האם אין זה "השתלטות על המורה לעשות זה כחפצם", כמו שנעק עליהם הגה"ק מצריסק ז"ל.

ועוד, והוא עיקר גדול, הרי האשה עלמיה הסכימה לחזור אליו, צמנאי: שיצוא לדור לצ"צ לעולם, והסכסוך הסופי היה ע"ז: שהבעל לא היה מוכן להחתייב ליתר מחצי שנה. היעלה על הדעת, שמוכל עוד לצוא ולטעון "מאיס עלי"... ועוד ייקרא זה "צאמתלא מצוררת" ... [וראה בפד"ר (מ"ו עמוד ח')] שפסקו: "אשה שאין כוונתה לנערו כלל, וגם אין הבעל מאוס עליה, אלא שממנית שובה לצית בעלה, צמנאים שהבעל לא חייב בהם, דינה כ"מורדת", עי"ש].

ענף ד

החלכה הברורה: דהיותם בפירוד זמן רב, ואף למשך כל ימי חייהם, אינו מתיר כפיה בשו"א

ובבלל צריכין לדעת, דהטענה המורגל בפי ההמון, [ולחרפתנו גם אצל הנקראים "דיינים" ו"רבנים", הנוטים אחריהם], והוא: דמבילא לא תחזור אליו עוד לעולם, מה שמשמיעים כהיום חזור ושוב, וכאילו שזה יכול לשמש כ"חויב גירושין" או אפילו כ"היתר כפיה". דזהו פרי תוצאה מן "התחכמות" על דברי חז"ל ורבותינו הפוסקים.

א. **דהרי** גמרא ערוכה הוא (גיטין מ"ט, ע"ב), דמשו"ה לא תקנו כמוצה לאיש, משום ד"האיש אינו מוציא אלא לרצונו, אפשר דמשהי לה בגיטא", ופירש"י (ד"ה אפשר) וז"ל: "ולא יהיב לה גיטא, וכיון דלא אשהי מדעתיה גירשה", עכ"ל. ומעתה, אי נימא דכל היכא דהיא טוענת "נחלצות" שלא תשוב אליו עוד, אז כופין אותו לגרשה, א"כ הדק"ל דאמאי לא תיקנו כמוצה לאיש, דהרי צכ"פ שתרצה לכופו לגרשה, תעזבו, ואחר כך תטעון נחלצות שלא תשוב אליו לעולם. **אלא** מאי, חזינן צרור לטענה זו שלא תשוב אליו לעולם אינו מועיל כלום

באשה אחת שעמדה צמרדה, ולא שמענו לדצריה...
ונשאר ימים [גלמודה צמרדה], וכשראמה כך [שאין
כופין אותו לגרשה], עשמה שלום עם בעלה, והיה
שלום ביניהם וילדו בניס וצנות, עכ"ל.

דבריו הכנים והאמתיים הללו, מכה בהלם גדול וחזק,
על קדקדם של המתחכמים צימינו, שהורעלו
מדעת הרחוב, וגם משמש כאשמה כצידה עליהם, על
דחיפתם להרבות גיטין בישראל, שכמעט כקדום היינו
ולעמורה דמינו צריצוי הגיטין צימינו כמו אלל העכו"ם
ממש, מה שלא יוכלו להתרחק ולהטער מזה לעולם, ה"י.
וראה ב"סוף דבר" מש"כ בשם הגה"ל חכמא דיהודאי
ר' אביגדור מיללער זצ"ל, ע"ש.

דהמיואון מלמחול זהו "אבזריות" אמיתית, ו"רחמנות" הוא
למחול ולחום על שלימות בית בישראל

ד. ובמקום לבקש מן הבעל שירחם עליה ויגרשנה,
וכל המרחם על הצריות וכו'. הר"י
הרחמנות האמתית שעל פי תורתנו הקדושה הוא:
שילמדו לקח להאשה, דהתנהגות כזה, להתעקש שלא
למחול להמפייס ומבקש מחילה, וצפרט כשגורמים לו צוה
עגמת נפש גדול של הירוס בית בישראל שהקימו צידד אך
זה עתה בשמחה וצליפויים ומקוות טובות. "זהו" פגם
גדול צ"צין אדם לחצירו", החמור פי כמה מן אותם
ה"הפשעים" מה שהבעל מבקש ממנה סליחה עליהם.
[וק"ו, שהוא חמור יותר מהאכזריות המדומה, שאינו
מסכים לתת גט].

דהלא הממאן מלמחול להמבקש, מתואר בדברי חז"ל
והפוסקים כ"אכזר", ע"י משנה (צ"ק פ"ח,
מ"ו), וגמרא (סנהדרין ג"ח, ע"ב), מניין שהמבקש מחצירו
מחילה, ואינו מוחל לו, שהוא "אכזרי", שנאמר (צראשית כ,
י"ו) ויתפלל אצרהס וגו' [ובמ"ד (פרשה י"ט, אות כ"ג) איתא,
דגם נקרא "חוטא", ע"ש]. וזה נפסק להלכה בר"ף
(צ"ק ל"ג, ע"א), ורא"ש (שם פ"ח, סי' ט"ו), ויש"ש (שם, סי'
מ"ד), וראב"ן (יומא ד"ה עבירה), וסמ"ג (לאווי, סי' ה'),
ורמב"ם (דיעות ו', ו'), מוהר"י ווייל (סי' קצ"א-ב), ב"י (תו"מ
סי' תכ"ב, אות א'), ורמ"א (או"ח סי' תר"ו, ס"א), לבוש (תו"מ
סי' ת"כ, סל"ט), שב"י (סי' קע"ו), חיים שאל (ת"ב, סי'
י"ג), חת"ם (או"ח סי' ק"ע), חיים ביד (סי' פ"ח), שו"ע הרב
(או"ח סי' תר"ו, ס"ד), וערוה"ש (שם, ס"ב), [וע"ע דברי
צי"ב (או"ח סי' רנ"ח)], ע"ש.

(סי' ק"ל). [יח] הרא"ם (סי' כ"ח). [יט] הרמ"א
(שו"ת, סי' ז"ו), דאף כשאומרת "שצוחרת להיות עגונה
כל ימיה, ולא תתזדווג עוד לאיש אשר אלה לו". [כ]
הראנ"ח (סי' מ"א), שיכול לישא אחרת ולעגנה לעולם.
[כא] מוהרי"ט"ן (תדשות, סי' ל"ו). [כב] ושם (סי' קע"ב).
[כג] מוהרשד"ם (אה"ע, סי' קל"ה), חזרתי על כל האדלים,
ואיני רואה לכוף לגרש ח"ו זה צרוק... ויעמוד הדצר
כן, עד יסקיף וירא ה' משמי חסדיו, אולי ישים
בלצה לשוץ אל אלוף נעוריה כימי קדם... עכ"ל.

ובן נפסק להלכה [בד], בשו"ע (סי' קנ"ד, ס"ד),
[כה], ורמ"א (שם). [כו], ושם (סי' ע"ו, ס"ג).
[כז], ושם (סי' קי"ו, סי"א). [כח], ושם (סי' קנ"ד, ס"ה
ח). [כט], מוהר"ם הגי"ו (עטרת דב, דף י"ח), דאפילו בעל
שיש לו חו"ג, והוא מכה אותה מכות רצח, והוא גנז
ונואף, דאין לכופו לגרש, רק לכל היומר אין לכופה
להיות עמו. [ל], נודב"י (קמא, אה"ע סי' ס"ו), דאין
כופין שניהם, לא אותה לצא אחריו לעיר אציו, ולא
אותו לילך לעירה או לגרשה. [לא], ושם (מניינא, סי'
ט), בצעל שצרח ועיגנה למשך י"צ שנים, וצמרחקים
נשא אחרת עליה צאיסור, דאין לכופו אף דצצרים
לגרשה, אלא דגם היא אינה מחוייבת לדור עמו.
[ובזה נידחין דצרי בעל קונטרס הבירורים (הרצין משל"ה,
סוסי"א), שמדחיק ענמו להוציא דצרי הנודב"י (קמא, יו"ד
סי' ס"ח) מפשטותו, תוך כדי להעלים עין מדצצרו הצרורים
הנ"ל]. [לב] רעק"א (סוף דרוש ומידות), ד"יושע ומנפה
שמתפייס לו". [לג], פת"ש (אה"ע סי' ע"ה, סק"ג).
[לד], ושם (סי' קנ"ד, סק"ה). [לה] שבט הלוי (ח"ה, סי'
כ"ו, משנה ב'), דצצרו.. הוראה יצאה לכל בית ישראל,
דהיא אינה צריכה להיות עמו, אצל אין כופין
אותו... דשוץ נכנס הכפיה בצדר גט מעושה.. [לו]
והשיב משה (סוסי" ט"ו), ע"ש.

לולא המכתבים מהבתי דין לעודד ולהצדיק הפירוד, היו רוב
רובם של המקרים מסתיימים בשלום ובהצלת בתי ישראל

ג. ובקשר למש"כ לעיל (כ"ט ענף וז), יש להוסיף:
דהדצר צרוק, דאי לאו הסתתם של הנך
יועלים, המעודלים אותה שסוף סוף תנלת, היו רוב
המקרים של פירוד מסתיימים בשלום. והא לך עדותו
של בנו של הגאון בעל יבין ובועז (סי' ק"ל) המאשר
זאת במלל מוצן המלים צוה"ל: בפנינו צא מעשה

ה). **אדרבה**, כל האשה שהוליא שם רע על הצעל, כאילו שהחיים במחילתו הוא צבחינת "שואה" וכו', על חטא כזה קימ"ל שאין צריכין למחול עליה כלל, ע"י תה"ד (סי' ש"ז, ופסקים סי' רי"ב), ומהרש"ד"ם (יו"ד סי' רי"ב), ע"ש. ונמצאנו דאפילו דעת ה"דיין המייעוט, האמור ללמד קצת לזכות הצעל, ג"כ הרחיק ללכת צהר איפכא, צמה שכתב: שהיה לו לרחם עליה ולגרשה, כאילו שהצעל הוא ה"אחזר" צמה שמתעקש עדיין על "שלום" אחר פשעים חמורים כאלה... דהלל זהו ממש בגדר "אי אפשר" שחובל למחול על פשעים גדולים כאלה. בו צומן שלאמיתו של דבר, וע"פ דעת תוה"ק וחז"ל, הרי האמת הוא להיפך הגמור, שהיא היא ה"מתאכזרת" להרוס החיים שלו בשביל דברים של מה בכך, ולא הוא.

ך"ל מזה"י ווייל (סי' קל"ה): ומה שאמר ראובן מחמת צחו, על צעלה שמעון, איך שהוא מצדו את שלו בשחוק וצבית משתאות של גוים ומשתכר ומקיא, וטוענת מאיס עלי... אם כדברי ראובן וצחו שצדברים כאילו יכולה לטעון מאיס עלי, ולכוף אותו שיתן לה כתובתה, אם כן לא הנחת צת לאצרהם אצונו יושבת תחת צעלה, ואין נראה לי שזו אמתלא, ואיני צריך להאריך צדברים הצלים האילו. אף גם זאת הלל כתב שמעון וז"ל, ועוד היום אומר שמעון צעלה צפני אב צ"ד וטובי העיר: לא יהא לחמי שום חסרון מצדי, וכל אשר יורוני צני אדם המהוגנים אשמע לעצתם, ואקבל עלי לקיים ולא יחסר מצדי שום דבר, עכ"ל [של שמעון. וממשיך]:

ובן צטענה שנייה כתב וז"ל: הלל שמעון עומד ויתקן מה שמעליל עליו חמיו כו', וכיון דהכי הוא ששמעון רוצה למקן מעשיו ולכלכל דבריו ע"פ אנשים מהוגנים, אם כן מה יכולה אשתו ואציה לערער ולפקפק עליו, אפילו אם היה כך שכבר עשה שמעון שלא כהוגן, והעביר הדרך בשום דבר, הלל הוא רוצה למקן ולקבל עליו שלא ישוב צדרך הזה עוד. וב"ש מורשה של צת ראובן שצעלה יעמיד לה ערבות על החיקונים שיתקן לה, נראה שגם צדבר זה היא מפליג צדברים, דלא חזינא שום תיוהא וריעותא צשמעון שאין להאמין לו על מה שמקבל עליו, וכיון דהכי הוא ששמעון רוצה למקן דבריו ע"פ אנשים מהוגנים, צזה ילא ידי חוצתו.. [וממשיך]:

רב"ש ראובן יש לה חסרונות צבית חמותה, שחמותה מולולה צדברים וצגנאיות, ועל זה השיב שמעון שיש להזוג צית צפני ענמה, ולא היתה אלל חמותה אלל צמוזנות, ועוד היום אם אין דעתה להיות דר צבית חמותה אז תהיה צביתה, וחמותה הזקינה לא תלך אללה, ולא תהא לה עסק עמה. גם צזה ניכר שצת ראובן מואנה מצקשת, ומה יש לה להזקנה לעשות עוד, האין זה די והותר, וכל זמן שצת ראובן עומדת צמרדה ומורדת צצעלה, אין צעלה חייב צמוזנותיה, וזה אין צריך פנים, עכ"ל.

ו). **וע"י** גודב"י (מניינא, אה"ע סי' ז' וז"א), צצעל שהרחיק נדוד מאשתו חצי שנה לאחר חתונתם, ונעלם ממנה למשך י"ב שנים רצופות, וצכל משך שנים הללו לא זן ולא פירנס אותה כלל. וז"ל עוד אלל שנסא עליה צמרחקים אשה אחרת צאיסור, עם האמתלא העלוב והמזויף, שאדם אחד אמר לו שאשתו מתה, ולמרות שהודיעוהו שהיא חיה עדיין, וגם התרו צו שיגרש את השניה, המשיך לחיות עמה צאיסור, ועמה אומר שרוצה לגרש השני ולחזור אל הראשונה, והיא טוענת מאיס עלי.

ופ"ב, וז"ל: חלילה לכוף האיש הזה צשוטין ולא צנידוי כלל, ואפילו צדברים לומר לו: שאם לא יגרש הוא עבריין, ג"כ איני מסכים, כיון שהוא אומר שרוצה לדור עם אשתו וכו', ע"ש. [והוצא במשיב דבר (ח"א, סי' ו').]. ובזי לנו גדול מרצינו הנודב"י, אשר צודאי חמלתו על האשה המסכנה, עולה ע"פ רגשי כולנה, ועכ"ז לא הסיט את דבר המשפט ממקומו ח"ו. [וע"י בית אפרים (חדשות תרכ"ג, סי' י"ג), צעוצדא כנ"ל, אלל שעדיין החזיק צמרדו ולא רצה לחזור אליה, ועכ"ז לא התיר רק כפיה מן האל, ע"י הטלת תשלומי החוב דמוזנות, וכ"פ בספר יהושע (סי' ס"ה) צשמו, דלא יכיפוהו על הגט, רק על החזרה עליה, ע"ש].

ז). **ובשו"ת** שמשן רוקח (תלימאי, סי' ב'), צצעל שהלך להשתקע צמק"א מחמת יראת התגייסות, ולא רצתה לילך אחריה, ואח"כ כשעבר הסכנה והיה מוכן לחזור למקומה, ואמר לה שאם תתנהג עמו צרע אז יעוצנה עוה"פ, ועל סמך זה כפה אותו מורה אחד לגרש. והגהב"ח צועק ומרעיש עליו שהתיר א"א לעלמא, דהרי היה מוכן לחזור אליה, ואיך אפשר לכופו לגרש על סמך דברי סרק כאילו, ע"ש.

דעת יחיד ונדחה של החו"ש דחיי פירוד ארוך מתיר כפירת גט

ח. ואגב, מדברי כל הפוסקים הנ"ל (ענף ז. וכאן אומ ז. ולקמן סי' ד, ענף א') שכתבו להדיא דמניחין אותם בפירוד, ושיכול לעגנה לעולם ע"ש. מבל זה יולא צרור ללא כמש"כ בחיים ושלום (ח"ב, סי' קי"ב) ללאחר פירוד של י"ח חדשים כופין להוליא, והוא יחידאה ממש צוה. ובל הקלים ורקים כהיום, להם, המחזו על דברי החו"ש הללו ושמתו עליה כמואל שלל רב.

[ובמק"א הארכנו לצאה, דכנראה דאזיה זיפן החמיק דברים מופרכים הללו, דף האחרון מספרו ח"צ שנדפס כבר לאחר פטירתו, וש רגלים לדבר, ואכ"מ. ועי' רדב"ז (ח"ב, סי' תשט"ו) שכתב על תשובת הרשב"א (ח"א, סי' תתע"ח) ללאו צר סמכא הוא, רק מפני שמנוגד לפשטות ההלכה. אולם מש"כ בחו"ש (ס, סי' ל"ה) כע"ז כלפי טענת חולי נופל, ללאחר פירוד של שנה אחת, ולכל היותר שמי שנים, כופין אותו לגרש ע"ש. הגם דגם דבריו אלו תמוהים וקצרים, וייתכן שנודייפו כנ"ל, דהרי מהרי"ק (חדשים, סי' כ"ד), מהרי"ב"ל (ח"ד, סי' י"ג), מב"מ (ח"ג, סי' רי"ב), מהרי"מ (ח"א, סי' קי"ג), מהר"ם חגיז (עטרת נצי, דף י"ח ע"ב), בנב"ח (ס, עמרת צבי (ס), אמונת שמואל (סי' ו'), חת"ם (אה"ע ח"א, סי' קט"ו), אלא דבשער אשר (אה"ע, סי' מ"ה), מקיל כשהסתיר ממנה את מחלתו. אבל מ"מ, אין מזה שום דמיון לנ"ד בטענת מ"ע, דהרי שם יש עכ"פ שני דיעות ברמ"א (אה"ע סי' קנ"ד, ס"ה), אם כופין, משא"כ במ"ע].

היו לאחר תקופתו, ומציאים הרבה מספר זה, אצל מחידוש דין זה העלימו עיניהם, ואף אחד מהם לא הביאה, ונראה בעליל דזהו מן הטעם הניכר, שדבר זה היה תמוה בעיניהם מאוד, ולא נתקבלה אלס כלל.

ד"ר מזה יש לדעת, דאף ה"ראצאנטשיקעס" (מדור הקודם) שנמכרו לעקר הניוני, כתבו כולם בפסקים שלהם, שאין לצנות כלל על דברי החו"ש הללו, והדגישו דאף לסניף בעלמא ג"כ א"א לרפה, ואפילו לא להסיר עפ"י לישא אחרת עליה, [מה דל"ה כהיום רק בגדר "תקנה" ו"מנהג", ועאכ"כ להתרת א"א ע"י כפית הבעל, ח"ו], עי' צ"א (ח"ו, סי' מ"ב, פ"א. ומט"ו, סי' מ"ו, אות ח'. וח"ו, סי' נ"ב, אותות ז'-ה'. וסי' נ"ג. וסי' ס"ו, אותות ז' ו"ג). פסד"ר (ח"ו, עמוד קי"ב. וח"ט, עמודים ר', ורי"א, ורי"ג, ורי"ז. וח"א, עמוד ר"ו), ש"ע (ח"ב, סי' ק"ב), ע"ש.

ע"ד שצאו הראצאנטשיקעס הפוקרים שזימנו, הצועטים ומורדים בגלוי צמה שגורה תוה"ק שכשרות הגט תלוי בצרין הבעל וצלמי זאת הוא חספא בעלמא. ורוצים לשנות תורת מרע"ה רח"ל כדרכן של הכופרים, לעשות גיטין מעושין דבר יוס ציומו על סמך דעת יחיד ונדחה של החו"ש הנ"ל, ה"י. [עי' מהר"ם שיק (יו"ד, סי' של"ה) בגריעות ה"פסקים" ממורים שאלו, ע"ש].

ענף ה

כשיש רגלים לדבר שאחרים הסיתוה למעון מאים עלי כבנ"ד, גם הרמב"ם מודה דאין כופין

והנה בנוסף לכל הנ"ל, (ענף ד'), הרי בנ"ד שבטרם שברחה לבית הוריה, הלכה להודות להשדכנית על השיוך המוצלח והטוב שעשתה, וגם הניחה על השולחן פיתקא עם דברים חמים והערצה למולו. וגם אחר שברחה הסכימה לחזור אליו בתנאי, שייגור עמה בב"ב. א"ב הרי אין לך "רגלים לדבר" גדול מזה: שכל עצם טענתה "מאים עלי" בשקר יסודה, מה שלימדוה יועציה, או ה"טוען רבני" לאחר שברחה, בטרם עמידתה לדין. על כן, נעתיק מלשונות הפוסקים ונחזי אנן מש"כ בכה"ג אף לענין דיני ממונות הנוגעים למענת מאים עלי, [דלענין כפירת גט, בלא"ה קימ"ל דאין כופין על טענה זו אף כשהיא מוצדק, וכנ"ל (ענף ג')].

א. ד"ל הרי"ד (סי' כ"ב): שיש צנ"א שמעשים לחמיהם לגרש נשותיהם, משום שיעני אר., אם האשה

אמנם, דבריו לא נתקבלו אלל שום פוסק, והא ראייה: דצמטן מאה שנה מעט שנדפסו דבריו הללו, לא הביא ד"ו שום פוסק ואף לא הפוסקים הספרדיים שמחזקים את דבריו ורגילים להביא הרבה פעמים מספרו זה הדן רק בעניי אה"ע. ולדוגמאות אחדים: [א], צנו היפה ללב (שמציאו חמשה פעמים). [ב], וכן צנו בעל ויען אברהם (שמציאו י"ד פעמים). [ג], השד"ח (שמציאו ק"מ פעמים). [ד], אבני האפור, ונושא האפור (שמציאו נ"ג פעמים). [ה], תעלומות לב (שמציאו י"א פעמים). [ו], איש מצליח (שמציאו ט' פעמים). [ז], ויחי יוסף (שמציאו ח' פעמים). [ח], ויקח אברהם (שמציאו ז"פ). [ט], רב פעלים (שמציאו ז"פ). [י], שואל ונשאל (שמציאו ו' פעמים). [יא], דבר המשפט (שמציאו ו' פעמים). [יב], סבא קדישא (שמציאו ו' פעמים). [יג], יש מאין (שמציאו ז"פ). דבולם

אינה מורדת בצעלה, והקטטה הזאת מעוררין עליו.. על דבר שלא יחפצו בו, ועישו אותו ליתן גט... אפילו ע"י ישראל אין גיטו גט... והאשה אשת איש גמורה כקדמותה, "והשקצים שהשריץ ממנה [השני] לאחר הגט, ממזרים גמורים.. ומותרין בממורת", עכ"ל.

ב. ר"ז"ל המרדכי (כמוצות פ"ה, רמז קפ"ו): כל היכא דאמרה מ"ע, והדברים מוכיחין שאין כן אלא מחמת שהיה לה עם צעלה... ואלפיה שמשקר לומר מאיס עלי, יהציגן ליה כולה לדידיה... דאל"כ היינו פותחין לפרוצות ונותנין יד לפושעות, עכ"ל. [והובאו בראב"ח (סי' מ"א), ושו"ז (אה"ע סי' ע"ג, סק"ז), ומשפטים ישראלים (סי' ש"ג), וכ"כ גם חבמי פרובינציא (סי' ע"ח), ע"ש].

ג. ר"ז"ל הרא"ש (כמוצות פ"ה, סי' ל"ה): והדין תקנתא ליתא אלא היכא.. דבעיא למיפק מינייה משום דלא בעיא ליה, אבל אם.. רוצה להפקיע עצמה מחמת צעלה כדי שלא ירשנה.. ליתא להא תקנתא, וכן הי' דן רבינו מאיר... שהי' מצוה לחתרים אם השיאה שום אדם ענה זו... וכשהיה נראה לו שום ערמה בדבר... ל"ה דן דין מאיס עלי, עכ"ל. [והובא דבריו במור (סי' ע"ז), ע"ש].

ד. ר"ז"ל מהר"ל (תדשות, סי' קפ"ח): על שטענה האשה מאיס הוא עלי, השיב מהר"י סג"ל למה"ר מיכל מירבורק... כבר אסיק מהר"ם [מרדכי] (כמוצות סוף סי' קפ"ו), דכי טענה מאיס עלי... [אחר שמפרט מה שמגיע לה בממונא, מסיים]: ובל זה צדיהא אמתלא לדבריה אמאי מאיס עליה, ולא הסימיה אז או אם או קרוצים. על כן יש להחרים על ככה, אם הסימיה שום אדם לכך, והיא תתן אמתלא לדבריה... וישאר צידה כל מה שהכניסה, ויחזיר לה כל מה שתפס משלה, עכ"ל. וישם (סי' ק"ט): ואם יחפון, יחרים קמס אמאן דקא טעין עליה דברים שאין כן, למרוד בו מכחן, עכ"ל.

ו. ר"ז"ל (סי' קל"ג, אות ג'), וז"ל: והמורדת מחמת אמתלא ידוע, נראה למעצד כדינא דמתיבתא כדפסק מהר"ם והרא"ש ושאר גדולים... אבל אי ארגלוה קטטה, כתב מהר"ם בתשובה, שפסק הלכה למעשה, דמפקינן מינה אפילו מאי דתפסה ויהציגן ליה לדידיה, ואז רתתה צידה וצרגליה וחזרה אליו, וכתב, דמיגדר מילתא הוא זה, וגדר וקיוע וקייג ותקנה טובה לישראלית, עכ"ל.

ה. ר"ז"ל מהר"י ווייל (סי' כ'): על אודות מחלוקת ריב וקטט, אשר רבו עם הר' יעקב... עם אלעמו זורלין.. תחילת דבר, השבעתי מרת זורלין בחומר איסור שמה שקובלת על צעלה וטוענת מ"ע וצאה בטענה ואינה רוצה להיות עמו בכפיפה, ולא נתבררו וגם לא נחלצנו טענותם, ע"כ קבלה עליה בפני בחומר, כי מה שהיא מסרבת בצעלה ומשרכת דרכיה עמו, לא מחמת שום ענת... שום אדם, ולא מחמת שום תרמית, שמהא מכוונת להוציא ממנו נדונייתה, רק שאין דעתה.. קובלתו... עכ"ל.

ו. ר"ז"ל תה"ד (סי' ר"ט): אבל אי ידעינן צהאי איתמא לפי אומדנא דדעתינו, דמה שהיא ממאנת לחלוץ, אינה מפני הבושה וההכנעה, אלא בשביל הממון שצריכה לחלוק עמו, אומרת שאינה רוצה לחלוץ, כגון שהיא צמ שנים קצת, שאינה חוששת על העיגון כ"כ, וניחא לה למשקל נדונייתה שהכניסה לו ממה שתחלק עמו. נראה דכה"ג יהציגן ליבס כל נכסי המת, והיא משב ותמעגן אם רצונה צדק, דכיון דדינא דמורדת אית לה, וצדינא דמורדת כתב במרדכי (פ' אע"פ) מתשובת מור"ם, דכל היכא דאמרה מ"ע, והדברים מוכיחים דאינו כן, אלא מחמת ממון או שיש לה כעס עם צעלה, או מחמת אביה ואמה הקרוצים, דמרגליה קטטה ואלפיה שתקרא לומר "מאיס עלי", כה"ג יהציגן כולו לצעל, צין מה שהכניס הוא, צין מה שהכניסה היא, ולית לה מזונות, עכ"ל. [והמציגן צין שדבריו מתאימים היטב מאוד לנ"ד, והובאו דבריו אלה ביש"ש (יבמות פ"ד, סי' י"ח), ע"ש].

ז. ר"ז"ל מהר"ק (תדשים, סי' כ"ג): הנה אמת, שצא אלי.. צמר נפשו, צאשר הוא שרוי בלא אשה שרוי בלא שמחה, כי לתוגה נהפכה לו, כי הפכה לו עורף ולא פנים, צנגדה בו מקן ששה שזועות לנשואיה, והוציאה עליו שם רע... ולא עוד... שקרוציה אלפיה קטטה ושקרא, משום איבה או רעיון לב, כאשר הוא טוען, פשיטא שראוי לגעור בהם, ולנזוף בהם, וגדול עונם מנשוא, כי עצירה גדולה היא להטיל שנאה צין איש לאשתו, ועל כיוצא בהם נגעים צאים... דפשיטא דלא מהימנא למימר, דתבע [אותה] צאיסורא, וצפרט צדורות הללו, שכתב מהר"ם [מובא בב"י (אה"ע סי' י"ז) צסס א"ח שמציאו צסס הרמ"ה], דאין ראוי להאמינס מדרב המנוח... [וממשיך]:

חזרתי על כל הצדדים, ואיני רואה לכוף לגרש ח"ו, וז"ב, עכ"ל.

י. וז"ל מהרי"ם"ץ (חדשום, סי' קע"ג): עוד, אם יש להחרים על טענה זו של מאיס עלי, שהיא אומרת שמליל ראשון שנאה אותו, כי הצעל טוען: אציה ואמה למדוה לומר כן, על הכל יצא דבר המורה לזדקה ושכרו וכו'... תשובה, אם אחר האיום והגיוס והחרמות והקללות, תאמר כי לא צמרד ולא צמעל, ולא למדוה אחרים, אלא מלצה יצא יצא האיש ההוא, ומאסה זו... כי לא צמסקופי מילין צאה על האיש הזה, ולא למדוה אציה ואמה או אחרים, אלא שמלצה שנאה אותו, א"כ אין ראוי שמשב שוממה, וגם אין לכוף לגרש כדי לחוש לסכנת האחרונים... עכ"ל.

יא. וז"ל הב"ח (אה"ע, סי' ע"ז, קיצור דיני מאיס עלי, סי' א - ג): אם טוענת מאיס עלי... מפני שאומרים עליו שהוא רועה זונות, או שאינו הולך בדרך ישרה, ואין שם מי שיעיד דב"ו, אלא קול צעלמא, הו"ל כאלו לא נמנה אמתלא לדבריה... אם נותנת אמתלא לדבריה, וטענה הנראה לחכמי המקום למה הוא מאיס עליה, שצרכון הייתה נשארת תחתיו, לולא זה הדבר שטוענת ואומרת שמאיס עליה, והיא טוענת צברי שכך הוא אע"פ שאינה יכולה לצרר כלל, אפי' ע"י ע"א, א"נ אינה טוענת צברי, אלא ע"פ ע"א שמעיד כו"כ עליו צפני צ"ד, והיא טוענת שמאמינה לדברי העד ומפני כך מאיס עליה. [וממשיך]:

אך יש להשביעה, או להחרים עליה, כפי ראות עיני צי"ד לפי טענותיה, שאמת הוא דמאיס הוא עליה, כמו שטענה, כי יש לחוש פן קרוביה השיאוה ולמדוה לטעון מאיס עלי, או שמא יש לה כעס וקטטה עם הצעל, שעל כן בגדה בצעל נעוריה, וטוענת מאיס עלי מטעם כך וכך, אע"פ שאינו מאיס עליה. ובן אפילו איכא שני עדים המעידים על הצעל כך וכך, או ידוע ומפורסם שהוא שוחק ושיכור בכל יום, ורועה זונות וכיוצא בזה, שהדעת מקבלת שראוי הוא שיהיה מאיס עליה מטעם כך וכך. אפ"ה יש להחרים, שבאמת טוענת מאיס עלי, כי יש לחוש פן קרוביה השיאוה וכו', דהרבה רקים ופוחזין שרויין נשותיהם עמהם בשלום, ואינן מאוסים עליהם, דאיתתא בכל דהוא ניחא לה, ואו

ומ"ב פשיטא ופשיטא, שראוי ומחויב לטרות להטיל פשרה ושלום ציניהם, כמו שאמרו רז"ל (מדרים ס"ו, ב'), שכדי להטיל שלום בין איש לאשתו, אמרה תורה שהשם הנכתב בקדושה ימחה על המים. וגם ראוי להקרות ולגערור בה, דאפילו לפי דבריה שטוענת שצבעה צאיסור, משום פ"א, או אפילו משום שמים, לא היה לה למרוד בו... אלא א"כ הוחזק ג' פעמים, כש"כ וכש"כ כשאין צדבר [עדים], ואין ידוע כלל, אלא מפיה שלא מפיה אנו חיינ... וא"כ הוא מן הדין לכופה להחזיר החזי אשר צחוקמו לכל הפחות, ואפילו לא יוכחו הדברים, שעשמה זאת משום כעס ושנאה. אבל אם הדברים מוכיחים שטוענת כך מחמת כעס, או שקרוביה אלפיה קטטה, ואלפיה שקרא, הלא דבר פשוט הוא, שיש לכופה להחזיר כל מה שפסקה... דאל"כ היינו נותנים יד לפושעות, כמו שפסק מהר"ם בהדיא בתשובה, ומציאה המרדכי (שלהי פ' אעפ"י), [רמו קפ"ז], עכ"ל.

ח. וז"ל מהרש"ל (סי' מ"א, וס"ט): היכא שטוענת "מאיס עלי"... יראו הצי"ד שאין ערמה צדבר, ויטילו חרם על אציה ואמה שלא השיאוה לכן. ואם יש ערמה צדבר, מוציין ממנה אפילו מה שיש לה... וכן היה דן ר"מ ז"ל, שהיה מצוה להחרים אם השיאוה שום אדם ענה... וכשהיה נראה לו ערמה צדבר ל"ה מצוה להחזיר לה אפילו נדונייתה, עכ"ל.

ט. וז"ל מהרשד"ם (אה"ע סי' קל"ה): כבר יראה מי שיש לו עינים צראשו, כי דין זה מרומה, ומי שמכיר הצחורה ידון בשכלו בלי ספק, שכל אלה הדברים למדוה, והוא קרוב לודאי והשכל גוזר כן... שגם עיני ראו ולא זר חוזק מיאון הצחורה לחזור לצעלה באומרה "מאיס עלי" ואיני רוצה בו. ב"ב לאחר שעיינו ראו שכל עוד שלא נשאת אם הצחורה, השקט ושלוח היה להם, ומיכף שנשאת [אמה] נתעורר האיצה ומוקד אש המריצה והקטטה ציניהם... א"ב רגל"ד ש"מיאוס" זה אינו אלא מחמת הקטטה והמריצה שעבר על הענין... ואלפיה שחאמר "מאיס עלי"... וא"כ פשיטא שמן הדין ראוי לחוש צנ"ד, דידיס יש לע"ד... ואחר הודיע ה' לנו כ"ו, אני נותן גמר לדברי ואומר כי

לאחר השבועה או החרם, דיינין לה דדינא דמדינתא, דנותנין לה כל מה שהכניסה לו... [וממשיך]:

אם הדי"ד רואין ערמה בדבר, כגון שהתחילה להתקוטט עמו, על דבר מלבושיה ותכשיטיה, ואחר כך צוואה לפני די"ד טוענת מאיס עלי, ונותנת אמתלא המקובלת, וטוענת בצרי, א"נ כגון שהנשואין היו לפי שהיה עשיר, ונתנה עיניה בממון, וכשירד מנכסיו צאה ואמרה מאיס עלי, ונותנת אמתלא המקובלת, וטוענת בצרי. א"נ כגון ראובן שהשיא בתו הצחולה לאלמן צא צענים, ולא היתה נוהגת עמו צאהצה וצאחווה, ואמרה בפני עדים שיותר היתה חפילה צחור, ושלא טוב עשה אציה שהשיאה לאלמן, ואח"כ צוואה לפני די"ד טוענה מאיס עלי. אבל אלה וכיוצ"ב דאיכא ערמה, ויש לחוש שעיניה נתנה צאחר, או שהוא מתוך רוגז וכעס, דיינין לה דדין התלמוד כמפורש בסעיף הראשון, עכ"ל.

א"ה: ע"י ח"מ (שם סקל"ג, בהערותיו על הב"מ, אות ו'), שחמה עליו, דהייטכן שהדי"ד יתנו יד לסייע לה כשנראה צעליל שיש ערמה בדבר, וע"כ כתב להלכה: דמפקינ מניה הכל, וכ"כ הב"ש (שם סקל"ג, קיטור דין מורדת, אות ז'), וע"ע יהודה יעלה (מהרי"א, ח"ב, אה"ע סי' י"ג), ע"ש. ובמובן, דכל מחלקותם הוא רק צהנוגע לדיני ממונות וכנ"ל, אבל לגבי היתר כפיה, כו"ע מודים ולית מאן דפליג, דאפילו אם יש לה אמתלאות חזקות ומצוררות, אין כופין אותו לגרש, וכדלעיל (ענף ג'), ע"ש.

ב. ודי"ל דרבי נועם (סי' נ"ח) עוד שמעתי שיש מלמדין אותה לטעון עכשיו דמאיס עלי מקדמת דנא, ולריק כל יגיעס, כיון שלא נתנה טעם זה מאז החרו זה די"ד לשו"ב אליו... וצנ"ד נמי חזקה, אלו נמאס צעיניה היתה משיצה לצ"ד אמרים נכוחים לה.. והנה צנ"ד שתקפה וטענתה בפני צ"ד היתה, דהיינו השלוחים שהחרו זה, אם כן לכו"ע לא מהימנא השתא למימר מידי, אפילו תצא עדים על דצריה, כיון שאז לא טענה כן, והודאת צע"ד כמאה עדים דמו... עכ"ל.

ג. ודי"ל מהר"ם לובלין (סי' מ"ח): על דבר האשה שטענה על צעלה "מאיס עלי", ותפסה משל צעלה צעד מדויינתה, וידוע הוא לרבים שיש לו ענין

חולי שמוכל לטעון מאיס עלי. פסקנו שמשבוע... וגם תכלול בשבועה זו, שמה שטענה שצעלה מאיס עליה, היא טוענת צאמת, ואינה עושה משום רמאות צעולם, ולא משום כעס וקטט... ולא משום שאמה או שאר בני אדם למדוה שחאמר כן... עכ"ל.

ד. ודי"ל חיים ושלום (ח"ב, סי' ק"צ): נער הייתי גם זקנתי, ועיני ראו, שכל מי שמעכב על זוג איש עם אשתו, מחמת שגורמים קטנות מצד אציהם ואמותיהם מצד לצד, להפריד צין איש לאשתו, לא ילאו נקיים, לא צדיני אדם ולא צדיני שמים. כי אנחנו רואים צכמה צנ"א עם נשותיהם, שמתקוטטים ועד קללה ועד הכאה, וכשלא יש משלשלים ציניהם, תיכף ומיד נעשה שלום ואוהבים זל"ז. משא"כ כשהיו הקטנות מצד אציהם ואמותיהם גורמים פירוד... עכ"ל.

ענף ו

דע"פ עשרה גדרים מדברי הפוסקים בשיטת הרמב"ם, נמצינו דבנ"ד גם לשיטתו אין כופין

וליתר שאת נוסף מים וקמח, ונפן להוכיח דאפילו לדעת הרמב"ם דמותר לכוף על סמך טענת מ"ע, [שרעתו נדחה ולא קימ"ל כוותיה וכנ"ל (ענף ז')], מ"מ גם איהו יודה דשאני הכא ואין כופין. וזהו מבח עשרה מעמים שהגבילו הפוסקים בשיטתו, ואלו הם:

א. **ראשית**, ע"פ מש"כ צשו"ת חבמי פרובינציה (סי' ע"ו) וז"ל: ומה שכתב הרמב"ם (אישות פי"ד, ה"ח) כופין אותו להוציא, לאו למימרא דצי דינא כפו ליה לאפוקה, דהא לית הכא שום מילתא, שיהא זה כפייה כדצרינו דלעיל, אלא כופין אותו צזה הדרך, שלא נכופנה שצבעל על כרחה, ורבים טעו צלשון הרמצ"ס, שחשצו כופין שכתב, כפיית צי"ד עד שיאמר רוצה אני, ורחמנא ליצלן מהאי דעתא, עכ"ל. [א"ה: גם המאירי (כמוצט ס"ג, ע"ב) הביא כעין זה צדעת הרמצ"ס וז"ל: כופין אותו צהודעה, שאם אינה מגרשה אין צי"ד משתדלין צהחזרתה, עכ"ל]. ולפי זה אחיא דגם הרמצ"ס מודה שאסור לכופו על הגט מבח טענת מאיס עלי.

ב. **שנית**, ע"פ מש"כ הרשב"ש (סי' ת"ו) וז"ל: דמחמת שהיא צושה מאציה ואמה

מעושה" פסול, מלבד הרגלים על אמימת הדבר, דאם לא כן, הרי אין שום הגיון על עשותו ה"מסירת מודעה", שהוא "אנוס", דמאי צכך, וזפו"ב.

ה). **חמישית**, עפ"י הלח"מ (גירסין פ"ב, ה"כ), בהקשר שיטת הרמב"ם (שם), דמה למכשיר הכפיה מה"ת, זהו רק ע"פ שהצעל מכיר צה"כח צי"ד" שיש להכופים עליו, דאז הוא חושב שמנוה עליו לקיים את ציוויים, וע"כ מסכים עכ"פ בפנימיותו לגרש, עי"ש. וא"ב צי"ד, שמעולם לא חתם אללם שט"צ ולא קיבל עליו את סמכותם כלל, כי הם צגדו והפירו את חוקי זכותי הצע"ד, דהרי הוא כנתבע, צחר להמדיין אלל צי"ד אחר, וכדלקמן (סי' ה', ענף ג', אות צ'), והם קיפחוהו מזכותו ההלכתי שיש לו: שהתובע הולך אחר הנתבע, והכריחוהו שלא כדין לצא לפניהם בעל כרחו [צכח שוטרים], הרי אצדו צעיניו כל הערצה כלשהו כ"דיינים", דבר הנחוץ לדברי הלח"מ הנ"ל להכשרת הכפיה.

אבל הרצה יותר מזה יש דברים צגו, דהרי לא רק בהצעל לא הכיר בצמכותן משום שהתאלמו עליו שלא כדין, וכנ"ל. אלא דשלומי אמוני ישראל אינם מכירים כלל בכל סמכות צחי דין מה"רצנות", שהם כ"רשעים" גמורים צעיניו כל יראי השם. ובפרט אלל בעל דנק, כנכד מזקיניו הק' מרן הגרי"ו ז"ל, שכתב עליהם [ילקוט מבתבים (סי' פ"ח)], שהם אצן נגף לבית ישראל, ושרוצים להשתלט על התורה "צעיניו אישות" וכדומה, להתאימה לרוח הזמן, המדינה והדימוקרטיה, להוסיף ולגרוע צה כחפצם, עי"ש. א"ב צודאי שאין להם שום סמכות "כח צי"ד" עליו כלל, וממילא גם הרמב"ם מודה, דהגט פסול מה"ת. [וראה לקמן (סי' ו', ענף א', אות ה')].

וליתר שאת יש להדגיש, דצנ"ד, אפילו אם היה הצעל משתייך לחוג שאכן מתחשבים עם צחי דיניהם ודייניהם, ג"כ היה שונה צנ"ד. דמאחר שצהי"ד [המכונה אללם] "הגדול", אישרו את ערעורו שעל פס"ד של צהי"ד האיזורי, ופקקו שהוא צודק צטענתו שאסור לכופו. א"ב כשראה, ש"צי"ד האיזורי נתנו כתף סוררת לדברי צי"ד הגדול שלהם, ולא ציימו להם, צודאי שצאופן זה לא היה שום צעל מתייחס כלפיהם צהערצה וכלמי שמנוה לשמוע להם, צראותו אין שהם ענמם צועטים צ"מנוה" זו ועוצרים עליה...].

[שהרגילו קטטה צינה ולצעלה] היא טוענת מאים עלי... דינס צאומדנא דמוכת... וכש"כ צמלתא דמליא צצברא... ואפילו לפי דעת האומר שזופין לגרש צטענת מ"ע, מודה צזה שאין כופין לגרש... וכל ימי מרדה אין לה מזונות... ואפילו ירחיק נדוד אין לה עליו מזונות, וכן אם רוצה לישא אשה אחרת אין לעכב על ידה, עכ"ל. וא"ב לפי"ו צנ"ד, דכבר נתצאר דיט אומדנות דמוכחי טובא שהסיתוה לטעון "מאים עלי", אצל אין לה שום טענה הגיוני נגד צעלה, צודאי דגם הרמב"ם מודה צכה"ג שאין כופין.

ובן כתב מהרשד"ם (יו"ד, סי' קמ"א), דהיכא דהצברים מוכיחים דמה שטוענת מאים עלי הוא מכה קטטות ומריבות, גם הרמב"ם מודה דאין כופין. וז"ל: אם אמת היה הדבר, אשר הוציאו דצה רעה על צן חכם יכדז אצ שלא היה נוהג כשורה עם אשתו, ואחר החקירה ודרישה מצאו, כי אמת נכון הדבר שהצבור נקי הוא זך צלי פשע, אצל האשה היא היא היוצאה חוץ מן השורה הראויה לנשים כשרות... וכצו הגהות צשם התום' וצשם הר"ם, שאפילו לדברי האומרים דצטענת מאים עלי כופין להוציא, היינו צנותנת אמתלא וטענת הנראית לעין, למה הוא מאוס עליה, אצל האומרת מאים עלי צלא טענה, אינו חייב לה לא מזונות ולא כתובה... עכ"ל. ואצ"ל דצנ"ד אין לה "טענה הנראית לעין", אדרצה כל הרואה את טענותיה נשאר נצהל ונשתומם.

ג). **שלישית**, ע"פ מש"כ הרמ"א (שו"ת סי' צ"ו), דאף להרמב"ם דכופין על סמך טענת מ"ע, מ"מ זהו רק דוקא כשאינה תובעת גט על סמך טענה זו, אללא שצאת לצי"ד לתצוע מהם שירשוה לעצבו, משא"כ כשתובעת גט על סמך טענה זו, גם איהו מודה דאין כופין אותו לגרשה, עי"ש. [והמהרש"ם (ח"א, סי' רכ"ט) סתם כותיה, עי"ש]. וא"ב פשוט לפי"ו, דצנ"ד שאכן תבעתה גט על סמך טענה זו, שוב אין שום מקום כלל לכופו אף לא לשיטת הרמב"ם, וז"פ.

ד). **רביעית**, ע"פ מש"כ מהרי"ם (ישנות, סי' מ'), ד"ה אללא), דכשהצעל ת"ת, ויודע שגט מעושה פסול, גם הרמב"ם מודה דפסול מה"ת, [וכעיי"ו כתב גם בעונג יו"ט (סי' קס"ח) מדנפשיה, עי"ש]. ובצ"ד הרי המדובר מצעל ת"ח ולמדן, ושפיר ידע היטב, ד"גט

ו. **שיעורית**, לפי מש"כ הפוסקים, דלכשרות הכפייה נלךך נוכחות "בית דין" מה"ת לעיכובא. עי' קצוה"ח (סי' ג, סק"א), ובמשובב נתיבות (שם), ו"ל: זה ודאי פסול דאורייתא, אם הדיוט מעשה אגיטא, ואע"ג דמזוה לימן גט, אפ"ה לפניהם ולא לפני הדיוטות... ובעישוי אגיטא נריך צי"ד של שלשה... אצל הדיוט בעלמא שאינו צי"ד דמעשה אגיטא, פסול הגט דאורייתא, והוא אשת איש... עכ"ל. וב"ב החת"ם (אה"ע ח"ב, סי' ס"ד), ו"ל: כל הכפיות נקרא משפטים, וכתיב אשר תשים לפניהם, ולא לפני הדיוטות... עכ"ל.

וב"ב משאת משה (אה"ע סי' י"ז), ו"ל: דלא אשכחן מזוה לשמוע ד"ת, אלא צי"ד דוקא... ומאן דמסתמין ועמיד עובדא, מרצה ממזרים בישראל, דגט מעושה הוא שלא כדין, ואפילו ריח הגט אין בו... עכ"ל. ועי' בית הלוי (סוף ח"א), דכתב עוד יותר: דאף המגרש אשתו בע"כ דידה, צעין צי"ד מה"ת, ו"ל: דכל הנעשה בשל חצירו שלא ברצונו, צעי צי"ד לזה, עכ"ל עי"ש. וב"ב אמרי בינה (ח"מ ח"ב, דיינים סי' ט'), ו"ל: דלא מהני באונס, רק מטעם מזוה לשמוע ד"ת... וזה לא נמסר רק לצי"ד... אצל אין ציד כל אחד לכוף אומו, דאין הרצון שע"י אונס של כל אדם חשוב רצון... עכ"ל. וב"ב תפארת צבי (אה"ע סי' ק"ב), נאות דשא (סי' קמ"ד, ד"ה ונדבר). אבנ"ז (אה"ע סי' קס"ז, אות א') וסי' קע"ח, אות ב'). עונג יו"ט (סי' קס"ח). קול אליהו (אה"ע סי' כ"ב), עי"ש.

וא"ב צי"ד, שאחד הדיינים עוז את המקום כמחאה על הכפיה, ולא נשאר שם רק שני "דיינים", הרי אף לשיטתם ל"ה שם "בית דין" כלל, וממילא פשוט דהגט פסול וצטל.

ז. **שביעית**, ע"פ מש"כ מהר"ם חגיז [צתשובתו הנדפס בעמרת צבי (דף י"ח ע"ב, ד"ה והנה)], דגם הרמב"ם מודה דהאידינא אין כופין על סמך טענת מאיס עלי, וכדעת הר"ת וסייעתו, עי"ש, [ו"ע צכוונתו], א"כ צודאי דהגט פסול.

ח. **שמינית**, עפמש"כ החזו"א (אה"ע סי' ז"ט, אות א', ד"ה כחז ע"ד), דלפי מה שמדגיש

הרמב"ם, דדוקא אם "טעו" הדיינים וסברו שהגט כשר, רק אז אינו פסול אלא מדרבנן. מבין דזה ל"ש עוד כהיום, לאחר שכבר נפסק להלכה [בשו"ע (סי' קנ"ד, ס"ה), וברמ"א (שם, סכ"א), ובש"ך (גזו"א סימנים: כ"ח, ל"ו, מ"א, מ"ב, ומ"ח, וע"ב), ובפת"ש (שם, סק"ז, ח', כ"ד, ו"א): דעלינו לחוש לחומרא לכל דיעה צנוגע לשאלת כפיה, [וכ"כ במש"ל"מ (גירוסין פ"א, הכ"ח), ובערוה"ש (אה"ע סי' קנ"ד, ס"ו) ו"ל: וכלל גדול הוא צכפיית הגט, דכל שיט מחלוקת בהכפיה, הולכין לחומרא, כדי שלא יהא גט מעושה להסוצרין שאין כופין, עכ"ל]. וא"ב נמצינו, דאם עכ"ז סמכו להקל, הו"ל "מודיין" ונאחד מהם עי"ז כח צי"ד, ונחשבין כ"הדיוטות" בעלמא, דליכא שום מזוה לשמוע להם, וממילא גס הרמב"ם מודה דהגט פסול וצטל מה"ת. [וראה לקמן (סי' ט', עף ב').]

ט. **ותשיעית**, ע"פ מש"כ צ"א (חט"ו, סי' מ"ו, אות ב') צוה"ל: דאפילו לדעת הרמב"ם (בפי"ד מה' אישות ה"ח), שפוסק דאם אמרה מאסתיהו כופין אומו לגרשה... אין זה כי אם דוקא היכא שטענת המיאוס שלה, הוא צדרך של אנוסה היא לכך... ומה מעשה איפוא, וגם היא ענוזה צדכר שבעלה מאוס בעיניה, כמכר. אבל צאשה שמציאה על עצמה צרצון, או מסיצה צדדית מלאכותית, למאוס צבעלה ולצוה צטענת מאיס עלי, וצרצון טוב [היתה] יכולה להסיר ממנה מאיסותה ולחזור ולרצות צו, ולקבל פיוסיו, ולעצור על מדותיה. על כגון סוג מורדת כואת, מסתבר שגם הרמב"ם יודה שאין כופין אומו לגרשה, עכ"ל. ואצ"ל, דזהו ממש המצב צי"ד, שהיא מתעקשת שלא לקבל פיוסיו, ושלא לעשות שום נסיון לחזור השלוס כלל, דצכה"ג אף להרמב"ם אין כופין, ופ"ו צ.

סיכום וקיצור מן העולה מסימן זה:

- א. רוב מנין ורוב בנין של הפוסקים ס"ל דאין כופין יותר מאותן שש הגברים הנימנים במשנה, ואפילו אם אנו רואין בעינינו שהבעל הנידון גרוע הרבה מהם, ג"כ אין כופין.
- ב. רוב מנין ורוב בנין של הפוסקים ראשונים קדמונים ואחרונים, ס"ל דכפיית גט על סמך טענת מאיס עלי פסול ובטל אפילו בדיעבד.

בדברי פוסקים הנ"ל, ועד כדי לקבוע: ש"אי אפשר" לה לחזור אליו.

מי יגלה עפר מעיניהם של רבותינו הפוסקים, עד היכן שהבינו וקלעו אל השערה ולא החטיאו בהחלטתם, שאין כופין על טענת "מאים עלי" בשו"א, ואפילו כשיש לה אמתלא מבוררת על המאיסות. כי ראו ברוח קדשם והבינו, שאם יניחו בזה סדק כפתחו של מחט, עוד יבואו אנשים וירצו להעמיס בכל טענת סרק דהו"ל "אמתלא מבוררת", וכמו דחויגן בנ"ד, וכדי בזיון וקצף.

דהלא אף לענין ממונות הנדונייתה, ג"כ אינו מועיל טענת מאים עלי כשיש רגל"ד שלמדוה לטעון בן. **וא"כ** כש"כ דלא מהני כלל לענין כפיית גמ, מה דגם טענת מאים עלי אמיתית ל"מ ע"ז כלל וכנ"ל (ענף ג), וק"ו ב"ב של ק"ו דטענת מאים עלי מרומה וכבנ"ד, דודאי דאינו מועיל מאומה על היתר כפיית גמ, וזפו"ב.

סימן ג

דחיוב קיום מצות פו"ד אינו יכול לשמש בשו"א כהיתר לכפיית גמ:

[ובו ה' ענפים]: א. הפרכת הראיה מדברי הג"מ. ב. הפרכת הראיה מדברי המשיב בשו"ת רמ"א. ג. הפרכת הראיה מדברי הגרעק"א. ד. דהיתר כפיה על סמך חיוב קיום פו"ד נפרך מדברי כל הפוסקים. ה. ביאור הטעם דלא כייפינן מטעם חיוב קיום פו"ד.

ענף א

הפרכת הראיה מדברי הג"מ

הנה, מש"כ ביה"ד ה"רבנות", דיש לכופו על גירושין, מכח חיוב קיום מצות פריה ורביה המוטל עליו, [וכן החותמים מב"ב רמזו דעל פי זה מוטל עליו עכ"פ "חיוב גירושין"], והתאחזו על דברי תשובות מיימוניות (נשים, סי' ל"ד, להלכות גירושין פי"ד ופכ"ד ופכ"ה) שכתב וז"ל:

ואשר שאלת במקודשת ודאי, דהלכה והדרה בה איהו, אם יש כח ביד ב"ד לדחוק את המאדם שיגרש, או תשב עד שתלכין ראשה, לא פירשת אמאי הדרה בה..., אבל היכא דלא בעיא לאינסובי ליה פשיטא דאין כופין. מ"הו נראה בעיני, הואיל ואיכא

ג. וע"פ הלכה אין שום מקום להקל בזה על סמך אותן שיטות היחידאות [בערך שש, לעומת קס"ט לאיסור] הנידחין כליל מהלכה, דאין לצרפם אף לא לסניף בעלמא. וזהו מכח כללים רבים שמ"כללי הוראה והכרעה": בין מכח הכלל: דאוליגן בתר "רובא", ובין מכח הכלל: ד"הלכתא כבתראי", ובין מכח הכלל מש"כ הפוסקים: דבאיסור אשת איש צריכין לחוש אף לדיעה יחידאה, [וכש"כ וק"ו: לרוב מגין ובנין של הדיעות].

ד. וכש"כ כשלדעת פוסקים רבים, אין שום מחלוקת בגוונא כבנ"ד, דגם הרמב"ם ודעימיה המתירין הכפיה על סמך טענת מ"ע, מודים בכח"ג דאסור לבוף מכח עשרה מעמים נפרדים שכתבנו.

ה. אף בעלים שנשותיהן טוענות עליהם "מאים עלי" עם אמתלאות מבוררות וחוקות מאוד: כניאוף, רציחה, גניבה וגזילה, מזייף מטבעות, עברייך, מסור, מכח אותה וכו', דברים המצדיקין המאיסות, עכ"ז אכתי אינם יכולים לשמש כיסוד להיתר כפיה על הבעל, אלא דגם אותה אין כופין להיות עמו.

ו. הסכמת כל הפוסקים, דגם את האשה אין כופין להיות עמו כשטוענת מאים עלי, אלא מנחים אותם לחיות בנפרד עד שאחד מהם יתנחם מעצמו, או היא: לשלום, או הוא: לגמ. דאף אם יאריכו לחיות בפירוד למשך כל חייהם, אין זה מתיר כפיית גמ בשום אופן. והסומך על דעת יחידאה של החיים ושלום לכוף אחר י"ח חודש, למרות שדבריו הם בניגוד לדברי כל הפוסקים, הוא "דיין שקר" ו"עוקר הדת" ו"מין".

ז. החלטת הפוסקים דכשיש רגלים לדבר שאחרים הסיתוה לטעון "מאים עלי" [וכבנ"ד], בכח"ג כו"ע מודים: דלא רק דאין כופין לגרש, אלא דאף בלפי דיני ממונות, אין מגיע לה כלום.

ובהיום באים אנשים המייצגים עצמם כ"דיינים" המדברים בשם התורה, ורוצים לשכנע את ההמון [שאין להם ידיעה מדברי הפוסקים הנ"ל], כאילו שטענות המגוחכים של האשה בנ"ד: כהעדר הראות די חיבה, או שהתפלל ביחידות, אכן מהווים "אמתלאות מבוררות" חזקים על "מאיסות" יותר מכל הנך המנויים

השתא תקנת ר"ג זצ"ל, שאינו יכול לישא אחרת, והוא לא קיים פו"ר, נראה בעיני שכופין אותו להוציא, כדי שיוכל לישא אחרת ולקיים פו"ר, כההיא דסוף הבא על יבמתו (דף ס"ה, ע"ג), הוא אומר הפילה פעמים, והיא אומרת ג', אמר רבי יצחק עובדא הוה וכו', פי' הוא אומר הפילה תרי זימני ולא אוציא, היא מהימנא וכופין אותה, ופירש"י זצ"ל, לא שהיא תובעת גירושין, אלא שעלינו לכופו לקיים פריה ורביה. [וממשיך]:

אלמא (היכא שעכבוה) [שבעבור] פו"ר כפינן ליה. ה"ג הואיל שאינו יכול לישא אחרת בעבור תקנת רבינו גרשון כפינן ליה לגרשה בגמ, וכן נ"ל מדר"ת. אך שקשה הדבר שאם כן עשינו תקנה לפרוצות, ולכופה להנשא לו אינה תקנה טובה, דאין אדם דר עם נחש בכפיפה, הילכך יעשו בית דין כפי ראות עיניהם... עכ"ל. [וב"ה באו"ז (ה' יבוס וקידושין, סי' מנ"ג, אות ח'), עי"ש, והובאה בד"מ (אה"ע סי' קנ"ד, סק"ג), ובדברי ריבנות (סי' ש"ה), ובאבנ"ז (אה"ע סי' ג', אות ח'), עי"ש]. אמנם, דבר זה נדחה ונפרך מכח כמה וכמה טעמים, ואלו הן:

לדידן דאין כופין על שידוכין, כש"כ דאין כופין לגרש

א). **ראשית**, דהרי האו"ז (שם, אות ט') קמטיים עלה צוה"ל: ויש לנו ללמוד מכאן, דכ"ש אדם פנוי בן עשרים, שמנה עליו לכופו לישא אשה, דהשתא אנו כופין אותו לגרש את זאת כדי שישא.. עכ"ל. הרי לנו, דס"ל דכפיית פנוי הוא כש"כ מכפיית נשוי, וא"כ פשוט לפי"ז, דאין דאף בפנוי לא כייפינן על נשואין צביל פו"ר, וכמש"כ הרמ"א (אה"ע סי' א' ס"ג), א"כ כש"כ דלא כייפינן לנשוי לגרש צביל זה, וכמש"כ הרמ"א (שם, סי' קנ"ד, ס"י), כדי שלא ננחות להתרת אשת איש לעלמא, ולריצוי טמיעת ממזרים בישראל, וכלקמן (ענף ה') וז"פ. [והם ענמס כ"כ בפר"ר (ח"ג, עמ' ו').]

ובן יולא צרור מתשובת הגאון בעל בנסי"ח שצו"ת עמרת צבי (מדף י"ח ואל"ך), [שדן באיש צליעל שצכל יום מוסף חטא על פשע, שמכה את אשתו מכת מות, ורועה זונות, שוחק צטטריאות, מתערב עם נכרים, גונז וגוזל, ואינו עוסק בישובו של עולם כלל, יש לו חולי נכפה, וחוששת שחולי זה יתדבק בה (כפי שצברו צימני קדם), וד' ילדים כבר מתו מחולי זה, והילד החמישי הפילה אותו מחמתו, ואין לך נחש גדול מזה שמעשיו רעים].

וכתב להסביר מחלוקת הרמז"ס עם שאר הראשונים אס כופין על טענת מאיס עליו, ע"פ מה דדייק מלשון הרמז"ס שכתב דכופין אותו "לשעתו", והיינו דגם לשיטתו אין כופין רק עם סניפים אחרים לפי המצב, ואחת מהם: כשלא קיים עדיין מצות פו"ר. ואזיל לשיטתו דכופין על שידוכין [דהיינו על פנוי שישא אשה], משא"כ החולקים דס"ל דאף צוה אין כופין אלו לשיטתייהו כדקימ"ל אן (רמ"א אה"ע סי' א', ס"ג) דאין כופין על שידוכין, עי"ש. הרי לדידן דקימ"ל דאין כופין על שידוכין, פשיטא דלא כייפינן לגרש, מחשש התרת א"א.

ובן כתב להדיא גם צו"ת ושב הבהן (סוסי"י נ"ה) [כלפי מי שרצה לגרש אשתו שלא ילדה עשר שנים צעל כרחק], וז"ל: דצומה"ז דאין כופין על פו"ר, א"כ האין נכופ אותה לקבל גמ, דלמא לא ישא אשה, או ישא אשה שאינה צמ בניס, ואז יהיה הכפיה שלא כדין, צשלמא אס היו כופין על פו"ר, אז היה אפשר לומר דיכופו אותו אס"כ [לישא אשה צמ בניס], אבל עכשיו שאין כופין אותו, אין אפשר לכופה. ודומה לזה כתב הרא"ש (סו"פ הבא על יבמתו) [יצמות פ"ו, סוסי"י ט"ו]: דהיכא דכופין אותו לגרש, צריך לכפותו לישא אחרת, דמה מועיל שמגרשה אס לא ישא אחרת... עכ"ל. הרי לנו, דצומה"ז דאין כופין על פו"ר, פשיטא דאין כופין אף האשה על גירושין, הגם דאינו רק "איסור דרצנן" ואינו פוסל הגט, וא"כ כש"כ וק"ו שאין כופין הצעל, דצר ה"פוסל מן התורה, ופז"ב.

ב). **ובפרט** לפי מש"כ בעמרת צבי (במשנת הגאון המחבר, אות י'), צסס הש"ך (גבו"א, סי' ל"ט), דאפילו צשהה י"ש ולא ילדה אין כופין להוציא, עי"ש. וב"ב שם (אות כ"א, ז') צוה"ל: גס בגבו"א (סי' ל"ט) הביא צסס הרא"ש והמור ור"ז מהראב"ן והמרדכי והאגודה (פ' הצע"י) צסס האביאם וצסס ר"י פסקו, דאין כופין צשהה עשר שנים ולא ילדה ולא קיים פו"ר, וגס הריב"ש ורמ"א דלא נהגו לכופ, וכצר נמצא דאין לכופ אלא היכא דאיכא ראייה צרורה, עכ"ל. ושם (אות ל"א, צ') דקמסתמין להתיר כפיה, הוא צעיקר מן הטעם: שהוא מסוכן מאוד, דיס עדים שרצה לירות צה באקדה, וצקישוי גדול מתיר לכופו צתנאי שיעשו צגיית עדות ע"ז צפני הצעל דוקא, ורק צצירוף הסכמת גדולי הדור, עי"ש.

הרי לנו מכ"ז, דאף צצליעל גדול וגס חולה שזכה, ג"כ לא רצה הגאון המחבר לסמוך על הטעם שלא קיים

(ה). **ורביעית** והוא העיקר, דבר מן כל דין ודין הדבר פשוט, דחזינן לאחר שכבר עזרו מאות שנים מאז שנחפרסם תשובה זו, ולא נמצא שום פוסק שינקוט כן להלכה לכופ לגרש מהאי טעמא, וכדלקמן (ענף ד'). [ובגמרא דזוהו משום דאף בתשובת האו"ז בהג"מ שם, הרי חזר צו לנכסין מן היתר הכפיה, מכח הטענה שא"כ עשינו תקנה לפרושות, והגם דקמסיי עליה, שהצ"ד יעשו כפי ראות עיניהם, הרי למעשה לא סמך שום פוסק ע"ז, מן הטעם שיצוה לקמן (ענף ה')], בודאי דצכה"ג אמרינן דלא ראינו הוי ראייה, [וכמש"כ החת"ם (או"ת, סי' קמ"ה)]. ובמילא ברור, דשום צ"ד בזמנינו אינם יכולים לומר, שלהם אכן נראה לכופו בשביל זה, דכבר פסק הרמ"א (חו"מ סי' כ"ה, ס"א), דאין להקל בדבר שהחמירו צו הציבורים שנתפשטו ברוב ישראל, והצ"ד ד"ז מפסקי מהרא"י (סי' רמ"א), ע"ש.

ענף ב

הפרבת הראיה מדברי המשיב בשו"ת רמ"א

ובן מה שהתאחזו על דברי המשיב הגאון ר' אלעזר אשכנזי בשו"ת הרמ"א (סי' ז"ו), שאכן צירף תשובת הג"מ הג"ל (ענף א') בסניף להיתר כפיית גירושין, גם בזה יש כמה תשובות בדבר, ואלו הם:

(א). **ראשית**, דאין הנידון דומה לראיה כלל, דהרי התם היו אמתלאות חזקות וברורות על ה"המאיסות", דמיירי מצעל דסאני שומעניה, שהיה "מכלה כל ממונו" ו"גנב", ו"מזייף מטבעות". וגם היה "שיכור" שהקיא תדיר צבית, [כ"כ מהרש"ל (סי' ס"ט) שדן ג"כ על אותה השאלה], ועוד כמה עצירות צין אדם למקום הנגלות לצנ"א, [וכדכתב (שם, סי' ל"ו)]. **וא"ב** מאי דמות יערוך לנ"ד, דליכא שום אמתלא מצורר על המאיסות, וכנ"ל (סי' ז', סוף ענף ג'. ושם, ריש ענף ה'), היכן מצאו פוסק שימיר כפיה לגרש רק על סמך חיובו צפו"ר.

(ב). **שנית**, דשם צירף טעם חזק להיתר הכפיה, דהיות שהיה צליעל גדול כ"כ, א"כ הוי "אינו הגון" לה צהייתה אשה תשובה, והו"ל כקידשה ברמאות, שאפילו הרא"ש שהוא מגדולי המחמירין ביותר שלא לכופ על טענת מאיס עלי, וכמו שהאריך בכמה מקומות, [ראה לעיל (סי' ז', ענף ב', אות א', ציון י"ט)],

עדיין פו"ר אף לא לסניף בעלמא. **וא"ב** צנ"ד, דהאשה אין לה שום אמתלא על המאיסות, והצעל הוא ת"ח ויר"ש וצעל מדות טובות, ואצ"ל שהוא רחוק מטענת גניבה וניאוף והכאה, וגם אין כאן שום דררא דסכנה לדור עמו, וגם צ"ה הוא צריא ואין צו שום חולי, איך יעלה על הדעת להתיר לכופו על סמך חיוב קיום מצות פו"ר, אמתמה.

האו"ז עצמו חזר שם מדבריו

(ג). **שנית**, דכש"כ לפי מה דהאו"ז (שם) חזר בעלמא אח"כ מדבריו הנ"ל, וכתב צוה"ל: מיהו י"ל, דוקא לכופו לגרש מנה, דכל זמן שנשוי זאת לא ישא אחרת, אבל אדם פנוי, אם לא ישא בשנה זאת, ישא בשנה אחרת ולא יצטל מפו"ר, הלכך אין כופין אותו לישא... עכ"ל. הנה, צוה חזר מדבריו הנ"ל, דכפיית פנוי הוא כש"כ מכפיית נשוי, עכ"פ כלפי נשוי החי עמה ולא ילדה, דמאחר שיש לו אשה וחי עמה, אם לא נכופ אותה לגרשה, לא יגרשנה מדעת עלמא, משא"כ פנוי, אם לא ישא בשנה זו ישא בשנה האחרת, ע"ש. **וא"ב** לפי"ז פשוט, דלמסקנת האו"ז אחיא, דכשאינה חי עמה וכצנ"ד ונידון תשובתו הנ"ל בהג"מ, צכה"ג ס"ל דלא כייפינן לו לגרש, דאם לא יגרשנה בשנה זו יגרשנה בשנה האחרת, דהרי לא יתעגן לעולם, וכנ"ל וז"פ.

דברי האו"ז לא נאמרו ב"א בשאינה תובעת גירושין

(ד). **שלישית**, דהלל כתב להדיגש להדיא בתשובה זו, דרק דוקא כשאין האשה מוצעת גירושין, אז כופין אותה הצ"ד לגרשה כדי שיקיים מצות פו"ר, וכמו שהצ"ד (שם) מדברי רש"י (יבמות, שם). וביותר ציבור כ"כ באו"ז (שם) וז"ל: ופירש"י ולא שהיא מוצעת גירושין, אלא שעלינו לכופו לקיים פו"ר, משמע מדבריו אבל אם היא מוצעת גירושין לא מהימנא, עכ"ל.

[**ועי'** רמב"ן (יבמות, שם ד"ה הוא), דמפרש צכוונת רש"י, דכשתוצעת גירושין חיישינן שענייה נתנה באתר ע"ש. ובבר ציארנו צספרינו משפט הכפיה, (סי' ז'), דצחשש זה לא חילקו הפוסקים צין אשה לאשה, ואפילו צלנועה וחסודה חששו כן, וגם דחשש זה, לאו דוקא שנתנה עיניה בצחיה אדם נסוים להנשא לו, אלא דכוונת חשש זה הוא, שמתחרטת על שנישאת לצעל זה, ורובית להנשא לאחיה אדם שמסוג אחר, ע"ש]. **וא"ב** צנ"ד שאכן תצעה גירושין, נפלה הך היתר כפיה צצריא.

ע"ש], איהו גופיה קמתיר (בכלל ל"ה, ס"י ז') לכוף צכה"ג כשקידשה צרמאות. וא"ב אין הנידון דומה לראיה כלל.

ג. **שלישית**, דאיהו גופיה קמדגיש שם, דקא מסתמך צעיקר על הנימוק, דכיון שהתחייב ראשו למלכות שחיפשוהו עבור עיסוקו בזיוף מטבעות, וע"כ היה מוכרח לצרוח תמיד ממקום למקום, והיה כמה שנים צמרחקים ולא זן ולא פירנס, לא את אשתו ולא את בנו. וע"ז הביא מקור מתשובת הרמ"ש (כלל מ"ג, ס"י א' השני), דצכה"ג כופין לגרש, דהרי מונע ממנה עי"ז כל עניני אישות. [ואף צכה"ג אין היתר לכופו על גט מוחלט, רק צדך צריכה, עי' שו"ע (אה"ע ס"י קנ"ד, ס"ט), ופת"ש (שם, סקכ"ד), ובביאור הגר"א (סק"ט), עי"ש]. וא"ב מה שייכות יש מהתם לנ"ד, אתמנהה.

ה. **חמישית**, דנראה לענ"ד, דעיקר כוונת הג"ר עזריאל הוא לחלק בין ארוסה לנשואה, דהרי נראה בעליל דיש שם חסרון איזה מלים, דאל"כ איך פתח צכד וסיים צחצית, דהתחיל לחלק בין ארוסה לנשואה, ומסיים עם הנימוק דכיון דיש לו צן, שוב תליא צמחלוקת צ"ש וצ"ה, ונ"ע. אשר על כן נראה צרוך, דעיקר החילוק שלו, הוא בין ארוסה ולנשואה, וזהו טעם צפע"ס, כלומר דצנשואה כיון שהוא מצידו מוכן לקיים עמה המצוה, א"כ לא נחשב מיאונה מלהיות עמו, כחסרון מצידו צמניעת קיום מצות פו"ד, [ומש"כ דצבר יש לו צן ותליא צמחלוקת צ"ש וצ"ה, לא כתב רק כסניף ולרווחא דמילתא, ואפילו אם נימא דזהו טעם צפע"ס, עכ"פ שייכא מיהא צנ"ד צ' מג' טעמים הנ"ל, עי"ש].

ו. **זעב"פ** נמצינו לפי"ז, שחבנסי"ח דחה את דברי הג"ר אלעזר הנ"ל, משום דצברי הג"מ לכוף לגרש מכת חיוב קיום מצות פו"ד, ל"ש רק דוקא צארוסה שמיאנה צהארום קודם הנישואין וכדמיירי שם. והטעם, כיון דאשה זו אסורה עליו כעת, מדקימ"ל (כלה פ"א, ה"א): דכלה צלא צרכה אסורה לצעלה כנדה, [ועכ"פ צלא חופה ודאי כ"ה, עי' ב"י (אה"ע ס"י ס"ג, אות ד'), ב"ש (ס"י נ"ה, סק"א)], א"כ למעשה אין לו אשה המותרת לו שיכול לקיים עמה המצוה. **בשוא"ב** צנשואה שמאסה צצעלה ל"ש טעם זה, דכיון דסו"ס יש לו אשה שהוא מוכן לקיים עמה המצוה, א"א לכופו לגרש רק משום שממאנת צו, וצפו"צ. [וראה מש"כ לקמן (ס"י ה', עקף א', אות ו'), ביאור רמב צהחילוק שבין ארוסה לנשואה, לענין לכוף צמ"ע, עי"ש].

ד. **רביעית**, דהרי שם צשו"ת הרמ"א (ס"י ל"ו) [להג"ר ברוך עזריאל חזקיהו] קמדחה (שם, ד"ה וגס) טענה זו צזה"ל: נראה לי שטעם זה תפל הוא מצלי מלת, דהתם צמקודשת שחורה צו מיירי, ולא צנשואה שיש לו ממנה צן, ולהכנס צמחלוקת צ"ש וצ"ה צקיום פו"ד, [אם סגי צצן או דצעין צן וצת], וצתשובה ההיא שדא צא נרגא צקופה, שכתב שקשה הדבר, דא"כ עשינו תקנה לפרוצות, עכ"ל. [גם חזקיהו, דלא קיבל הטענה, דכשיש מאיסות מצוררת, אז ל"ש החשש דשמת עיניה נמנה צאחר, דצבר כצצנו לעיל (עקף א', אות ד') דל"פ הפוסקים צחשש זה, עי"ש].

א. **וישישית**, דצבר הוכחנו לעיל (עקף א', אות ג') דהאז"ו גופיה חזר מזה, ע"פ החילוק דרק כשדר ביחד עם אשה כדרך כל הארץ, שייך לכופו לגרש מטעם חיוב קיום פו"ד, משום דכיון דדריס ביחד, חיישינן דלא יגרשנה לעולם, משא"כ צפנוי לא כייפינן על פו"ד. ובן צנשוי שאשתו מאסה צו ועצמתו, ל"ש לכופו מטעם זה, דצודאי שלא ישרר לעולם צמנצ זה, ואם לא יגרשנה שנה זו, יגרשנה צשנה האחרת, וכנ"ל. וא"ב צודאי דל"ש לנצל שיטת הג"מ צנ"ד כלל, וצפו"צ.

ו. **ושביעית**, דהרי שם צשו"ת הרמ"א כתב צסוף צבריו ונ"ל: צנ"ד דצתלתא הוי חזקה, שהיא צסכנת נפשות צק"ק פראג, ומעשיו צלמי הגויס, ולהיותו נשוי לצת פ"ת, כההוא דהרא"ש, ועוד

שלא קיים פו"ר, שיש לכופו זהו הנראה לענ"ד אם יסכימו עמדי עוד שנים מצעלי הוראה המורים משפטים ליעקב לדעת מה יעשה ישראל, עכ"ל. הרי דמלכד דמשום טענת פו"ר לזדה, לא סומך עצמו לכפות, אלא דגם בצירוף ג' טעמים, עדיין ל"ה מתיר לכפות מצלי יסכימו עמו עוד שנים מצעלי הוראה שבזמנו. ולהבדיל צ"ד, לא רק שלא נטרפו צוה עוד שנים, אלא שגם בתוך אותו הרכב, היה אחד שחלק ע"ז במפורש, וגם ציה"ד "הגדול" שלהם חלקו עליהם ופסקו שאסור לכופו, ועכ"ז גם לבס בהוראה לזע כפיית גט.

ועוד, דאף במקרה ידיה, שהבעל היה בליעל גדול כ"כ וכנ"ל, ומ"מ כתב וז"ל: **אם אמרתי להכניס ראשי במחלוקת טורי רבני ראשונים ואחרונים, צמה שכתבו בטענת מאיס עלי, ירא אני פן ירצו את מוחי, כי רצו דיעות המחמירים ע"ז, עכ"ל.** ובאן שהמדובר מחמתן לעיר ת"ח וירא שמים מדקדק בקלה כצחמורה, בנן של קדושים מלוקי ארץ ליע"א, ולא פשע או חטא בחטא כלשהו, ואשמו מרדה זו שלא כדון, באופן אכזרית ומרושעת, פסקו עליו בלי מורא ופחד שירצו את מוחם, להושיצו בצית הסוהר ללא עול ככפו, כדי לכפותו לגרש את אשמו המורדת, שמו שמים על זאת.

ענף ג

הפרכת הראיה מדברי הגרעק"א

גם מזה שתלו עצמם על מש"כ רעק"א בדרוש וחידוש (ח"א, דף ז"א): לחקור בדרך שקו"מ [בא"א שזינתה ברצון, ובעלה אינו רוצה לגרשה, כדי להנקם בה]: אם יכולים לכופו מכח חיוב פו"ר. הנה שני תשובות בדבר:

(א). **ראשית,** דהרי במסקנא חזר רעק"א מזה, ופסק להלכה דאין כופין לגרשה מכח קיום מצות פו"ר עי"ש. והיעלה על הדעת, שאפשר להקל באיסור ערוה דאורייתא על יסוד "הוי אמינא" של פוסק, זו זומן שהוא עצמו מסיק לאיסור מחמת דררת חומר איסור אשת איש. היש לך הפכפכות גדולה מזו, להתחזו להקל בשאלת א"א דאורייתא על סמך הו"א של פוסק, מי שבעצמו מסיק לחומרא למעשה.

(ב). **ושנית,** דמעיקרא דדינא פירכא, דהרי אין הנידון דומה לראיה כלל, דשא"ה בעובדא דידה שאשמו נאסרה עליו מחמת שזינתה עליו

ברצון, וכיון ש"אסורה" עליו, הרי א"א לו לקיים עמה מצות פו"ר מחמת לתא דאיסורא דאורייתא [דונטמאה] הרוצן עליו. **משא"כ** צ"ד, שהמדובר מ"מורדת" גמורה, שהיא חייבת מדינא לחזור אליו, ועכ"פ בודאי שאינה אסורה לחזור אליו, איך אפשר ליזול צתר איפכא ולומר, דכתולאת מיאונה מלקיים חייבה לחזור אללו, יואל, שהוא יתחייב לגרשה, ונמצא דחוטא נשכר. ובפירוש הדגיש רעק"א בלשונו אף צהו"א שלו: **"צזינתה ועכ"פ צ"ד"**, משא"כ בטענת "מאיס עלי" שעל סמך קטנות בעלמא, לא נמצא דבר כזה בשום פוסק, לחייב לבעל לגרש אשמו המורדת, משום חיוב קיום מצות פו"ר המוטל עליו.

(ג). **ואגב** מתבלט כאן, הפרכת דרכם של "פסקי הרבנות", ועד היכן שנתדררו במהלכם הנלוו, ללקוט מדברי פוסק רק אותו החלק מה שערב להם, תוך כדי להתעלם כליל מדברי אותו פוסק מה שכותב באותו חשיבה עצמה מה שהם עוסקים בה, בדברים שהם בועטים ומורדים בו. דהנה, ככשנחזון בדברי הגרעק"א, שלא התיר לכופו אפילו בעל כוה, מי שאשמו זינתה עליו ברצון, ובלא"ה היה אסור לו לדור עמה, והצחיר בפירוש דמה שממאן מלגרשה, הוא מטעמי נקמה [צכדי ללמדה לקח ולהענישה על שזינתה תחמיו], מה דלכמה דיעות לא סגי צכה"ג בפירוד בעלמא, רק מחויב לגרשה בגט. **ועב"ז** כיון שלא רצה לגרשה, לא התיר הגרעק"א לכופו ע"ז, כי הבין שהכשלו של התרת א"א בגט פסול, הוא גרוע מהעצרת הבעל על חיובו לגרשה.

צבקל לנו לזייר, איך שהיתה תגובת דיינים דנן על עובדא שזכו: **בודאי** שתיכף היו צאים לעזר האשה [המזינת], והיו לוועקים על הבעל, שאין זה מן ה"נימוס" ל"התנקס", ושהוא "רשעות" גמור מצידו לעכב ממנה גט מטעמי "נקמה", זו זומן שצלא"ה אסורה עליו מדאורייתא לעולם, ואין שום ספק, שהם היו מתירין לכופו לגרש, להיפך ממסקנתו של הגרעק"א. בלובאר, במקום שילמדו לקח מדברי הגרעק"א, להבין מזה גדול חומר כשלו הכפיה, הם מתעלמים פשוט מדבריו, וצאים להמסקנא להיפך מדבריו, וצרוור שצחוכיות לצצם, הם שוחקים ומלעיגים ממה שפסק במסקנתו להלכה. בקיצור, זו זומן שמחד גיסא הם שוחקים מפסק דינו להלכה, אינם מתציישים מאידך גיסא לחתוך כמה מלים מן ה"הוי אמינא" שלו, ולעשות מזה מטעמים

כאילו שיש ראייה להיתר כפיה משום חיוב קיום פו"ר, וכי מה זאת אם לא עשיית חוכא ואיטלולא מעצמם..

ענף ד

דהיתר כפיה על סמך חיוב קיום פו"ר נפרך מדברי כל הפוסקים

ועתה נבוא לבאר מש"כ לעיל (ענף א, אות ה'), דמדברי כל הפוסקים יוצא להיפך הגמור, דאין כופין לגרש על סמך חיוב קיום פו"ר, דאטו חושבים לרמות דזהו הפעם הראשון, שמדובר ממי שלא קיים עדיין פו"ר, הרי יש לנו עבר עשיר, וניחזי איזה דוגמאות:

א. **רבן** יואל צרור מדברי ר"ת (ספה"י, משו"ב סי' כ"ד), שדן שם על דין מאיס עלי במורדת ארוסה, ואוסר בכל החומר לכופו לגרש, ומפשטות לשונו ניכר, דהמקדש היה צחור שמסתמא לא קיים עדיין מצות פו"ר. דו"ל: **באחד שקידש בת ר' שמואל מקפשא**, וולכל היתר ממיר עליו רק "הרחקה דר"ת", משום דס"ל דצמ"ע מ"האירוסין" מחויב עכ"פ להוציאה, מהטעם המצוא לקמן (סי' ה', ענף א, אות ו'), עי"ש. וזהו דלא כדעת הרשב"ש דלקמן (אות ג') דס"ל, דליכא חיוב גירושין אף צמ"ע מן האירוסין, עי"ש].

רבן יואל מדבריו (שם, סי' ע"ז), וו"ל: **שכתבתם שקבל ר' טודרוס בגזירת חרס וציווי צי"ד להזיק את בנו יונתן לתת גט לבתו של ר' קרשצין...** טעו צדצ"מ... שאפילו לצעל אינם יכולין לזוות, כש"כ לאחר [לאציו], ואם שוטה זה עשה שלא כהוגן אנו לא נאצד אמונותינו, עכ"ל. ומשמע דמייירי מצחור צעיר המוטל עדיין תחת השתלטותו של אציו, וכמו שנהגו בימי קדם להשיאם בגיל צעיר מאוד, ועכ"ז לא עלתה על דעתו לחייבו לגרש על סמך טענת חיוב קיום מצות פו"ר.

ב. **דהנה**, צהשערוריה של הגט בזמן הריב"ש שדן עליה (סי' קכ"ז), וכן התשב"ץ (ח"א, סי' א') [שהיה דיין צבית דינו של הריב"ש] ועוד גדולים צאותו דור: **צצחורה אחת שנשא"ת "לצחור" [כן כתוב בריב"ש (סי' קכ"ז), כלומר שהיא אשתו הראשונה, מה שזאת אומרת שלא קיים עדיין מצות פו"ר], והיא טענה עליו שאין לו גבו"א, ולא רצתה לדור עמו בשום אופן, והיה שם שאלה גדולה על הגט, מכח כמה מיני אונסים המנויין שם, וגם מסר מודעא טרס כן על אונסו, עי"ש. ובצעתה, למה**

לא הכשירו את הכפיה עכ"פ צדיעצד, מטעם דכיון שלא קיים עדיין מצות פרייה ורבייה, אין הכי נמי שהוא לא כיחש טענתה דחוסר גבורת אנשים, מכל מקום הרי ייתכן שמאשה אחרת ייבנה, אלא מאי, ראייה צרורה מזה, דאין לצרף טעם זה להיתר כפיה כלל.

ג. **רבן** יואל מדברי הרשב"ש (סי' מ"ז), שכתב צוה"ל: **לפי שהצחור אשתרוק צר' שלמה צרור נ"ע, קידש הצחורה אסתר בת ר' מצורק צר' דוד בן נתן המכונה נרצוני, וארך זמן הקדושין ונפלה מריצה בין הקרובין מצד הצחור והצחורה המזכרת... ושאלמי את פי ר' מצורק מפני מה אינך רוצה לתת צתך לצחור להכניסה לחופה, אמר... מחמת שיש קטנות ציינו, וקרוביו צצרו צנו דופי... ועוד שהיא מורדת צו... [א"ה: דומה ממש לנ"ד...].** פסקתי הדין ציינו, שיטנו לו האשה מכאן ועד ל' יום... ואם מאן ימאן אציה לתתה לו... דינו הוא דין מאן דלא צאית דינא, דמשמתין ליה. [וממשיך]:

אחר הדברים האלה, עבר הזמן ולא רצה האצ להשיאה לו, והארוס רצה לפנות לדרכו ולילך למדינת הים, ולא רצה לעשות זה אלא ע"פ הדין, ואני החתום למטה, נחתי לו רשות לילך לדרכו לכל מקום שירצה, ואין רשות לשום צי"ד להכריחו לתת לה גט... דאף צהולך למדינת הים, שכתב הרא"ש ז"ל שאם אשתו מוצעת ליתן לה גט זמן, שכופין אותה לגרש, צזה אין כופין, שהוא אומר תנה את אשתך, ואיך יכפוהו לתת גט זמן, וכן אין לה עליו שום מונות... שהיא מורדת, וכל ימי מרדה אין לה מונות... וזה אפילו ירחק מדוד אין לה עליו מונות, וכן אם רוצה לישא אשה אחרת אין לעכצ על ידו... עכ"ל. הרי לנו, דאפילו "צחור" שלא קיים עדיין פו"ר, לא רק דאין לכופו לגרש, אלא דאף אינו חייב לגרשה, וגם לא כתב רק ש"מוותר" לו לישא אחרת, אצל חיוב לא שמענו, דכיון שיש לו אשה אלא שמרדה עליו, מותר להמתין ושלל לישא אחרת, וזה ראייה צרורה ודו"ק.

ד. **רבן** יואל מדברי הרא"ש (כלל מ"ג, סי' ח'), [שדן צדין מורדת דמ"ע], שכתב צוה"ל: **לא מצעל לו, ומותר אלמנות חיות כל ימיה, "הלא אינה מצווה על פרייה ורבייה" עכ"ל. ולבאזרה, הרי התמיהה צולט מאוד, דתינת האשה איה"נ דאינה חייבת צמנות פו"ר, אצל כלפי הצעל דאכן הוא מצווה ועומד צחיוב קיום מצות פו"ר, מאי איכ"ל, מדוע לא יהא חייב לגרשה כדי שיוכל**

לישא אחרת ולקיים מצות פו"ר, [ודוחק גדול לאוקמי בגונא שהוא מצובר ממנה, וכבר יש לו זנים מאשה אחרת שמתה או שגרשה]. אלא ודאי צרור מדבריו, דכיון שיש לו אשה, והעיכוז הוא מלדה ע"י שמרדה עליו, אינו חייב לגרשה אע"ג דלא קיים עדיין מצות פו"ר, ו"צ. [וכן יולא גם מדבריו (שם, סי' א', שאלה הב'), שדן על "ארוסה" שטענה מ"ע, ולא הזכיר כלל הענין דפו"ר, ע"ש].

ה). **ובערי"ז** כתב מוהרש"ם (יו"ד, סי' ק"מ), ו"ל: שאלה: ראובן שנשא בת שמעון, ובתוך ימים מועטים נפלה הפרש בין החתן והמיו... וקמה הנערה בחימה שפוכה, ושלחה בעד הורמה, ולקחתה את הנערה והוליכה אל בית אביה, וטענה מאיס עלי מפני שקללני והכני, גם הוליא עלי סכין, ובאו לבי"ד... והסכימו לחקור ולדרוש אם אומם הטענות שטענה הנערה, אם היה בהם ממשות. והנה... נעשתה המועצה הזאת בישראל, להעליל על ראובן דברים שלא היה מעולם, אדרבה העידו על טוב הנהגת ראובן עם אשתו זו, אחר שהטילו חרם גדול ונורא מרעיש הארץ, לשכנים ולשכנות הנמצאים שם בכל יום, העידו כזה, אדרבה בכל יום הימה משחקת ומרננת... [וממשיך]:

תשובה. גלוי וידוע בשערים, שערים המצוינים בהלכה, כמה נחצטו הראשונים והאחרונים דין מורדת, ובחומר מאוס עלי... ומי הוא צדור הזה יכניס ראשו ביני הרים הגדולים להכריח ביניהם, מ"מ ראיתי להשיב... אם אמת היה הדבר, אשר הוליא דבה רעה [בשקר] על בן חכם יכבד אב, שלא היה נוהג כשורה עם אשתו, ואחר החקירה ודרישה מאלו, כי אמת נכון הדבר שהבחור נקי הוא זך בלי פשע, אבל האשה היא היא היוולדה חוץ מן השורה הראויה לנשים כשרות. שאפילו לדברי האומרים דבטענת מאיס עלי כופין להוליא, היינו בנותנת אמתלא וטענת הנראית לעין, למה הוא מאוס עליה, אבל האומרת מאיס עלי בלא טענה, אינו חייב לה לא מזונות ולא כחובה... [וממשיך]:

ובפי הדברים האלה היה נראה בעיני, דפחותה יותר ממורדת, דכיון דהיא נתנה טענות ודברים כנגד בעלה, ונמצאו הכל שקר וכזב... כיון שהעלילה דברים שלא היו, וע"כ הייתי דן אותה כמורדת ביותר חמורה שאפשר... וב"ב אחר שדעת אחרונים, שהאומרת שמאיש עלי, אם לא תפסקה הפסקה,

אפילו שלדעת הר"ם צמו"ל אין הדין כן, ראוי לדון בנושא זה כדברי האחרונים, בהצטרף מה שנתראה בעין שהיא מורדת, דאז אפי" הרמב"ם מודה, וא"כ אם לא תפסקה הפסקה, עכ"ל. הרי לנו, דמיירי התם מצעל לעיר שאך זה ימים ספורים משנשא אשה, ולא קיים עדיין פו"ר, ומכל מקום לא עלתה על דעתו לחייבו משום כך לגרשה.

ו). **וישם** (אה"ע, סי' קל"ה), ו"ל: שאלה" רינה... נכנסה לחופה עם הבחור... וע"כ נתקוטמו ונתעוררו מריבות... עם אשתו... גם טענה שיתן לה גט, כי מאסו, וטעם המיאוס לפי שאינו יורה כחץ... תשובה... לדעת ר"ח אין לכופ, כי אם באומם שמפורש בתלמוד בפירוש שכופין, ואפילו שהיה הדבר שקול, פשיטא שיש לנו לילך אחר המחמיר, דהוי ספיקא דאורייתא, כש"כ וק"ו איסור אשת איש... גם כי הרמב"ם ז"ל ס"ל לכופ, וכן הרי"ף כפי הנראה, מ"מ הסכמת כל האחרונים שלא לכופ ח"ו. [וממשיך]:

ובזה אין צורך להאריך דלא כייפינן... דפשיטא דבזמננו זה, אין לעשות כפיה, לא בטענת יורה כחץ... ולא במאיש עלי, אחר שדברו אחרונים הפוסקים שלא לכופ... חזרתי על כל ה"דדים, ואיני רואה לכופ לגרש ח"ו וזה צרור... ויעמוד הדבר כן, עד ישקיף וירא ה' משמי חסדיו, אולי ישים בלבה לשוב אל אלוף נעוריה כימי קדם... עכ"ל. הרי דהגם דמיירי מצעל שלא קיים עדיין מצות פו"ר, דהרי מיירי מ"בחור" שטענה עליו טענת חוסר גבו"א, [ונראה משגרת לשונו, דהבעל הכחיש זאת], ומ"מ לא עלתה על דעתו לחייבו לגרש מפני חיוצ פו"ר, אלא אדרבה פסק, דיש צדו רשות להמתין עד מתי שירצה, אולי תחזור אליו.

ז). **ובן** יולא גם מדברי מוהר"ם אלשיך (סי' ט') שכתב ו"ל: שאלה, בחור אחד שנשא בתולה... ואחר ג' חדשים מאסה בצעלה הנזכר... ורוצים שינהגו הדין על פי סברת הרמב"ם ז"ל בטענת מאיס עלי... ולכופו למת לה גט. וקרובי החתן אומרים... הואיל וכל הפוסקים והאחרונים חולקים ומקשים על הרמב"ם ז"ל ועל סברתו כמבואר ב"ב, ואיך יסמכו על הרמב"ם ז"ל בדבר כזה... לכופו למת גט להמיר, לכן ילמדוני מורי בנדון הזה... אם ראוי לסמוך על הרמב"ם ז"ל בזה, או על כל החולקים עליו... ולא לכופ אותו למת גט. [וממשיך]:

להכעיס אין כופין אותו לגרש אלא לרצונו... עכ"ל. ומדוע לא עלתה על דעתו לכופו לגרש מן הטעם שלא קיים עדיין מצות פו"ר, וכדמשמע התם ע"ש.

יא. **ובן** בהשערוריה של ה"גט מקליווא", שהצעל עוצה בתוך שבעת ימי המשטה, והיה שאלה אם הצעל היה שפוי בדעתו בשעת הגט, ונתייצר מחלוקת גדולה בכשרות הגט, והאשה לא רצתה לחזור אליו, ורוב רובם של גדולי ישראל וצראשם הגאון צעל נודע"י הכשירו את הגט וכידוע. והצ"ח אי נימא דאם הצעל לא קיים עדיין מצות פו"ר, אז חייב לגרשה וגם מותר לכופו ע"ז, א"כ [מאי הועילו פוסלי הגט, שרצו בקיום הזוג, אם בלא"ה יש לכופו על גט אחר, וגם] מדוע לא עלתה על דעת המכשירים שרצו בפירוד הזוג, לטעון טענת סרק זו, להיות שהצעל לא קיים עדיין פו"ר, א"כ בלא"ה מוטל עליו חיוב גמור לגרשה, ועד כדי שאף מותר לכופו ע"ז.

יב. **ובן** יולא מדברי בית יהודה (אה"ע, סי' כ"ג), שדן שם, על "ארוסה" שנחלתה מרוב מאיסתה מן הארוס, ופסק דאין לכופו על הגט, ע"ש. ובמשמע דכן הדין אף כשלא קיים עדיין פו"ר, ע"ש.

יג. **וע"ע** מהרש"ם (ח"א, סי' כ"א) שהאריך לבאר, דא"א לומר דר"ג תיקן תקנתו אף למורדת, שלא יוכל להצעל לישא אחרת עליה, דהרי אם נאמר כן נמצא ד"אחיה נותן יד לפושעים, הם הנשים הפרוצות, להצוות בעליהן ולמרוד בהן, ולכן יש לאמוד דעתו הקדושה שלא תיקן כזה... ואפילו כבר קיים פו"ר יכול לגרשה צעל כרחוק, או לישא אחרת, עכ"ל. וא"כ איך אפשר לומר להיפך הגמור מזה: שנקיים למורדת להמגרש מצעלה, משום טענת קיום פו"ר, דבר שלא כתב שום פוסק מעולם וכנ"ל, דאיך אפשר לכופו אותו מטענת קיום פו"ר כשיש לה דין מורדת, ותיצת לחזור אליו. דאין לך נתינת יד לפרוצות ושחצניות גדול מזה, כשידעו דכל עוד שלא נתעברה עדיין, יכולה למרוד בו, ואז יחרוך רמיה זידה, שיכופו את הצעל לגרשה מכת פו"ר. ולא שבקת חיי לכל צריה, אם כל אשה תדע, שיש לה "זכות" למרוד בצעלה, עד הולדת בן וצת, וזפ"ב.

יד. **ובאמת**, דכן יולא פשוט, ע"פ מחלוקת הפוסקים הידוע, דכשהאשה טוענת עליו חוסר גבו"א והוא מכחישה, אם יש לה

תשובה, הנה לענין גיטא, הסכימו כל האחרונים שלא לכופו לגרש, כמו שהאריכו צראיות נכוחות, עכ"ל. [ועי"ש שמצא, דכל החילוק אם נותנת אמתלא על המאיסות או לא, הוא רק לענין ממונות, אבל לענין כפיה אין שום נפק"מ בזה, דאף אם יש לה אמתלא טובה, אין לכופו צו"א, ע"ש]. הרי, ללא עלתה על דעתו לכופו לגרש על סמך חיובו צפ"ר.

ח. **ובעי"ז** ממש נמצא גם צו"מ הרא"ה (סי' ס"א): צראובן שנשא "אשתו הראשונה" והוא טענה עליו חוסר גבו"א, והיה שם שאלת גט מעושה, ע"ש. ולמה לא הכשירו מן הטעם שלא קיים עדיין מצות פו"ר, אמתהה.

ט. **ובן** יולא צרור, גם מהשערוריה המפורסמת של ה"גט מווינא", שהיה צאצרך לעיר צן ט"ז שנה שנחלה, והוליאו ממנו גט שכ"מ כדי שלא תתחייב אשתו לייצום, ואח"כ לא רצתה האשה לקיים הצטחתה לחזור אליו כשיעמוד מחלייו, והיו מחלוקת גדולה בין הפוסקים אם ה"גילוי דעת" שרק ע"מ כן מגרשה, הוי כ"תנאי" וממילא משווייה ל"גט מוטעה" או לא, והיו מיימינים ומשמאלים. ולבמה לא עלתה ע"ד המכשירים לטעון, דאפילו את"ל דהגט פסול מכת "מוטעה", מ"מ כיון שאינה רוצית לחזור אליו צו"א, והוא לא קיים עדיין מצות פו"ר, [דהרי חזינן שרצו ע"י הגט לפוטרה מחלצה], וא"כ הרי הוא מחויב עכ"פ לגרשה שנית, ואולי אף מותר לכופו ע"ז... וגם על הפוסלים יש להקשות, דמאי הועילו אם סו"ס יתחייב לגרשה שנית מטעם הנ"ל.

י. **גם** צו"מ עשרת צבי (מדף י"ח ואל"ך), [צא"ש צלעל שבכל יום מוסיף חטא על פשע, שמכה את אשתו מכת מות, ורועה זונות, שוחק בטטריאות, מתערב עם נכרים, גונב וגוזל, ואינו עוסק בישומו של עולם כלל, יש לו חולי נכפה, וחוששת שחולי זה יתדבק בה (כפי שקצרו בימי קדם), וד' ילדים כבר מתו מחולי זה, והילד החמישי הפילה אותו מחמתו, ואין לך נחש גדול מזה שמעשיו רעים. והנה המהר"ם חגיז כותב שם בצטצותו, דהגם דמעשיו הרעים מחייבים את אשתו להיות מואסת בו, מ"מ זה לא מהני רק שלא לכופה להיות אללו, אבל גם אותו א"א לכופו להוליא צעל זה, וכתב צמרוצת לשונו: ואם צאנו לכופו אותו מטעם שהוא גנב ומכה אותה, גם בזה כבר כתבו דאין טענה זו מספקת לכופו, דהא אפילו מומר

שדקדק אף בדעת המחבר שכתב "ואינו רוצה לישא" דמשמע, דאם אכן רוצה, אלא שמתעכב עד שימצא זיווג נאה, או לסיבה אחרת, לא כייפינן ליה, ע"ש.

ובעי"ז כתב מהר"ם שיק (אה"ע, סי' א'): צדן כ' דאחרמי ל"י שידוך, ומוצטח לו דכשימתינ אחיה שנים, ישיג שידוך יותר הגון, דמותר לשהות צשזיל כך, וכמש"כ הח"צ (סי' ק"ו): דמותר להשהות מצוה כדי לעשותה אח"כ יותר משוצת, לכן יש להמתין כדי לקיימה על צהי"ט, ע"ש. וא"ב צד"ד, הרי הדברים ק"ו, ומה מי שעדיין לא נשא אשה כלל, אם רק רצונו לישא אשה ומתעכב מאחיה סיבה, די צדק שאין כופין אותו על פו"ר. מי שכבר נשא אשה לקיים עמה מצוה פו"ר, ומתעכב מלגרשה דשמא תתפייס ויוכל לקיים עמה המצוה, אעכו"כ שא"א לכופו לגרשה, וזפ"ד. ומה גם, דאם יגרש ואשתו תמשיך להויתא עליו ש"ר, הרי זה יזיק לו על העמיד מלקיים מצוה פו"ר, נמצא שמתעכב משום מצוה פו"ר, ואיך שייך לכופו כשזה יעכבו מלקיים המצוה, אמתמה.

וגם כאן רואים הפכפכותם של ה"רצנות", דצו צומן שמצד אחד הם משמייים את הצעל בכל מיני השמנות ועלילות שוא, כדי לכופו על מתן גט, הרי מאידך גיסא הם מנרפים גם טעם להיתר כפיה: משום ד"כופין על פריה ורביה"... ובמשל למה הדבר דומה, לאחד המסרז להניח תפילין בזרועו, וליטול אתרוג צידו, ועמדו צי"ד וחתכו לו את ידיו, היש מי שיחשוב: דכוונת הצי"ד הייתה לכופו על קיום מצוה הללו...

מכל המקובץ פשוט וברור, דחייב קיום מצות פו"ר, אין בכוחה לייצר היתר כפיה גירושין על מי שיש לו אשה שהיא בחזקת בת בנים, רק משום שמרדה עליו, וזפ"ב.

ענה ה

לא כייפינן משום פו"ר מחמת חומר חשיש א"א (א). **ובמעם** הדבר, מה דחוינן מכל הפוסקים, דהוי פשוט להו דלמעשה אין כופין לגרש צשהה י"ש ולא ילדה, הגם דרוצ הראשונים ס"ל דאכן כופין, [זולת הרא"ש שחשב מכח גט מעושה, וכמבואר בתשובה הנדפס צסו"ס ושב הבהן]. נראה פשוט, דזהו מכח הכלל מה שכתבו הפוסקים חזור ושוב, דצכל ספק היתר כפיה, מוטל עלינו ליזל לחומרם שלא לכופ, כדי שלא

נאמנות או לו, והדבר פשוט דצכל הנך מקרים אין להם צנים וכמוצן. והשתא, אם נימא דאשה שעוצה את צעלה שלא קיים עדיין פ"ו, זה גופא מתיר עליו כפיה, א"כ מה נפק"מ לנו צכל המחלוקת אם כופין על טענה זו או לא, תיפ"ל דכיון דלדברי הצעל שטוען שיש לו גצו"א, הרי חייב הוא צפ"ר, ומאחר שאינו יכול לקיים המצוה עם אשתו משום שעוצתו, הרי שוב מותר לכופו לגרש. א"ו עכ"ל דהוי פשיטא להו לכל הנך פוסקים דליכא שום הו"א כלל שיהא מותר לכופו לגרש מכח טעם זה, וזהו טענה ניצחת שאין עליה שום תשובה כלל.

(טו). **רבן** כתב בשבט הלוי (ח"ה, סי' כ"ו, תשובה צ') וז"ל: בגרון השנית, צצעל ואשתו לא מיתדר להו, ונפרדו זה מזה, לפעמים חדשים, ולפעמים שנים, וכל שמדלנות להציאם יחד עלו צמוהו, והיא כבר מואסת בו... ומה שכתב כ"ת, דגם הוא אינו מקיים פ"ו, ור"ל דאיכא לכפות אותו ע"ז, הנה צומה"ז אין עושין כפיה על פ"ו כמבואר צפוסקים... עכ"ל. [אמנם פשוט, דמש"כ: שישפיעו עליו צדברים רכים "וקשים", צודאי שהוא רק פליטת הקולמס, דהרי "כפיה צמילי" לא רק ש"אסור" לעשותה על צעל של מורדת צטענת מ"ע כיון ד"אינו חייב לגרש", אלא אדרבה, אם נתן גט צעקצות דיצורים קשים שאמרו לו, הרי הגט פסול וצטל, וכדלקמן (סי' ד' ענף ו'. וסי' ה' ענף א', אומיות א' וצ'), ע"ש].

(טז). **וגם** בקובץ תשובות (ח"א, סי' קפ"ח) כתב: דכיון דאין כח ציד הצי"ד לכופ את הצעל שישא אחרת לאחר שיגרש את הראשונה, אין צכותם לכופו לגרש הראשונה, ע"ש. וגם לפי מש"כ שם צסו"ד: דמאחר שיגרשנה, יש להניח שמתמא יקח אשה להקים זרע, כ"ז ל"ש צנ"ד שהיה דעת הצעל לערער על הכפיה תיכף אחר הגט, דצשעת הגט היה מונח צאמתחתו ה"מסירת מודעה" מה שעשה צכלא. א"ב צודאי דגט פסול זה, אינו מועיל לו כלום לענין הקדמת קיום פו"ר. ומה גם, דלא איירי שם צא"א דאורייתא, פשוט דל"ש כלל לנ"ד].

(יז). **ובאמת**, דגם לולא כל האמור עד כאן, ל"ש צנ"ד לכפות ע"י הגט על פו"ר, דהרי גם עיקר הדין שכתב בשו"ע (אה"ע סי' א', ס"ג): דמי שעצר עליו כ' שנה, ואינו רוצה לישא, צי"ד כופין אותו כדי לקיים מצוה פו"ר, [והרמ"א (שם) כתב דנהגו שלא לכופ]. הלא הציא בפת"ש (שם, סק"ה) מהמהריק"ש

נפגע ח"ו בערוה החמורה דא"א ובטמיעת ממזרים
בישראל, וכדלעיל (סי' ב', ענף ב'), וז"פ.

נדרש מהם שיהיו "מחמירים" קילוניים באופן הכפיה על
קיום מצות פו"ר, ג"כ אין שום מעצור בידם מזה, וד"ו
מציא לידי גיחוך ממש.

ב. **וביתר** ציבור, דהרי טעמא מאי קאמינן עלה
לכופו לגרש, בכדי שיוכל לקיים את חיוצ
המ"ע דפו"ר המוטל עליו, וכדאמרינן בגמרא (כתובות
פ"ו, ע"א), דכל מי שאינו רוצה לקיים מ"ע מכין אותו עד
שתלך נפשו, אמנם זהו רק היכא דע"י שנכופו על קיום
המצוה, אין נופלין באיזה איסור אחר מאידך גיסא.
משא"כ צנ"ד, דיש בזה משום חשש גט פסול דמעושה,
דהרי לפי נד זה, הלך השאיר את אשתו א"א גמורה ובניה
מן השני ממזרים, בודאי דשוא"ת עדיף שלא לכופו.

[ואף בפד"ר (ח"ג, דף ו') כתבו דא"א לכוף אף לאחר
ששהו עשר שנה ולא ילדה, וז"ל: וא"כ י"ל
דדבר זה לכוף את הצעל לגרש את אשתו בשהה עמה
עשר שנים ולא ילדה וכיוצ"ב, זה יתכן רק כשיש ציד
צית דין לכוף אותו גם לישא אשה כדי לקיים מצות
פו"ר ולפי"ו במקרה דנן שאין סמכות לצנ"ד לכוף
על אדם לישא אשה ולקיים פו"ר, אין מקום לכופו
לגרש משום מצוה פו"ר, עכ"ל. ורק הלזים דנן רוצים
כהיום להחיר כפיה מטעם קיום מצות פו"ר, אף לאחר
היותם ציחד רק כשבויעים, וכדי ציון וקל"ף].

וראייה ברורה ליה, דהלך חוינן דאף כשהצעל נשבע
לגרש, דאין לך חיוצ גדול כזה שיגרש בכה"ג,
דיש בו צין משום קיום המ"ע דכל היוצא מפיו יעשה, וצין
משום העברת ל"ת דלא יחל דברו, ועכ"ו כתבו הפוסקים,
דצלי החרת השבועה יש חשש דגט מעושה, וכדלקמן (סי'
ד', ענף ב', אות ד', ד"ה דהרי) ע"ש. **ובערתה** הלך הדברים
ק"ו, דמה התם שמקיים בעצם הגירושין מ"ע ומל"ת
גמורים מדאורייתא, ועכ"ו לא שבקינן ליה לגרש טרם
שיחירו לו שבועתו. **א"כ** כש"כ צנ"ד, דכהפיה אינה על
עצם המצוה ממש, רק על הגירושין, שאינה אלא "הכנה"
לקיום המצוה דפו"ר, במה שע"ו יוכל ליקח אשה אחרת,
בדאי דלא כייפינן ליה על "הכנה" ו"אפשרות" לקיום
מצוה, בזמן שמאידך גיסא נקלענו ע"ו לחשש איסור ערוה
החמורה דא"א, והיי"ט דלא אישתמיט שום פוסק להחיר
כפיה במאים עלי, מכח חיוצ קיום מצות פו"ר, וזפו"ב.

ד. **ומלבד** כ"ו, גם בכאן חוזר ונשנה החד לדדיות
של אלו הנקראים "צתי דין" צימינו,
דהרי אין שום ספק בדבר, דאם הייתה העובדה להיפך:
שהצעל היה עוזב את אשתו מיד לאחר הנישואין מחמת
קטנות ומריבות, והיה טוען מאיסה עלי, והיא לא הייתה
מרוצית לקבל גט, והצעל היה רוצה לגרשה בע"כ [שאינו
רק איסור דרבנן מחדר"ג], או לקבל היתר נישואין [שאינו
רק בגדר "מנהג" ו"תקנה"]. הרי אין ספק בדבר,
שה"פעמיניסטין" דידן ל"ה נותנין לו בשו"א היתר, לא
לגרשה בע"כ וגם לא לישא אחרת עליה, למרות חיוצו
הגדול לקיים מצות פו"ר.

[ובזה יתיישב תמיהת המנ"ח (מצוה א', אות ג', ל'. ומצוה
ו', אות ג', י'), דלמה המתין החיגוך עד מצות
אכילת ק"פ (מצוה ו'), לכחוב הדין: דכופין על הממאן
לקיים מ"ע, ולא כתבה תיכף במצוה ראשונה דפו"ר,
ע"ש. **משום** דכיון דל"ש לכוף במצות פו"ר רק על
ה"הכנה", ולא על המצוה גופא, בכה"ג אין כופין, והצנ"ן].

ומה גדולה החרפה כשרואין צעליל, שרגשי קירוב דעת
לנשים, מכוונת את החלטת ההוראה, [ראה צ"א
(ח"ו, סי' מ"ח, קו"י אורחות המשפטים פ"א, אומיות ה' ו'), מה
שהרעיש על כה"ג, דבשו"א אין להחיר ד"ו טרם כלות י'
שנים, היות שהדור פרוץ..]. ורק כשהמדובר הוא
להיפך: שהיא רוצית להתגרש, אז צאין להשתמש בהנימוק
דחיוצ קיומו פו"ר, ואז פתאום אין הדור פרוץ... האם
אין זה עשיית חוכא ואיטלולא מעצמם.

ג. **ובבלל** יש לעמוד על אופיים ומהותם של דיני
ה"רצנות" דנן, ש"קלותם" מגיע עד כדי
הפכפכות של "דו פרופים", יכולים הם להיות אף
"מחמירים" גדולים, במקום שכל הפוסקים "מקילים", אם
ע"ו יגיעו למטרותם דל"קולא" באיסור חמור וגדול.
בלזמרה, דאם בכדי להגיע "להקל" באיסור "אשת איש"

סיכום וקיצור מן העולה מסימן זה:

א. הדבר ברור מהברעת כל הפוסקים אשר מפייהם
אנו חיים, דאי אפשר להחיר כפיית גט על בעלה
של מורדת במ"ע, מבח הנימוק דחיוב קיום מצות
פו"ר המוטל על הבעל, וזהו דבר שלא עלתה על דעת
שום פוסק להחליט בן.

ב. והמקיל בכגון דא, תוך כדי להתאחו על דברי "הוי אמינא" של פוסק יחיד, על אף שלבסוף חזר מזה, הוא "דיין שקר", "עוקר הדת" ו"מין", והוראתו במילה.

ג. אדרבה, הדבר יוצא מפורש מלשונות ברורים של פוסקים רבים לאין מספר, ראשונים ואחרונים, דאין כופין על מענת מאים עלי, אף במקום שיש לצרף הנימוק החיוב קיום מצות פו"ר.

סימן ד

דליכא שום "חיוב" [או אף "מצוה"] כלל לבעלה של מורדת במאים עלי, לגרשה

[ובו ו' ענפים]: א. הסכמת כל הפוסקים דליכא שום חיוב על הבעל לגרש מורדת במאים עלי. ב. הפרכת הראיה המסולף מדברי התשב"ץ, כאילו שיש מצוה וחיוב לגרש מכה מענת מאים עלי. ג. הפרכת ראיה המסולף מלשון הרמ"א בהלכות נדרים, כאילו שיש חיוב גירושין למורדת במ"ע. ד. הפרכת דברי בורות של אחד הדיינים: דהיות דלהחזיר השלו"ב נהוץ שיתוף פעולה מהאשה והיא ממאמנת, ממילא יש חיוב על הבעל לגרשה. ה. דגם מכה קיום מצות פו"ר ליכא חיוב לגרש מורדת במ"ע. ו. בעל שחיבוהו לגרש שלא כדון, ועמד וגירש על פי ציוויים הגמ פסול מדין "מעושה".

עד כאן ביארנו, דליכא שום מקום כלל להכשיר בנ"ד ה"כפיה". ועתה נפן להוכיח ליתר שאת ולרווחא דמלתא, דאף מה שכתבו ה"רבנות" דעכ"פ "חיוב גירושין" יש כאן, [ולדאבונינו אישרו ד"ז כמה רבנים ורמיו"ם מב"ב]. דגם ד"ז אינו מחזיק מעמד להלכה כלל, ונראה מאי דקמן.

ענף א

הסכמת כל הפוסקים דליכא שום חיוב על הבעל לגרש מורדת במאים עלי

א. דהנה, לא מיבעיא לפימס"כ לעיל (סי' ז', סוף ענף ג', ושם ריש ענף ה'): דעל פי כל המקורות צהפוסקים אחת, דטענתה מ"ע זנ"ד, הוא זגדר "צלי אמתלא מצוררת" על המאיסות. ובפרט זנ"ד, שהסכימה לחזור אליו זתנאי שידור עמה זעיר אחרת וכנ"ל (שם), וא"כ זרור דאין כאן טענת מ"ע כלל.

[ואצדה כתובתה, וכמש"כ מהרשד"ם (יו"ד, סי' קמ"א), וראה לקמן (סי' ו', ענף א')], הרי זרור דמורדת דכה"ג אין שום "חיוב" על הבעל לגרשה, וז"פ.

ב. ובן זרור מדברי כל הפוסקים שהצאנו לעיל (סי' ז', ענף ז') [צ"ו במספר], דכולס סתמו וכתבו: שאין לכוף זשו"א על טענת מ"ע, ואס הוי ס"ל דעכ"פ "חיוב גירושין" מיהא איכא, זודאי דל"ה שותקים מלהודיענו דין נחוץ מזה, א"ו ס"ל דליכא שום חיוב כלל על הבעל לגרשה, וז"פ.

וביותר מוכח כן מדברי הפוסקים הנ"ל (שם, ענף ד'), [ל"ו במספר], שכולס כתבו זסתמא: דכשהאשה מורדת זטענת מ"ע, או מניחים אותם זמצוץ מפורד אפילו לזמן ארוך [ואף למשך כל ימי חייהם], עד שאחד מהם ישנה דעתוה מעצמוה, או שהוא יכים ליתן לה גט, או שהיא תתפייס עמו ותחזור אליו, עי"ש. ומדלא אשתמיט אף אחד מהם לכתוב: דמ"מ מוטל עליו עכ"פ "מצוה" או "חיוב" שיגרשנה, מזה נראה זעליל דס"ל דליכא זזה לא מצוה ולא חיוב.

ג. ובז"ב וק"ו, לאותן הפוסקים שכתבו להדיא ש"יכול" ו"מותר" לעגנה, ואלו הם:

[א] ספר הישר (לר"ת, חידושים סי' ד') שכתב: אלא "יעגנה לעולם", [והוצא בברכת יוסף (אה"ע, סי' ח')].

[ב] מהר"ם בר"ב (ד"פ, סי' תקמ"ו) שכתב: "והבעל יכול לעגנה"... "שהרשות זידו לעגנה". [ג] מרדכי (כמוצת, רמז קפ"ו) שכתב: "ומעגנין לה עד שתתפייס להיות עמו", ולשון "מעגנין" משמע: דהבעל עושה כן על פי הוראת זית דין, ואס איחא דיש "מצוה" זדבר לגרשה, למה לא יורו לו כן. [ד] הרשב"א (סי' מ"ד) שכתב: "ואס לא רצה לא יגרש", ולשון זה מורה זצריכות דאין שום חיוב או מצוה זדבר לגרשה. ויותר מפורש כתב (שם, סי' תמ"ס): "שהרשות זידו לעגנה".

[ה] וחכמי פרובינציה (סי' ע"ט) שכתב: אס הבעל רוצה לגרשה, מגרשה, "אצל [אס] רוצה לקיימה [כלומר: שזוחר שלא לגרשה] רשאי", ויושזת עגונה כל ימיה, וכל ראוי לדון זכלל מקום וזכלל זמן, הרי דכתב להדיא ד"רשאי" לעגנה, זודאי של"ה כותב כן אילו היה ס"ל דיש "מצוה" או "חיוב" לגרשה. [ו] הרא"ש (כלל מ"ג, סי' א') שכתב: "ומתעגן ומשז עד שתמלצה

ענף ב

הפרבת ראייה המסולף מדברי התשב"ץ, כאילו שיש מצוה וחויב לגרש מבח טענת מאים עלי

והנה, במכתב שהחתימו עליו כמה רבנים ורמ"י ב"ב כתוב בזה"ל: ובתשב"ץ [מ"א, סי' א'] כתב... בטענת האשה "מאים עלי", שעל הבעל חובה לצאת ידי שמים ולגרש, כיון שא"א להתקיים הזיווג, וכי בן ראוי לבל בעל ברית שלא לעגן בנות ישראל, עכ"ל. ועל יסוד זה, הוציאו על הבעל "פסק דין" של "חויב גירושין" בג"ד, מה שפורסם בקרית חוצות כחומר "בוז והשמצה" עליו. אבל במחילת כבודם, טעו בזה טעות עצום, וזהו מבח כמה טעמים, ואלו הן:

התשב"ץ מיירי מבעל הלקוי בחוסר גבו"א, שהוא אשם ב"עניגונה", וזה ל"ש כלל במורדת במ"ע ה"רוצית" בפירוד

א. ראשית והוא העיקר, דמש"כ דמיירי שם מ"טענת מאים עלי". זה אינו נכון כלל, דשם טענתו האשה על טענת "חוסר גבו"א", [מה שהוא לא הכחיש], והוא צרח ממנה לעיר אחרת לא נודע. ועל זה הוא דכתב המש"ץ צ"טוט דצרי הבעל: שחובה עליו [לגרשה, דאף דאין כופין על טענת חוסר גבו"א, מ"מ עכ"פ חייב לגרשה, כדי] לנאח יד"ש שלא לעגן בת ישראל, דצוה הרי מעגנה אף כשהם צידה, וכו"ע מודים צכה"ג ד"חייב" עכ"פ לגרשה. וא"ב מה דמות יערכו משם לג"ד, שהיא עזבהו בטענת "מאים עלי", דליכא עליו צכה"ג שום "חויב גירושין" כלל וכנ"ל (ענף א'), אתמהא.

ב. פובק חזי, דכלל אורך דצרי המש"ץ שם, המשטרע על דפוס שלמים, שלא הזכיר אף פ"א המילים: "מאים עלי", דכלל הנידון שם הוא: טענת גבו"א בלבד, וע"ז מוסבים דצרי: שאי אפשר להתקיים הזווג, כלומר: במציאות מכח חוסר גבו"א. מזה דלשון זה ל"ש כלל כלפי טענת מ"ע, דהרי המיאוס יכול לחלוף אף כשיש לה אמתלא על המיאוסות, או שתחגבר על מיאוסה, וכמש"כ גם ה"צ"ה"ד הגדול" שלהם (עמודים כ"ה וכ"ו), ושפיר אפשר שיתקיים הזווג צנייהם, וכל צר צי רצ דחד יומא יודע החילוק הגדול להלכתא מה שיש צין שני הנידונים.

ב. ביותר צרירות כתב כן להדיא הריב"ש (סי' קצ"ו) [שדן ג"כ על שאלה זו ממש, דבעל המש"ץ היה דיין צצית דינו, וכידוע, וכתב כמעט הכל כדצרי

להיות עמו". ושם (סי' ח') שכתב: "לא תבעל לו, ותוצרר אלמנות חיות כל ימיה", הלא אינה מצווה על פו"ר", ולכאורה מאי צכך שאינה מצווה צפו"ר, מ"מ עכ"ז הלא עליו דאכן חייב צפו"ר, יהיה עכ"פ "מצוה" שיגרשנה, א"ז משמע מדצרי דליכא שום דררא ד"מצוה" כלל שיגרשנה. [ז] ורשב"ש (סי' קי"ו) שכתב: "נתתי לו רשות לילך לדרכו לכל מקום שירצה", ואילו הוי ס"ל דעכ"פ "מצוה" עליו לגרשה, א"כ מדוע נתן לו רשות להרחיק נוד, דנהי דאין כופין אותו על הגט, אצל למה יסייע צידו לעגנה, א"ו ס"ל דליכא שום מצוה לגרשה. [ח] והראנ"ח (סי' מ"א) שכתב ג"כ: צ"ד נותנים לו רשות לישא אשה על אשתו", והראיה כנ"ל (צ"ו ו'), ע"ש.

ד. ולהדיא מפורש יולא דצר זה, מדצרי [מ], הנודב"י אה"ע תניינא, סי' ז') [הוצא בפת"ש (סי' קנ"ד, סק"ה), ובמשיב דבר (ח"ד, סי' ו')]: דליכא שום חויב לגרש מבח טענת מ"ע. וזהו אפילו צבעל שגעלם ממנה חצי שנה מחתונתם, ועיגנה למשך י"ב שנים רזופות, ולא עוד, אלא שגם נשא צמרחקים אחרת עליה צאיסור, ואח"כ כשנתפס רצה לשוב אליה, והיא טענה מאים עלי, ותבעה גט.

ו. פסק: דלא רק שאסור לכופו צשוטים על הגט, אלא: ד"ואפילו צדצרים" לומר לו, שאם לא יגרש הוא עצריין, גם כן איני מסכים, כיון שהוא אומר שרצה לדור עם אשתו, עכ"ל. הרי לנו, דאפילו צבעל שעזב אותה, ליכא חויב גירושין כלל, כל עוד שהוא מוכן עכשיו לחזור אליה ולדור עמה. ומערתה, כש"כ וק"ו צ"ב של ק"ו צגוונא דלהיפך שהיא עזבה אותו וכצנ"ד, דודאי צצכה"ג ליכא שום חויב עליו כלל לגרשה רק צצציל שהיא עזבה אותו, ואפילו דררא ד"מצוה" ג"כ ליכא צצכה"ג, כדי שלא יהא חוטא נשכר, ופיו"ב.

ה. והסבר הדצרה, מדוע לא הטילו הפוסקים עכ"פ "מצוה" או "חויב" על הבעל, לגרש את המורדת, פשוט מאוד לכל מצין. דמאורתו הטעם שלא התירו עליו כפיית גט, משום דא"כ לא הנחת צת לא"א יושבת תחת צעלה, דכל אשה שתתן עיניה צאחר תטעון עליו צטענה כל דהו "מאים עלי", וכמש"כ הפוסקים. ממצעם זה גופא, גם לא חייצוהו לגרש, ואף "מצוה" לא תקנו צכך, דהלא ענאם ה"חויב" יטיל לתך על הבעל לגרשה, וא"כ שוב נמצינו דלא הנחנו צת לא"א וכו', וז"פ.

המשב"ץ ממש, אלא בשינויים קלים]. וז"ל בנמקו סברא הג"ל [בדעת הצעל]: מפני שידע בעצמו ששאינו יכול, ומצוה עליו להוציאה [כדי] שלא לצטל עונתה, עכ"ל. הרי לנו, דרק משו"ה סליק אדעתיה דהצעל שחובה עליו לגרשה, כדי שלא לעגנה בציטול עונתה בחוסר גבו"א. וא"ב מאי שייטא מזה ל"מורדת" שעוצה את צעלה מכח קטנות ומריבות של הצל עם טענת מ"ע, דבכה"ג כשהיא ה"מעגנת" [מלבד עצמה גם את צעלה], ליכא שום מצוה כלל לגרשה, וכדהבאנו לעיל (ענף א') מדברי כל הפוסקים, ע"ש.

ב. וישגירת, דהרי מעידותו של בנו ה"ה הרשב"ש (סי' ס"ג) יואל להיפך, דכתב בזה"ל: וכן היה דן אדוני אבי מורי הרשב"ץ ז"ל, שלא לכוף לגרשה, ולא לכופה לחזור לו, וכל אותם הימים הוא פטור ממזונותיה, ומעשה ידיה שלה, ופעמים שעושים שלום, ופעמים שהצעל מסכים לגרשה, וכן אנו דנים וכו', עכ"ל. הרי לנו עדות ברורה מצדו של המשב"ץ על התנהגות אביו בדין ה"מורדת": שהיה רגיל להניח בפירוד ותל"מ, ומדשתק ולא העלה על דל שפתיו, שום רמז ורמזא כלל: שהיה "מחייב" עכ"פ את הצעל לגרשה. א"ב אין לך ראייה גדולה מזה, של"ה עושה כן, דאטו מלמא זוטרתא היא, הלא הלכתא גבירתא היא, ובדאי דכל כי האי הו"ל להשמיענו כדי שנדע לעשותה.

ג. וישלישית, דבאמת כל עמם ההנחה דכן הוא דעת המשב"ץ: דמצוה וחובה על הצעל לגרש, [אפילו בגוונא דינדונו מכח חוסר גבו"א], אינו מוכרח כלל. דהרי אותה הלשון אינו דברי המשב"ץ עצמו מה שכתב כהחלטת דעתו וסברתו, אלא שכתב כן רק בדרך חקירה, כאחד מן האופנים האפשריים להעמיס בפירוש דברי הצעל מה שאמר לדודו: שנותן את הגט "צכת", מה שלשון זה עורר השאלה דאולי היה כוונתו כפשטות המשמעות: שנותנה "צעל כרחו".

ד. וישלישית, דליתר שאת ולרווחא דמלמא נאמר, דאפילו אם היו נודקים בדעתם המוטעת, שכן הוא דעת המשב"ץ עצמו, [מה שז"א, וכנ"ל (אות ג')], ואפילו אם היו נודקים גם בדעתם המוטעת, שזה אינו מטיל פסול על הגט, [מה שגז"א, וכנ"ל (אות ד')]. ב"ב אכתי זה מיהא היה ברור עכ"פ, דהמשב"ץ היה נשאר בזה כדיעה יחידאה נגד רוב מנין ובנין של הפוסקים שכתבו להדיא: דמניחים אותם בנפרד למשך כל ימי חייהם, וכנ"ל (סי' ב', ענף ד'), ומדלא הזכירו שיש עכ"פ "מצוה" או "חויב" בדבר שיגרשנה, בודאי דלא ס"ל כן. ובש"ב להפוסקים שכתבו במפורש דמותר לעגנה וכנ"ל (ענף א', אות ג'), הרי נמצינו לדעת רוב מנין ובנין של פוסקים, אין עליו שום מצוה או חויב לגרשה, והיעלה על הדעת שיש לחייבו לעשות כן ע"פ דעת יחיד, בו בזמן

ד. ורביעית, דבר מן כל דין, אף אם לו היה דעת המשב"ץ: דמוטל עליו חויב גירושין לנאת יד"ש, [מה שז"א וכנ"ל (אות ג')]. ב"ב בשלמא אם היו אומרים בע"פ להצעל צינס ולצין עצמם, בתור "ייעוץ" צעלמא שיגרשנה ע"פ דעת יחיד לפנים משוה"ד. או אף אם לו היתה כן דעת רוח"פ [מה שז"א וכנ"ל (סס)], והיו מחייבים אותו לגרש צעל פה, שפיר ל"ה ד"ז פוסל את הגט. אבל מאחר שפירסמו זאת בכתב, ומה גם בתור "פסק דין לחיוב", ועוד בשם המשב"ץ, הרי כ"א מאלו, די בכוחה להטיל הפסול ד"מוטעה" או ד"מעושה" על הגט שיתן בעקבות "לחץ" זה, וכדלקמן (ענף ו'), ע"ש.

ד. דהרי גדולה מו שמענו, דאף אם נשבע לגרשה, בדואי מוטל עליו "חויב" גמור מה"ת לקיים את שבועתו, ועכ"ז כתבו הפוסקים, דלריכין להתיר לו את שבועתו מחשש גט מעושה, ע"י שו"ע (אה"ע סי' קל"ד, ס"ד. וסי' קנ"ד, סכ"ג). [וע"י לקמן (סי' ה', ענף ג', אות א'), מש"כ הפוסקים, דאף הרחקה דר"ת מיחשב צומנינו ככפיה, לאור האפשרות המהירה דכהיום צ"פרסוס" כתבים בכל העולם]. וא"ב פשוט, דכשמפרסמים "ייעוץ" או "חויב" כזה "בכתב", זה משוה את הגט ל"מעושה" ו"מוטעה".

ה. וישלישית, דליתר שאת ולרווחא דמלמא נאמר, דאפילו אם היו נודקים בדעתם המוטעת, שכן הוא דעת המשב"ץ עצמו, [מה שז"א, וכנ"ל (אות ג')], ואפילו אם היו נודקים גם בדעתם המוטעת, שזה אינו מטיל פסול על הגט, [מה שגז"א, וכנ"ל (אות ד')]. ב"ב אכתי זה מיהא היה ברור עכ"פ, דהמשב"ץ היה נשאר בזה כדיעה יחידאה נגד רוב מנין ובנין של הפוסקים שכתבו להדיא: דמניחים אותם בנפרד למשך כל ימי חייהם, וכנ"ל (סי' ב', ענף ד'), ומדלא הזכירו שיש עכ"פ "מצוה" או "חויב" בדבר שיגרשנה, בודאי דלא ס"ל כן. ובש"ב להפוסקים שכתבו במפורש דמותר לעגנה וכנ"ל (ענף א', אות ג'), הרי נמצינו לדעת רוב מנין ובנין של פוסקים, אין עליו שום מצוה או חויב לגרשה, והיעלה על הדעת שיש לחייבו לעשות כן ע"פ דעת יחיד, בו בזמן

ועל זה כתב המשב"ץ, דאחד האופנים שיתכן לפרש לשון זה שלא יהא מורה על אונס, הוא: דר"ל דמכיון שהיא אינה רוצה להיות עמו, א"כ יש מצוה שיגרשנה מן הטעם: שלא יעגנה ע"י חוסר גבו"א, וכנ"ל (אות א'), ולפי"ז לא נפסל הגט, דכיון שהוא חושב כן "מעצמו", שמצוה עליו לגרשה בכדי לנאת יד"ש שלא לעגנה, הרי אין כאן שום אונס ולחץ חילוני על הגט.

שיש להצטל דעת רוב מנין וזנין של הפוסקים הפוטרים אותם מלעשות כן, אמתמה. הרי פסק כזה הוא "טעות בדבר משנה" גמור, הפוסל הגט כדלקמן (ענף ו), ע"ש.

ענף ג

הפרכת ראייה המסולף מלשון הרמ"א בהלכות נדרים, כאילו שיש חיוב גירושין למורדת במ"ע

ומה שהתאחזו הקלים דגן, על דברי רבינו הרמ"א (יו"ד ה' נדרים, סי' רכ"ח ס"ט) [מש"כ בשם מהר"י ווייל (סי' קל"ו, וקפ"ו)] בזה"ל: **איש** ואשה, שקיבלו חרם או שגשבעו זל"ו, לישא זא"ו, אין מתירין לאחד בלא דעת חבירו... אבל אם האשה אומרת ששונאת אותו, ונתנה אמתלא טובה לדבריה, מתירין לה שלא מדעתו, דאפילו אם כבר נשאה, האומרת מאים עלי, חייב להוציא, עכ"ל. ותקלים דגן רצו להוכיח מזה, כאילו דכן ס"ל להרמ"א: דבמורדת במ"ע, גדי דאין כופין לגרשה, מ"מ "חיוב גירושין" איכא.

ביאור שיטת מהרי"ו:

א. **הנה**, רעיון מופרך זה, מקורה בפר"ה, מ"ש (סי' כ), [ושו"ר דגס בקונטרס הבידורים (הורצין מש"ה, סוס"י א') רוצה להשתמש בזה, והרחיק להעמיס עד כדי כך, דאף היתר "כפיה" יש צמטע משם...], וכנראה כמעט ברור, שהם לקחו מדברי השואל צו"ת באר יצחק (לר' יצחק מפוזנא, רבו של המג"א, סי' קמ"א) [המדובר שם מאשה שטענה על צעלה מאיס עלי, ונצטעה שצועה חמורה שהיא אוסרת עליה כל האנשים כל ימי חייה אם טוענת כן צעלת אציה, רק משום שמואסת צו צאמת מחמת מעשיו המקולקלים, שאינו הולך בדרך הישר מכלה ממנו ומרצה קטנות ומריבות], ורצה להציא ראייה מדברי רמ"א אלו, דשצועה לאסור עליה כל העולם לא חל, ולדאזונינו נאצד תשובת המחבר ע"ז ולא נדפס. אבל זה מיהא ברור אף מדברי השואל, שלא עלה על דעתו "לחייבו" לגרש על סמך דברי רמ"א אלו, מן הטעמים דלקמן, וכש"כ לדעת המחבר דאף גדולה מזו פסק (שם, סי' ק"ס), דאסור לכוף לגרש אף בעל שצא על אשתו צנידמה ע"ש, ולא כתב דעכ"פ "חייב לגרשה", ע"ש. ובעתה נחזי אן מאי דקמן.

ומרם שנחמת לזכר דעת רבינו הרמ"א בזה, מקודם עלינו לעמוד על דעת מהר"י ווייל (סי' קל"ו)

שהרמ"א שאצ את דבריו משם. ונעתיק לשונו: על ההיא איתמא המשודכת מקדמת דנא לגברא חדא... ונחמה האשה תקיעת כפה... להנשא להמשודך, ועמה רוח אחרת הימה צה ומיהדר קהדרה צה, וטעמא דידה... [ד]לא ניח להאשה צוומא של המשודך... כי אין דעתה סובלתו מטעמים הידועים לה. [תשובה]: אם היא טוענת, שאינה יכולה לקבל דעתו לשכח עמו ולהיות אלול, והיא נוחמת טעם ואמתלא לדצריה, שניכרים שיש ממש צדצריה, אז יש להמיר לה המקיעת כף. דאפילו אשה שיצבה תחת צעלה ימים רבים, וטוענת מאיס עלי, כתב המיימוני דכופין אותו להוציא, דאפילו לר"ת ויתר גדולים שכתבו שאין כופין אותו להוציא, הני מילי צאשה הנשואה כבר, דאין כופין להוציא אלא אותם השנויים צמטענינו, אצל אשה זו כיון שאינה נשואה לו, כולו מודים דאין כופין אותה להנשא לו... שיש להמיר המקיעת כף, עכ"ל.

והנה, שם (סי' קפ"ו), [המנווין צרמ"א הנ"ל], חזר ונשאל מהרי"ו על דבריו: דלכאורה אין הנידון דומה לראיה, דשאני מורדת מנישואין לשיטת הרמב"ם, דהאשה אינה עוברת שום עבירה צמה שנמנעת מלהצטל לו מחמת מאיסותה, ויהא מוכרח לגרשה, משא"כ צמואסת צו מן השידוכין, הרי צמה שאינה נכנסת עמו לחופה היא עוברת על תקיעת כפה. וע"ז השיב: דגם צמ"ע מן הנישואין יש דררא דעצירה כשתצטל צע"כ להשנוי לה, דהרי זהו מצני תשע מדות, ומטעם זה ס"ל להרמב"ם דכופין אותו לגרשה, כדי שלא יכשלו צוה, [דל"ה מסתבר לדידיה להניחם צפירוד כדעת שאר הפוסקים], עכ"ל.

וכוונתו מצואר לכל הולך ישר: דאיה"נ דאין לא ס"ל צוה כהרמב"ם, דהרי אם נכוף אותו לגרשה, נפלין צאידך גיסא צחשש חומר הפסול דמעושה, אצל גס אותה לא נכוף לדור עמו, [אלא שמיחיס אותם צפירוד, עד שאחד מהם יחיישב לחזור מדעתו, וכנ"ל (סי' צ', ענף ד)], **מ"ב** עכ"פ צכשהיא מואסת צו מיד מן השידוכין, לא נחייב אותה להנשא לה, ואח"כ נצטרך להמיר לה לעצו תיכף אחר החופה, שיחיו צפירוד כנ"ל, עכ"ל. [כן מוכרח לפרש את דבריו הסתומין, וכן משמע מדברי הגר"א דלקמן (אות ד), שהצין כן צכוונתו, ע"ש].

ועב"פ זה מיהא ברור, דאין להוציא מלשון מהרי"ו (צסי' קל"ו) הנ"ל, כאילו שהוא מסופק צעלם הדבר, אם צמ"ע קימ"ל כהרמב"ם או כהחולקין עליו.

דהרי מדבריו (סי' כ') יונא ברור דס"ל דאין כופין על טענה זו, עי"ש. ויותר מפורש כתב כן (בסי' קל"ה): דאין לכופ על טענה זו אפילו כשיש לה אמתלא מצוררת על המאוסות, דמיירי שם מצעל שהיה רגיל לצוזו ממונו על שכרות והקאה, דאם מקבל עליו להטיב את דרכיו, אפילו "ערבות" אינו לחייבו ליתן ע"ז, וכדהעתקנו לשונו לעיל (סי' ב', ענף ד', אות ה'), עי"ש.

ומבירא ברור, דמש"כ בלשונו הנ"ל (ד"ה וטרס): דאפילו אשה שיצבה תחת צעלה ימים רבים, וטוענת מאיס עלי, כתב המיימוני דכופין אותו להוציא, דאפילו לר"ת ויתר גדולים שכתבו שאין כופין אותו להוציא, הני מילי באשה הנשואה וכו', דכוונתו רק בדרך הנ"ל: דהגבם ללא קימ"ל כהרמב"ם, מ"מ נחשב עס שיטתו, עכ"פ לענין שנחיר לה המ"כ בכשלא נישאו עדיין, [וכ"כ השואל בשו"ת באר יצחק (הנ"ל, ד"ה הנה)], ופ"ב. ועב"פ אין שיהיה, חזינן מיהת דמהרי"ו שם לא זכר בדבריו שום רמז דדררא של "חויב לגרש" כלל.

ביאור שיטת הרמ"א:

ב). **וא"ב** פשוט, דמש"כ הרמ"א בשמו: דאפילו אם כבר נשאה, האומרת מאיס עלי "חייב להוציא", זהו קיצור דברי מהרי"ו, ולא סיים עלה המליס: "לשיטת הרמב"ם", וכוונתו כמש"כ מהרי"ו: דהגם ללא קימ"ל כהרמב"ם לכופ אחר הנישואין, מ"מ עכ"פ במשודכת מיהא לא נחייב אותה להנשא לו וכנ"ל. [ולבאורא צמושכל ראשון היה מקום לומר, דלפי מה שיבואר לקמן (סי' ה', ענף א', אות ה'), דצמ"ע "מן האירוסין" אכן יש עכ"פ "חויב גירושין", והיי"ט דהתירו צכה"ג ההרחקות עי"ש. א"ב הרי יתכן, דמש"כ הרמ"א דאפילו אם כבר נשאה", האומרת מ"ע חייב להוציא... כוונתו ל"קידשה", אלא דכלפי "משודכת" דאיירי מינה התם, קרי לה "נשאה", וא"כ לק"מ, דהרי צכה"ג שפיר יש "חויב גירושין". אבל האמת יורה דרכו, דכוונתו כנ"ל: דע"פ שיטת הרמב"ם חייב להוציא אף בנישואין].

ועל כרתך דכ"ה דעת הרמ"א, דלדידן אף "חויב גירושין" ליכא, דהרי חזינן דסתם במקומות אין מספר דאין כופין על מ"ע, ואלו הם: [א], בד"מ הארוך (אה"ע סי' ע"ו, ד"ה אצל) ו"ל: אצל לא שיכפוהו לגרשה, וכבר נתבאר דכן הסכימו כל האחרונים, והכי נקטינן, עכ"ל. [ב], בד"מ (שם, סק"א), ו"ל:

ובצמ"מ [פי"ד] משמע, דאף אם נשאת תנא, עכ"ל. [ג], ובד"מ הארוך (שם, סי' קס"ה, ד"ה דינה), וכן [ד], בד"מ (שם, סק"ו) ו"ל: וכבר נתבאר זה (סי' ע"ז), דאין כופין לגרש במורדת, עכ"ל. [ה], בהגהת שו"ע (אה"ע סי' ע"ו, ס"ג): ו"ל: באומרת מאיס עלי... אין כופין אותו לגרש, ולא אותה להיות אצלה... עכ"ל. [ו], ושם (סי' קס"ה, ס"א) ו"ל: ואין לה דין מורדת אם אינה רוצה להמייצם, ומ"מ אין כופין אותו לחלוץ... שאין כופין לחליצה כלל אפילו יודעין צו שנתן עיניו בממון, עכ"ל. [ז], בשו"ת רמ"א (סי' ל"ו), [ח], ושם (סי' צ"ו) כתב, דאין כופין אף גנב ומזייף מטבעות הבורח ממקום למקום, [וזלתי משום דאינה חייבת לנוס עמו], עי"ש.

ומעתה, אם היה ס"ל להרמ"א, דעל אף דהיתר כפיה אין כאן, מ"מ "חויב גירושין" עכ"פ יש כאן, וכדברי הקל"ם דגן. א"ב אין שחק מזה הרמ"א מלהשמיענו דין זה בכל הנך שמנה דוכתי, בעידנה דעסיק דין כפיית גט, וכתב בסתמא: דאין כופין על סמך טענת מ"ע, והניח מקום לטעות דליכא אף חויב גירושין. ודוקא בחלק יו"ד היכא דקעסיק בהלכות נדרים, שם השמיענו הלכה הגדולה הזו, היעלה על הדעת לומר כן. דאין ספק, דבכל כה"ג אולינן צתר רוב מקומות שצדבריו וצפרטו כשמתאימים עם דברי המהרי"ו עצמו וכנ"ל (אות א'), וכש"כ כשמתאימים גם עם שאר דבריו מש"כ בדוכתי דקעסיק בהלכות כפיה, ולא ניזל צתר דבריו שכתב אגב גררא שלא בדוכתיא דהלכות כפיית גט רק בהלכות נדרים.

ביאור שיטת הב"י [רמ"א]:

ג). **ויותר** מזה יש לתמוה על הקל"ם דגן, דאם ראו להתעלם מן המציאות הפשוט והברור, דהמהרי"ו וגם הרמ"א, לא קאו התם רק אליצא דשיטת הרמב"ם ולדידהו לא ס"ל כן, וסמכו על מש"כ כן במקומה צאה"ע. א"ב, הרי עדיפא מיניה הו"ל למימר, דאף היסר כפיה יש למגמר מהתם, ולא רק "חויב גירושין", [וגם היה קשה לפי"ז סתירה גדולה]. דהרי ז"ל הב"י (יו"ד שם): כתב מהרי"ו ויילה (סי' קל"ו, קפ"ו): אשה שתקעה כף להנשא לפלוגי, ואח"כ לצבה חרטה מחמת ששנאה אותו, מתירין לה תקיעת כפה, אם היא נותנת טעם ואמתלא לדבריה, שניכר שיש ממש צדבריה, דאפילו אשה היושבת תחת צעלה וטוענת מאיס עלי, כתב המיימוני "דכופין להוציא" עכ"ל. ולא עוד, אלא דגם

הרמ"א בד"מ הארוך (שס) העתיק לשון הר"י ז"ה"ל: כחז מהר"י ויילא צמטובה, אשה שמקעה כף להנשא לפלוני, ואח"כ לבשה חרטה מחמת ששנאה אותו, מתירין לה תקיעת כפה אם הימה נותנת טעם ואממלא לדצריה, שניכר שיש ממש צדצריה, דאפילו אשה היושבת תחת צעלה וטוענת מאיס עלי "כופין להוציא", עכ"ל.

והשתא, מדוע לא קפלו קלים הללו על דברי הר"י והרמ"א הנ"ל, להוכיח מלשונם דס"ל כשיטת הרמב"ם דאף כופין על טענת מ"ע, להיפך ממה שפסקו הם עלמם באה"ע (סי' ע"ז). האם אין זה, משום שהצינו היטב: דאין להוכיח מזה כלום, דע"כ לא כתבו כן רק כהעמקת דברי מהר"י מש"כ אליבא דשיטת הרמב"ם אצל לדידהו גופייהו לא ס"ל כן, וכדמוכח ברור מלשונו של המהר"י ע"מ וכו"ל (אות א), ע"ש. אלא דלא חששו להאריך ולהדגיש, דאין לא קימ"ל כן, דסמכו על מש"כ כ"א מהם צדוכתיה דהך הלכתא באה"ע (סי' ע"ז): דאין לא קימ"ל צוה כהרמב"ם, רק כר"ת וסייעתו, דאסור לכופ על סמך טענת מ"ע. וא"ב ה"ה והוא הטעם, גם צמש"כ צהגהת הרמ"א: ד"חייב לגרשה", דג"כ כוונתו רק אליבא דהרמב"ם, אצל אגן לא ס"ל כן, וכו"ל.

ובאמת, דכל הנ"ל פשוט ע"פ הכלל המפורסם: דסוגיא צדוכתיה עדיפא, ע"י יד מלאכה (סוף כללי שני התלמודים), ע"ש. וגם כלפי הפוסקים יש לן הך כללא, וכמש"כ [א], הב"י (או"ח, סי' ע"א, ד"ה ומ"ש בצצצת) צדעת המור (שס). וכ"כ [ב], הב"י (סו"מ סי' קט"ו, ממועד ד-ו) צדעת המור (שס) ע"פ שיטת הרא"ש. וכ"כ [ג], בבב"מ (ס"מ פ"ו, ה"ט) צדעת הרמב"ם. וכ"כ [ד], הל"ח"מ (מלכ"ס פ"י, ה"י). וכ"כ [ה], המשאת בנימין (סי' י"ב) וכו"ל: צהרצה מקומות צפוסקים היכן לדצריהם סותרין זא"ו, אולינן צמר המקומות שהוא מקום הדין, ואין פנאי להאריך צוה, עכ"ל.

וב"ב [ו], הרדב"ז (ס"ה, סי' ט', ד"ה ולענין מה ששאלת על ענין) צדעת הרמב"ם וכו"ל: ואפילו את"ל דקשיא מדידיה אדידיה, אפסקא דהלכות מאכלות אסורות סמכינן שהוא עיקר, והתם אגב גררא ולא דק צה.. ולא כתצתי זה, אלא אם תמצא כיו"צ, ולא תדע לתרץ שמדע על איזה מצ' הלשונית תסמוך להלכה, עכ"ל. וכ"כ [ז], (שס, סי' י"ט), ע"ש. וכ"כ [ח], בדברי מלביאל (ס"ג, סי' ק"א, ד"ה אקן). וא"ב פשוט, דרוצ דצרי

הרמ"א [והצ"י] שצמקומם, מכריעים על דצריו שצמקום אחד ושלא צמקומו, וכו"ל ו"פ.

כל נ"ב השו"ע כתבו דהרמ"א [והמהר"י] לא נקטו דעת הרמב"ם רק למגמר מינה דבמשודכת לא נכוף אותה להנשא

ד. **אבל** כל מש"כ עד כאן, לא נכתבה רק לרווחא דמלמא, כדי להוכיח דאף צלי ראיות צרות ג"כ אין להוציא מדצרי הרמ"א הללו שום רמז ד"חייב גירושין" צמ"ע. אבל צלמת אין צורך לזה, דהרי כל עמודי ההוראה נושאי כלי השו"ע שס, כתבו להדיא, דצרי הרמ"א הללו לא נאמרו רק אליבא דשיטת הרמב"ם [צדריך את"ל וכו"ל (אות א, ד"ה ועכ"פ)]. באופן דלצרצה, מדצריהם יש לנו משמעות מפורשת להיפך מדצרי הקלים דגן: דעכ"פ לדין, דקימ"ל כר"ת וסייעתו דאין כופין צמ"ע, גם "חייב גירושין" ליכא, ונעתיק לשונם:

[א], המו"ז (שס, סקל"ד) וכו"ל: היינו לדעת הרמב"ם, אצל לא קימ"ל כן צאה"ע סימן ע"ז, עכ"ל. [ב], הש"ך (שס, סקנ"ו) וכו"ל: ואפילו למאן דפליג התם, היינו צאשה הנשואה, משא"כ הכא, מהר"י, עכ"ל. וצ"י עלה גם [ג], בנקודה"ב (שס). [ד], הגר"א (שס, סקנ"ג) וכו"ל: כן הוא דעת הרמב"ם, ואף שכל הפוסקים חולקין... מ"מ אינה מחויבת להיות עמו, וכש"כ דעדיין לא נשאה, דמתירין לה [הת"כ], עכ"ל. [ה] בבאה"ט (שס, סקמ"ב) וכו"ל: ואפילו למאן דפליג התם, היינו צאשה הנשואה, משא"כ הכא, מהר"י, עכ"ל.

קרי לנו מפורש יונא מדצרי עמודי ההוראה נושאי כלי השו"ע, דאף רק הלשון: ד"חייב להוציא" מש"כ הרמ"א, ג"כ העמיסו רק לפי דעת הרמב"ם דוקא, וא"כ ברור לדידין דקימ"ל כדעת האוסרים הכפיה, גם "חייב גירושין" ליכא. דבמב"ב: לשיטת הרמב"ם יש אף הימר כפיה אפילו לאחר הנישואין, ואילו להחולקין עליו, אף "חייב גירושין" ליכא, אלא דלכל היומר אנו פותרין את המשודכת מלהנשא לו וכו"ל, חופ"ב. [זולת צטוענת מ"ע מן ה"אירושין", יש עליו עכ"פ "חייב גירושין", וכמבואר הדק היטב לקמן (סי' ה', עקף, א', אות ו), ע"ש].

בקיצור, הראיה מה שרצו המתחכמים דגן להוציא מלשון הרמ"א, כאילו דס"ל דיש "חייב גירושין" במ"ע, הוא מגדל הפורה באויר וראיה לסתור. דהרי כל נ"ב השו"ע ה"ה: המו"ז, ש"ך, באה"ט,

והגר"א, פירשו את דבריו להיפך, דלדין אף "חיוב גירושין" ליכא, ופשיטא דאין בכוחם ואלף כמותם להעמים בכונת הרמ"א אחרת מהבנת הגו"כ, רק משום ש"רוצים" כך ומקלם מגיד להם, ותל"מ.

ענף ד'

הפרכת דברי הכורות מאחד הדיינים: דהיות דלתחזור השלו"ב נחויץ שיתוף פעולה מהאשה והיא ממאמנת, שוב יש חיוב על הבעל לגרשה.

היות, שיש מי שנימק כיסוד ל"חיוב גירושין" בג"ד, בהסתמכו על מה ששמע ממורה א', להטיל "חיוב גירושין" על בעל הלקוי בחוסר גבו"א, למרות שהפוסקים כתבו לדחותה לכמה שנים, מתוך התקוה שיתרפא בנתיים. דמכיון שה"מומחים" קבעו שא"א לו להתרפא זולת בשיתוף פעולתה, ומאחר שהיא ממאנת מלסייעו וא"א לחייבה בזה דהרי טוענת מ"ע, א"כ הו"ל כמי שאין לו סיכוי להתרפא וא"כ יש לחייבו לגרשה מיד.

ומזה שפט אחד הדיינים דנן, דה"ה בג"ד, כיון ש"המומחה" קבע: דא"א להבעל לשנות את התייחסו אליה, זולת בשיתוף פעולתה עמו, [כך העמים הדיין ברברי המומחה, וגם ברברי הבעל: כאילו שהוא מודה לקביעה זו], וכיון שהיא ממאנת בזה, וא"א לחייבה ע"ז, שוב יש כאן "חיוב גירושין", עכת"ד. ברם, זהו משטוש הגבולים וטעות עצום מכמה טעמים, ואלו הן:

מאן יימר דבני"ד נצרך שיתוף פעולתה בכלל:

(א). **ראשית,** דכל עלם ההנחה מה שהעמים דצדרי הבעל, והמתיקה צדעת ה"מומחה":

כאילו שלדצריהם נצרך כאן השיתוף פעולה של האשה [צדדי שמתאים לאותה הנידון..], צסקר יסודה, ומעולם לא הוצרך הבעל לשיתוף פעולתה להשתנות. **דבשלמא** התם, ס"ל שהיא צריכה לחיות עמו ולסייעו שיתרפא מחולשתו, משא"כ צנ"ד, דלפי דצריהם: שהבעל אשם בכל, [משום שלא קיבל הדרכה..], א"כ הרי כל מה שנצרך הוא רק: ש"הוא" ילך למדריך צדדי להתלמד ולהשתנות. **וא"כ,** אין שום הגיון צקציעתו וצבעמיתו צדעת ה"מומחה": כאילו שנצרך צכאן שיתוף פעולתה, ונמנא דאין שום צסיס כלל לכל עיקר דצריו.

(ב). **ושנית,** דאפילו אם נימא שהאשה מצד עצמה זקוקה לטיפול, והיא מסרבת בזה, מ"מ

פשוט דא"א לייצר מזה "חיוב גירושין", אדרכה יש מקום לדון: לחייבה, ואולי גם לכופה ללכת לטיפול, אבל אין שיהיה אין זה נוגע אליו. ובמה גם, דעלם ההמתנה יכולה לגרום שלא תצטרך לטיפול כמש"כ "ציה"ד הגדול" שלהם (עמוד כ"ו): כי יכול הבעל שיאמר אם צי"ד לא יכפה אותי, מצין האשה את מצבה, ואולי יחלוף המיאוס, ע"כ.

(ג). **ושלישית** והוא העיקר, דאין הנידון דומה לראיה כלל, דשא"ה דמיירי מצעל

הלקוי בחוסר גבו"א, דשפיר יש עכ"פ "חיוב גירושין" מעיקר הדין, אלא שהפוסקים ייעו להמתין ולנפות שיתרפא צינתים וכנ"ל (אות א'), וכיון דליכא שם סיכוי זה, משום דא"א לו להתרפאות צלתי סיועה, והיא פטורה מזה מכח טענת מ"ע, א"כ חזרה עיקר הדין למקומה: שחייב לגרשה, דהרי אין שום תועלת צהמתנה. **משא"כ** צנ"ד, הרי מעיקרא ל"ה על הבעל שום "חיוב" כלשהו לגרשה, [והוא עצמו מודה בזה, ודוחה דצרי הכותצים שאר טעמים על חיוב גירושין, אלא שאח"כ קמסייס צטעס קלוקל זה..].

וא"כ אינו מוצן כלל, אין שהגיע להמסקנא: דמאחר שהיא אינה מוכנת לשותף עמו פעולה צהדרכתו, דשוב מוטל עליו "חיוב" לגרשה. **דסו"ם,** אין ומהיכן נמייצר כאן פתאום "חיוב גירושין" הלו מה שמצן מאצבעו וזהו דוגמא מוצהק של דצרי הצל לשם התפקרות צעלמא, מצלי שום צסיס והצדקה כלשהו. ויש לציין, שלמרות שטענה זו צבר טען אליו עמיתו צאותו הרכצ, וגם כתצ את זה צנימוקיו, אעפ"כ התעלם מזה, ונשאר צשלו, האם יש הצדקה כלשהו לקלות כוז צהנוגע לחמורות צצחמורות, והצצרים צרורים לכל מי שאינו מוכן לסנוור את עצמו.

(ד). **ובאמת,** דאף אם לו היה צכותו להמציא איזה "סצרא" חזקה, מה שהימה מחזיק

מעמד ע"פ שכל הישר, ג"כ הוא קלות להסתמך להקל צאיסור א"א על סמך "סצרות", וכמו שכל הפוסקים מתצטאים צכה"ג צהלשון: **אטו מפני שאנו מדמין, נעשה מעשה להקל צאיסור א"א החמורה.** ונציין לכמה מ"מ: עי' מהדבי (גיטין פ' השולח, רמז שס"ח), שו"ת בעלי התוס' (סי' נ"ה, וקל"ג), מהר"ח או"ז (סי' קצ"ו), תה"ד (פסקים וכתיים, סי' קצ"ז), הר"ן (סי' ע"ח), ריב"ש (סי' שפ"צ), תשב"ץ (ח"א סי' א', וח"ב סי' ג', וח"ג סי' רנ"ז), הגה"מ (אישות פ"ח ה"א, אות ב'), הגהות אשרי (גיטין פ"ד, סי' ז', הגהה א'), ב"י (אה"ע סי' קצ"ח, אות ב', ד"ה וא"א),

מהר"י ברונא (סי' ס"ו), מהריב"ל (ח"א, סי' ז', ח', י"ג כ"ו. וס"ב, סי' ב', וס"ו. וס"ג, סי' ק"י. וס"ד, סי' ט"ז), מהרשד"ם (אה"ע, סי' ל"ח), מהרש"ל (סי' כ"ה, וע"ט), ויש"ש (גיטין פ"ד, סי' ל"ג. ופ"ח, סי' י"ג).

וב"ב התו"ח (מהרש"ש ח"ד, סי' ג'), ח"מ (סי' י"ז, סקני"ה), עבודת הגרשוני (סי' פ"ג, וק"ו), חו"י (סי' ל"א), חכם צבי (סי' קל"ד), שבו"י (ח"ג, סי' ק"י, קט"ו), שאילת יעב"ץ (ח"א, סי' ל'. וס"ב, סי' קי"ב), זכרון יוסף (אה"ע, סי' י'), נודב"י (קמא אה"ע, סי' ג', וי"ו), ד"ח (אה"ע ח"א, סי' ס"ו, וי"ז. וס"ב, סי' ז"ה), חת"ם (אה"ע ח"א, סי' ע"ג, פ"ב, פ"ה ופ"ו. וס"ב, סי' ע"ה, ע"ו, וקע"ה. והשמות סי' ר"ג, וליקוט סי' ס"ט), שו"מ (קמא ח"ג, סי' קמ"ג), אבנ"ז (אה"ע, סי' קל"ה, אות כ"ג), ברכת יוסף (אה"ע, סי' ז'), מהרש"ם (ח"ג, סי' ש"ג. וס"ד, סי' כ"ו), אחיעזר (ח"א, אה"ע סי' ב', וכו'), ומנח"י (ח"א, סי' מ"ח. וקכ"ב. וס"ב, סי' ז"ב, אות ב'. וס"ה, סי' קי"ב, אות ב'. וס"ח, סי' כ"ח), אנר"מ (אה"ע ח"ב, סי' ט"ו), פד"ר (ח"ז, דפיס ש"פ, וספ"ב), עי"ש וד"ב.

הרי לנו, דאפילו על יסוד "סברות" חזקות אין זכויותו להחיר ח"א לעלמא. וא"ב כש"כ וק"ו דח"ו להקל על יסוד סברא מגוממת כזה המופרכת ומנוגדת גם משכל הישר, ואין ספר בדבר שזהו פוקה ומכשול גדול, רח"ל.

ענף ה

דגם מצד חיוב קיום מצות פו"ר ליכא "חיוב גירושין" במורדת במאים עלי

א. **הנה**, לאור כל מה שהארכנו לעיל (סי' ג') בהוכחת ההנחה: דאין שום מקום כלל להחיר כפיה, על סמך חיובו של הצעל בקיום פו"ר, עי"ש. הרי המעיין בדק דברינו יוכח לדעת, דמרוצ הפוסקים הללו יוצא ברור, דגם "חיוב גירושין" צעלמא ליכא זכה"ג. דאל"ב, איך לא אשתמיט אף אחד מכל הפוסקים, שכתבו דאין כופין לגרש מטעם זה, לכתוב: דעכ"פ "חיוב גירושין" מיהא איכא, ח"ו ס"ל דאף חיובא ליכא, וזפו"ב.

ב. **ובפרט** כשנתבונן בדבר, נראה דבת מינה מחריב זה, כלומר, דאם נחליט דיש "חיוב" או אפילו רק "מזוה" על כל צעל שלא קיים עדיין פו"ר, דאם אשתו מרדה עליו ועוזתו, שיגרשנה. הרי זאת אומרת, דכשליש אחו [או יותר] מן הפירושים, יסתיימו זכפיית

גט, [וכזנ"ד, שהתחילה ז"חיוב גירושין" והסתיימה ז"כפיית גט", צהאמתלא והטלדקי: ד"מחילת הכתובה" ודללקמן (סי' ו'), או האמתלא והטלדקי: ד"גט שני למיקון הלעז" ודללקמן (סי' ח'). דבר, דלא רק שמגרום הירוס גדול זחיי משפחה, כשידעו דכשעדיין אין להם זן וזת, תוכל להתגבר עליו זתציעת גירושין, מכח נימוק דחיובו זקיום פו"ר. [זמה גס, דזה ייתכן לגרום מולאות הירוס אף לזוג הנשואים ועומדים כבר כמה שנים, זמקרה שיש להם רק זנים או רק זנות, דבר השכיח קלמ].

ונמצינו, דעיקר חששת הראשונים, נגד התרת כפיה על סמך טענת מ"ע: דאם כן לא הנמת זת לא"א יושנת חמת צעלה, יהא חוזר וניעור למעשה אף אחר שתקנו שלא לכוף על מ"ע, ולא"כ מאי הועילו חכמים זתקמתם, וזפו"ב לכל מזין הולך ישר ומודה על האמת.

לאור כל האמור עד כאן יוצא: דמכל ה"מקורות" הברויים, מה שייצרו הקלים דגן ברמיוגם בדרך רדיפתם להמציא מקור להטיל "חיוב גירושין" על בעלה של מורדת בטענת מאים עלי, בולם נידחו ונפרבו בליל. ולא נשאר כי אם בדברי תלמידי ר"י (שטמ"ק, כחזות ס"ד ע"א) שכתבו כן, עי"ש. אמנם הדבר פשוט כביעותא בכותחא: דא"א "לחייב" את הבעל לגרש בשו"א על סמך שיטה יחידאה ממש, שהוא בניגוד לדברי כל הפוסקים וכדנימנו לעיל (ענף א'), וזפו"ב.

ענף ו

בעל שחייבוהו לגרש שלא כדון, ועמד וגירש על פי ציוויים, הגמ פסול מדין "מעושה"

א. **לאור** המצואר (ענפים: א' - ה'), דשיטת תלמידי ר"י: דיש "חיוב גירושין" למורדת דמ"ע, הוא דיעה יחידאה נגד כל הפוסקים (מ"ג זמספר), דס"ל: דליכא חיוב גירושין כלל זכה"ג, וברור דהלכה כוותייהו. וא"ב פשוט, דמה שה"רצנות" הוליאו "פסק" לחיוב גירושין. לא רק, דהו"ל טעות דז"מ: לחייבו לגרש ע"פ דעת פוסק יחידאה בניגוד לכל הפוסקים. ואצ"ל, דגם פסק דינים: לעשות עליו הרחקה דר"ת מופרך, כיון דזה ל"ש רק היכא שיש עכ"פ חיוב גירושין, ודללקמן (סי' ה', ענף א'). ופשוט דהרצנים והרמ"ם מז"ב שאישרו את פסקם, וכחצו וחמתו על הצעל: שהוא "סרצן", [מוך כדי להגיס: שזה "יומר משנתיים שמעגנה", זו זומן שלא

עצרו רק כ"א חודש מחמתותם], במחכ"ת זהו הולאת ש"ר חמור, וחילול ש"ש צרבים באופן נורא ומזהיל, ה"י.

ב. ולא עוד, אלא דגם עצרו [בלא יודעין] על לפני"ע, [אף אם המקור שזיינו להתשב"ץ היה נכון, דהרי א"א לחייבו ע"פ יחיד, וכש"כ כשגם ז"א כנ"ל (ענף צ"י)]. דהרי אילו היה מגרשה עקב הלחץ של פסק דינם, היה הגט פסול וצטל צין מדין מוטעה וצין מדין מעושה, והאשה היתה נשארת א"א, וצנייה משני ממזרים, רח"ל.

דבן כתב [א], בספר הישר (לר"מ, סוף סי' ע"ז) ח"ל: שבך אני מורה וצא, שאין לגזור לגרש על שאין כופין, והגט הנעשה ע"י חרם או "ציווי צי"ד", קורא אני צו שהוא "שלא כדין", ופסול ופוסל... "ואם צי"ד ציווי עליו להזיק לגרש, טעו דצבר משנה, ויחזור", ואם היה נשאל לי, הייתי מורה שלא יזיק לגרש... ואתה הר"ר יוסף, מדוע אתה מיקל להוסיף אשה מצעלה, הלא ידעת עונש ועסקו גבר וציתו איש וגו', וע"י שוליא דנגרי נמחמם גזר דין... ואם אתם גורמין גירושין בהערמות הללו, קשה הוא כהערמת שוליא ויותר, שהוא השיאה לו, וזה לאחרים, וזור ישראל ירים מכשול להמהלך צמישרים, ושלום, עכ"ל.

ובוונתו צרור, לכיון שע"פ דין אינו חייב לגרש, אם היה מגרשה מחמת הלחץ דה"ציווי צי"ד", זהו "אונס" גמור והגט פסול מדין "מעושה", והם חייבין לחזור מפסק דינם. [ועלינו להתבונן צמש"כ: דכל הפוסק "חיוצ גירושין" כשהבעל אינו מחוייב צכך מדינא, הוא גרוע מהשוליא דנגרא (גיטין נ"ח, ע"א), שצא על אשת איש [לחד ליטנא שס], דהוא עשה עכ"פ לתיאצון, אצל מי שמתירה לאחרים הוא צגדר להכעיס, נורא ואיום].

ובן פסק גם [ב], במרדכי (גיטין, רמז סס"ז) דצריים צרורים צוה"ל: בעשה צאחד שקיבל עליו בגזירות חרם ונדוי צי"ד להזיק צנו לגרש. ונראה שיכול להתיר לעצמו, "וציווי צי"ד אינה כלום", שהמלווה לגרש כאילו טעה דצבר משנה, ואף לצעל אין יכולין לכוף, וכ"ש לאחרים... "ואם נתן גט צכפיה [זו], הו"ל גט מעושה שלא כדין", עכ"ל.

וצנו"ר, דכ"כ [ג], בעונג יו"מ (סי' קס"ח, ד"ה ואם) מד"ע: דאם חייבוהו לגרש [שלא מן הדין], והצעל כחרד לצבר ה', ציית לדצריהם ועמד וגירש, הו"ל

גט מעושה ע"ש. וב"ב [ד], החזו"א (גיטין סי' ז"ט, אות ב') מד"ע: דהגט פסול צכפלים: צין מכה "מעושה", משום דאנוס לשמוע לד"ח, ג"כ מיחשב צאונס, וצין משום "מוטעה", דהרי לא גירש רק משום דצבר דחייבוהו כדין, והרי איגלאי מילתא שטעו, עי"ש. וב"ב [ה], בקובץ תשובות (ח"א סי' קע"ד), דאסור "לחייב" לגרש צעל ש"התנהגותו מוזר", ואשתו טענה מאיס עלי, וצבר נפרדה ממנו שש שנים, עי"ש. [ופלא שלא ציינו לדצרי ר"ת והמרדכי המפורשים הנ"ל].

ועד היכן דהפסול של גט הניתן ע"י פסק מוטעה לגרש מוגיע, יש ללמוד ממש"כ [ו], באבנ"ז (אה"ע, סי' י'): צמי שנשא אחרת צהיתר על אשתו שנשתטית, ואח"כ כשנתרפאה לא רצה לגרשה. דאסור ללחץ עליו שיגרשנה ע"י שיחייבו אותו לגרש השניה כשלא יגרש הראשונה, דכיון דצאמת אינו חייב לגרש השניה דהרי נשאה צהיתר, א"כ אם יגרש את "הראשונה" ע"י הלחץ של ה"פסק מוטעה" דחיוצ גירושין על "השניה", יהי "גט מעושה" על הראשונה, עי"ש. וא"כ כש"כ כשפסק מוטעה דחיוצ גירושין הוא על אותה אשה עצמה, וכצ"ד.

ג. ובבד"י להשתמר מן הטעות נחוץ להדגיש שני דצריים: ראשית, דדין זה: דגט הניתן ע"פ פסק מוטעה ל"חיוצ גירושין" פסול, הוא אף בגוונא דלהיפך: כשרוב מנין וצנין של הפוסקים מחייבים אותו לגרש, ורק ג' או ד' פוסקים היו פוטרים אותו מלגרש, והדיינים היו מחייבים אותו לגרש ע"פ דעת רוב מנין וצנין של הפוסקים. דעב"ז היה הגט פסול וצטל, מכיון דהבעל יש לו צאשתו הדין ד"מוחזק", וממילא יש לו זכות טענת "קיים לי" כדעת המועטים שאינו חייב לגרשה, ואם עצרו וחייבוהו ע"פ דעת הרוב, הו"ל טעות צצבר משנה, שהדין חוזר [אף לאחר הגירושין], וכמצואר לקמן (סי' ט), ענף ג', אות ד'), עי"ש. ובש"ב וק"ו צני"ד דהו"ל להיפך: דרק פוסק יחידאה מחייבו לגרש, לעומת כל הפוסקים הפוטרים אותו, צודאי דאילו עמד וגירש ע"פ פסקם, היה הדין חוזר, והגט היה פסול וצטל, וצפ"צ.

ושנית, דדין זה: שגט הניתן ע"פ פסק מוטעה ל"חיוצ גירושין" פסול, הוא אפילו כשהבעל קיבל עליו סמכותם של אותם הדיינים שחייבוהו לגרש. דעב"ז לא היה זה משנה כלום כלפי הפסול ד"מוטעה" ו"מעושה", וכדיארנו היטב במשפטי הבפיה (סי' א', ענף

כלל במורדת מנישואין מטענת מאים עלי, אפילו כשהבעל לא קיים עדיין מצות פו"ד.

ד. בעל הפטור מלגרש אף רק לפי דעת מיעוט הפוסקים, וחייבוהו בי"ד לגרש על פי דעת רוב הפוסקים, ועמד וגירש ע"פ פסקם, הגט פסול ובטל.

ה) [הולג בפנקס בי"ד (מסמך 5010)], עיי"ש. וכש"כ צ"ד, שהבעל לא קיבל עליו סמכותו של אף אחד מן ה"מחייבין" אותו לגרש, דהרי הוצל ל"הרצנות" כזול צלזיקים, ולא חסס אללס שט"צ וגם לא קיבל קנין לציית להס, וכש"כ לשאר החותמים שלא צל לפניהם כלל, ופ"ו צ.

סיכום וקיצור מן העולה מסימן זה:

א. מורדת [מן הנישואין] כמ"ע בלי שום אמתלא מבוררת כלל וכבנ"ד, [שאברה כתובה לבו"ע], אין שום הו"א שיהא חייב לגרשה רק בשביל מרידתה.

ב. אפילו כשיש להאשה אמתלאות מבוררות על המאיסות, דעת כל הפוסקים ראשונים ואחרונים: דאינו חייב לגרשה כלל, והרבה מהם כתבו להדיא: ד"רשאי לעגנה". [זולת תלמידי ר"י, שהוא דיעה יחידה, שהדן על פי זה הוא "מועה בדבר משנה" שהדין חוזר, דפשיטא דקימ"ל בדעת רוב מנין ורוב בנין של הפוסקים]. וכש"כ כשאין לה אמתלא מבוררת על המאיסות כלל כבנ"ד, וכנ"ל (פ"ס 6).

ג. הראיה שרצו המסלפים להביא מדברי התשב"ץ, כאילו שיש חויב לגרש מורדת רמ"ע בכדי לצאת יד"ש, הוא מסולף מכח כמה טעמים, ובעיקר משום דהתם מיירי מבעל שברח מחמת שטענה עליו "חוסר כח גברא", ד"חייב לגרש" לבו"ע, כיון דמעגנה במציאות אפילו כשהם ביחד, משא"כ ב"מאים עלי".

ד. גם מה שרצו המסלפים לייצר "חויב גירושין" במורדת כמ"ע, מכח דברי הרמ"א בהלכות נדרים, הוא מגדל הפורח באויר וראיה לסתור, דהרי כל נז"כ השו"ע ה"ה: המו"י, ש"ך, באה"ט, והגר"א, פירשו את דבריו להיפך, דלדין אף "חויב גירושין" ליכא, ופשיטא דאין בכוחם ואלף כמותם להעמים בכוננת הרמ"א אחרת מדבריהם, ותל"מ.

ה. הנימוק מה שייצרו המתחדשים ל"חויב גירושין" משום שאינה רוצית לשתף פעולה לשלום, הוא דוגמא מובהק מדברי בורות שלהם, ואין כדאי להשיב עליהם, דהרי כן הוא בכל מורדת כמ"ע, ועם כל זה כתבו כל הפוסקים דאינו חייב לגרשה.

ו. מלשונות ברורים של פוסקים רבים לאין מספר, ראשונים ואחרונים, יוצא דליכא שום חויב גירושין

סימן ה

דביוש פומבי להבעל ל"ה בגדר "הרחקה" רק "כפיה" שפוסל הגט אף במי ש"חייב לגרש", וכש"כ במי ש"אינו חייב" וכבנ"ד

[ובו ג' ענפים]: א. "הרחקה דר"ת" לא נאמרה רק על ה"חייב לגרש" מן הדין הגמור, ולא זולת. ב. ד"הרחקה דר"ת" מוגבל רק ל"מניעת טובה" בלבד, ולא ל"עשיית רעה". ג. דברי הפוסקים דכחיים אסור לעשות ה"הרחקות" דנחשבין כ"כפיה" גמורה.

ומעתה לאחר שביררנו, דלא רק שהבעל דגן אינו מן "הכופין" אותם לגרש, וכנ"ל (סי' ז' וג'), אלא דאינו אף מן ה"חייבים לגרש" וכנ"ל (סי' ד'). נפן להוכיח, דמה שעשו זמן מוקדם טרם הכפיה: שפרסמו תמונתו בצירוף דברי בוז ולעג על חשבוננו, בסברם לפי טעותם שכל זה נכלל בגדר "הרחקה דר"ת", ושמותר לעשותו בנ"ד. [ובכלל שורר הפקירות גדול בענין זה שנדמה אף לרבנים, דאם ה"עסקנים", זאת אומרת ה"מטילי (מחריבי...) שלום בית" החליטו: שלא תחזור אליו עוד..., שוב מותר לעשות עליו "הרחקה דר"ת"]. ומקודם יש לברר, באיזה בעל תיקנו ה"הרחקה", אם רק במי ש"חייב לגרש", או אפילו במי שאינו חייב לגרש.

ענף א

ד"הרחקה דר"ת" לא הותרה רק על מי ש"חייב לגרש" ולא על מענת מאים עלי דפטור מלגרש

טרם שנבוא לכאר, אם "הרחקה דר"ת" נתקנה דוקא על מי ש"חייב לגרש" מן הדין, או אפילו גם על שאינו חייב לגרש. מקודם מוטל עלינו לכאר שאלה זו, כלפי "כפיה במילי", [דהיינו, מה שאומרים לו: "חייבוך רבנן להוציא, ואם לא תוציא מותר לקרותך עבריינא"] הקל מן "הרחקה", אם זה הותרה רק על מי ש"חייב לגרש", אלא דאסור לכופו

משום שלא נמנה מן השש שמותר לכופן, [ובגון כשאין לו כח גברא, וכבר המתינו כמה שנים ולא נתרפא], או שהותרה אף על מי שפטור מלגרש, וניהוי אנן.

ד"כפיה במילי" לא הותר רק על מי ש"חייב לגרש":

א. ז"ל [א], התום' (יבמות ס"ד ע"א, וכמוצות ע' ע"א, ד"ה יוציא): שאין כופין אלא היכא שמפרש צהדיא "כופין". אבל היכא דאמור רבנן "יוציא", אומרים לו: כבר חייבך חכמים להוציא, ואס לא מוציא, מותר לקרוםך עצריינא... עכ"ל. הרי, דאף "כפיה במילי" לא תיקנו, רק צמי ש"חייב לגרש", וכ"כ [ב], במזר (אה"ע, סוס"י קנ"ד) בשם [ג], ר"ח, [ד], ובב"י (שם) בשם [ה], הרא"ש (יבמות פ"ו, ס"י י"א), ע"ש.

אם כפו במילי מי שפטור מלגרש, הגט פסול מדין "מעושה":

ב. ולא רק "שלא תיקנו" כפיה במילי על הפטור מלגרש, אלא דאף דאף דזיעבד אס עשו "כפיה במילי" על הפטור מלגרש, כלומר ש"אמרו לו בעל פה" שהוא "חייב לגרש", ועמד וגירש בעקיצה, הרי זה גופא פוסל את הגט מדין "מעושה". דבן פסק: [א] בספר הישר (שו"ת, סוס"י ע"ו) [הוצא לשונו לעיל (ס"י ד', ענף ו', אות ז')]: דאס "גזרו לגרש" [דהיינו כפיה במילין על מי שאינו חייב לגרש, ועמד וגירש ע"פ ציוויים, הו"ל "גט מעושה", ע"ש. ובן הזאנו לעיל (שם), דכ"כ [ב] המרדכי (גיטין, רמז סס"ו). ובן יוצא צרור מדברי [ג] הרשב"א (ח"ו, ס"י מ"ד), שלא כתב הדין דכפיה במילי, רק על מי שסובל מחוסר גזו"א, ע"ש. ובן הזאנו לעיל (שם) דכן פסקו מד"ע: [ד] העונג יו"ט (ס"י קס"ט, ד"ה ואס), [ה] והאבנ"ז (אה"ע, ס"י י'), [ו] והחזו"א (אה"ע ס"י ז"ט, אות ז'), [ז] ובקובץ תשובות (ח"א, ס"י קע"ד) ע"ש.

עלה בדינו: דלא רק דאסור "לחייב לגרש" מי שפטור מלגרש, אלא דאף בדיעבד נחשב ככפיה גמורה, ופוסל כל גט שיתן בעקיבו של ה"חייב" שאמרו לו בע"פ.

במקום שהי' מותר "כפיה במילי" נתקן ה"הרחקה" רעדיף מינה

ג. והנה זה פשוט, ד"הרחקה" הוא אונס חמור יותר מ"כפיה במילי". אבע"א מ"קרא", דהרי בגמרא (כמוצות ע"ו, ע"א) קרי עלה ד"כפיה במילי" המקרא (משלי כ"ט, י"ט): צדצרים לא יוסר עצה, כלומר: דאינו מועיל, מכיון שהיא מוגבלת ל"דיבור" בעלמא, [דכשמה: "כפיה במילי", כן היא: דמחייבים אותו צ"בעל

פה" לגרש, דצימי קדם לא היה נהוג אלל צמי דין ליתן פסק דינס ככתב, רק צע"פ: פלוני אתה חייב, ופלוני אתה זכאי, ע"י שו"ע (חומ"מ, ס"י י"ט), וז"פ]. משא"כ ה"הרחקה", הגם שהוא מוגבלת רק לאופן דשוא"ת וכדלקמן (ענף ז', אות א'), מ"מ לעומת דיבור בעלמא, היא נחשבת כמעשה, וע"י לב שבוח (יו"ד, ס"י ז'): שמתאר את ה"הרחקות": כ"כפיה אמנעו"ת ו"מולדה דכפיה" ו"ענף משורש נחש העישוי". ואבע"א מ"סצרא", דהחוש מעיד: דה"לחץ" מה שהסכמת הקהל "שלא לעשות עמו טובה" מטיל עליו, הוא חזק הרבה יותר מלחץ של "פס"ד" שחייב לגרש, מה שאמר לו דיין או צי"ד צינס ולצין ענמס צבעל פה גרידא, וזפו"ב.

ובן יוצא צרור, מרהיטת לשון הגהת הרמ"א (אה"ע ס"י קנ"ד, סכ"א), דהביא הך דינא ד"הרחקה" כהמשך על: "אלו שאמרו להוציא" דפתח ציה המחבר (שם) [דעושיין עליהם כפיה במילי]. הר"ז משמעות מפורשת: דלא הותר ה"הרחקה" רק דוקא על ה"חייב לגרש" מדינא, וכתוספת חיזוק על ה"כפיה במילי" מה שהתיר שם המחבר ככה"ג, אצל לא צמי שפטור מלגרש דאף "כפיה במילי" אסור צו וכנ"ל (אות ז'). ובן חזינן גס ממה דלא כתב הרמ"א דין ההרחקות צסי" ע"ז, דעסיק צדיני "מא"ס עלי", או צסי" קל"ד דעסיק צדין איסור כפיה, [והצ"י למרות שצחיצורו על הטור כתבה צסי" קל"ד, מ"מ לא הכניס דין זה בשו"ע כלל, וגם הרמ"א לא כתבה רק דוקא צסי" קנ"ד אלל דין ה"חייבים לגרש"].

מבל זה יוצא משמעות צרורה, דעשיית ההרחקות לא הותרו צכ"מ שאסור לכוף, רק צמי ש"חייב" עכ"פ "לגרש" מן הדין, [אלא דעכ"ז אין כופין אותו מדל"ה משש המנויין צמשנה], דוקא אללו התירו ה"הרחקות" [צנוסף ל"כפיה במילי" שהתירו עליו] מד"חייב" עכ"פ לגרש. אבל צשו"א לא צמי שפטור מלגרש, דאף "כפיה במילי" אסור צו ופוסל הגט כנ"ל (אות ז'), א"כ כש"כ דה"הרחקות" דחמירי מינה פוסלים. ושו"ר, דכבר כתב הוכחה זו בסד"א ר' זוזמא (סוס"י י"ג), ע"ש, [ודלא כמש"כ בקונטרס הברירורים (הורצין משל"ה, ס"י ג', אות ג', ד"ה וכ"א), בשם הסד"א ר' להיפך, כאילו שכותב דהרמ"א מתיר ההרחקות אף צמ"ע, וזהו ממש סילוף צולט צדצרו, ע"ש]. וב"ב להדיא גס בושב הבהן (ס"י נ"ה, ד"ה ולפי"ו כיון), צפשיטות, דהיתר כפיה

צמילי [מש"כ המחצת] וכן ההרחקות [מש"כ הרמ"א], לא נאמרו רק צמי ש"חייב לגרש" מן הדין, ע"ש.

ובן פסק בחזו"א (סי' ק"ח, אות י"ב), דאסור לעשות ה"הרחקות" צמי שאינו חייב לגרש, כיון: **דצדכרים אלו** [אכן] יוסר עזד, כלומר, דצמי שחייב לגרש דהתירו עליו "כפיה צמילי", רק צו תיקנו "הרחקות" דאלמי מינה. [ומה שחמה עליו בקונטרס הבידורים (הורצין משל"ה, סי' ג', אות ו'), דאיך לא ראה דברי מהרי"ק (שורש קל"ה), שר"ת התיר ההרחקות צמ"ע. הגה צמקום שחשד את החזו"א שלא ראה דברי המהרי"ק שהוצא בב"י (סי' קל"ד), צמחכ"ת אמו תלין משוגמו, שלא הרגיש דצין ר"ת וצין מהרי"ק, [וגם הזקן אהרן שמיאל], כולהו מיירי שם צטוענת מ"ע מן "האירוסין" דשאני, [כדלקמן (אומיות ה', סי' י'), ע"ש. ובן מה שהקשה (שם, אות ח'), על דברי החזו"א ה"ל: **דצדכרים אלו יוסר עזד**, ותמה דהלל צגמרא אמרינן להיפך: **דצדכרים לא יוסר עזד** [כנ"ל (ד"ה והנה)], הרי התמיהה על חיקו משוג, דאיך לא הרגיש שלא אמרו שם כן רק על "מילי" גרידא, משא"כ ה"הרחקות" דאלמי מינה טווצא, שפיר יוסר צהם עזד, ולק"מ].

ונמצינו, דלכו"ע אסור לעשות "הרחקות" על מי שפטור מלגרש. ועד כדי כך שזה פוסל את הגט אף בדיעבד, בק"ו מ"כפיה במילי" דקל מינה ועכ"ז פוסל את הגט ובג"ל (אות ז'), וז"פ.

ב"מורדת דמ"ע" אסור אף "כפיה במילי" ובש"ב ה"הרחקות":

ד. ומעתה, מאחר שכבר נתבאר לעיל (סי' ד') הדק היטב, דליכא שום "חיוצ" על צעלה של מורדת צמ"ע, לגרשה, אדרבה הרצה ראשונים כתצו להדיא: **שמוטר לעגנה**, וכנ"ל (סי' ד', ענף א', אות ג'). **א"ב** פשוט וצרוך, דאסור לעשות עליו אף רק "כפיה צמילי" צלצד וכמבואר לעיל (אומיות א' ו'). **ובן פסק** להדיא הגורב"י (מניינא אה"ע, סי' ז'), דאסור לעשות אף רק "כפיה צמילי", על צעלה של מורדת צמ"ע, [אפילו כשיש לה אמתלא מצוררת: שנעלם ממנה י"ב שנים רצופות, ונשא עליה אחרת צאיסור], וכ"פ בקובץ תשובות (ח"א סי' קע"ד), דאסור אף רק "לחייב לגרש" מכה טוענת מ"ע, אפילו צצעל מוזר שכבר עוצמו שש שנים, ע"ש.

ובאמת, דכן יולא צרוך מרהיטת לשון הרשב"א (ח"ו, סי' מ"ד), דנשאל שם שני שאלות צבת

אחת, ראשית: מה הדין צצעל שאשמו טוענת עליו "חוסר גצו"א", ושנית: דמה הדין צצעל שאשמו טוענת עליו "מאיס עליו". והשיב על ראשון ראשון ועל אחרון אחרון, דעל שאלת חוסר גצו"א כתב, דאם לא ירצה לגרש יעשו עליו "כפיה צמילי". [ובבה"ג מותר לעשות גם ה"הרחקות", וכמש"כ בעין יצחק (ח"ב, אה"ע סי' ל"ד, אות כ"ו), ובני בנימין (סי' ל"ו), אמנם מש"כ באבני האפור (אה"ע, סי' ע"ז, סוף אות ג') צצמו להיפך, ז"ע]. **אבל** אח"כ, על שאלה השניה: דטוענת מ"ע, מאריך הרשב"א להוכיח דאסור לכוף על סמך טענה זו, ודלא כהרמז"ס, ולא הזכיר מאומה מהענה ד"כפיה צמילי", ע"ש. **וא"ב** הרי זה משמעות צרוך, דרק צחוסר גצו"א מותר כפיה צמילי [או הרחקות] מכיון שהוא "חייב לגרש" עכ"פ, משא"כ צמאיס עליו שפטור מלגרש, וכמש"כ להדיא (שם, סי' תח"ס): **שהרשות צידו לעגנה**, משו"ה לא התיר צזה אף כפיה צמילי צלצד.

ונמצינו לפי"ו, דכש"ב וק"ו, דמכח טוענת מ"ע, אסור לעשות ה"הרחקות" דחמיר טובא מ"כפיה במילי" בעלמא, ובג"ל (אות ג'). **ואם** הפוסקים פסלו גט שניתן אף ע"י כפיה במילי בלבד ובג"ל (אות ז'). **כש"ב** דגט הניתן ע"י הלחץ של "הרחקות" ודאי פסולה גבי מ"ע, וכן פסק החזו"א ובג"ל (אות ג').

החילוק בין מורדת מ"האירוסין" למורדת מן "הנישואין":

ה. ומעתה צרוך ע"פ כל המבואר עד כאן, דמה שהתיר ר"ת (ספתי שו"ת, סי' כ"ד) לעשות "הרחקה" צמורדת דמ"ע, [דמשס כל המקור להמושג: ד"הרחקה דר"ת" המוזכר צפוסקים], וכן מש"כ מהרי"ק (שורש קל"ה) לעשות "הרחקה" צמורדת דמ"ע, [דמשס כל המקור של הב"י (סי' קל"ד) להמושג: ד"הרחקה דר"ת"]. **עבצ"ל** דשאני תחם, דתרווייהו מיירי מנידון דמ"ע מן האירוסין, וכיון דצפועל לא נשתעצדה עדיין לצעלה צכל השיעצודים צצין איש לאשמו, א"כ לא מסתבר שיוכל צעלה מי שמאום עליה, לעגנה, כדי שתהא מוכרתת ע"י לחץ זה ליכנס תחתיו ולהשתעצד אליו צפועל. **דהלא** הדברים ק"ו: דמה אם אנו מתירין לה להפרד ממנו מכה טוענת מ"ע אף לאחר הנישואין, על אף שכבר נשתעצדה לו וכנ"ל (סי' ז', ענף ד'), א"כ כש"כ דאין שום הגיון צצדר: שמוכרת להנשא לו, רק צכדי שתיכף אחר החופה תחזור לילך לצית אציה, וז"פ.

אשר על כן, נהי דס"ל לר"ת דזמ"ע מן הנישואין ליכא "חיוב גירושין" כלל, וכמש"כ להדיא (ח"ט שם, סי' ד'): **ד"יעגנה לעולם**, וגם פסק (שו"ת שם, סי' ע"ז): דאף "כפיה צמילי" הקל פוסל הגט במקום שאינו חייב לגרש וכו"ל (א"ת ז'), וכש"כ דאסור זכה"ג ההרחקות דחמירי מינה וכו"ל (א"ת ג'). **ב"ב** זהו רק זמ"ע מן הנישואין, דכיון שכבר נשתעבדה תחתיו בפועל ומרלונה, לאו כל כמינה להפקיע עצמה מזה צלי הסכמתו, משא"כ זמ"ע מן האירוסין דאכתי לא נשתעבדה לו בפועל, שפיר יש עליו "חיוב גירושין" כשטוענת שהוא מאיס עליה, וע"כ התיר ז"ה אף "הרחקה" דחמיר מינה וכו"ל (שם).

שנתקדשה ואח"כ טענה מ"ע. וא"ב שיך ז"ה טעמו של הרא"ש (כלל ל"ה, סי' ז'), [שהוצא בב"י (סי' קנ"ד, אות ז'), ורמ"א (סי' ע"ז, ס"ג), וד"ב (שם, סקכ"ח, וסי' ז', סקט"ז)], וב"ש (סי' קי"ז, סקכ"ד): דכיון שקידשה שלא כהוגן מותר לכופו, [אם ניסו לרצותו ברצי כסף, ולא הסכים]. **אלא** דלר"ת ס"ל דעכ"ז אין לכופו, אבל חיוב גירושין מיהא איכא, וע"כ התיר שם ההרחקה, משא"כ זמ"ע מנישואין דגם חיוב גירושין ליכא, וע"כ אסר ההרחקה וכו"ל (א"ת ד'). [ובזה ישחווה עם הרשב"ש [הג"ל (סי' ג', ענף ד', אות ג')], דלא חייב את הבעל לגרש אף מן האירוסין, משום דהתם לא קידשה ברמאות, אבל נראה, דעיקר טעמו שם הוא: משום דהוריה עיכזבה מלהנשא לו, וא"כ י"ל להיפק, דלולא טעם זה, היה מודה ד"חייב" עכ"פ לגרש, ודו"ק].

מקורות להחילוק בין מ"ע מן האירוסין למ"ע מן הנישואין

ח. **ומקור** ליסוד החילוק שבין מ"ע מן האירוסין למ"ע מן הנישואין, מלאנו ברא"ש (כלל מ"ג, סי' א', שאלה ז') [שדן שם על "ארוסה" שטענה מ"ע על בעלה מי שהיה מוכתב למלכות, והיה מוכרח לברוח ממקום למקום שלא יתפסוהו, וכתב ז"ה ל"ן]: **אין לך טענה חזקה יותר מזה, כי האין פגש לו, והיא אינה מחויבת לילך אחריו למדינה אחרת. ואפ"ל אם כבר נשאה...** היו כופין אותה לגרשה, "כש"כ עמה שאינה אלא מקודשת לו", האין פגש לו, והוא זריך לברוח ומשז גלמודה כל ימיה, עכ"ל. [והארכנו צביאור דבריו במשפט הכפיה (סי' ו', ענף ז'), הולג בפנקס ב"ד (מסמך 5010), ע"ש]. **אלא** דלר"ת ס"ל, דנהי דאסור לכופו [כיון דסו"ס אינו מן שש המנויין], אבל "חיוב גירושין" מיהא איכא, וע"כ התיר ה"הרחקה" זכה"ג, וא"ש.

עוד מקור לחילוק ולטעם הנ"ל, נמצא בשו"ת רמ"א (סי' ל"ו), [בתשובת הגאון ר' עזריאל חזקיהו], שמחלק כן בדעת האו"ז: דאף אי נימא דזמורדת זמ"ע מן האירוסין כופין לגרשה בצירוף החיוב דפו"ר, [מה דבסוף חזר מזה וכו"ל (סי' ג', ענף א', אות ג')], מ"מ זמורדת זמ"ע מן הנישואין אין כופין אף בצירוף הנימוק דקיום פו"ר, וכו"ל (שם, ענף ז', אות ה'), ע"ש.

ראיות מהפוסקים להחילוק שבין מ"ע מן האירוסין לנישואין

ז. **ש"ך** דלהדיא מחלק [א] בצל הבס"ק (ח"א, אה"ע סי' ו', סוד"ה זרם) לענין ה"הרחקות דר"ת

ו. **עוד** י"ל בטעם החילוק שבין ארוסה לנשואה, בזוסף לטעם הנ"ל (א"ת ה'): **דארוסה כיון דזמ"ע שקידשה הארוס, הרי נאסרה ז"ה על כל העולם**, וכיון דעתה, טרם שנישאת לו, הרי היא נמצאת זמנצ: שהיא אסורה גם עליו, א"כ דומה קצת להדין שכתב הרמ"א (סי' קנ"ד, ס"ו): **דאם קידש אשה ואסורה להנשא לו ולאחר, כופין אותה להניא, והגר"א (שם, סקמ"ו) מניין להרשב"א (ח"א, סי' אלף רנ"ו), באתד שקידש אחת משתי נשים, שע"ז נאסרו לו ולכו"ע, אז כופין אותה לגרש, [וע"י מהרש"ך (ח"א, סי' כ"ח) בתשובת מהר"ם בא"ס, ע"ש].** וגם צידדון דמהר"ק (שורש קל"ה) [הוצא לקמן (א"ת י')], היה עליה זד אסור להנשא לבעלה, אי משום שנטען עליה בעודה אשת איש, או משום שנשבע לאציו שלא ישאנה, ע"ש דקמדמה לה להדין של הרשב"א הנ"ל.

אלא דכיון דזנ"ד, לא נאסרה עליו מיד ע"י מעשה הקידושין שלו וכדחתם, אלא לאח"כ כשמאסה זו, [אלא דא"ל לחייבה להנשא לו], זכה"ג ס"ל לר"ת, דאיה"נ דליכא היתר כפיה, אבל חיוב גירושין מיהא איכא, וע"כ התיר שם ההרחקה. **משא"כ** זמ"ע מהנישואין דגם חיוב גירושין ליכא ע"כ אסור שם ההרחקה, וכו"ל (א"ת ד'). **ואצ"ל** דאין מזה שום דמיון לכשנאסרה עליו מן הנישואין מחמת שפירסה נדה, דזה באתה לה מאליו, משא"כ הקידושין באתה לה ע"י מעשה שלו, ופשו"ב].

ז. **גם** יש להוסיף טעם שלישי לחילוק הנ"ל (א"ת ה') שבין ארוסה לנשואה: דהנה לשון ר"ת (ספ"ה שו"ת סי' כ"ד): **על אי שקידש ז"ה מן מקפש...** ויתיר אותו האיש את הילדה הזאת, משמע דמיירי בשקידשה ברמאות [נערה ילדה, או צלי שידוכין], דאל"כ הול"ל בזמ"ע: אשה

שס. וזוה שלא הזכיר העצה להרחקה (בסוף שורש ס"ג) הגם דמיירי מארוסה, ייתכן דל"ה שייך שם מאזיה סיבה, [ומש"כ שם: דאין לחלק בין ארוסה לשואה, היינו לענין איסור ה"כפיה" דשייכי צמרווייהו כמ"ש בית יהודה (עייאש, אה"ע סי' כ"ג)]. ועב"פ הלך השוה היוצא מצירוף כל הנך דוכתי צמרווי"ק הוא: דלא מלינו כלל שמתיר ה"הרחקות" צמ"ע מנישואין, רק צ"ארוסה" או צ"יצס".

אוסף פוסקים רבים שהתירו ה"הרחקות" ביבב:

(יא). **ובן** מלינו פוסקים רבים שהתירו ה"הרחקות" על יצס כשהיצמה טוענת עליו מ"ע, ע"י: [א] מהרש"ד"ם (אה"ע סי' מ"א), ושם (סי' ע"א) דיצמה קיל אף מארוסה, [דלרוסה המחייבה אליו מלכונה, משא"כ יצמה וכנ"ל], [ב] מהר"א שישון (סי' כ"ח), [ג] בנימין זאב (סי' ע"ח, וע"ט) [משא"כ שם (סי' קט"ז) דמיירי צמ"ע מן הנישואין, איה"נ דלא הזכיר כלל הך תקנתא להרחקות], [ד] זרע יעקב (שו"ת, סוס"י ג'), [ה] שני מאורות הגדולים (אדרת אליהו, סי' י"ג), [ו] עין יצחק (אה"ע ח"ב, סי' ס"ב, אות מ"ח), [ז] ישביל עברי (ח"ו, סי' קכ"א), ע"ש.

ואף יצס לא התירו כמה פוסקים ההרחקות, רק מצירוף עוד סניף להיתר: [ח] בצלאל אשכנזי (סי' כ"ו) [ציצס מורקק], [ט] שב יעקב (אה"ע, סי' מ"א) [הוצא בפת"ש (סי' קס"ה, סק"י)], [י] מל אורות (אה"ע, סי' ד'), [יא] באר מים חיים (אה"ע, סי' כ"ו) [ציצס מושבע שלא לישא אחרת], [יב] בהונת עולם (סי' ו') [ציצס מושבע], [יג] פני משה (ח"ב, סי' ט') [ציצס מושבע], [יד] צל הבס"ף (אה"ע ח"א, סוס"י י"ג), ושם (סי' ט"ו) מוצב אדמה (ליקוטיוס) [ציצס נשוי], [טז] ראש משביר (ח"א, אה"ע סי' ל"ח) [צנשא אחרת צניגוד לשבעות], [יז] נדיב לב (ח"ב, אה"ע סי' י"ב) [צבעלה של זונה], ע"ש.

ומש"כ בזרע יעקב (ה"ל), דהיתר ההרחקות ציצס הוא כש"כ מצ"נשואה", לאו דוקא, ור"ל מצ"ארוסה" דכהכי מיירי ר"ת. ובן מש"כ [מהר"ם גאוויזון (סי' מ"ב), ו] צאמר שלמה (אה"ע, סוס"י ו') צרהירטת לשונו: דר"ת מתיר ההרחקות צמ"ע, ומשמע דס"ל דכ"ה גס מן הנישואין, אין ראיה מדבריו, משום דקמהדר עלה שם לדון אס לחייב צעל צמונות אשתו שמרדה עליו צטענת חוסר גבו"א טרס שיגרשנה [ומסיק לפטור]. ובברר ציארנו בתוקף הסבם (סי' ג', ענף ב',

בין ארוסה לשואה. וגם [ב] מהרש"ד (ח"א, סי' כ"ח) [צמטוצת [ג] מהר"ם באסן] מתיר ההרחקות צמ"ע מן האירוסין". ובן [ד] הזקן אהרן (מהר"א הלוי, סי' י') [הוצא [ה] בזרע אנשים (להחיד"א, סי' ל"ו)] מתיר ההרחקות צמ"ע מן האירוסין. ובן [ו] המהריב"ל (ח"א, סי' י"ח) מתיר ההרחקה צמ"ע מן "האירוסין", ע"פ דברי ר"ת הנ"ל צספה", ע"ש. [אלא דשם (ח"ב, סי' י"ח) חזר אף מזה, ואסר ההרחקות לגמרי, ואף ציצס דקיל מארוסה, מן הטעם המצוטר לקמן (ענף ג', אות א'), ע"ש]. **ומב"ז** ראיה לדברינו, דהיתר ההרחקות מוגבל למ"ע מן האירוסין" דוקא, אצל לא מן הנישואין" כלל.

עפ"ז ישתוו דברי מהרי"ק בששה מקומות שלא יסתרו זא"ז:

י. **ואירושין** ליסוד החילוק בין מ"ע מן האירוסין לנישואין, יוצא צרור גס מדברי מהרי"ק (שורש קל"ה), ששימש כהמקור להרחקה להב"י (סי' קל"ד), ולחד"מ הארוך (פוס"י קנ"ד), ורמ"א (שם, סכ"א), [דספה"י לר"ת ל"ה נמצא צימיהס, כי נדפס לראשונה צננת תקע"ז], דעפ"ז ישתוו צירוף כל דבריו כמין חומר. דהרי שם ג"כ מיירי צלרוסה וכנ"ל (אות ה'), וע"כ שפיר התיר ה"הרחקה". ובן מה דמתיר הרחקה (בשורש ק"ב), משום דמיירי שם מיצמה שטענה מ"ע על היצס, ושפיר שייך טעם הנ"ל (אות ה'), דלא שיעצדה עצמה אליו מדעתה, אלא דמן השמים הקנוה לו, ומנהי"ט התירו פוסקים רבים הרחקות על היצס כשהיצמה טוענת עליו מ"ע, וכדלקמן, [וכנראה דמהי"ט התיר ר"ז (חוא"ת, נתיב כ"ה, ח"א), אף "כפיה" על יצס, מטענת מ"ע, למרות שאסר לכוף צנשואה מהי"ט וכנ"ל (סי' ב', ענף ב', אות א')].

ובזה יוצן היטב, מדוע שלא כתב מהרי"ק (בחדשות, סי' כ"ג) העצה לעשות ההרחקות, על אף דמיירי מצעל שצבעה צאיסורא, [אדרבה כותב דברים כדרכונות שראוי "ומחויב" להשתדל להחזיר השלום, ולנוף עליה שלא תאמר עליו כן]. ובן לא כתב (שם, סי' כ"ד) העצה להרחקות, הגם דמיירי מצעל שי"ל חו"ג. משום דכהנך דוכתי מיירי צמאיס עלי מן הנישואין", וא"ש מאוד.

וזוה שלא כתב העצה ד"הרחקה" (שורש כ"ט), על אף דמיירי שם מארוסה [שהנרכיכה לגט מכח קידושי ספק], שאני התם דלא היה חייב לגרשה, דכיון ש"ציישמו" [ע"י עויצת השידוך], הרי היה מותר לעגנה אף לאחר שלקח אחרת, עד שתפייסנו על צוטמו וכמש"כ

אות ז'): דאין למדין הלכה מלשון פוסק מה שכתב בדרכי אגב, בדבר שלא נגע למעשה בהשאלה שדן עליה, ע"ש].

כל הפוסקים שאסרו הכפיה על בעלה של מורדת המ"ע [מן הנישואין], לא התירו לעשות עליו "הרחקה דר"ת":

יב). ובן יואל צרור, מסתימת המון הפוסקים שנימנו לעיל (סי' ב', ענף ב', אומיות א' - ד') [במאה במספר], שאסרו הכפיה על טענת מ"ע, דאם הוא ס"ל דעכ"פ היתר "הרחקה" איכא, דולאי דל"ה שותקים מלהודיענו דין זה הנוגע ונחוץ מאוד למעשה. וברירת מוכח כן מדברי הפוסקים שנימנו לעיל (שם, ענף ד'), [ל"ו במספר], שסתמו וכתבו: דכשהאשה מורדת בטענת מ"ע, אז מניחים אותם במצב מפורד אפילו לזמן ארוך [ואף למשך כל ימי חייהם], עד שאחד מהם ישנה דעתו מעצמו, [או שהוא יסכים ליתן לה גט, או שהיא תתפייס עמו ותחזור אליו] ע"ש. ובדלא כתבו העצה: דעכ"פ יכולים לעשות עליו "הרחקה דר"ת" כדי שיגרשנה, מזה נראה צרור דס"ל דל"ש היתר זה כלל במורדת המ"ע.

ובש"ב לפי הפוסקים שנימנו לעיל (שם, ענף ג') [ב' במספר], דמיירי מנשים קשי רוח, שנפל גורלם לגברים נזוים, שהמאוסות מהם מולדק באמתלאות מצוררות, שהם: גנבים, מזיפי מטבעות, עבריינים, משומדים, נואפים, משתינים במטה, מוסרחין, מכין נשומיהן, ועכ"ו לא מלאו ארוכה להושיען, מאחר שאסור לכופס, ואם נימא דמותר לעשות "הרחקה" צכה"ג, איך שתקו מזה. ושו"ר דכ"כ להדיא בלב שמה (יו"ד סי' ב'): דפוסק שאינו מזכיר ההרחקה, אות היא שאוסרה. וב"ו ב"ב של ק"ו, להפוסקים הנ"ל (סי' ד', ענף א', אות ג'), שכתבו להדיא ש"מותר" לעגן מורדת המ"ע, ה"ה: ר"ת, מהר"ם מר"ב, מרדכי, רשב"א, חבמי פרויניציה, רא"ש, רשב"ש, ראנ"ה, [ואילו להיפך שאסור לעגנה לא נמלא בשום פוסק], וצרור דס"ל דאסור לעשות הרחקות צמ"ע. ונמצינו, דמקע"ג פוסקים מתאשר אמימת ההנחה: דעכ"פ צמ"ע מן הנישואין לא הותרו ההרחקות מעולם, וכפסקו של החזו"א הנ"ל (אות ג'), ע"ש.

[ולפי כל הנ"ל אחיא, דלכאורה אין ראיה לאונס קצת [ממון] ל"ה אונס, מהא דחזינן דר"ת התיר הרחקות צמ"ע למרות שאוסר הכפיה, וכמש"כ הצ"צ (אה"ע סי' רס"ב, אות ג') ע"ש. דהרי באמת לא התיר הרחקות רק צמ"ע מן האירוסין, [וכן יש להתיר גם ביצט

וכנ"ל], אבל לא צנשו, והנ"ל הלא מיירי התם צגירושין מן הנישואין, ע"ש. אמנם יש לדעת, דאיהו גופיה כתב להדיא (שם, אות י"ב, וסי' רס"ד): דולאי שלא נעשה ההרחקות צמ"ע לכמהלה, [וכתב כן הגם שהזכיר שם דברי הלבוש שמתירה (וכדלקמן אות י"ב)], אלא שדן על דיעבד, כשכבר נתגרשה באמצעות הרחקות, וגם נישאת לשני וכבר נתעברה ממנו כצנידון דידיה, רק צכה"ג מלרף שיטת הלבוש, כדי שלא נצטרך להוליאה ממנו, ע"ש].

איסור גמור לצער ולבוזת אדם שלא עבר על שום איסור:

יג). ולפי כל הנ"ל יואל צרור, דאסור לעשות הרחקות על בעלה של מורדת צמ"ע, כדי שלא ייפסל הגט שיתן בעקבותיו מכה "גט מעושה", מה שמואזתיה הנוראות הן: הכשלון הגדול דהתרת אשת איש לעלמא שלא כדן, וגם ריבוי ממזרים בישראל רח"ל. ובמלבד זה, הרי פשוט ומוזן לכל צד כי רב דחד יומא: דאיסור גדול הוא לנער אדם מישראל כשאין שום עול צכפיו, [ואצ"ל "לצותו" דהו"ל עון פילי כשלעצמה, וכדלקמן (ענף ג', אות ב')], דהרי כל שהפוסקים חרלו משפטם: שאינו חייב לגרש, וא"כ איך יעלה על הדעת שיהא מותר לנערו.

אדרבה, האשה עושיית עוולה צמה שרויית להרוס בית ישראל וגם חיי בעלה. [וראה ב"סוף דבר", שהצאנו מהפוסקים והחזו"א: דלחשוב צניגוד לדעת הוא מינות ואפיקורסות, ע"ש]. במלבד כ"ו, הרי חיוב גמור מדאורייתא רובץ ומוטל על כ"א מישראל לגמול חסד עם חצירו, וא"כ איך יעלה על הדעת, שיהא מותר למנוע חסד מהבעל [וכש"כ לנערו או לצותו], צו צומן שאינו עושה שום דבר נגד תוה"ק צמה שאינו רוצה לגרש את אשתו. [עיי' ישראל ערבים (פסק י"א), ובאר משה (ח"ו סי' קס"ג, אות ב'): דיש חיוב מה"ת לעשות חסד עם כ"א], ואיך הותר כאן אף "לנער אותו" החמור ממניעת טובה בצד, ופז"צ לכל הולך ישר.

השיטה יחידאה והתמוה של הלבוש דמתיר הרחקות צמ"ע:

יד). לאור כל הנ"ל אחיא, דאיך שתהיה הסבר החילוק שבין "ארוסה" ל"נשואה" [מג' טעמים הנ"ל (אומיות ה' - ז')], עכ"פ זה מיהא אנו רואים צצירור: דחילוק זה יואל צרור וזולט ומותאם היטב מדברי המון כל הפוסקים וכנ"ל (אומיות ד' - י"ב). וא"ב לע"ג על הלבוש (סי' קל"ד, ס"י), שכתב להתיר ה"הרחקות" צמ"ע, ומסתימת דבריו משמע דכ"ה גם מן הנישואין, [והוא יחיד

ענף ב

הגדר ב"הרחקה דר"ת" מה שמותר לעשות:

ועתה נפן לבאר, דאף בבעל שאכן "חייב לגרש" מן הדין הגמור, ג"כ לא הותר מעולם "לבזותו ברבים", ולא כמו שההמון מדמים בטעות: דכל שלא הכהו כשר. אבל זהו טעות עצום מכח כמה טעמים, וניחזי אגן:

"הרחקה דר"ת" מוגבל רק ל"מניעת טובה" ולא ל"עשיית רעה"

א. **דהלא** כל זד הקולא צ"הרחקה דר"ת" על פני כפיה ממשי, הוא רק משום דאינה אלא "מניעת עשיית טובה" עמו. ובמבואר הדק היטב [א], בספר הישר (לר"ת, שו"ת סי' כ"ד) [דמשם המקור להך הרחקה], שכתב וז"ל: שלא יהיו רשאיין לדבר עמו, לישא ולימן עמו, להאריחו, ולהאכילו, ולהשקותו, וללוואו, ולצקרו בחלותו, אס לא יגרש וימיר אוחו איש אמת הילדה הזאת, שצוה אין כפייה עליו, שאס ירצה מקיים והוא לא ילקה בגופו מחוך זה, אך איני נמפרד מעליו, עכ"ל. הרי לנו, שדקדק למנות רק דברים אלו שאינם "עשיית רעה" באופן ד"קוס ועשה", רק לכל היותר הם "מניעת טובה" באופן ד"שצ ואל מעשה". ובעם גדר זה פשוט, דכיון דלא מצינו היתר בגמרא (כמוצות ע"ז, ע"א) אף צמי ש"חייב לגרש", רק על: כפיה "צמילי", א"כ א"א להמיר צשו"א "מעשה", דמה לי "הכאה" או "עשיית איזה רעה" אחר, ומשו"ה לא הוסיף ר"ת לכל היותר: רק "מניעת מעשה".

ב. **צמילי** פשוט, דמש"כ בספה"י אחר לשון הנ"ל: ועוד יוסיפו חומר כרזונס על כל אדם, דג"כ כוונתו רק על עניינים שהם צגדר "מניעת טובה", דרק צוה יכולים להוסיף עוד דברים שלא נימנו שם, אבל לא לעשות עמו רעה, מה דמשווייה בחוך הגדר ד"כפיה" ממש. ובן כתבו כל הפוסקים צהגדרת "הרחקה דר"ת", שהוא מוגבל דוקא לעניינים הנ"ל, עי' [ב], מרדכי (כמוצות פ"ז, רמו ר"ד), [ג], הג"א (שם, סי' י"ט, הגה צ'), [ד], מהרי"ק (שורש כ"ט), [ה], רא"ם (סי' י"ד), [ו], מהרש"ך (ס"ב, סי' ק"ס), [ז], וב"י (אה"ע סי' קנ"ד, אות כ"א), [ח], ורמ"א (שם, סכ"א), [ט], וערוה"ש (שם, סס"ג).

אפילו המניעת טובה אמור לומר לו שהוא "בשביל הגט"

ב. **ואפילו** צוה, הטיל [א], המהרשד"ם (יו"ד, סי' ק"ו. ואה"ע, סי' ע"א) תנאי צדבר צוה"ל:

ממש צוה לפי ידיעתינו]. דאיך יפרנס כל הסמירות הסמורות שצדברי ר"ת [הנ"ל (אומיות צ' וד)], שהוא מרא כל הך תקנתא ד"הרחקות", וגם הסמירות שצדברי מהרי"ק הנ"ל (אות י') ששימש ככל המקור ע"ז לרצינו הרמ"א וכנ"ל. והעולה על כולנה התמיה הגדולה: דאיך המיר מניעת עשיית חסד לאדם מישראל, שעוצרים צוה על המ"ע דמה"ת דגמ"ת, וצפרט כשהוא "מנצטער" צוה דהו"ל איסור חמור כשלעצמה, צו צומן שלא עבר על שום איסור, וכנ"ל (אות י"ג), ונע"ג.

ומחומר קושיות העצומות, עכנ"ל שלא ראה דברי ר"ת בספה"י [שלא נדפס עדיין צומנו וכנ"ל (אות י')], וממילא לא ראה מש"כ (שם, סי' ס' ד'): דמותר לעגן מורדת דמ"ע, וצפרט מש"כ (צמשו"ס ע"ז): דאף "כפיה צמילי" פוסל הגט, דמסתברא דאילו ראה דבריו הללו, לא היה ממיר ה"הרחקה" צמ"ע. ועב"פ זה מיהא צרוך, דצבריו אלו לא נתקבלו להלכה, וכדחזינן מכל הנך פוסקים שפסלו גט אף ע"י כפיה צמילי הקל וכנ"ל (אות צ'), וגם מדעת הרשב"א ונודב"י הנ"ל (אות ד'), וכן מסתימת להקת כל הפוסקים הנ"ל (אות י"ב). ופשוט, דהגם שרצ גוצריה דהלצושה, עכ"ז אסור לסמוך להקל על דעת יחיד כשהמדובר מהמתת ערוה דא"א מה"ת, וצפרט כשיש ראיות מכריחות לאיסור וכנ"ל, דהעושה כן הוא טועה צד"מ ודיניו צטלים, ופז"ב.

ובפרט, כשגם צהגהות מוהר"א אזולאי על הלבוש (סי' קנ"ד, סכ"א), זיין לדברי האוסרים, ומשמע דחולק עליו. ומה גס, דכבר הצאנו לעיל (אות י"ב, ד"ה ולפי) דאף הצ"צ שהציאו, כתב להדיא שלא לעשותם, ולא זירף דעת הלצושה רק צדיעצד גמור: כשכבר נישאת ונתעברה מן השני, עי"ש. [ואין להאריך יותר צנושא זה, מכיון דצלא"ה החליטו הפוסקים: דכהיום אין לעשות הרחקות כלל, וכדלקמן (ענף ג')], וד"ב ותל"מ.

היוצא לנו מכל האמור, דכל הדין של "הרחקה דר"ת" נאמרה רק על מי ש"חייב לגרש" מן הדין, וכגון בכשסובל בחסרון גבו"א, או בכשמרדה עליו "מן האירוסין". משא"כ מי שאינו חייב לגרש, וכמו בעל דמורדת במ"ע מן הנישואין, ח"ו לעשות לו "הרחקה דר"ת", דמלבר העון פלילי לצער אדם מישראל, הרי אם יגרש אח"כ בעקבות זאת, יהיה גט מעושה הפסול ובטל.

משום דחזינן דלזיל סומקא ואתי חיורא, ועי' פנ"י (שס) דאף חמורה יותר מרציחה. ובין ידוע מאמרס ז"ל (שס, נ"ט ע"א): נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילצין פני חצירו צרנים. ומב"ז פשוט וצרוך, ד"ציון" הו"ל "כפיה" גמורה, לא פחות במאומה מכפיה בשוטיין ממש.

ובאמת, דכן מצוה להדיא ברשב"א (ח"ו, סי' תי"ד), [הוצא בב"י (סי' קנ"ד), אף לגבי חוסר גבול"א ד"חייב לגרש" ומותר ל"כופו במילי" וכו"ל (ענף א')] [זוה"ל: ובלבד שלא ינדהו, ולא יצוהו, ולא יערו אומו בגופו, עכ"ל, ולשונו הזה הוצא ברדב"ז (ח"ד, סי' קי"ח), ומהר"ם גאוייון (סי' מ"ב), וצגם שאול (ח"א, סי' ה'), ובחזו"א (גיטין סי' ק"ח, אות י"ב)]. הר"י לנו, דלצות את הצעל, פוסל הגט כמו "כפיה" בשוטיין ממש, דהא כילינהו ואתנייהו במילעמא בין "נידוי" ו"לערא דגופא".

[ומה שטען בקונטרס הבריוריים (הורצין משלה, סי' ג', דין ג' אות ו') (ונגרר אצתריה בתשוח"נ (ח"ה, סי' שמ"ד)]: דהריב"ש (סי' קנ"ו) מציא דברי הרשב"א מצלי הדין ד"לא יצוהו". פשוט דאין זה משנה כלום, [למרות שנוסף: דגם מהר"ם אלשקר (סי' פ"ט), ונבחר מבספ (אה"ע, סי' מ"ה) הציאו דין זה בשם הרשב"א מצלי דין זה, [והמהרש"ם (אה"ע, סי' ק"ג), והדברי ריבות (סי' שע"ט), הציאו דברי הריב"ש]. דביון דסו"ס הריי הב"י ראה דברי הריב"ש דהלל מוזכרו (שס) מוכ"ד טרם שמציא מהרשב"א דין זה: לאסור לצומת. וא"כ ממנ"פ צרוך אחת משלש אלה: או דבתשובת הריב"ש שהיה לפני הצ"י לא נחסרו מליס אלו, או: שלא התחשב צמה שחסרו שם, אי משום דהריי הריב"ש אינו מעתיק לשון הרשב"א, אלא שמציא מוכן דבריו בקיור, או: משום שהצ"י הדין דאף בהעמקת לשון יתכן שנשתמט מליס אלו בטעות. גם מה שנתסבך (שס), לערצב דיני "הרחקה" ו"ציון", ועי"ז נתקשה לו ממה שר"ת התיר ההרחקות, כבר יישצנו ד"ז היטב (ענף א', אות ה'), ועי' מש"כ (סי' ב', ענף ב', אות ה').

ובזה נידחין גם מש"כ בספר גמ מעושה (גולדצרגר חס"ג, נספח ו', דף רע"ט): דכיון שהריב"ש היה קודם הצ"י, א"כ מסתבר שגירסתו בתשובת הרשב"א הוא יותר מדוייק, [דבמשך הזמן עלולים הטעותים להתרבות ע"י ריבוי ההעמקות]. אבל מלצד מה דא"א להקל בא"א מכח "השערות" שזכה, אין דבריו מוכרחין כלל, חדא: דהריי הריב"ש אינו "מעתיק" לשון הרשב"א, אלא

שלא תאמרו [אליו] שאתם מחמירים [עליו כדין] שיחלוץ, אלא כמו שאמרתי, [ש]אתם שלא ידברו ושלא ישאו ויתנו עמו, עכ"ל. והובא דבריו [ב], בתורת אמת (למהר"א ששון, סי' כ"ח), [ג], ובתו"ח (למהר"ש ח"ד, סי' מ"ט), עי"ש. וגם [ד] הב"ש (סי' קס"ה, סק"א) הציאה להלכה זוה"ל: ולא שיאמרו שלא לדבר עמו עד שיחלוץ, "דאז הוי כפיה", אלא לעשות הרחקה אתם שלא לדבר עמו, עכ"ל. וב"ב גם [ה] במשפט צדק (ח"ב, סי' ע', ד"ה וא"כ. ושם בסוה"מ): שלא יזכירו שהרחקות הם כדי שיחלוץ, עי"ש. בלומר דלריכין לזיהר בשעה שמונעים ממנו טובות הללו, שלא לומר לו בפירוש: שמונעים ממנו דברים הללו בשביל שיגרש או שיחלוץ, אלא אם הוא יצין זאת מעצמו, וכדי שיעשו עמו טובות הללו, יתן גט או חליפה, אז ל"ה "מעושה", עי"ש.

הפצת "סירוב" או שאר מיני בויונות נגד הבעל הו"ל כפיה:

ג). **ומעתה** פשוט לפי כל הנ"ל: דהכרות "סירוב" או "הרחקה דר"ת" על הצעל בפומבי, ומה גם "לציישו צרנים" באופן בולט כמו שעשו בני"ד שהפילו ופרסמו את תמונתו בקרית חולות, צלירוף דברי בוז וקלון, [וכ"ה מעשים בכל יום רח"ל]. דמלבד מה דהו"ל "עשיית רעה" בפועל באופן דצקו"ע, דאינו נכלל בגדר "הרחקה דר"ת" וכנ"ל (אות א'), וליכא שום הו"א שיהא מותר לעשות כך, כיון דהוה "כפיה גמור" כמו הכאה בשוטיין ממש, הפוסל כל גט שיתן אח"כ בעקביה. [וזהו מלצד מה דבני"ד, כיון דל"ה "חייב לגרש" כלל וכנ"ל (סי' ד'), בלא"ה היה אסור להרחיקו וכנ"ל (ענף א'), ו"פ.

אמנם אפילו ציון ש"צדיבור" בעלמא, פשוט ללא הוי בגדר "כפיה במילי" בלצד, אלא דגרוע אף מ"הרחקה" דמניעת מעשה וחמורה כהכאה. דהרי חזינן דהרבה בני"א יצחרו [כצחירת הרע במיעוטו] בהכאה יותר מציון, וא"כ פשוט דפוסל הגט ככפיה ממש בשוטיין, דלא יגרע מ"הפחדה" דהגם דהו"ל צדיבור, מ"מ כו"ע מודו דפוסל ככפיה גמור, ראה (סי' ז' ענף א').

וראיה צרוכה, דהרי בגמרא (סוטה ח', ב') וסנהדרין מ"ה, א') יש מחלוקת: אם נוח לאדם "לערא דגופו" יותר מ"ציונו", וכיון דלא הכריעו בצד, בודאי דנקטינן דהס שקולים, ו"פ. גם ידוע מה דאחז"ל (ב"מ כ"ח, ע"ב) כל המלצין פני חצירו צרנים, כאילו שופך דמים, הרי לנו ד"ציון" הו"ל כ"רציחה" ממש, וכדמפרש התם:

שמציא חוכן דבריו וכנ"ל. ועוד, דהלל לעומת סברתו דגירסא קדומה מדוייקת יותר, הרי יש גם סברא לאידך גיסא: דיותר עלול להתרחש שהמעתיק יטעה ב"השמטת" תיבות מצ"הוספת תיבות", דמה יטעהו להוסיף תיבות מה שלא ראה בהכת"ו. ובמילא אין לילך בזה צטר "רוצא" דהמעתיקים שהשמיטו ד"ו, דהרי כסופר אחד משמיט אחיה מליס, הרי כל המעתיקים והמעתיקים מן המעתיקים מכתב ידו, כולם מעתיקים זמ"ז את טעותיו].

וביון דסו"ס, לא כתב הריב"ש שמוחר לצוותו, וברש"א כתב להדיא דאסור לצוותו, וכן העתיקו הב"י והרדב"ז מלשונו, וכ"ה גם ברש"א שלפנינו, והב"י נקט כן להלכה, בדאי דח"ו לזוז מזה על יסוד סברות והשערות בעלמא. ובפרט, דאף לולא דברי הרש"א, מהיכ"ת שיהא מותר לצוותו אחר שהחוש מעיד דלהרבה בנ"א זה גרוע מהכאה. ובש"ב, כשיש לנו גמרא ערוכה, דתרווייהו: הכאה וציון הם שקולים, וש"ציון" שקול כ"רציה" ממש וכנ"ל, מהיכ"ת שנוכל להקל בזה. [וב"ו צ"צ של ק"ו, לפי מש"כ הפוסקים, דכעת אסור ההרחקות כיון דחשובים כנידוי, וכדלקמן (ענף ג)]. ועאכ"ו בצעלה של מורדת דמ"ע, ד"אינו חייב לגרש" כלל, ואף "כפיה במילי" הקל מן ה"הרחקות" פוסל זו, וכנ"ל (ענף א), הרי כש"כ דהרחקות פוסלים.

הטעות בכוונת: "מותר לקרותך עבריינא" ופי' הנכון בזה

ד. **ולפי** הנ"ל פשוט, דמש"כ הפוסקים צמי שכופין אותן "במילי" [הקל מ"הרחקה" וכנ"ל (ענף א, אות ג)], שאומרים לו: **כזר חייבך חכמים לגרש, ואס לא יגרש "שרי למקרייה עבריינא",** וכנ"ל (שם, אות א). ע"ב דאין הכוונה: שמוחר לצעוק [או לכחוב] עליו כן צפומצי, וכדנלמה בטעות מלשון זה צמושכל ראשון, דהרי כיון דהמדובר ממי שאסור לכופו, הרי אסור לצוותו וכנ"ל. **אלא** דהכוונה: **שמודיעים לו:** ש[היה] מותר לקרותו כן, כדי שיצין שחוטא בסירובו מלקיים את חיובו לגרש. שונה מהעובר על שאר מילי דרבנן, דמצינו בכמה מקומות דשרי למקרייה עבריינא, דהתם ייתכן לעשות כן, משא"כ כאן].

ובשנדקדק בלשון התום' (כחובות ע' ע"א, ד"ה י"ג) [שהוא המקור הראשון לזרת ה"כפיה במילי" דאיך שהוא], וכן העתיקו אחריהם בשו"ע (אה"ע סי' קנ"ד, סכ"א) וכל הפוסקים, ד"אומרים לו": ... ואס לא תוילא "מותר לקרותך עבריינא", נראה

דעל כרחין הכוונה כן. דאל"כ הרי אין שום שחר ללשון המוזר הזה: "דאומרים לו שמוחר לקרותו עבריינא", דיותר הוי להו להשמיענו: "דקורין אותו עבריינ" צפועל ממש, ומהו כוונת "הודעה" זו ש"מותר לקרותו" כן. **אלא** ודאי עכ"ל, דדייקו להודיענו בלשון זה ד[רק]: **אומרים ומודיעים לו,** [לולא השאלה ד"מעושה"] היה מותר לקרותו כן צפועל, כמו בעובר על שאר מילי דד"ח וכנ"ל, אבל מכיון דשייך כאן הפסול ד"מעושה", הדבר מוגבל רק ל"הודעה" זו לבד, אבל א"ל לעשות כן צפועל.

ואף אם ימאן המתעקש מלקבל את דברינו, תוך כדי שיתעלם מדקדוק לשון הבולט הנ"ל, ויאמר דאכן הכוונה כפשוטו, דמותר לקרותו "עבריינא" צפועל ממש. **ב"ב** עכ"פ יוכרח מיהא להודות, דדוקא צינו ולצין עצמו כשאין שם שומעין אחרים, אז מותר לקרותו כן, [וכ"מ קצת מלשון גודב"י (מניינא, אה"ע סי' נ', ד"ה צהא), ודו"ק]. **אבל** זה מיהא ברור, דח"ו לצעוק [ואל"ל לכחוב] עליו כן צפומצי, דהרי אין לך "ציוש" גדול מזה, מה דאסור אף צמי ש"חייב לגרש" שמוחר לעשות עליו ההרחקות, דהרי שזב נפלנו עי"ז במכשול הכפיה הפוסל כליל את הגט הניתן בעקבותיה, וכמש"כ הרש"א ומציאו הב"י, ופוס"ב.

החיתור ה"הרחקות": דיבול לייך למק"א ל"ש במציאות היום:

ה. **והשתא** נוסף, דלפמש"כ [א], הב"י (סי' קל"ד, ובשו"ת, דיני יבוס וחליה סי' ג') צטט [ב], **מהרי"ק** (שורש ק"ב, וקל"ה); דמשו"ה לא נחשב הרחקה כ"כפיה", משום ד"יכול לילך מוץ לעירו", דשם [שאינם יודעים מזה], לא ירחיקוהו, עי"ש. ובן כחצו הגדרה זו, [ג], **מהרש"ם** (יו"ד, סי' קל"ב), ושם [ד], (תו"מ, סי' שצ"ט), [ה], **בנימוין זאב** (סי' ע"ט), [ו], **לבוש** (אה"ע סי' קל"ד, ס"ח), [ז], **הגר"א** (שם, סי' קנ"ד, ס"ק ס"ז), [ח], **צ"צ** (אה"ע, סי' רס"ב, אות י"ב), [ט], **תועפת ראם** (סי' קכ"ב, אות י"ב), [י], **אגר"ב** (אה"ע ח"א, סי' קל"ז), ע"ש.

וא"כ הרי נמצינו לפי זה, דכהיום: שכל "ידיעה" קלה יכולה להגיע בכל קצוי העולם, צמהירות הצוק. לא רק על ידי קריאות ושיחות "טלפוניות". וגם לא רק משום, דמשלוח כרוזים על הצי דואר, מה ששהתה צימי קדם לחדשים שלמים עד שהגיעו למחוז חפנם, מגיעים כהיום ליעודם, תוך ימים ספורים בכל קצוי תבל. **ואף** לא רק משום, דמה שלעבר היו נריכין להעתיק כל תופס צפני עצמו, בטירחא דגופא ובכתיבת יד ממש, יש יכולת

כהיום לייצר זרגעים ספורים אלפי תופסים מכל כרוז על ידי "מכונת זילוס". אלא משום דכהיום יש יכולת להפילו זאלפי פינות הארץ זרגע כמימרא ממש, על ידי "פעקס" אוטומאטי, או "אימעיל" [דואר אלקטרוני], וכפי שאירע זנ"ד, שפירסמו תמונתו וההשמלות זאינטרנט, זיין רגע היו הדברים נראים זכל העולם כולו.

ומעתה זודאי, זכל מי שאינו רוזה להכחיש האמת יודה, דקולא זו נפל זצירא, דהרי שז ל"ש הטעם מש"כ הפוסקים הנ"ל: דהזעל יכול לילך מחוץ לעירו, זמקום שאין יודעים מזה. דלהיבן יפנה וילך, הלא ידיעה זו מגיע זכל העולם כולו זשעה קלה מאוד, זזכל מקום שילך ידעו מזה. [ובש"ב זנ"ד, שגם הטילו עליו "זו עיכוז" שלא יוכל לילך למרחקים, הרי סתמו עליו כל אפשרות לילך למקום אחר]. ומבילא פשוט, דכהיום ל"ש להקל זעשיית "הרחקה דר"ת", יותר מז"כפיה" ממש, והיי"ט שלא ראינו אלל גדולי הדור העזר, שיעשו "הרחקה דר"ת" אף לא על זעל ש"חייז לגרש מדינא", וכש"כ על זעל הפטור מלגרש, וכזנ"ד. [וזדוה ללא בה"א (ח"ט, אה"ע סי' כ"ה, אום ז'), שהזיא דזרי הפוסקים הנ"ל, והמעלס דלפי דזריהם אחיא דכהיום נפלה כל ההימר לזה זצירא]. זדוהו טענה שאין עליה תשובה כלל.

ענה ג

דברי הפוסקים דכהיום אין לעשות ה"הרחקות"

ובל מה שכתבנו עד עתה (עניס א' ז'), לא כתבנו רק ליתר שאת ולרווחא דמלתא, בכדי להוכיח דאף במקום ובזמן שהיה מותר לעשות ה"הרחקות", ג"כ היתה מוגבלת דוקא על מי ש"חייב לגרש" מן הדין וכנ"ל (ענף א'). וגם היתה מוגבלת ל"מניעת טובה" בשוא"ת דוקא וכנ"ל (ענף ז', אום א'), ואף בכה"ג היה אסור לפרש להדיא שמונעים זאת "בשביל שיגרש", וכנ"ל (שס, אום ז'), ואצ"ל דבכל אופן ה' אסור "לצערו" ו"לבזותו" בקו"ע וכנ"ל (שס, אום ג'). ועתה נפן להוכיח, דאפילו ע"פ כל הגבלות הנ"ל, ג"כ אסור לעשות כהיום ה"הרחקות" אפילו על בעל ש"חייב לגרש" מדינא.

א). **אמנם**, זר מן כל דין ודין, ואפילו לפי דעתם המוטעת של הנך קליס דנן: שכל זזיונות החמורים הללו, אחתי נכללים עדיין רק בזגדר ד"הרחקה דר"ת" [מה שז"א, וכנ"ל (ענף ז')]. מ"ב

הרי זכר כתז [א], הפת"ש (סי' קנ"ד, סק"ל) זשס [ב], גבו"א (להש"ך, סי' ע"ז), שכתז זשס [ג], מהריב"ל (ח"ב, סי' י"ח). [אף זיזס נשוין, [ד], ושם (ח"ג, סי' ק"ז) [אף זחוסר גזו"א]: דהאידינא דההרחקות חשזים כנידוי, אין לעשות שום "הרחקה" אפילו על זעל ש"חייז לגרש" מן הדין, עי"ש. [ומזה ששאל החזו"א (גיטין סי' ק"ח, אום י"ז), דמ"ש האידינא, נלענ"ד, ללאור מהירות הגעת דואר ממקום למקום, שהתקדם זהמשך השנים יותר ויותר, שז ל"ש היתר הנ"ל (ענף ז', אום ד'): זיכול לילך למקום שלא ידעו מזה. ועוד, דנתזרר מן המליאות, דההמון לא יחכמו לחלק זין מניעת טובה לעשיית רעה, ואף זיווי זי"ד רק על מניעת הטוב, נחשז זעיניהם כאליו שהיה מותרס ומנודה מזי"ד, וממילא הו"ל "הלחך" שעליו מדעת זנ"א, כמו שמ"נידוי" ממש, והזין].

ובן פסקו להלכה: [ה] מוהר"א אזולאי (זגההומיו על הלבוש סי' קנ"ד, סכ"א), [ו] שב יעקב (אה"ע, סי' מ"א), [ז] לב שזמח (י"ד סי' ז'), [ח] זל הבס"ף (אה"ע ח"א, סי' ו') שכתז: **דיש זה"הרחקות" משום חשז ממזרות, [זא] שואל ונשאל** (אה"ע, סי' נ"ד, וח"ב, סי' נ"ה, אום ו'). [זאשה שזעלה מכה אותה, והיא מפחדת ממנו ומזבעת גט, ואינו מתיר זשו"א לעשות עליו אפילו הרחקה דר"ת, ושכן נראה דעת [י] הרדב"ז (ח"א, סי' קנ"ז), [יא] חזו"א (גיטין סי' ק"ח, אום י"ז), [יב] והשיב משה (סוסי ט"ו), עי"ש. ואף יותר מזה מזואר [יג] באבנ"ז (אה"ע סי' ל"ה, אום ח') זשס [יד] הבנה"ג (אה"ע סי' קנ"ד, הגזי אום ל"ו): דאף זעל ש"חייז לגרש מן הדין מחמת איסור", אין לעשות עליו הרחקות, משום דהאידינא נחשז ההרחקות כנידוי ממש, [זו] וכ"כ באוריין תליתאי (סי' מ"ד).

ורק זדומק וזקישוי גדול המיר [א] בלחם רב (סי' ל"א) ההרחקות זמי שהכה אשמו תמיד, וכזר נתגרסה ממנו פ"א זגט פסול דמעושה. וכן [ב] בסדר אליהו רבה (סי' י"ג), זאשה שאזיה הכריחה להנשא למי שלא רזתה זו, ומיד לאחר החופה זרחה ממנו, וכ' שנים שלימות ישזה גלמודה זזית אזיה. וכן [ג] בז"צ (אה"ע, סי' רס"ד, ד"ה ועוד דהכא), זאשה שלא החזירה זשעת הגירושין לזעלה כל ממזוני שחפסה ממנו כפי המדובר, ונישאת לשני וכזר הימה מעזרת ממנו, עי"ש.

ופשוט, דאין ללמוד ממקרים זודדים וחמורים הללו, להמיר ההרחקות גם זמ"ע מתוך קטנות

עוליס", ו"אין להם כפרה עולמית". גם מורא יעלה על ראשם מפסק הרמב"ם (פ"ו מט"מ, הי"ד), ומשו"ע (יו"ד סי' של"ד, סמ"ג); **דהמנדה למי שאינו חייב נידוי, הו"ל הוא עצמו צר נידוי.** אדרבה, ע"פ תו"ק לריכין לצוות את האשה שהיא מורדת כנ"ל (סי' ב', סוף ענף ג'. ושם ענף ו', אות י'), שעליה תיקנו ה"הכרות" כדי "לציישה" כמש"כ המור (סי' ע"ו). וא"ך הפכו הקערה על פיה: **דצמקום לצי"ש את הרודפת "כדינא", תיאררה צסקר כ"נרדפת", ומאידך: ציישו צ"איסור" את ה"נרדף" האמימי הייחן.**

רב"ז הוא מלמד מה שעצם פרוסום ה"סירוב" עליו, אף אם לו היה סרבן אמיתי [מה שז"א וכנ"ל], היה מטיל פסול גמור ד"כפיה" על כל "גט רגיל", מה שהיה נותן אח"כ בעקיבה של לחץ זה, אפילו מבלי שום אונס גלוי וניכר, וכנ"ל (ענף ב', אות ג'). בר מן כל דין, הלא דבריהם המפורשים מה שכתבו להדיא: **שמטילים עליו "הרחקה דר"מ" - "עד שיגרש..", הו"ל העברה מוחלטת על דבריהם של כל פוסקים הנ"ל (שם, אות ב'): דאסור לפרש להדיא, שההרחקה הוטל עליו הוא צכדי שיגרש, ולא נמלא שום חולק עליהם. ונמציינו, דהכרזה זו מהוה אף סתירה מפורשת מיניה וזיה, דאם ראו שימשש רק בתור "הרחקה דר"מ" וכמו שכתבו, א"כ איך כתבו שזה נעשה "צצטיל שיגרש" המשווייהו ל"כפיה" גמורה, אתמהה.**

המתבונן בהתמיהות החוקות שנימנו כאן, יצין שזה תולאומיה של החטא בל יכופר: **צצנ"א המושפעין מדעת הרחוב ואין פחד ה' לנגד עיניהם, מתעסקין בחמורות דחמורות בהפקירות נורא שלא נשמע כמוהו.** וזהו פריה: שנכשלים אח"כ לעבור על דינים מפורשין בלי שום חולק. והעושים כן, והמסייעים להם, לחזקם ולעודדם, אף אם כגובה ארום גובהם, ואף אם מלוצשים בצאטלא דרבנן, ומתכסים צמעטף היראה, הם בגדר "קלים ורקים מהרסים ועוקרי הדת", שהוראתם אסורה, דהרי הם מעידים על עצמם צזה, דלא איכפת להם כלל, להכשיל את האשה ואת הנושאה צאיסור החמור ד"אשת איש" ואת כל הדור כולו צטומיעת "ממזרים" ר"ל.

הפרבת מולך ספר "גט מעושה" להתיר הרהקות אף במי שפטור מלגרש, על יסוד ייצור "מחלוקת ראשונים" חדשה

ג). **ומה** שצספר גט מעושה (גולדצרגר משס"ג, פ"ו הערה ד'), רוצה לייצר "מחלוקת" חדשה צין ר"ת (ספה"י, שו"ת סי' כ"ד) שכתב צטעם היתר ההרחקות: **שצזה**

ומריצות צעלמא, דהרי חזינן דהדגישו ללולא דוחקים הללו יש להחמיר מאד צעשיית ההרחקות, עי"ש. [ובזה נידחין דברי קונטרס הבידורים (הורצין משל"ה, סי' ב', אות ג'), כאילו דיש להציא ראייה מדברי הסדא"ר הנ"ל, דיש להתיר ההרחקות צכל מ"ע, עי"ש. ותיבמה גדולה עליו, דאיך התעלם ולא הרגיש דאדרבה, ממה דחזינן איך שהאריך והתלצט שם עד צצקישוי גדול המיר צגוונא דיליה, רק משום שקידשה צרמאות שלא מדעתה, וחייב לגרשה, משם ראייה להיפך: דצל"ז ח"ו להקל צמ"ע דעלמא דליכא עליו חיוצ גירושין כלל, וכנ"ל (ענף א'), ופוי"צ לכל הולך ישר].

ואם כך כתבו הפוסקים, אפילו על "הרחקה" צעלמא, המוגבל רק ל"מניעת טובה" וכנ"ל (ענף ב', אות א'), דעכ"ז אסור לעשותה על צעל שאינו מן המנויין צין אותן שמותר לכופן צשוטים לגרש. **א"ב** כש"כ וק"ו ד"ציון פומבי" שע"י "סירוב", או הפלת "תמונות" מהצעל תוך כדי לצוותו צציונות עצומות, ודאי דנחשצין כ"נידוי" דהו"ל "כפיה מוצקה" וכנ"ל (שם, אות ג'), עי"ש.

העברה על דינים מפורשים, והלבנת פנים והוצאת שם רע ר"ל:

ב). **ובל** האמור והמקובץ כאן, משמש כהפרכה מוחלטת על מה שהוליאו "כתב סירוב" על הצעל, וגם כתבו: שהוא "מעגן", ושיש להטיל עליו לחץ עד שיגרש. דמלבד מה שעצם הדבר שהוליאו עליו שם "סרבן" ו"מעגן", הוא "הולאת שם רע" גמור. דהרי אין לך "סקר" גדול מזה; להוליא על צע"ד שם "מעגן" צו צומן שאין עליו "חיוצ גירושין" כלל וכנ"ל (סי' ד'). ובן לזונו כ"סרבן", צו צומן שהוא "ציית דין" גמור ורוצה לעשות כדת של תורה, אלא שעומד וצוות: שרוצה לילך לציד"ץ של העדה החרדית. דהיעלה על הדעת, שצגידת הדיינים צדין מפורש ש"המוצע הולך אחר הנמצע", יטיל דופי ד"סרבנות" על הצעל, תחת שיטיל עליהם הדופי דרשעות ועשיית חוכא וטלולא מכה"ת, ה"י.

ואצ"ל, דבהולאת "סירוב" שאינו מולדק לדינא, עברו על העוונות החמורים: **ד"הלצנת פנים" - ו"הולאת ש"ר", דמבואר במשנה (אבות פ"ג, מ"א), ובגמרא (סוטה י', ע"ב. סנהדרין צ"ט, ע"א. צ"מ נ"מ, ע"ב. ערכין ט"ו, ע"א), ורמב"ם (דיעות פ"ו, ה"ח. מובל ומיזק פ"ג, ה"ו), ושו"ע (א"ת, סי' תר"ו, ס"א. וחו"מ, סי' ת"ב, סל"ח ול"ט); ש"אין להם חלק לעוה"צ", ו"יורדים לגיהנם ואינם**

דנהי דלפני מי ש"חייב לגרש" הו"ל בגדר "אינס כפיה", כלומר ש"אינו פוסל" הגט, מ"מ אלל מי שפטור מלגרש אכן הו"ל "כפיה" גמורה ה"פוסל" וכנ"ל, וזפ"ו.³

דמלבר כ"ו פשוט דאין זכוחינו להמציא קולות להחיר אשת איש וממזרות על סמך יצירת "מחלוקת ראשונים" חדשה הבנויה על דיוק לשוני קלה, דחוץ שזה נגד הכלל הידוע: **"דאפוי פלוגמא לא מפשינן"**. ועי' חומי המשולש (טור ז', סי' י"ד, ד"ה ועמה) שכתב, דכ"כ אלס כוחה של "כלל" זה, עד כדי שמוטב ליכנס בדוחקים מלהרבות מחלוקת זין הפוסקים, דו"ל: וכל היכי דמצינן לפרש הלשון אפילו דדוחק כדי להשוות דיעות הפוסקים, מפרשינן ליה הכי ואפילו דדוחק, עכ"ל. הר"י לא נמצא "מהלך" כזה בדברי רבותינו הפוסקים, [וזולת "לפלפולא" בתור יגדיל תורה ויאדיר, וכגון לישב סמירת הרמז"ס וכדומה], אלל לא להסיק מזה מסקנות קולא למעשה.

דבל מי שיש לו יד ושם קנת בתשובות גדולי הפוסקים, יודע יסוד הידוע: **"דלומדות"** לחוד ו"צירור הלכה" לחוד. ובגון: השו"מ והשו"מ ד שמשו"מיהם מלאים פלפולים יעלו הריס ירדו זקעות, אלל מסקנת ההלכה בנויה תמיד על פשטות הצירור. ומי לנו גדול מהגר"ח ז"ל בחילוקיו הנפלאים שהמציא, מה שכל הוגי תורה משתעשים בהם, ועכ"ז לא עלה על דעתו או על דעת שום פוסק, לשנות מסקנת ההלכה על פיהם למעשה, וזפרט להקל בדאורייתא ח"ו. דהלא על כגון דא זעקו הפוסקים חזור ושז: **דאטו מפני שאנו מדמין נעשה מעשה להקל באיסור א"א החמורה וכנ"ל** (סי' ד', ענף ד', אות ד'), עי"ש.

דבר מן כל דין פשוט, דאף אם היה צוה "מחלוקת הראשונים" כדמיונס, גם כן לא היה זכוחינו להכריע זיניהם להלכתא כמאן, וזפרט זינוגע לספד"א דדין ערוה דא"א וממזרות, דזכה"ג ודאי היה לנו לחוש לחומרא לכל הדיעות. ומבזיל"א פשוט וזרור, דח"ו להקל למעשה על סמך דזריהם, שאין להם שום יסוד מוסד בהלכה, וד"ז ואכמ"ל ותל"מ].

סיכום וקיצור מן העולה מענתה זה:

א. עשיית "הרהקה דר"ת" לא הותר מעולם רק על ה"חייב לגרש" [דמותר לבופו במילי]. וג"ז היה מוגבל ל"מניעת טובה" באופן דשוא"ת בלבד, ולא

אין כפיה עליו, שאם ירצה מקיים ולא ילקה... וכנ"ל (אות א'), דלדידיה ס"ל דל"ה בגדר כפיה כלל. ולבין מהרי"ק (שורש ק"ב, וקל"ה) שכתב זטעס היתר: **דיכול לילך חוץ לעירו**, לדידיה ס"ל דאכן הו"ל "כפיה קצת". ועל יסוד "מחלוקת" זו הוא ממשיך לבנות בספרו (שם, הערות ה' ח' י"ג. ונספח סי' ו') הריס ומגדלים של קולות הפורחות זאורי. [ושו"ר דזעיקר יסוד זה: דלר"ת לא נחשבים ההרחקות ככפיה כלל, כבר קדמו בקונטרס הבידורים (הורצין מש"ה, סי' ג', אות א'), עי"ש]. ומדבריהם יולא, כאילו דלשיטת ר"ת מותר לעשות ההרחקות אף על מי שפטור מלגרש, דהרי לדעתו אין זה נחשז כ"כפיה" כלל.

ברם, דזריהם אינס נכונים כלל, דהרי כל ישרן מצין דאין שום הכרח מלשון ר"ת כלפי ההרחקות "דזוה אין כפיה עליו", דכוונתו דאינס בגדר "כפיה" כלל. דמלבר מה דהחוש מכחיש זאת וכנ"ל (ענף א', אות ג'), הרי זה נפרך גם ממה דחזינן דר"ת פסק, דאף "כפיה זמילי" [לומר לו שחייב לגרש] זלזד, כבר פוסל הגט זמי שפטור מלגרש וכנ"ל (ענף א', אות ז'). וא"ב אין אפשר לומר דמתיר עליו הלחצים והנגישות הקשים דה"הרחקות" דחמירי מ"כפיה זמילי" וכנ"ל (שם, אות ג'), [וכש"כ כזוה נעשה ע"י "זיונות" וכרגיל היום, וכנ"ל (ענף ז', אות ג'). וענף ג', אות ז'), וזהו טענה שאין עליה שום תשובה.

וע"ב דכוונת ר"ת זמש"כ דההרחקות "אינס כפיה", היינו רק זהמוזן ד"זערך", כלומר: דאלל זעל שהוא דזרגא של "חייב לגרש" עכ"פ, אללו "אינס פוסלים להלכה", אלל ודאי דה"לחך" שזה גורם הו"ל "כפיה חלקי", ואיה"נ דהיי"ט דלא התירוה רק זמי ש"חייב לגרש" [כתוספת על היתר ד"כפיה זמילי" מה שהחירו בגמרא (כתובות ע"ו, ע"א) זכה"ג, דג"כ הו"ל "כפיה חלקי"] וכנ"ל (ענף א'). ובאמת, דהגדרה זו הוא מוכרע מדברי ר"ת עצמו, דהרי חזינן דלמרות דזגמרא הנ"ל קרי עלה ד"כפיה זמילי" [זמי ש"חייב לגרש" דמיירי מינה התם], הקרא ד"דזכרים לא יוסר עזד", כלומר ד"אינו כפיה", עכ"ז פסק דאלס כוחה לפסול הגט אלל מי "שפטור מלגרש" וכנ"ל (שם, אות ז').

הרי לנו דגדר הדזר אם מקרי "כפיה" או לא, תליא לפי ערך דרגת דינו של הזעל, אם הוא "מחויב לגרש" או לא. ובן הוא ממש גם לענין ה"הרחקות",

את כתובתה. ובאמת, דהרבה היססנו במושכל ראשון מלענות על דברי בורות שכזה, דהלא אין קץ לדברי רוח, ויש מקום לחוש דעצם הטיפול בזה, עלול להעניק לרעיון המופרך הזה כאילו שיש בה איזה צד ממשות כלשהו.

אבל לאחר ההתבוננות באנו למסקנא, דבדורינו השפל שלקינו בתגבורת שכחת התורה, ודברים שהיו פשוטים לכל בר בי רב דחד יומא, נתהפכו כהיום להיותם מסופקים. ובפרט, לאחר ש"קלא" זו נתאשרה לאחרונה מצד האשה, כששלחו תביעה חדשה להבעל: דהיות שחתמו על "הסכם" שביניהם: שהיא תמחול לו את כתובתה, והוא לא יערער על הגט, וכיון שהוא עבר על התחייבותו, במה שערער על הגט, על כן היא תובעת גט שני ודמי כתובתה, משמעות: שאכן הם רוצים לרמות את עצמם ואת אחרים, כאילו שטצדקי זו, יש בכוחה להטיל על הכפיה דגן הדין ד"זביני".

ומה גם, בראותינו שסכנה מוחשית צפויה עלינו כשנתעלם בשתיקה מדברי בורות אלו, דהרי פוקרים ולצים הללו על הכלל כולו יצאו, לבקש להם נכלי דתות אשר לא כדת של תורה, להתיר בטצדקי זה לכפות כל בעל שממאן מלגרש את אשתו המורדת. דהרי אין לך אשה שאין לה כתובה, ואם נאמר דבמה שמוחלת לו הכתובה, נעשית הכפיה עי"ז ל"זביני", הרי עקרו בזה כל הפסול ד"מעושה"... אשר על כן החלטנו, דלא עת לחשות בראותינו כבלע את כל הקדוש לנו ח"ו, וצריכין להגיב עי"ז בבחינת "ודע מה שתשיב". ע"כ נפן להוכיח בקוצר אמרים, איך שרעיון זה מופרך מכל הצדדים וצדי צדדים, וכולה כחלום יעוף ויחלוף.

ענף א

דליכא חיוב כתובה כלל למורדת במאים עלי כבנ"ד, וממילא אין כאן שום "זביני" כלל

מורדת אין לה כתובה, והטעם בזה:

א. **הנה** ד"ז צרור, דלפילו אס טענותיה היו נחשצין כאמתלא מצוררת, מ"מ הרי זה מיהא צרור, דלצדה עכ"פ אס כתובתה, וכפשוטו לשון השו"ע (אה"ע סי' ע"ג, ס"ג), דלס עמדה צמרדה י"צ חודש, לצדה כתובתה, עי"ש. [ובש"כ צנ"ד, שעוצתו מחמת שטותים והצליס, וצרור שטענותיה אס צגדר "צלי אמתלא מצוררת", וכנ"ל (סי' צ, סוף ענף ג', ויש ענף ה'), דכמז

ל"עשיית רעה" באופן רקו"ע. ואף כמניעת הטובה ג"כ היה אסור לפרש: שעושין זאת בשביל שיתן גט.

ב. החלטת הפוסקים: דכיון דה"הרחקות" נחשבין כהיום כ"נידוי", על כן אסור לעשותה אפילו רק באופן הנ"ל (ס"ב), ואפילו על מי ש"חייב לגרש".

ג. אבל "לבוזת" בפומבי אפילו רק בבעל פה, ובש"כ בהפצת כתבים, לא הותר מעולם אף במי ש"חייב לגרש" וכמ"ש רשב"א, וזה פוסל גט הניתן בעקבותיו.

ד. וכ"ז בהחייב לגרש, אבל בעלה דמורדת במ"ע [מן הנישואין] דפטור מלגרש, [ולא הותר בו אף כפיה במילי וכ"כ הנוב" ב"ה, וכש"כ ד]לא הותר להרחיקו [אף מקדם, וק"ו בעת כנ"ל (ס"ג)]. וק"ו שלא הותר לבוזתו [כנ"ל (ס"ג)], וכ"כ החזו"א, וכן נהגו רבותינו.

ה. המתיר הרחקות על בעל דמורדת במ"ע, [אף רק באופן הנ"ל (ס"ב) ע"פ דיעה יחידאה], הרי הוא עוקר הרת ומין, ומרבה ממורים בישראל. ובש"כ דהמבוזתו [בניגוד לכל הדיעות], אין לו חלק לעוה"ב ויורד לגהינם ואינו עולה ואין לו כפרה עולמית, ה"י.

סימן ו

דלא שייך להכשיר הכפיה מכח הנימוק המופרך דע"י מחילת כתובה הו"ל כזביני

[ובו ד' ענפים]: א. דליכא חיוב כתובה כלל למורדת במאים עלי כבנ"ד, וממילא אין כאן שום "זביני" כלל. ב. דאף מתן מעות להבעל אין בכוחה להכשיר כפיית הגט, זולת באופנים נדירים של"ה בנ"ד. ג. דברי הפוסקים ד"מחילת חוב" גרידא לא מיחשב כ"זביני" כלל, ובש"כ דלא "מחילת כתובה". ד. דהפרכת כל עצם רעיון זה: כאילו דיש בכח מחילת הכתובה להכשיר הכפיה מטעם "זביני", מוכרח מכל הפוסקים שלא התירו לכוף מטעם זה.

עד כאן ביארנו, דלא רק דליכא שום מקום להכשיר בנ"ד ה"כפיה" וכנ"ל (סימני: צ' וג'). אלא דאף לא ה"השמצות" על הבעל, אף אם היה "חייב לגרש" וכנ"ל (סי' ה'). ובש"כ כשאינו חייב לגרש כנ"ל (סי' ד').

אמנם, היות ושמענו מאחורי הפרגוד הטענה המגוחכת, כאילו שיש מקום להכשיר הכפיה דגן, מכח טענת "זביני", דהלא האשה מחלה לו

מהרשד"ם (יו"ד, סי' קמ"א), לאצדה כתובתה]. ועי' שטב"ק (כתובות ס"ד ע"א, אד"ה עוד כתוב), שהביא בשם תלמידיו ר"י, לאותם הכותבין בשטר כתובה, שמגבה את כתובתה אף כשחמרו בזה, הוא "מנהג שוטים", עי"ש.

ומעם הדבר, מדוע שהבעל פטור מלשלם כתובה למורדת בנ"ע, פשוט מאוד, דהרי אמרינן בגמרא (כתובות י"א, ע"א. יצמות פ"ט, ע"א), דמשו"ה תיקנו כתובה לאשה, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוסיף, וכן נקטו הפוסקים (אה"ע, סי' ס"ו) ורמב"ם (אישות פכ"ד, הט"ו) טעם זה להלכה, [והגם שהתו"ם (כתובות י' ע"א, ד"ה אמר) כתבו שהכתובה הוא מה"ת, מ"מ גם אינה מודים לדכמה גווי פטריהו מזה]. וא"כ בגוונא כשהיא צאה להפקיע את עצמה ממנו נגד רלונו, אין שום טעם לדבר מדוע שישלם לה כתובה, וגם לא נשמע מעולם שיעשה כן, וז"פ.

ומה גם, דהרי אמרינן בגמרא (גיטין מ"ט, ע"ב), דמשו"ה לא תקנו כתובה לאיש, כיון ד"האיש אינו מוסיף אלא לרלונו, אפשר דמשהי לה בגיטא", ופירש"י (ד"ה אפשר) וז"ל: "ולא יהיב לה גיטא, וכיון דלא אשה, מדעתיה גירשה", עכ"ל. ובל' הראשונים הוכיחו מזה, דאין כופין לגרש מכח טענת מ"ע, דא"כ הו"ל לתקן כתובה לאנשים, וכדלעיל (סי' ב', עקף ד', אות א'), [ואשו"מ מפורש יולא כדצרינו בחזו"א (אה"ע סי' ס"ט, אות ד'), ע"ש]. ובמעתה, פשוט לפי"ז, דאם הבעל סירב מלגרשה משום שרצה בשלום, אלא שכפאווהו לגרשה כפי רלונו, ונגד רלונו וכצנ"ד, מהיכ"ת שיהא חייב לשלם לה כתובה, דהכי לא די שלא תקנו צכה"ג שהיא תשלם לו כתובה וכטענת כל הראשונים הנ"ל, עוד ינטרך הוא לשלם לה כתובה, דהיעלה על הדעת, שהאשה תהיה צחינת: רצח וגם ירשת, והבעל יהא: לוקה ומשלם, ודאי ללא, ופז"ב.

[ובאמת, ללאחר תקנת רגמ"ה: שנאסר מלגרש אשתו בעל כרחה, [וכמבואר ברמ"א (אה"ע סי' קי"ט, ס"ו)], הרי היה מן הראוי לבעל כל חיוב תשלום הכתובה, דהרי צנפול היסוד: דהחשש שלא יגרשנה צניגוד לרלונו, יפול הצנין: דחיוב תשלום כתובה. אבנב, נראה ללא רצו לבעל חיוב זה לגמרי, דמלכד שיש לזה יסוד מה"ת וכנ"ל, גם יתכן שיש מזה חורבא, וכגון שיעשה עמה קטטה כדי שמתבע ממנו גט ויפטר מכתובתה. [ועי' חת"ם (אה"ע ח"א, סי' ב', ד"ה ואע"ג)].

וכן מה דס"ל לכמה פוסקים, דכשמתיירין לבעלה של מורדת המסרבת לקבל גט, לישא אחרת, דמלכד שצריך להשליש לה גט, צריך להשליש לה גם כתובתה, כנראה דזהו רק מן הטעם: דכיון דסו"ס היא אינה רוצית לקבל הגט, שוב חשו להשליש לה כתובתה. [ואולי צדי שצמה שנותנים לה הכתובה, על אף שאינו מגיע לה, עי"ז תהיה הגט כעין "צניני", ולא בע"כ, והצן]. אבל מורדת בנ"ע שמוצעת ממנו גט, וצפרט בגוונא כצנ"ד, שלצסוף כפאווהו לגרשה בע"כ, אין שום סכרא, וגם לא נשמע מעולם, שהבעל ישלם לה כתובה וכנ"ל, וז"ב להולך ישר].

במורדת במאים עלי לא בעינן הברוזה להפסיד בתובתה

ב. ולא שייך צנ"ד דין "הכרזה", דזה לא נאמרה רק במורדת דבעינא ליה, אבל לא במורדת דמ"ע [שלפי דצריהם כ"ה צנ"ד], דכיון דליצה אונסה אין לצי"שה, וכמס"כ הרשב"א (ס"ו, סי' מ"ד) [מוצא בב"י (סס)], וגם בלא"ה לא יועיל ההכרזה שחוזר ממרידתה, וכמס"כ צתשובת הר"ן (סי' י"ג) [מוצא בב"י (סס)]. ולפי"ז, גם התראה אינם עושים ע"ז. [ובמלכד זה, משמע מדצרי מעשה אליהו (סי' רפ"ט), דמה שדנו כל הפוסקים צדין מורדת, דלריכה התראה להפסיד כתובתה, עי' רא"ש (כלל מ"ג, סי' י'), זהו דוקא ציושצת תחמיו, והבעל טוען שמרדה עליו מתשה"מ, דהרי אין לנו הוכחה לאמינת דצריו צדצרים שצינו לצניה, משא"כ כשצרתה ממנו והלכה לבית אציה, דהכל רואין שהפרישה את עצמה ממנו, צכה"ג מסצברא לאצדה כתובתה אף צלי הכרזה].

מורדת אברה כתובתה גם בלי מחילתה על זה, ודברי החמוד"ש

ג. וגם זה פשוט, דמה שאצדה כתובתה לא תליא צמחילתה, דגם צל"ז אצדה מטעם הנ"ל (אות א'), וכ"ה פשטות משמעות הפוסקים: [א], ר"ת (ספה"י, סי' ד'): לאחר יצ"ת. ופטור מן הכתובה, עכ"ל. [ב], תו"ם (יצמות ס"ד ע"א, ד"ה יולא): דהיכא שיוכלה "להערים" אין לה כתובה. [ג], הרשב"א (ס"א, סי' תקע"א): דין מורדת להפסיד כתובתה. לאחר י"צ [חודש] צאומרת מאיס עלי, עכ"ל. [ד], בד"מ הארוך (סי' ע"ו, ד"ה ושיולאה): דלאחר שנה שאצדה כתובתה, אצדה ג"כ כל תנאי כתובה, והכי דיין לשון הרא"ש, עכ"ל. וב"ב [ה], ח"מ (סי' ע"ו, סקט"ו). [ו], ב"ש (שס, דיני מורדת). [ז], מהר"ם מינץ (האחרון, סי' כ"ו). [ח], בית יהודה (אה"ע, סי' כ"ג). [ט], נחלת יעקב (ס"ב, סי' ה').

[י], שארית יעקב (סי' י"ד). [יא], מהרש"ם (ח"ד, סי' קכ"ו. וח"ה, סי' מ"ח). [יב], חזו"א (אה"ע סי' ס"ט, אומיות ג' ח'). [יג], ובית אבי (ח"ב, סי' קל"ו, וקל"ח), עי"ש.

ד. ולפי"ז פשוט, דמה שחידש החמד"ש (סי' נ"ח): דמדקדוק לשון השו"ע (סי' ע"ו, ס"ב): **אם רצה הצעל לגרשה, אין לה כתובה, משמע דוקא** **אם הצעל רוצה לגרשה אצדה כתובה מטעם מחילה,** והגם דל"ה מחילה גמורה [רק מחמת אונס תביעת הגט], מ"מ אכן חשבינן לה למחילה גמורה, אבל זהו דוקא אם יגרשנה מרצונו. והגם דמלשון הרשב"א והר"ן משמע דאצדה כתובה לאחר יצ"ח אף כשאינו מגרשה, מ"מ כיון דהמחזר כתב כלשון הרמב"ם, דדוקא אם מגרשה אצדה כתובה, שזו א"א לטעון נגד זה "קיים לי", עכמ"ד ע"ש.

אמנם הרי כבר הבאנו לעיל (אות א') דפשוט משמעות דעת הרשב"א והר"ן והח"מ, דלאחר יצ"ח שעמדה במרדה אצדה כתובה אף מצלי מחילתה, ושכ"כ הד"מ בשם הרא"ש, והח"מ, ושארית יעקב, וכ"כ להדיא החזו"א (אה"ע סי' ס"ט, אומיות ג' ח'), דפשיטא ליה מפשוט לשון השו"ע, **לאצדה כתובה אפילו אם לא מחלה עליה, עי"ש. ובמירלא פשוט,** דהגם דאיה"נ דא"א לטעון קי"ל נגד השו"ע, אבל ע"ז גופא יכול הצעל לטעון קיים לי: דכוונת השו"ע הוא כפשוטו: דלאחר יצ"ח אצדה כתובה, וכהבנת כל הפוסקים הנ"ל, ולא כפי"ה הרחוק מה שחידש והעמיס זה החמד"ש: דצעינן מחילתה ע"ז, שהוא יחידאה ממש בזה.

מוסרת אין לה כתובה, וכשי"ב בשאין בידה השט"ב:

ה. **ובפרט** צנ"ד, שהלשינה עליו אלל הנקרא "רצנות" והושיצה אותו **במאסר** על ידיהם, שדינם כ"ערכאות", וכידוע צ"ס הגה"ל ר' פנחס **עפשטיין** זצ"ל, דכיון שמינוי הדיונים שם, נעשה ע"י וועדת מינויים, עם חפשיים צדיעה מכרעת, אין להם זכות צי"ד, וכמש"כ בתשוה"נ (ח"ה, סי' שני"א, אות א'), עי"ש. [וכן יש מכתב מהגה"ל אברהם לייבנער זצ"ל, בספר בנין אברהם (מכתבים, סי' רכ"ח), שכותב שם: על ה"רצנות" וה"צג"ל ד"דלא ודלא אחת היא", ותל"מ]. ובה גס צנ"ד, שכל הדיונים צביה"ד שלהם, הוא תולאה מכפייה משטרית על הצעל, משום סרצנות גד האשה לפעול בהתאם לד"ת: שהתוצע הולך אחר הנמצע, נמצא לכל

סמכותם לדון בתביעה זו ונבעת אף ורק מכת החוק בלבד, וכו"ע מודים צכה"ג שדינם כערכאות לכל דבר.

וא"ב, י"ל [עכ"פ לענין ד"מ להוציא מן המוחזק]: דיש לה דין "מוסרת" שאצדה את כתובה, כמש"כ: [א] הרשב"א (ח"ה, סי' תקע"א), [הוצא בב"י (אה"ע, סי' קט"ו), אלל דכתב, דצאותה נידון א"א להפסידה כתובה, דרק גומה עליו במאסר ולא צא לידי מעשה, וגם היו שם עדות מוכחשת אם גומה כלל, משא"כ צנ"ד שכבר נאסר בפועל ממש, וצ"כ מצע להדיא בכתב שיחזרו לאסרו עוה"פ], [ב] תשורת שי (מניינא, סוס"י ש"ג), [ג] לבר"מ (קמא, אה"ע סי' י'), [ד] יגל יעקב (אה"ע סי' י"ח, ד"ה ומה), [ה] ובית אבי (ח"ב, סי' קל"ו), [ו] מנחה"י (ח"ו, סי' ק"ו).

ו. **ובשי"ב** צנ"ד, דאין הכתובה תחת יד האשה, בודאי דצכה"ג כשהצעל יכול לטעון פרעתי, פשיטא דא"א להוציא ממנו דמי הכתובה, ו"פ.

מבל הנך טעמי, זה מיהא ברור עכ"פ, דאין צכח צי"ד לחייב את הצעל לשלם כתובה, כשיש מחלוקת הפוסקים צעלם חיובו בזה, וזהו אפילו אם קיבל עליו את חו"ד הצי"ד מרצונו, בקבלת קנין ובחתימת שט"ב. דהרי להדיא כתב הב"י (סי' קנ"ד סכ"א) צ"ס המרדכי (כתובות, רמז קצ"ד): דאפילו היכא דמוציאין ממנו את כתובה, מ"מ אין מוציאין התוספת, מכיון דאיכא פלוגתא דרצונתא עכ"ל, וסיים עלה הד"מ (שם, סק"ח) צ"ס המרדכי בזה"ל: **ומספיקא לא מפקינן ממונא, עכ"ל. ופשיטא ואצ"ל,** דהצעל יכול לומר קיים לי כדעת רוב מנין ורוב צנין של הפוסקים דלאחר יצ"ח אצדה כתובה אף צלי מחילתה.

ומעתה, כש"כ ואצ"ל צבי"ד שלא קיבלם עליהם כלל וכצנ"ד, היעלה על הדעת שצכוחם לחייבו ממון המוטל בצפק מחלוקת הפוסקים. והלא הדברים ק"ו: דמה אם המוחזק יכול לומר קי"ל אפילו כדעת מיעוט הפוסקים, וכידוע. ואף יותר מזה מצוהר בפוסקים, דאף אם לא טען כן, והוציאו ממנו צניגוד לדעת מיעוט הפוסקים, הו"ל טעות צד"מ והדין חוזר, [כדלקמן (סי' ע"ו, ענף ג', אות ד')]. **וא"ב** כש"כ דעכ"פ לית דין צריך צושש, דצשו"א אינם יכולים להוציא ממנו כתובה צניגוד לדעת רוב מנין וצנין של הפוסקים הפוטרים אותו.

ועב"פ זה מיהא פשוט וברור, דהבעל לא הרוויח מאומה בנ"ד ממה ש"מחלה הכתובה", מה

דגם בלא"ה לא היה בכוחה להוציא ממנו בשו"א, אדרבה אם היו מוציאים ממנו כתובתה, היה זה טעות נמור בדבר משנה, שהדין חוזר. וממילא פשוט, דאין כאן שום דררא ד"זביני", שתהא בכוחה להכשיר הכפיה, כלל. וזפ"ב ואינו סובל אריכות.

ענף ב

דאף מתן מעות להבעל אין בכוחה להכשיר כפיית הגט, זולת באופנים נדירים של"ה בנ"ד

ועתה, לאחר שהוכחנו דאין כאן "חיוב כתובה" כלל. נפן להוכיח ליתר שאת ולרווחא דמלתא: דאף אם לו היה כאן חיוב כתובה, ג"כ ל"ה מועיל "מחילתה" להכשיר הכפיה ולשווייה עי"ז כ"זביני".

דעת גדולי הפוסקים דמתן דמים לא מהני להכשיר כפיית גט (א). דהנה לא מיבעיא ע"פ פסק [א], הרמ"א (סי' קל"ד, ס"ח), שכתב בזה"ל: אפילו קיבל מעות על נתינת הגט, לא אמרינן משום זה דנתרעה, (הגהות אלפסי פרק המגרש), עכ"ל.

[ולמותר להאריך צמוקף הכרעת הרמ"א, די להזכיר מש"כ מרן החת"ם (אה"ע ח"א, סי' ו', ד"ה הנה) בזה"ל: ומי יכוף להוציא נגד.. הכרעת הרמ"א. ושם (סי' ע"ו): ומי יצא אחרי הכרעת הרמ"א. ושם (סי' ק"ט): "וכל ישראל יוצאים ביד רמ"א", עכ"ל. ובעי"ז כתב בד"ח (יו"ד ח"ב, סי' מ"ו ומ"ח): "אפילו כל גדולי דורנו אין צוחס להסיר מה שהרמ"א ז"ל אסרו". ושם (אה"ע ח"ב, סי' ל"ח): "אין בידינו להכריע נגד הרמ"א". ושם (אה"ע ח"ב, סי' ק"א): אנו אין לנו אלא דברי משה, הוא הרמ"א ז"ל, שכן קבלנו עלינו לפסוק כמותו, עכ"ל. והא לך לשון הגרע"ק"א (שו"ת מכת"י, סי' ז"ד) [בנוגע להכרעת הרמ"א]: ואין צוחסו, וואף בקושיות ופלפולים לאין מספר, להכריע [נגדו], ואנחנו צריכין לכפוף קומתנו לקבל דעתו, עכ"ל. וז"ל העין יצחק (אה"ע ח"ב, סי' ס"ב, אות ל'): אין לנו כח לחלוק על הרמ"א, עכ"ל, וד"ב].

וב"ב [ב], הריב"ש (סי' קכ"ו) וז"ל: דליכא למימר בשום פנים שיהי' מן הדין לכוף האיש לקבל מעות ושיגרש את אשתו, וכיון שאינו מן הדין, אם עשה כן, הרי הוא גט מעושה שלא כדין, עכ"ל. וז"ל [ג], מהריב"ל (ח"ב, סי' ע"ו), הכלל העולה, דגט

מעושה הוא בטל אפילו דקיבל זווי, עכ"ל. וכן יוצא מדברי [ד], מהרי"ק (שורש ס"ג), וכ"כ [ה], הרדב"ז (סי' ב' אלפים ז"ה), עי"ש. וז"ל [ו], אהלי יעקב (קשמ"ו, סי' קל"א): והילך דברי [ז], הרא"ם (סי' ז"ג) שאין למי שאנקהו לגרש שום תקנה, לא בזווי ולא בפיוס, אם לא שיסורו האונס מעליו, עד שלא ישאר לו להמגרש שום אונס על נתינת הגט משום ד' בעולם, עכ"ל.

ד"ז"ל [ח], משאת בנימין (סי' כ"ב), ואע"ג דפייס אומו צריכוי כסף שימן לה גט, [ו] הוי לן למימר אגב זווי ואגב אונסיה גמיר (ומקני) [ומגרש], עכ"ז נראה דלא מהני ריכוי כסף כל זמן שיד האונס עליו, עכ"ל. ועי' [ט], נדיב לב (אה"ע סי' כ"ו) שהביא בשם [י], הריב"א ורצו [יא], הרא"ה בזה"ל, דאפילו נתנו לו מעות, כיון שהוא אנסו ממחילתו, לא אמרינן אגב זווי גמר ומגרש, והגט בטל... דאם לא כן, לא הנחת צת לאצרהס אצינו עומדת תחת בעלה, שכל מי שימן עינו על אשת איש, יאנס את הבעל על ידי ממון ויגרשנה... כלל"א דמילתא זאת התורה, דאשה זו היא אשת איש גמורה, ואסורה לכל העולם... ועל חכם הקהל מוטל על צוארו חומר איסור גדול, עכ"ל.

ד"ז"ל [יב], ברבת רצח (סי' ק"ח): לדינא, אם אמנס שהוכחתי לדעת הרשצ"א ז"ל, כל שנחנו לו מעות בעד הגירושין דמי לזבוי... מ"מ אין לסמוך גם על אדם הגדול בענקים הרשצ"א ז"ל אשר ידוע רוב גדלו, להקל בזה נגד דעת רוב גדולי המורים רבוחינו הקדמונים אף גם האחרונים ז"ל, ציחוד באיסור אשת איש החמורה... מהלין טעמי נ"ל דהגט בטל ומבוטל, עכ"ל.

ובעי"ז כתב (שם, סי' ק"ט): כבר גליתי דעמי, דאף דעת הרשצ"א ז"ל דהיכא שנחנו לו מעות לגרש דמי לזבוי, מ"מ חלילה לסמוך גם על אינן הגדול הזה, ולהקל נגד דעת גדולי המורים הקדמונים וכמעט כל האחרונים ז"ל. ובי זה אשר ירים ראש להקל נגדו ומהגס באיסור אשת איש החמורה... ולכן בגט לא מהני מתן דמים להוציאו מכלל גט מעושה... דהרי אנו רואין שהיו צריכין לאנסו... מבל הלין טעמי... אין ספק אללי דאינו גט כלל והרי הוא בטל ומבוטל, והחיוב על חכמי הדור הקרובים להזהיר את האשה שלא תנשא ח"ו ע"י גט זה, כי יהיה מעוות אשר לא יוכל לתקון ח"ו, עכ"ל.

וְזָ"ל [יג], תשובת יהודה (אה"ע סי' נ"א, אות א'),
 דאטו היכא שחוצטין אותו במקלות ושאר
 מיני כפיה, ואח"כ נתפייס המגרש וצטביל ממון
 רוצה לגרשה, אטו לא מקרי זה גט מעושה, והרי
 הדבר מצוואר בב"י (סי' קל"ד) וז"ל, היכא שאנסו
 לאחד ואח"כ נתפייס ליתן גט, אם מחמת ממון אם
 מחמת יראה... דודאי עומד בחזקתו הראשונה...
 הרי להדיא שהיכא שיש ציד המאנס עוד לאנסו
 כצמחלה, מקרי גט מעושה אף שנתרצה לגרש צטביל
 ממון, עכ"ל. [וע"ע דברי אמת (בכ"י קוני"א, סי' ד'),
 אהל שם (ברודנא, סי' י"ד), דבר אליהו (לערמאן, סי' ע"ב),
 משפט צדק (ח"ג, סי' ל"ג), נאות דשא (סי' קמ"ד), ונודע
 בשערים (ח"א, סי' ו'), אוני יהושע (סוסי"ט, ע"ש)].

דכל הגדרים המבוארים בהפוסקים, איך שיתכן להכשיר
 כפייית גמ' על ידי מתן דמים, חסרים בני"ד

ב). **אמנם**, מלצד הכרעת רבינו הרמ"א ושאר כל
 הפוסקים הנ"ל, דמתן מעות ל"מ
 להכשיר כפייית גמ'. נחוי' לדעת: דאף הפוסקים שהקילו
 באופנים מסויימים, לסמוך על הרשב"א הנ"ל, דקבלת
 מעות מכשיר הכפיה. ברם, הרי המעיין צדק בדבריהם
 יראה, דאף אחד מהם לא הסתמך על הנימוק דמתן מעות
 צלצד, רק צירפיה כסניף צעלמא, צמקרים שגם צלא"ה יש
 יסוד חזק להיתר כפיה ע"פ שיטות המוצאים בשו"ע.
 ובמתמצית דצריהם יונא, דכולהו מיירי עכ"פ צאחת
 מנימוקים הללו, [או צצירוף כמה מהם]:

[א], **שהבעל** עוצה כמה שנים מחמת שלא רצה צה,
 [ע"י מבר"ם (ח"א, סי' ע"ו), אבנ"ז
 (אה"ע סי' קס"ז, אותיות ג', וכ"ג)]. [ב], כשהבעל אין לו
 גבו"א, וגם קידשה צרמאות, דגם צלאו נתינת הממון
 מותר לכופו לגרש. [ע"י עבוה"ג (סי' ל"ה)]. [ג], כשהבעל
 לא עשה "מסירת מודעה" טרם צילוע הגט, [ע"י מברתב
 מאליהו (שער ז', סי' י"ב, ד"ה נמנינו)]. [ד], כשאכן עשה
 מסירת מודעה טרם צילוע הגט, אלא שלא ציטל את
 הצטוליס דלאחר כך, [ע"י מחר"ם אלשיך (סי' ל"ה)].
 [ה], כשאכן ציטל את הצטוליס דלאחר כך, אלא שלא
 ציטל גם את הפיסול דעידי מודעות דלאחר כך, [מחר"ם
 אלשיך (שם), ע"ש].

[ו], **ודוקא** כשצילוע הגט היה צאופן שלי"ה ניכר
 עכ"פ צגלוו שום אונס, ולכלל היותר

היה אונס נסתר, כגון שאיימו עליו לפני"ו שילך לשם תוך
 כדי העמדת פני רצון. ע"י נחל"ש (סי' מ"ג), וחמדת
 שלמח (סי' פ"א), ע"ש. [ז], ודוקא כשאונסו אינו אונס
 הגוף, רק אונס ממון, [וכגון שמגרש מחמת שרוצה צחורה
 את ממונו מה שלקחה ממנו, או צכדי לחסוך מלשלם קנס
 שקיבל על עצמו אם לא יגרש, דכיון דחוינן שמחמת הפסד
 ממון מוכן לגרשה, הרי הודה צזה שאכן יש לה דמים
 צעינין], כ"כ בתו"ג (סי' קל"ד ס"ד, ד"ה שם קנסות), דבר
 אליהו (סי' ע"ב), ובחמדת שלמח (הנ"ל), צ"צ (אה"ע סי'
 חס"ב, אות ג'), ובנודע בשערים (הנ"ל), תיקון עולם (שירי
 טהרה, תיקון ג', משונה צ'), חלקת יואב (דיני אונס, ענף ה',
 ד"ה היואל), ועוד. [ח], דוקא כשהאונס ל"ה עליו, רק
 על צניו. [כ"כ מחר"ב"ל (ח"ב, סוסי" ע"ו)].

[ט], **ודוקא** כשהבעל פתח פיו לצצוע ממון, וגם
 קצע צעצמו את הסכום, ולא שהם
 קצעו הסכום והכריחו אותו לקבלו, [ע"י חלוקא דרבנן
 (שנסוף שו"מ דצ"ו), דרבי נועם (סי' נ"ג) שכ"צ צשם אחלי
 יעקב (סי' קל"א), ושכן משמע מחר"ם (סי' צ"ה), ע"ש
 שהאר"י, וכ"מ גם בגדולת מרדכי (סי' ע"ו), וח"צ (סוסי"
 א') דאף דאשה דומה לקרקע שא"צ אונאה, מ"מ דוקא
 כשלא כפאוהו על סכום המעות, והוצא דצרוו להלכה
 בפרדם רמונים (אה"ע סי' צ', אות ז', ד"ה אצל), ע"ש].

[י], **ודוקא** כשהבעל שלא רצה מעיקרא לגרש, הסכים
 אחר כך על ידי פשרנים לקבל המעות
 מרצונו הטוב. [אצל זה נדחה מלשון ב"י הנ"ל (אות א'),
 ד"ה ח"ט], דעלם "התפייסותו" לקבל, הוא ג"כ מאונס].
 [יב], ודוקא, כשנתנו לו "הון גדול", שנוכל לתלות ולומר
 דבהסכום שקיבל, אכן יש דמים לאשה". [כ"כ מחרש"ח
 (בני שמואל, סוסי" ו') להשוות החילוקי דיעות שצין הרשב"א
 והריצ"ש, דצנידון הרשב"א קיבל הבעל סך גדול, משא"כ
 צנידון הריצ"ש. [יב], ודוקא כשהבעל לא ערער אח"כ,
 [ע"י מחרש"ד (סוסי" ק"ט), ונודע בשערים (הנ"ל), ע"ש].

ג). **וא"כ** צנ"ד, דאף אחד מהנך שנים עשר תנאים
 מה שהטילו הפוסקים הנ"ל, לימנהו ציה:
 [א], דהרי הבעל לא צגד צה ולא עוצה, אדרצה היא
 עוצה אותו. [ב], דהבעל לא קידשה צרמאות צהסמרת
 אחיה מוס. [ג], דהבעל אכן עשה "מסירת מודעה" טרם
 צליעת הגט. [ד], ואכן ציטל ה"ציטוליס" שלאחריה.
 [ה], ואכן ציטל גם ה"פיסול עידי מודעות"

של אחריה, וכמבואר בנוסח "מסירת מודעה" שפירסם צרביס. [ו], דבנוסף למה ש"הפחידוהו" על "מאסר" נוסף אם לא יגרש, הרי נעשה הגט באופן שהיה ניכר "אונס גלוי" בשעת מעשה, שהיה "כבול באזיקים" ומשומר משני "שוטרים".

[ז], ולא עוד, אלא דבשעת ציוע הגט, היה נמלא במצב של "אונס הגוף" ממש, דהרי היה כבול באזיקים ומשומר משני שוטרים. [ח], והאונס היה עליו בעצמו, ולא על אציו וכיו"ב. [ט], לא רק שלא פתח פיו לבקש מהם מעות, אלא דאף כשאמרו לו לחתום על ה"הסכם", אמר להם בפירוט: שעושה כן בלי צריכה ובכפייה גמורה. [י], לא היו מעולם פשרנים שהציעו לו לקבל שום ממון. [יא], וה"סכום" של "דמי הכמוצה", הוא רחוק מאוד ממה שנומנים כה"ג. [יב], דתיכף ומיד לאחר גמר ציוע ההתעללות, פנה הצעל ישר לבית דין וערער על כפיית הגט.

מבל הלין טעמי נמצינו: דבג"ד כו"ע מודים, דאף "מתן דמים" ממש, לא היה מועיל כלל בגוונא דג"ד להכשיר את הכפיה בשו"א, לשום דיעה.

ענף ג

דברי הפוסקים ד"מחילת חוב" לא מיחשב כ"זביני" כלל, וכש"כ דלא "מחילת כתובה".

ובל מה שכתבנו לעיל (ענף ז'), לא נצרכה אלא בגוונא כשהבעל קיבל ממון, דעכ"ז היה מוגבל הכשר הגט, אפילו להמקילים, ע"פ כל הנך גדרים המגויין לעיל שם. **משא"כ** בג"ד, דלא נתנו לו ממון, רק שהאשה מחלה לו חוב דמי כתובתה. הרי מלבד מה שכבר נתבאר לעיל (ענף א'), דבג"ד בלא"ה אין כאן "חוב כתובה" כלל, וממילא לא "מחלה" לו כלום. מלבד זה, אף אם לו היה כאן חוב כתובה, ג"כ ל"ה מועיל כלל להכשיר את הכפיה ע"י שגשויה כ"זביני" ע"י ה"מחילה".

(א). **דהנה** ככה"ג, כשלא נתנו להבעל ממון, רק מחלו לו חוב, הרי גם [א], הרשב"א (ח"ד, סי' מ') גופיה [מנ"יין בפת"ש (סי' קל"ד, סק"ו)], מי שהוא מרא דכל הך שמעתתא: דקבלת ממון משווייה כ"זביני" וכנ"ל (ענף ז'), גם איהו גופיה מודה דלא מהני. **והא** לך לשונו: דאי משום דקא מיפטר בגט זה משאר כסות, הא מוכח בגמרא להדיא, דהפקעת דצריס

אלו לא חשבינן להו כקבלת ממון, וא"כ הו"ל כתלויה ויהיב, דאשה קנויה היא לבעל, ו"קנין כספו" קרינן ליה, עכ"ל. הרי לנו, דאף דהרשב"א גופיה דהו"ל מרא דכל הך שמעתתא, דקבלת ממון מהני להכשיר הגט, [שהרמ"א בלא"ה הכריע שלא כדבריו וכנ"ל (רי"ש ענף ז')], איהו גופיה כתב להדיא דמחילת חוב לא מיחשב כקבלת ממון, לענין שמוכל להכשיר את הכפיה מכח דין תלויה וזבין, וא"כ אף יעלה על הדעת להכשיר הגט בג"ד באופן המנוגד אף לדבריו, אמתה.

ובן נקטו כל הפוסקים כדבריו להלכה: דמחילת חוב בודאי לא משווייהו כ"זביני", עי' [ב], משאת משה (אה"ע סי' י"ז, ד"ה ואולם), דהצי"א הגבלת הרשב"א הנ"ל, [מלבד מה דקסיים עלה, דבלא"ה יש חולקין עליו], וז"ל: **ואולם**.. מה שמחלו קרוזי האשה סך ידוע מנכסי כתובתה, לפטרה בגט כרימות, ומיאן הצעל, עד שהצי"א ולידי האונס באימים וגיומים... דהו"ל כתלויה וזבין.. **אבן** לבי קאימנא על צוריינן של דברים, אין זה מולאינו מן המצובה... דכי אמרה הרשב"א להא, היינו היכא דמיהב יהבי ליה זוזי, דקא מתהני מדידה... ברם הכא, דאחולי הוא דמחלי ליה... משלו נתנו לו, ואין זה הרצאת דמים... ורשו לאו שמה נתינה, דהו"ל כנפטר מחיוב ממון, דקסבר הרשב"א במצובה הנוכר דלא חשיב כמאן דשקיל זוזי, ולא קרינן ביה תלויה וזבין, אלא תלויה ויהיב, ומגנא שוה. **ונמצא** א"כ דכוותה בג"ד, דכמגרש בלאו זוזי דמי, והו"ל לאונסו, עכ"ל.

ובעי"ז כתב גם [ג], במשבנות יעקב (אה"ע סי' מ'), אום ה'... [מנ"יין [ד], בפת"ש (סי' קל"ד, סק"ו)], דפשיטא, דמחילת ממון שצידו לא מיחשב כקבלת ממון, וקמסיים עלה בזה"ל: **ובר** מן כל דין, שאין סברא זו, דקבלת מעות דמיא לזבינא מוסכמת כלל, ורוצא דרוצא מהפוסקים ראשונים וכן האחרונים במשבותיהם, לא ס"ל הכי, כמבואר בשו"ת [ה], הרב"ב בשם רוב הפוסקים, וכן משנת [ו], מהרי"ט צהלון בשם [ז], הרא"ם במצובה, עכ"ל. **ובן** נקט בפשיטות גם [ח], בברית יעקב (אה"ע סי' נ"ח, ד"ה גם), דקבלת ממון שהיה תחת ידו מקודם, לא מיחשב כקבלת ממון כלל, עי"ש.

(ב). **והגם** דבשו"ת צ"צ (אה"ע, סי' רס"ב, אום ט'), [הוצא בקובץ תשובות (ח"א סי' קפ"ח)],

שאינו לו כח גזרתי, [משא"כ צנ"ד בטענת מ"ע, בלא"ה צרור להיפך: דפטור מכתובתה, וכמבואר לעיל (ענף א')], וגם חילו הי' הדין צרור: דאף מחילת חוב הוא כמו קבלת ממון, [מה דבלא"ה צרור להיפך: דל"ה כקבלת ממון, וכמבואר לעיל (אומיות א', וצ"ד)]. ב"ב, זה מיהא פשוט: ד"מחילת כתובתה" ודאי דעכ"פ אין זכותה להכשיר כפיית גט צשו"א. ודא ראייה: דהלל כתב רמ"א (סי' קנ"ד, סכ"א), דכל היכא דחייב לגרשה, חלה שאלו מחמירין שלא לכופו, מ"מ יכולין לכופו על תשלום כתובתה, [והוא מהמרדכי (כתובות, רמ"ז שצ"ד), ע"ש]. והנה, מבואר בפוסקים, דאם כשכפאווהו על הכתובה, הניע ליתן גט כדי לפטור עצמו מתשלום הכתובה, הגט כשר, דהו"ל כמו שבחר מעצמו ליתן גט תמורת ממון שנחטו לו, וז"פ.

והשתא, אי נימא כהחידוש של הקל"ס דין: דיש זכח "מחילת כתובתה" גרידא להכשיר כפיית גט. א"ב, מדוע לא התירו רק לכפותו על הכתובה, מה דיתכן שישלם הכתובה, והיא תשאר מעוגנת, [דהרי כשאין לו גזו"א עסקינן, וראה לעיל (סי' ה' ענף א')]. עדיפא מינה הו"ל להשמיענו: דיכולים לכופו להדיא על הגט כש"מחול" לו כתובתה, א"ו צרור דזה ל"מ כלל להכשיר הכפיה. [והשעם נראה, דכיון שהכל יודעין: שתמורת קבלת גיטה, היא מוכנת לוותר בחפץ לזה על כתובתה, ועכ"ז הוא רוצה בה ולא בכתובתה, אין זה נחשב חלו כ"הרווחת ממון" כלל]. ועב"פ אין שיהיה הטעם בזה, אחת צרור עכ"פ: דחזינן דלא מהני, וזהו טענה נחת, מה שאין עליה שום תשובה כלל.

ב"מ שיש מחלוקת אם הבעל הרוויח א"א להכשיר הגט:

ד. **ובבב"ד** להתלמד למק"א יש להדיק: דצוונא שיש מחלוקת, אם מיחשב כזניי או לא, [דצנ"ד אין זה אף בגדר מחלוקת, מכיון דהצ"ל אף אם הי' ס"ל כן, הי' יחידאה ממש נגד כל הנך אריוותא, וכש"כ דאיהו גופיה לא קמסתמיך ע"ז וכנ"ל (אומ צ"ד)]. עב"ז פשוט, דא"א להכשיר גט על סמך שיטות מסוימות, כשיש שיטות הפוסלים את הגט, דכ"כ הברכת רצה (סי' קי"ח), וז"ל: **אבנב, עכ"ז לדינא, באיסור א"א החמורה, לכו"ע, גם להרשב"א ז"ל דמתן דמיס מוציא מכלל גט מעושה, אין מקום להכשיר הגט, משום דהך דינא ע"ד כל המעות שיש להאשה, הוא חליא צפלוגמא דרצוואת... וא"ב לענין הגט יש להחמיר מספיקא, דשמא כל המעות**

מלדד להכשיר כפיה, כשהאשה החזירה לו חלק מן הממון שגנבה ממנו, מן הטעם: דעכשיו צוה"ז דיש חדר"ג, והבעל מעוכב מלישא אחרת כ"ז שהוא אגידא בה, הרי הוא מרוויח ע"י הגירושין שיוכל לישא אחרת, ע"ש. אבל הדבר פשוט וצרור לכל מעיין בצדק בדבריו, דלמעשה לא סמך ע"ז בצד, דזהו רק סניף אחד מבין סניפים רבים מש"כ בתשובה ארוכה בת י"צ דפיס, ולצסוף לא הסיק שם להלכה ולמעשה כלום.

ומלבד זה פשוט, דעל יסוד סברא זו בצד, בודאי דלא עלתה על דעתו מעולם להכשיר הכפיה, דכשנתבונן כל עמס סברתו תמוה מאוד. דהרי לדבריו היה יוצא חידוש גדול: דלאחר תקנת רגמ"ה ואילך נתבטל כל הפסול ד"גט מעושה", ואפילו את"ל דלא כתב כן רק צצירוף חזיה הרווחת ממון. גם ז"א, דהלל כל הראשונים המנויין לעיל (אומ א', וענף א'), ה"ה: הר"א, ה"ה, רי"ב, א"ב, רי"ב, ש"ש, מהרי"ב, הר"א, וכן כל גדולי האחרונים המנויין לעיל (שם), ה"ה: הרדב"ו, משאת בנימין, אהלי יעקב (למהריק"ש), משאת משה, ברבת רצה, תשובת יהודה, ועל צבאס: רבינו הרמ"א, החולקים על הרשב"א, וס"ל דמתן דמיס ל"מ להכשיר כפיה. בול"ם היו לאחר תקנת ר"ג, ולמרות שידעו היטב שע"י הגירושין מרוויח הבעל היכולת לישא אחרת, עכ"ז פסלו הכפיה אף צצירוף מתן מעות משלה, דל"מ, [וכש"כ ממון שלו מה שגנבה ממנו, ועכ"כ כשלא החזירה לו רק חלק ממנו], ולע"ג.

וא"ב הרי דברי הצ"ל נידחין אף מדברי הרשב"א עצמו. דהרי איהו גופיה שהיה אחר תקנת רגמ"ה, [ומלשונו (ח"א, סי' תמ"ס): ונהי שגם היא מתענג צדורות הללו מתקנת רגמ"ה ואילך, משמע דנקט בתקנה זו, הגם דשם (ח"ג, סי' תמ"ו) ובחדשות מכת"י, סי' קנ"ז] משמע דלא נקט התקנה, אמנם אף צמקומו היו נשבעים לה שלא ליקח אחרת, ע"ש (ח"ד, סי' ר"פ), ואכמ"ל. ועב"ז קפסיק דקבלת ממון של עצמו לא מכשיר הכפיה וכנ"ל (אומ א'), וא"כ הר"ז כולל גם חריצת דעת מפורש: דמה שמרוויח ע"י הגירושין שיוכל לישא אחרת לא מהני ולא מידי, ולע"ג. ועב"צ"ל כדכתיבנא מעיקרא, דהדבר צרור, דגם הצ"ל לא התיר למעשה על סמך זה בצד.

ראיה ד"מחילת הכתובה" אינו יכול להכשיר כפיה בשו"א:

ג. **וערתה,** נפן להוכיח, דאפילו צוונא שהדין צרור: שהבעל חייב בכתובתה, וכגון כשמודה

מזור ומרופה להנך נשי קשי רוח שנפלו לגורלם המר עם גברים נצוים כאלו, בהיות דאסור לכופס על הגט, ע"ש.

ומעתה, הרי שאלה גדולה הנוקצת ויורדת עד למהוס, נשאלת זכאן. דאם כדברי המתחכמים דין: דהבעל חייב לה כתובה, ויש זכח מחילתה ע"ז להכשיר כפיית הבעל על גט. הרי זה "ענה" פשוטה מאוד איך שזקל מוכל האשה להכשיר כפיית גט על זעלה, דהרי אין לך אשה שלא היה לה כתובה, וידוע שזמנא מרידתם הם מוותרים מעצמם על הכתובה זחפך לזם, אם תמורת זה יסכים לגרשה, [דאף זנ"ד, שאין לה אמתלא מזורת כלל, עכ"ז ווימרה זכר על כתובה], אלא שזרוב פעמים אין הבעל מסכים, כי רוצה זה ולא זכתובה.

ולבאורה, מאי זכך שאינו מסכים, אם ענש מחילתה על הכתובה, מכשיר זחדא מחתא את כפייתו לגרשה, הרי שזז לא נזרך לנו הסכמתו כלל... ואיך לא עלה דזר פשוט זזה על דעת כל הפוסקים, עד שזאו מתחכמים דין והמליאה... היעלה על הדעת לומר כן, האם אין ד"ז גופא, מה שכל הפוסקים לא זכזו ענה פשוטה זו איך להמחכס [ח"ו] על כל הפסול ד"מעושה", די לכל הולך ישר להזין הפרכת כל רעיון זה, [מכח כל הנימוקים שנימנו לעיל (ענפים א' - ג'), וד"ב.

סיכום וקיצור מן העולה מסימן זה:

א. לפי דעת רוב מנין ורוב בנין של הפוסקים, ליכא חיוב כתובה למורדת בז"ע, [דאינו תלוי כלל במחילתה, וגם לא נשמע מעולם, שבכפיית גט בכח"ג, ישלם כתובה, וממילא ל"ה כמזון כלל], אדרבה אם הוציאו ממנו על כרחו, הוא זעות בד"מ שהדין חוזר. וא"כ פשוט דל"ש כלל להכשיר הכפיה מכח מחילת כתובתה, דהרי גם בלא"ה ל"ה צריך לשלם הכתובה.

ב. אנן קימ"ל בדעת רוב מנין ורוב בנין של הפוסקים, דאף קבלת מזון ממש, אינו מכשיר הכפיה ממעם "זביני", משום דאין דמים לאשה, וכן פסק הרמ"א להלכה בשו"ע.

ג. ורק באופנים נדירים סמכו הפוסקים על שימת הרשב"א דנתינת מזון להבעל מכשיר הכפיה, והצד השווה שבהן: שיש אותות של קצת "רצון"

שייך לזעלה... ולא נתנה לו א"כ מאומה... א"כ אף זאם יזכטל הגט, לא מוכל להוציא ממנו מה שנחנה לו עד הגירושין, וא"כ למה יגמר לגרשה, אחרי דזין כך וזין כך המעות מוחלמים זידו, ולא דמי לזביני שאם לא יגמר להקנות יזטרך להחזיר הדמים... וזה זרור מאוד, מהלין טעמי כ"ל דהגט זטל ומזוטל. [ושם (סוסי"ק"ט) על אומו נידון, קמסיים]: מבל הלין טעמי, אשר די זכ"א זפע"ז לדעתי לזטל ולפסול הגט, ומכש"כ זזהטרך כולם, אין ספק אללי דאינו גט כלל, והרי הוא זטל ומזוטל, והחיוב על חכמי הדור הקרוזים, להזהיר את האשה שלא זנשא ח"ו ע"י גט זה, כי יהי מעוות אשר לא יוכל לתקון ח"ו. עכ"ל. [א"ה: וכש"כ זנ"ד, דיז כ"כ טעמים לפסול].

בקיזור, מכל המקובץ יוצא ברור, דאין שום הו"א בעולם, שיוכלו להכשיר כפיית גמ, ע"י "מחילת חוב" בעלמא, וכש"כ וק"ו דלא ע"י "מחילת הכתובה", דזהו עשיית חוכא ואטלולא מכל איסור דא"א.

ענף ד

הפרכת כל עצם הרעיון: כאילו דיז כח במחילת כתובה להכשיר כפיה ממעם "זביני", מוכרח מהפוסקים שלא התירו לבוף ממעם זה

ובל מה שזכתנו עד כאן (ענפים א' - ג') להפרכת הרעיון: כאילו דיז בכח "מחילת הכתובה" להכשיר הכפיה ממעם "זביני". כ"ז לא נזרכה אלא להערפה, ולא זכתנו רק לרווחא דמלתא, כדי להוכיח דיחוי הדברים כשלעצמם מצד גררי הדין בזה, וכנ"ל.

דהרי הגדולה שזכל הראיות להפרכת רעיון זה, הוא מוכרח מעצמו ע"פ המון כל דברי הפוסקים שאסרו הכפיה זמ"ע, שנמנו לעיל (סי' ז', ענף ז') שסיכמנו מספרם (סס, אומ ד'): למאה פוסקים, שזכתו כן: במאה ושבעים ושלש מקומות, ע"ש. ויותר מזה, דהרי מנינו לעיל (סס, ענף ג') מדברי המון פוסקים: דאף זמקרים שיש להאשה אמתלות מזורות מאוד על מאיקומה זעלה, שהוא "שיכור" "נואף" "גנז" "משתינ זמטה" "מומר", ועכ"ז חרזו משפטם: שאסור לכופס, והגיע מספרם (סס, אומ ד'): לארבעים ושלש פוסקים, שזכתו כן: בארבעים ושבע מקומות, שכולם לא מלאו

אמיתי מצד הבעל ליתן הגמ' תמורת קבלת הממון, ובג"ד לא נתקיימה אף אחד מן אותן י"ב גדרים.

ד. כשהבעל לא קיבל ממון ממש אלא שמחלו לו חוב כבג"ד, לכו"ע לא מהני להכשיר הכפייה, ואף לא לדעת הרשב"א וכמש"כ להדיא. וזה מיהא ברור ד"מחילת כתובה" ל"מ בשו"א להכשיר כפייה, וזהו עשיית חובא ואמלולא מכל איסור דאשת איש.

ה. מה שהבעל מרוויח מן הנירושין שיוכל לישא אחרת, לא מהני להחשיבה בזבני, דהרי כן הוא בכל נירושין, ועב"ז תפסו כל הפוסקים שהיו אחרי תקופת רגמ"ה: דאף בצירוף קבלת ממון ל"מ סברא זו למחשבה בזבני, [ואף הרשב"א שהי' אחריו מצריך עב"פ קבלת ממון דוקא], ול"ש להשתמש בסברא זו רק לסניף בעלמא, כשיש יסודות חזקים גם כ"ז.

ו. ואין אנו צריכין לראיה יותר חזק להפרכת רעיון זה: כאילו שיש בכח מחילת כתובה להכשיר כפיית הבעל, ממה דכל הפוסקים אסרו לכוף על סמך טענת מ"ע, ואם ע"י מחילת כתובה היתה מתכשר הכפייה, הרי לא היתה חשש בשום כפייה כלל.

סימן ז

פסלנות המוחלט של הגמ' מדין "הפחדה" ומדין "מאסר" ו"צו עיכוב" בפועל

[ובו ג' ענפים]: א. כיון דאימו עליו לאסרו, ויש בכוחם לזה, היה הגמ' פסול מדין הפחדה, אף כשל"ה נאסר. ב. ד"מאסר" או "עיכוב יציאה" פוסל כל "גמ' רגיל" שלאח"כ, וזאת כש[הסירוהו] הניחוחו, והודיעו לו שלא יאסרו ויעכבו אף כשלא יגרש. ג. דהאמתלא הברויה כאילו שנחבש על זילותא דב"ד ולא על הגמ', אינו מועיל להכשיר הכפייה.

ענף א

כיון דאימו עליו לאסרו, ויש בכוחם לזה, היה הגמ' פסול מדין הפחדה, אף כשל"ה נאסר

הנהגה בג"ד, שהבי"ד כתבו בתוך פס"ד השלישי, שאם לא יתן גמ' עד משך זמן, או יעיינו אם להוציא עליו "צו מאסר". הרי זה בלבד, דיה להטיל על כל גמ' שיתן אח"כ בעקבות הפחדה זו, הפסול הנמור

ד"מעושה" אף אם למעשה לא היה נאסר אח"כ. דהלא מבואר בפוסקים, ד"הפחדה" ו"גיוזום" ו"איום" פוסלין כל גמ' הניתן כתוצאה מייראתו שיקיימו את האיום, אף אם למעשה לא קיימו את איומם כלל.

מקורות מדברי הפוסקים דהפחדה וגיוזום פוסלין את הגמ'

א. דהנהגה, ד"ז ד"הפחדה" גרידא דיה לפסול הגמ', הוא הלכה רווחת בכל הפוסקים. ונציין לכמה מהם: [א], הרימב"א (סי' צ"ו), [ב], רוקח הגדול (סי' המקט, שער ל"א), [ג], רמב"ם (מכירה פ"ה, ה"ד), [ד], ראב"ד (תמים דעים, סי' רל"ד), [ה], מאירי (גיטין פ"ט, ע"ג), [ו], רמ"ה (סי' רנ"ה), [ז], מוש"ע (סו"מ סי' ר"ה, ס"ו) [לענין מו"מ], [ח], בצלאל אשכנזי (סי' ט"ו), [ט], אהלי יעקב (סי' קל"א), [י], מבי"ט (סו"ג, סי' מ"א), [יא], דרכי נועם (אה"ע סי' ל"ה), [יב], יד ימין (אה"ע סי' כ"ד), [יג], בית אפרים (מניינא, אה"ע ס"א, סי' ע'), [יד], משכנות יעקב (אה"ע, סי' ל"ט), [טו], דברי מלביאל (ס"א, אה"ע סי' פ"ו), [טז], קדושת ב"י (סי' ל"ה), [יז], זקן אהרן (מניינא, אה"ע סי' קכ"א), ע"ש.

ב. וז"ל [יח], הרשב"א (ס"ב, סי' רע"ו): שאלה, בשעת הגט איימוהו צי"ד, שאם לא יגרש יאסרוהו בנחשמיים, ומחמת איומם נוה לכתוב ולחמוס, והיה אומר כי מפני איומם אני מצוה לכתוב, והיו חוזרין ואומרין לו אל תאמר כן, אלא מדעת ענמך נוה לא משום כפייה. וחזר ואמר: כן מענמי אני מצוה. היקרא זה אונס. תשובה, דע, כי כל שיש צידן כח לאונסו ואיימוהו על האונס, הרי הוא אונס, דמלוה חזין אינו נריך להמתין עד שימלה... עכ"ל. וב"ב [יט], התשב"ץ (ס"א, סי' א') ו"ל: לאו דוקא שיכוהו ממש, אלא כיון שמגזמין אותו להכותו, ויש כח צידם לעשות כן, שפיר מיקרי אונס עכ"ל.

ג. וז"ל [כ], הרימב"א (גיטין פ"ט, ב', ד"ה אמר): גמ' המעושה בגויים דפסול, לאו דוקא שעושה אותו בשצט ובמקל, אלא כל שמגרש מחמת יראה שירא ממנו, כיון שסיפק צידו לעשות, זה עישוי ופסול, עכ"ל. וז"ל [כא], הרדב"ז (סי' ב' אלפיס צ"ה): דאין לך אונס גדול מזה, כיון שאמר לפני השופט שרוצה לגרש ועמה חוזר בו, יעלילו עליו ויצאו אליו בעקיפין... והדבר ידוע שכל דבר גיוזום שיש צידו לעשותו נקרא אונס... כללא דמלתא... אע"פ שיאמר רוצה אני כמה פעמים, הוי גמ'

דאף הפחדה מוגזם בדבר שאינו יכול להתקיים פוסל הגט

ו. **ובברי** להדגיש עד היכן כוחה של אונס שע"י הפחדה והגזמה מגיע, יש לציין דס"ל לכמה פוסקים דאף אם הפחידוהו צמילי דכדינך, מה שרוב אנשים אינם יראים מזה, מ"מ אם אותו הצעל הוא אדם חלש השכל וירא מזה, שוב נחשב ככפיה. ע"י [א], מאירי (גיטין פ"ח, ב') שכתב צוה"ל: כל שנתזרר שהצהילוהו או הפחידוהו דזכר שאפשר להמקיים, או "שזה סבור שיהא אפשר להמקיים"... צגויס אינו גט, ובישראל פסול ופוסל, עכ"ל. ובע"י"ז כתב [ב], באמרי אש (אה"ע, סי' ס"ח), [ג], ובמשב"י (אה"ע סי' ל"ט), ע"ש.

ז. **וז"ל** [ד], השם אריה (סי' ז"ד): ונראה לי דככל אונסין.. דיש לספק עליהם, אם הוא אונס, ואם מחמת אונס זה גירש. יש לנו לילך בחר אומדן דעת המגרש, אם היה זה חשוב אללו אונס, כי [יש].. איש רך הלצב, הירא מפני דבר קל, וכה"ג כתב הב"י (ח"מ סי' ר"ה, ד"ה ומ"ש לא)... וז"ל.. דאע"ג דאין צרור לן דאין צידו לעשות מאי דגויס ליה, דלמא המוכר לא צרור ליה, או הוא ירא ורך הלצב, ע"כ. ונהי דמסתמא לא חיישינן לזה דזכר שאין צידו וכדומה, אבל אם אנו רואין ומציניס אשר הוא ירא מזה, ונתן גט מחמת זה, ודאי דהוי אונס גמור, אף אם באמת פחד פחד חנם, מ"מ נתן הגט מחמת פחד ומורא, אף אם באמת ל"ה פחד גמור, מ"מ אזלינן בחר אומד דעמיה לפי מה שהוא אדם. [ומשמך]:

הגע עצמך, וכי אם עמד נגדו בכלי משחית, והפחידו, שאם לא יתן גט ירה יירה זו, ואנחנו יודעים כי הימה ריקנית, ול"ה זה צמה להמית, וכי נימא דאין זה אונס, כיון דבאמת לא היה יוכל לעשות צו מאומה, ומה בכך, הלל לפי דמיונו שיש זה כדי להמית, הוי אונס, ובדאי אזלינן בזה בחר דעתו. ל"בן צנידון שלפנינו, דהוא איש נעיר ורך לצב, והוא הפחידו שיושיצו צבית הסוהר אם לא יגרש... אף אם היה הפחד שהפחידוהו פחד חנם, ולא היה צידו להושיצו צבית הסוהר, מ"מ כיון שהוא סבר שיכול להרע לו להושיצו צבית הסוהר, ומפחד זה נתן הגט, נראה דהוי ודאי גט מעושה ופסול... עכ"ל. ובאמור, דלא כתבנו כ"ו רק בכדי להחלמד במק"א עד היכן כוחה של הפחדה צעלמא מגיע, אבל צנ"ד לא נכרכנו

מעושה... והקולר תלוי בצואר החכם המסדר הגט... ויחוש לעצמו... אע"פ שהלכו משם אנשי השופט ואמר אח"כ רוצה אני יש לחוש, אם לא שנתזרר אלל מסדה"ג שאנשי השופט לא איימו עליו כלל, עכ"ל.

ד. **וז"ל** [בב], אבנ"ז (אה"ע סי' קע"ח, אות ב'): מה שכתב כבודו, כי איש אחד הפחיד אותו שאם לא יגרש ימסור אותו להממשלה, צוה יש חשש גדול שלא יהי' גט מעושה, כי לדעת רוב הפוסקים הפחדה וגיוזם הוי אונס אף שלא עשה לו מאומה, עיין ספר מכתב מאליהו (שער ז', סי' י"ח), ובנה"ג (אה"ע סי' קל"ד, הגהת צ"י סקס"ד)... וכשהוא נותן מחמת פחד שפיר יש לחוש לציטול הגט... ע"כ מוכרח האיש שהפחיד אותו לאמור לו, שהוא מניחו ואף אם לא יגרש לא ימסור אותו להממשלה... עכ"ל.

ובע"י"ז כתב [בג], ביריעות שלמה (סי' כ"א) וז"ל: ובפרט כפי אשר כתב הרב צעמנו שפחדוהו עליו ואמרו "כי רעה נגד פניך", ואימה ופחד מקרי מעושה ואונס... ולכן קרוב הדבר דהוי גט מעושה והגט בטל, ואיכא צעו"ה חשש גדול שלא ירבו ממזרים בישראל... ל"בן לדעתי מזה רבה.. לדבר על לב הצעל דצבירים המיישצים את הלצ [שיתן גט אחר], ואם לא ירצה.. אזי מחויב לזרו להדיינים, שיגלו בפומבי קלונו של גט ולהכריז שהגט פסול... עכ"ל.

ה. **וז"ל** [כד], השם אריה (סי' ז"ג): הנה על גוף האונס והפחד שהפחידו חומנו, [שצאם לא יתן גט פיטורין, יתנו עליו ראפארט וישב צבית האסורים], אין להסתפק דמחשב אונס... וגם ציטול מודעה לא מהני... שהגט פסול והיא אשת איש וצניה ממזרים. ל"בן אל יקל הדבר צעיניהם שמהיה באיסקור אשת איש כל ימיה וצניה ממזרים, והצ"ד מחויבים להודיע להם כל זה למען יבשו ממעשיהם ויחזרו בהם, ויגמרו עם המגרש ואציו צכי טוב אם לקרב או לרחק על גט פיטורין כדת, וע"ז נאמר ויראת מאלקין... והאשה אסורה להנשא... ובחזקת א"א עומדת, והגט בחזקת פסול ואסורה להנשא... עכ"ל. וב"ב (שם, סי' ז"ד) וז"ל: שצאם.. הפחיד אותו שצאם לא יתן גט פיטורין, יתנו עליו ראפארט וישב צבית האסורים, נראה צרור דהוי גט מעושה ופסול עכ"ל. [ס"ה: ב"ד פוסקים בלי שום חולק].

לאנסו כאשר בתחלה, עכ"ל. [והוצאו דבריו להלכה: במהריב"ל (ח"ב, סי' ע"ז), ע"ש.

לזה כלל, דהרי המדובר מהפחדה והגזמה ד"מאסר", מה שכל צד שכל יירא מזה, וז"פ.

ענף ב

ד"מאסר" או "עיכוב יציאה" פוסל "גט רגיל" שלאח"כ, זולת כש[הסירוהו] הניחוהו, והודיעו לו שלא יאסרנו ויעכבנו אף בשלא יגרש

הנה, ד"ז, דנתינת גט ע"י אונס "מאסר" הוי אונס גמור ומוחלט, לא פחות מהכאה בשוטים, א"צ להאריך בזה, דדבר פשוט וברור הוא בכל הפוסקים. אבל ליתר שאת באנו להדגיש, דאף אם לו היו משחררים אותו ממאסרו אף בלי נתינת גט, מ"מ פשוט, דאם נתן אח"כ גט מתוך יראתו שלא יאסרוהו עוה"פ, [ובפרט שגם שמו עליו "צו עיכוב יציאה מא"י" וכבג"ד], אז היה הגט פסול ובטל אף בשל"ה שום אונס ניכר, אם טוען אח"כ שנתנה מחמת יראה זו.

ונפק"מ לג"ד: דאם יתן "גט רגיל" מפחד זה, יהיה בטל, זולת אם יסורו את "צו העיכוב" מעליו, ויניחוהו לזמן ממושך מבלי לאיים עליו ולהטרידו.

גט הניתן לאחר מאסר מפחד, פסול אף בלי שום אונס ניכר

(א). **דבן** כתב [א] הב"י (סי' קל"ד) צ"ש [ב] מהרי"ק (שורש ס"ג) וז"ל: ועל הגט, אשר מתחילה נאסר הצעל כדי שיגרש, ולצדק הוטר וגרש צבטול מודעות, לפי דעתו.. היכא שהאנס מאנס לעשות דבר אחד, ושוצ מתירו מאותו אונס, ולמחר מצדק ממנו לעשות אותו מעשה עצמו אשר עליו אנס אותו בתחלה, מאן לימא לן דלח חשיב אונס, כיון שצידו לחזור ולאנס אותו כבתחלה, וכל שכן דאיסור אשת איש החמור שראוי להחמיר עליו.. כי איני צעניתי לא ראיתי לפוס ריהטא ראייה ברורה שיוכלו לסמוך עליה על מעשה כזה להחמיר איסור כזה, וזה המחמיר אשר החמיר, דודאי שלבו גם בהוראה מאד. [וממשיך]:

ואישר שאלת, היכא שיאנסו אחד ליתן גט, ויהיה מאחד שאין כופין להוציא כו', ואח"כ נתפייס ליתן גט, אם מחמת ממון, אם מחמת יראה כו', ומכירים אנו שמגרש לאונסו, כמה יודע שנסתלק האונס כו'. לע"ד נ"ל, דודאי עומד הוא בחזקתו הראשונה, עד שיתברר לנו שנשתנה הענין, כלומר שאין ציד האנס

(ב). **והובאו** דבריו [ג] במהרי"ף (ישנוט, סי' מ') וז"ל: מאחר שעדיין כח ציד האנס לאונסו ברצונו, שהרי כתב מהרי"ק דבתראה הוא בשורש ס"ג... ומכיון שהוא ז"ל כתב כן, מי זה יסמוך להחמיר אחריו בדבר חמור כזה, והרי מהר"ר י' לז ז"ל, דהוא בתרא דבתרא... לא הזכיר רק דברי מהרי"ק... בלי שום חולק, והסכים לדבריו, וז"ל... דאי אפילו בהיות האנס ככחו אז כמו עמה, שרי הדבר, תימא דל"כ לא הנחת בת לאצרהם אצנינו עומדת תחת בעלה, שכל מי שישים עינו על שום אשת איש, יאנסו את בעלה ויאמר לו שיגרש, וקודם שיגרש יסיר האונס מעליו, ואם לא יגרש אח"כ, יחזור ויציא עליו האונס, עד שישוב ויודה לו עוד לגרש, ויסיר האונס מעליו, ואז ודאי יגרש מפני היראה שיחזור לאנס אותו... פשיטא ופשיטא שהאונס הראשון בדוכמיה הוה קאי... צניכר קצת מתוך ענינו שמגרש לאונסו... לכו"ע חשיב הוא עדיין באונסו הראשון. [וממשיך]:

כי מי יאמין שימרה איש לגרש אשת נעוריו... ולא עוד אלא אחר שציערוהו.. והוכח במכאוב וררה ולוקה בצית האסורין, ולא עוד אלא שהוציאו עליו דבה רעה... כי לפי השמועה ההיא בימים ההם, לא חשב אנוש שיסאו לו אפילו בת עורבתי, ואיך ימרה לגרש אם לא מחמת האונסים.. הדבר מוכיח שהיתה כוונת האונס לתפסו מיד, ולהעליל עליו כרצונו (אולי) [אם] יסרב בנתינתו... פשיטא ופשיטא דלכו"ע כל שלא תשש כח האנס, אלא אדרבא היה הולך וחזק, נמצא שמחמת האונס גירש. ובודאי שצנ"ד אעפ"י ש.. הוציאוהו ויריאוהו מן הצור.. עוד האונס במקומו, כיון שיכול לחבשו כצראשונה עד שיגרש... א"כ האונס בעצמו במקומו עומד, ולא נסתלק אפילו קצתו, כיון שהדיין תקע עצמו על הגירושין, אעפ"י שקרעו החוגי"ט, מ"מ לא מקרי תשש כח האנס במקצת, כיון שעיקר הגדול שהיה נתינת הגט, במקומו עומד, כן נלע"ד וכ"נ מדברי מהר"ר י' לז.. עכ"ל.

(ג). **וב"ב** [ד] ראב"ח (סי' ס"ג) וז"ל: לאשמעינן, דלא אמרינן בגטין דעלמא שחזר ונתראה, אלא א"כ נסתלק האונס... אבל כל שאותו אונס ידוע לנו שעודנו עומד ולא נסתלק, אפילו הוא מבטל מודעות

[דאף] על מש"כ המשצ"ץ על נידון להמס, דהעיקוב ל"ה אונס, משום שהיו מניחים לו ללאת מחוץ לעירו, ורק להעתיק דירתו משם [לעיר לא נודע] לא הניחואו, גם ע"ז חולק הריב"ש וס"ל דג"ז צלצד אכן הו"ל כפיה, [כ"כ ז] במכתב מאליהו (שער ז, סי' כ"ז), ועוד [ח - יג] ששה מגדולי דורו, וכמבואר בדברייהם שבשו"ת הריב"ש (המשומ, סי' כ"ז - ל"ז), עי"ש. אבל כשאניס מניחים אותו ללאת ממקום מגורו וכצנ"ד, ליתן מאן דפליג בזה, והכל מודים דהו"ל אונס גמור, עי"ש.

ענף ג

דהאמתלא הכדויה כאילו שנחבש על זילותא דב"ד ולא על הגמ, אינו מועיל להכשיר הכפיה

היות שהגיע לאזנינו דלצים שחמדו להם לצון טוענים שהבעל לא נאסר בג"ד על נתינת הגמ, רק כעונש על זילותא דב"ד. והלא כתב התשב"ץ (מ"א, סי' א'), דאם הבעל נחבש על ד"א, יכולים לומר לו, שאם יתן גמ אז ישחררהו ממאסרו, ול"ה מעושה, כיון שעושים לו טובה ע"פ בחירת עצמו, [דומיא דבעל הנותן גמ בשביל ממון שנותנים לו]. וגם, הרי כתב התו"ג (סי' קנ"ד, ס"ג) דאם לא הזכירו להבעל בשעת האונס ענין של הגמ, אלא שהציע מעצמו ליתן גמ, לא מוחשב ככפיה על הגמ. אבל הכל יפצה פיהם, וכדלקמן.

דאונס הגלוי לכל שהוא על הגמ לא מתכשר באמתלא של שקר

(א). הנה, לא נעבור על כל תשחית של הנייר והדיו והזמן, להאריך בדחיית שקר גלוי כזה, בו בזמן שהם עצמם כתבו להדיא שמוציאים "לו מאסר" מפני שאינו רוצה לגרש, וצאם יתרה ליתן גמ אז ישחררהו, ולא הזכירו אף צרמו כלשהו שהמדובר מן זילותא דב"ד, [וצפרט כשלא עשה שום דבר שיוכל להקרא זילותא דב"ד, וכמו שיש לראות מה"פרטיקול" של הדיון טרם המאסר].

ולא נלכה רק צדדי לאפוקי, שאם ינסו לתקן ד"ז אלל הכפיה השני" מה שירנו לצנע עליו, [וכדנראה ממה שדקדקו עכשיו ללמדה, שחמצענו לדין על החטא של "ציון הצי"ד", כאילו דערעור על גט פסול נחשב ציון, ועוד ציון "צית דין"...]. דב"ז לא יועיל מאומה להכשיר שום כפיה כלשהו, דמלצד מה שכתב נחבאר לעיל (ענף ב): דאף גט רגיל הצא לאחר מאסר בפועל פסול וצטל, וא"כ מה יועילו האמלאות הצדויים על מאסר השני, דלל

לא אמרינן שהוא מתרצה... אלא דיינינן שממוך האונס גירש, ולאמלא האונס לא היה מגרש.. וה"נ כיון שזה האונס כל ישעו וחפצו היה הגט, ומפני זה אנס אותו באונס הוא, הרי הוא מוחזק לעשות כל מיני אונסין עד שישיג אותו המצוקש, עכ"ל.

ד). וב"ב [ה] ר' בצלאל אשכנזי (סי' ט"ו) וז"ל: הא קמן, דכל שנמצר לחניס מעיקרא, צעינן נמי דימצר דציטל [המודעות] צרעות נפשיה לצמר דאסמלק אונסיה, והאיך ימצר זה, אס לא צחלישות כח האנס, דלא צדיה למיעצד למאי דעצד עכ"ל, וכחצ דכן ס"ל גם [ו] להרמ"ה, עי"ש. ועי' [ז] מכתב מאליהו (שער ז, סי' כ"א) שכתב דכן ס"ל גם [ח] להריב"א [ט] והעיטור, וכ"כ [י] הרב"ז (מ"ו, סי' שני אלפיס ז"ה) [הוצא בפת"ש (אה"ע סי' קל"ד, סק"ד)], וכ"כ [יא] המב"ש (מ"ג, סי' מ"א) [הוצא בפת"ש (שס, סק"ד)], [יב] משכנות יעקב (אה"ע, סי' מ"י) [שהפליג מאוד להחמיר בזה], עי"ש.

וע"ע [א] רמ"א (שו"ת סי' כ"ה, וסוס"י כ"ט, וסי' ז'), [ב] ומשאת בנימין (סי' כ"ז): דאף שימת עין עליו לאחר שנשתחרר ממאסרו, שילך להגט ולא למק"א, פוסל את הגט, עי"ש. וא"כ כש"כ וק"ו, כשצעת הגט היה הבעל כצול באזיקים ומשומר משני שטרס, וגם אח"כ לא תש כוחס כלל מלעשות כן עוה"פ, צודאי דגם גט שני שלאח"ז פסול. זולת אס עבר זמן רב מאז שהסירו את האונס, וצרו ללל שכבר עזבו את האיומים כנגדו, כמש"כ להדיא [יב] במעשה חייא (סי' כ"ד), ע"ש.

ד"צו עיכוב" פוסל כל גט הניתן בעקבותיו:

(ה). ובפרט צנ"ד, שהטילו על הבעל "לו עיכוב" שלא יוכל ללאת מתחת מקום שלטנותם, הר"ז צלצד די להטיל פסול על כל גט שיתן אח"כ תחת לתן זה, וכמש"כ [א] הריב"ש (סי' קכ"ז), [ב] והתשב"ץ (מ"א, סי' א'), ד"עיכוב יציאה" מעירו, [שלא יוכל ללאת משם "לעשות עניניו"], כבר פוסל את הגט, וכ"כ [ג] המב"ש (מ"א, סי' ש"ו), [ד] והרא"ם (סי' ז"ה, ד"ה ומש"כ שמאמר, וד"ה ולגבי גט), [דדוקא כשרוצה לצרות למקום שאינו ידוע, לא מיחשב העיכוב ככפיה], וכ"מ משו"ת [ה] פני יהושע (סי' ע"ה) [דאף כשיש חשש צריחה, אס מעמיד ערב, אסור לעכצו], [ו] והפני משה (מ"א, סי' כ"ו, ד"ה וזה, וד"ה גם האונס. וז"ב, סי' קכ"ב, ד"ה אף על) [דכש"כ כשמעכבים אותו צעיר אחרת שאינו מקום מגורו], עי"ש.

המאמר השני מהכא, ועכ"ז גם בל"ז הגט בטל. מלבד זאת, אטו חושבים לנים הללו, שהאיסור דא"א הוא חוכא ואטלולא ר"ל, ויכולים להחירה בהכחשת השמש צנהרים צמה שגלוי וידוע לכל על "מה" שנאסר..

א"א להבשיר כפיה מן הצד רק בשחוא מוצדק להלכה ולמעשה

ב. גם לא נאריך לזכר, דאפילו אם היה מקום להכשיר ע"פ הלכה, כפיה מן הצד, כשנעשה על דבר אחר ולא על הגט. דמ"מ ז"א רק כשהכפיה על אותה דבר הוא מוצדק ע"פ הלכה, וגם נוהגים לעשות כן למעשה. דאז שפיר יתכן לומר, שהכנסתו לכלא אינו עשיית "רעה" בשביל שיתן גט, רק אדרבה הוצאתו משם הוא עשיית "טובה" עמו, תמורת הטובה שעושה עמה בנתינת הגט, וממילא ל"ה כפיה על הגט. ובירון דמעולם לא נשמע עוד, שיאסרו בע"ד בכלא על החטא של זילתא דצ"ד, הרי הדבר פשוט דל"ש להקל ע"פ נימוק זה כלל.

דהגע עמך, הלא לפי דברי צורות אלו, יכולים להכשיר בקל כל כפיית גט, [וזהו מה שרואים באמת: לפרוץ כליל באיסור התרת א"א], בכל צעל שאינו רוצה לציית לדברי דיינים פוקרים ליתן גט, שוב יכולים לומר שאין כופין אותו על הגט [ח"ו], רק על מה ש"מזולל בכבודם" צמה שאינו מציית להם ליתן גט... ובזישל למה הדבר דומה, לאנשי אילמי המכים הצעל במכות רצח בשביל שיתן גט לאשתו, אבל אומרים לו: שהם מכים אותו בשביל שהוא מצער את אשתו... האם יש לך ליצנות גדול מזה לומר דאין זה כפיה על הגט, באשר ובכן שאמרו לו אחרת. [ולפי"ז פשוט, דאם יכופו אותו על תשלום הכתובה, ויתן גט בכדי להציל עצמו מזה, לא יועיל כלום, דכבר מצוה ליעיל (סי' ו', ענף א'), דא"א לחייבו כלל בכתובה].

היסוד: דכפיה מן הצד מה שלי"ה עושים בלא הגט אינה כשירה

ג. אבל מ"מ, בכדי להעמיד אמתת גדרי דין זה על מקומם הנכון בכדי להתלמד למק"א, יש להדגיש: דבבר כתבו [א] מהרשד"ם (אה"ע, סי' ס"ג), [ב] ומב"מ (ח"א, סי' קס"ו, וח"ב, סי' קל"ח), [ג] והראנ"ח (סי' ס"ג), [והביאם ד] הבנה"ג (אה"ע, סי' קל"ד, הגב"י אות ל"ח), דדין זה דכפיה מן הצד כשירה, לא נאמרה רק דוקא בגוונא: שהיו עושים עם הצעל אותה הרעה [וכגון מאסר], גם מצלי החשבון לנצלה אח"כ על מתן גט, וכגון שהצעל נאסר באמת על איזה חוב מה שהוא חייב לנושים,

אלא שלאח"כ צאים אנשים אללו ואומרים לו, שאם יתן גט לאשתו, אז ישתדלו אלל נושיו שימתלו לו החוב, או שישלמו להם את החוב וישתחרר ממאסרו. לא כן, כשנאסר במחשבה תחלה [כציוול בשביל החובות] עם החשבון: לנצלה אח"כ כאמצעי ללחוץ עליו על מתן גט, דאז הגט פסול, וכן יוצא גם מפשטות לשון [ה] הבי"מ (שו"ת, סוס"י י"ד). ואצ"ל דהלכה כמותם דלא נמצא שום חולק עליהם.

[ובבד"י להשתמר מן הטעות יש להדגיש, דאין שום סתירה להנ"ל ממש"כ בזקן אהרן (מהרא"א הלוי, סי' י') [הוצא בזרע אנשים (להחיד"א, סי' ל"ו)] ח"ל: אבל אם יורדין עמו לחייו, ומגלגלין עליו חובה ממקום אחר, פשיטא שהוא מותר אם מחייבים לו ממון או דבר צער וסכנה מענין אחר, באופן שיצא הוא להמפטר בנתינת הגט, שפיר דמי, עכ"ל. ובמושב"ל ראשון נראה כאילו שמתיר לחייבו בממון עם החשבון על הגט, דהרי כתב להדיא "ומגלגלין עליו", ודלא כדברי פוסקים הנ"ל.

אבל באמת ז"א, דשאני התם דמיירי ציתומה שנתקדשה צרמאות, מצלי לראות את החתן, ורימו אותה שהוא איש הגון ישר ועשיר, ואח"כ נתצטר שהוא מומר אוכל נוי"ט ציוה"ב, עני וצעל חוב גדול, ותואר מושחת לו, עי"ש. ובבה"ג כשקידשה צרמאות, דיש עליו עכ"פ "חיוב גירושין", ודאי דמותר לצא עליו צעיקופין בכל תציעה, כל עוד שהתציעה מוצדק לדינא, אפילו כשנעשית צכוונה תחלה בשביל הגט. דבודא"י לא יגרע מ"הרחקות" שמוותר לעשות צכה"ג צכוונה זו, [כל עוד שאין מודיעין לו להדיא שהוא בשביל הגט וכנ"ל (סי' ה', ענף ב', אות ב')], ואין מזה שום דמיון לטענת מ"ע, שאין עליו שום חיוב גירושין כלל, דאסור וכנ"ל חפ"צ].

דברי התו"ג שכפיה בלי הזכרת הגט כשר, נדחה מהפוסקים:

ד. וע"פ דצריהם יוצא, דלא כמש"כ בתו"ג (סי' קנ"ד, ס"ג, ד"ה שם דלא): דאם אין מוכירין את הגט בשעת הכפיה, אז כשירה. דבמה אם חויגן, דאף "הטובה" להצילו מרעה שנעשה עליו בשביל הגט, ולא הזכירו לו בשעת ה"הרעה" שעושים לו כן בשביל הגט, אין צכוחה להכשירה, מכיון דל"ה עושים לו הרעה לולא מטרת השגת הגט. בש"ב באונס צלי הטובה לאחריה, דודאי דלא יועיל ולא יציל מה דאינם מוכירים את הגט בשעת האונס, כיון דקו"ס לא היו אונסים אותו לולא מטרת השגת הגט ח"פ.

ה. כפיה מן הצד בדרך "הטבה" להצילו מרעה, ובנון להוציאו ממאסר שעל חובו, אינו מכשיר הגם הניתן בעקבותה, רק אם היה נאסר על זה גם מבלי המטרה להשגת גמ.

סימן ח

כשיש רק "חשש פסול" על גמ, אסור לכופ על גמ שני, וכש"כ ב"פסול גמור"

[ובו ב' ענפים]: א. מקור דין זה ועניינו. ב. אוסף מהפוסקים דביש "חשש פסלנות" בגמ אסור לכופ על שני.

והנה, היות דלאחר שנתפרסם ברכים הערעור על פסלנות המוחלט של גמ דגן, תבעו צד האשה, שיחזרו לכופ את הבעל על גמ שני. בהצביעים לדברי הרמ"א (אה"ע סי' קנ"ד, סכ"א) שכתב בזה"ל: מי שגירש אשתו בגמ כשר, ויצא קצת לעז על הגמ, מותר לכופו לתת גמ אחר, עכ"ל.

והגם, שמענה זו הוא "בורות" מובהק, וכמובן לכל בר בי רב דחד יומא, דלפי"ז הרי כל הנצרך להפורצים להכשיר מעשיהם בבציעת גיטין מעושיין, הוא רק: [שתמחול לו את הכתובה ו]לעשות עליו שני כפיות וחסל... ישתקע הדבר ולא ייאמר. ובאמת, שלא היה ראוי להשיב ע"ז כלל, אולם כבר מלתינו אמורה לעיל (רי"ט סי' ו'), דהמצב העלוב שאנו שרויין בו כהיום, אינו מרשה לנו לשתוק בשו"א. על כן, נבוא להוכיח הפרכת רעיון זה להלכה.

ענף א

מקור דין זה ועניינו:

א. הנה, המקור לדין זה, מציין הרמ"א בד"מ הארוך (סס), להמרדכי (גיטין), [ובפת"ש (סס, סקל"ז) הציא מהבגדי ישע"י סי' י"א], לדין מקומו צמדכי (סס, רמז סס"ד), דמציא מעשה מר"מ שלא רצה לילך לחמונה שיאל "קול" על הגט שקיבלה האשה מצעלה הראשון, שהיה כחז שס מלמ "כדמ" משה וכו', צרי"ש "כדמ" משה וכו', עד שכפה לצעלה הראשון לתת לה גט שני, ע"ש. ובר"מ (סס), מציין עוד מקור נוסף לזה, מדברי הרא"ש (כלל מ"ג, סי' ט'), צמי שהוליא לעז שקר

וא"ב, הרי כללל אית לן: ללא אמרינן להלכתא כצמראי [עי' רמ"א (שו"מ סי' כ"ה, ס"ב)], רק כשראו את דברי הקודמים, וגם חולקים עליהם צמפורש, וע"פ ראיות צרות ומוכיחות, עי' ש"ך (סס, סקכ"א), ומהר"ם מר"ב (האמון, סי' ס') [הוצא בפת"ש (סס, סק"מ)], ולא "מסכרל" צעלמא, וכמש"כ הרשב"א (מ"ב, סי' שכ"ב), ותה"ד (פסקים וכמזים, סי' רמ"א), ופרמט"א (מ"א, סוס"י ק"ו), וברכ"י (שו"מ סי' כ"ה, אות ב') [הוצא בפת"ש (סס, סק"ג)], ע"ש. ומכיון דהמו"ג לא ראה את דצריהם, ואל"ל שלא דחאס צראיות. וצפרט כשהלחרונים: הצ"צ (אה"ע סי' רס"ד), ואזני יהושע (סי' ט"ו, ד"ה אמרי), וחזו"א (גיטין סי' ז"ט, אות ו') כצר תמנו עליו ודמו את דצרי, צודאי להלכתא כהנך קמאי: מהרשד"ם, מבי"ט, והראנ"ה, וכהנך צמראי: הצ"צ, האזני יהושע, וחזו"א הנ"ל. ואצ"ל שאין אנתנו המחליטים והמכריעים מ"ו, רק שכן יולא ע"פ כללי הוראה" המסורה לנו צשו"ע והפוסקים, שכל הפורש מהם ופוסק כ"רלוגו", כפורש מן המיים, וכצר מרן הרמ"א (סס) דהו"ל "דיין שקר", ומהר"ק (טורח קמ"ט) דהו"ל "עוקר הדמ" ו"מין", ע"ש ותל"מ].

סיכום וקיצור מן העולה מסימן זה:

א. כל "הפחדה" ו"גיוזם" ו"איום" על הבעל, כשיש ביכולת המגזים לעשותה, פוסל כל גמ מה שנותן אח"כ בעקיבה. ואף הפחדה בדבר שבעל שכל אינו ירא מזה, אם הבעל הוא "פחדן" וירא, פוסל את הגמ.

ב. "מאסר" או "עיכוב יציאה" בפועל שבשביל גמ, פוסל כל "גמ רגיל" דלאחר כך, אף כששיחררוהו מבלי לכופו על גמ, כל שיש ביכולת האנס להחזיר ולאסרו או לעכבו, ואין עצה רק שינוחוהו ויאמרו לו שלא יאסרוהו ועכבוהו עוד אף בשלא יתן גמ.

ג. בעל שנאסר או שעייכבוהו, והכל יודעין שהוא בשביל הגמ, פוסל כל גמ הניתן בעקבותיו, אף כשנתנו לו אמתלא בדויה על האונם, ובנון: זילותא דבי"ד, או תשלום הכתובה, ולא הזכירו הגמ.

ד. כפיה מן הצד אינו מכשיר גמ הניתן בעקבות זאת, רק [א]: כשאותו דבר שכופין אותו עליו, הוא ע"פ הלכה, ובנון לשלם דבר שיכולים להוציא ממנו ע"פ הלכה. [ב]: ורק אם נהגו לכופ על דבר זה.

סמך הגט, דהא קימא לן ד"קלא" פוסל הגט מדרבנן אף כשהקול הוא שקר.

ע"י רא"ש (גיטין פ"ט, סי' י"ד) [דלריכה להמתין שלשה חדשים מגט השני, ע"י פסקי הרא"ש (ש"ס) צ"ט ר"ת, [הביאם הרמ"א (שו"ת, סי' ז"א)], ושארי"ת יוסף (סי' ז"א) [דעל כל פנים כשאין יוצא מזה לעו על המסדרים, אז צריכין לחוש לה, ואם כן אם אין ממש צערעור הצעל דין, ממה נפשך לא יחושו לה, וחסל...], ומשכנות יעקב (אה"ע, סי' ז"ח), ומשאת בנימין (סי' כ"ז), ועבודת הגרשוני (סי' פ"א), ע"ש.

והיינו טעמא, דנוכל לכוף את הצעל זכה"ג על גט שני, דכיון שכבר נתן גט בתכלית הכשרות [מה שזה כולל: שנתנה ב"רצונו" הגמור], הו"ל מגורשת גמורה, והלעז אינה אלא מניעה שגורמת שתהא מעוכבת מלהנשא לאחר, וכיון דהעיכוז הוא רק בשביל לעו שקר שיצא עליה הפוסלה מדרבנן, וע"כ כופין אותה ליתן גט שני. דא"י צוה משום חשש פסול ד"מעושה" כלל, אפילו כשנתונה זכפיה, דהרי כל מה שאנו צריכין לגט השני, הוא רק להסיר ה"קלא", שאינו פסול בעצם. [והו"ל בגדר "הס אמרו והס אמרו", דהס שאמרו ד"קול שקר" יכול להטיל פסול על הגט, הס גם אמרו, דלהסיר פסול כזה דיה אף ב"גט מעושה", והצ"ן]. **משא"ב** כשהגט הראשון יש עליה "פסלנות" אמיתית, ולו יהא אפילו רק "ספק פסול", כל שהאשה אסורה להנשא מדינא, וכדלקמן (ענף ז"י), הרי נמצינו, שלא נעשה עדיין הכריתות ציניהם, א"כ בודאי דאסור לכופו על גט שני, דהרי גט זה צריך לעשות הכריתות ציניהם, ואינה כשירה כשנתנת זכפיה. ועל כגון דא כתב המאירי (גיטין פ"ח, ע"ב): **כל שצדק אונס, מי שאכל שום וריחו נודף, יחזור ויאכל...** עכ"ל.

והגם, דכ"ז פשוט וברור לכל בר בי רב דחד יומא, ולא היה עולה על דעת שום יודע ספר לחשוב דכפיה כפולה כשירה. **עב"ז** מכיון שלנים דנן חמדו להם לטון, נעתיק לשון מהרי"ק (שורש ס"ד) שדן על עובדא בכנ"ד ממש: **אשר במחלה נאסר הצעל כדי שיגרש, ולסוף הותר, וגרש צביטול מודעות, ולאחר שמזכר, דאפילו אם נתן גט רגיל שלא באונס ניכר כלל, מ"מ אם עדיין יד האנס עליו, ויכול להחזירו לכלא, הגט פסול, קמסיים עלה צוה"ל]: ואשר רצית למצוא תקנה, לגרש צגט שני, לא הצנתי אותך, דממנ"פ: אם אין ספק בגירושין, ולא**

שהיה כפוי על הגט, שהוצרך צעדים שלא כדבריו, דכתב הרא"ש צוה"ל: **לרווחא דמילתא, להעביר קול לעו מן הגרשה, אני גוזר על זה ר' מאיר המגרש, שיתן גט כשר לאשתו... ואם לא יתן לה גט... שיחא צנידוי וימחייב צקנס...** עכ"ל. [ונידוי ה"ה כרידוי צשוטין, וכמנ"כ במדרבי (כמוצות, רמו ש"ד), והוצא ברמ"א (ש"ס)].

[ובישו"ת בובב מיעקב (סי' מ"ד, ד"ה אף) תמה, דמאין לקח הרמ"א דין זה, וצ"ן כמקור לזה בירושלמי (גיטין פ"א, ה"א), ורובה לאוקמה דמיירי ממגרש כהן, שנפסלה עליו, [ראה לקמן (ענף ז"י, אות ב')], ע"ש. [וכן בברם שלמה (על שו"ע, ש"ס), ובתוספות ירושלים (על שו"ע, ש"ס), ג"כ ציינו להירושלמי הנ"ל, ע"ש]. וגם בבית אהרן (מערכת כ, אות י"ב) תמה, מאין המקור לזה, ומדחיק עצמו לאוקמה רק צאם איש אחר הוציא הלעז, אז כופין את הצעל לגרשה שנית, משא"כ כשהצעל עצמו הוציא הלעז, ורובה לחזור ולכונסה, אז אין כופין אותו על גט שני ע"ש. **ונראה** צעליל, דלא ראו דברי הרמ"א צד"מ הארוך, שמציא המקור לזה מדברי מרדכי ורא"ש הנ"ל, וצדצריהם הרי מפורש דלא כמו שרצו להגביל דין זה, דהרי התם לא מיירי כלל מצעל כהן, וגם מפורש שם להדיח דהצעל עצמו הוציא הלעז ולא אחרים].

החילוק שבין "לעז שקר" ולבין ערעור על "פסלנות" אמיתי

(ב). **ומה** שנתחמת להצעת דברי הפוסקים, יש להציע מקודם, דהרואה יראה דצ"ן במרדכי וצ"ן צרא"ש, שניהם מיירי מצעל שנתן "גט כשר" בתכלית הכשרות, אלא שאח"כ יצא "קצת לעז" על הגט, ופירוש מלת "לעז" הוא: "קול שקר", כלומר שיצא על הגט קול פסלנות של "שקר". **משא"ב** אם קול הפסלנות שיצא על הגט, הוא אמת, זכה"ג לא נאמרה דין זה כלל.

ומעם החילוק, שצ"ן לעז שקר ולצ"ן ערעור על פסלנות אמיתית, הוא פשוט מאוד. **דבשלמא** אם הגט הראשון הוא כשר בעצם, אלא שיצא עליו צשקר לעז דקול פסול, [וכמו צנידון דהמרדכי, של"ה נאמנות להצעל שהגט היה נכתב צפסול, זולת כשרימה המסדרים צשינוי שם וכדומה], דהרי דבריו מנוגדים מהעדים החתומים על הגט, [שקראו ודקדקו צנוסחה טרם נתינתה, וכמוצאר ברמ"א (סדה"ג, סנ"י), ע"ש]. וביון דעל ידי הלעז נגרס, שהאשה לא תוכל להנשא על

היה מגרש צגט אס לא מחמת הגט הראשון שנתן
צאונס, א"כ הוא אנוס גם צגט השני, עכ"ל וד"ב.

המבחן שבין "לעז שקר" ולבין "ערעור" פסלנות

ג). **וא"ת** לפי האמור: דכל דין זה ל"ש רק צ"קול
שקר", איכה נדע אס הקול הוא אמת או
לא, הלא כ"פ הדבר תלוי צמציאותים דקים כילד שאירעו,
או צדינים התלויים צבערה, שאינם ידועים לרוב צנ"א.
אמנם, אופן הכרת החילוק שצנייהם מצורר היטב צצברי
הפוסקים, צדונס כלפי החרס **דר"ת**: על המוציא "לעז"
על הגט, המוציא במרדבי (גיטין, רמז מנ"ה), ובשו"ע (אה"ע
סי' קנ"ד, סכ"צ), עי"ש. **בהסבירם**, דהחילוק שצנייהם
הוא פשוט, ד"לעז", פירושו הוצאת קול צעלמא צלי שום
ציסוס ויסקוד, משא"כ כשהמערער מצרר הפסול צטעמים
ונימוקים להלכה, ז"א "לעז" רק "ערעור" המגלה אמימת
פסלנות הגט, וז"פ. ונציא כאן כמה מלשונותיהם:

ד"ל בזהרי"ן (ישנות סי' מ'): שלא... אלא על המוציא
"לעז" על הגט, לא על "המצרר צטול הגט",
שהיה צטול מעיקרו, עכ"ל. וב"ב הרי"ב"א (שו"ת, סי'
115) וז"ל: כי "לעז" ר"ל "שקר", אצל לומר ה"אמת"
צגט, זה טוב... עכ"ל. [והוצאו צבריו צשו"ת רבי בצלאל
אשכנזי (סי' ע"ז), עי"ש]. וכ"כ בזהרי"ק (שורש ל"ו, אות ב'),
ובזהרש"ם (יו"ד, סי' רנ"ה), ובמהר"ם פדואה (צשו"ת רמ"א,
סי' נ"ה), וחזות יאיר (סי' ע"א). ועי' נחל"ש (שטרות סי'
מ"ה, אות נ"ט), שהציא ראה מדברי התום' (סנהדרין ח, א'
ד"ה מוציא שם רע), דכתבו צפירוש, דהציטוי "מוציא לעז"
ל"ש רק על דבר שהוא "שקר", עי"ש. וב"ב רבינו
בחיי (יושב, עה"פ ויבא יוסף אט דיצתם), ד"מוציא צבה" הוא
"שקר", כלומר שמוציא שקר צעלמא מפיו, עי"ש. וא"כ
ה"ה ד"מוציא לעז" היינו ג"כ דוקא צשקר וצכוונה.

עב"פ, הרי המצתן והגדר שצזה צרור היטב מאוד,
דאס מישהו מכריו פסול על גט, צציסוס
מקורות טעמים ונימוקים מדוע שהגט פסול ע"פ הלכה,
וכצנ"ד. ובש"ב צנ"ד, דהערעור ילא מ"צית דין",
צכה"ג הרי כתב בפרת יוסף (אלפאנדרי, אה"ע סי' ה'): דקול
פסלנות היוצא מ"צית דין" אינו צגדר "לעז" כלל, עי"ש.
ובצעתה צרור, דצנ"ד ל"ש כלל הך דינא דהרמ"א הנ"ל,
וממילא פשוט, דאס יכופו אותו על הגט שנית, צמקומה
תעמוד הצהרת, ותהיה השניה פסולה וצטלה צבראשונה,

דאטו יעלה על הדעת דיש יתרון צעשיית הפסול פעמיים,
שמועיל להכשירה...

ענה ב

אוסף דברי הפוסקים, דאפילו רק "חשש
פסלנות" על גמ', אינו מתיר לבוקף על גמ' שני:

א). **ויורתר** מזה כתב הצ"צ (חדשות, אה"ע סי' מנ"ה),
דלא רק דפסול מוחלט אינו מתיר כפיה,
אלא אפילו ספק פסול ג"כ אינו מתיר כפיה. וז"ל:
פשוט הדבר מאוד, שאין זה דומה כלל וכלל להרמ"א,
דהרי שם אמר שהגט היה "כשר ממש", אלא שיש קצת
לעז". משא"כ כשיש "חשש פסול" מדינא על הגט,
מה יושיענו גט המעושה, אס העישוי שלא כדן, דהוא
פסל טפי יותר מגט הראשון, [דהתם היה המדובר מפסול
אחר, ששם המגרש לא נכתב כדינא. וממשיך]: ובה
שכתב מעלתו, דעכשיו העישוי כדן, שהרי לא יכול עוד
לקיים העונה מיד, הוא תימה, שיכול לישאנה [שנית]
ויקיים... הלכך אס כפואו, הו"ל גט המעושה שלא כדן,
וכמאן דלימא כלל צגט זה השני. [וממשיך]:

ואף [על] דינו של רמ"א, תמה צספר מכתב מאליהו
(שער ז', סי' כ"ג), [ד]איך יוסר הלעז צגט האחרון
שהוא מעושה שלא כדן, ופירש דהרמ"א מיירי כשכבר
נשאה השאה לאחר, ור"ל דלא א"א לו להחזירה. [וכ"כ
מד"ע גס בבית אהרן (מערכת כ', אות י"צ), דדוקא
כשנישאת כבר, וא"א לו להחזירה, אז כופין על גט שני.
וממשיך]. ואיך שיהיה הפירוש צצברי הרמ"א, עכ"פ
מיירי צגט שהיה כשר גמור דוקא, ואין שום מועלת צגט
השני רק להסיר קצת הלעז, ולהמכתב מאליהו גס הלעז
אינו מוציא אא"כ נשאת וצבריו מוכרחין. משא"כ
צנ"ד, שהגט הראשון יש צו "חשש" מדינא, אין שום
מועלת צגט השני אס היה ע"י כפיה, עכ"ל.

דחילוק זה, צין גט שהוא כשר צענס, רק שינא עליו
לעז, ולצין גט שיש עליו "חשש פסול" גמור,
הוא דבר מוסכם מכל הפוסקים. וז"ל הלחם רב (סי'
ל"צ) [מנ"יין בהגהות רעק"א (שו"ע שם, אות ז'), ובבנה"ג
(שם, הגה"ע אות ס"ח)], וז"ל: דפשיטא ופשיטא דאין לכופו
לימן גט [שני, ד]הוי גט מעושה אע"פ שיתן גט שני.
וב"ב פרת יוסף (אלפאנדרי, אה"ע סוס"י ה'), והג"ר פנחס
ב' עזרא ברזילי [צשו"ת משה הא"ש אה"ע, סי' ז', אות

ד'[[, ועונג יו"ט (סי' קס"ז), ושם אריה (אה"ע, סי' ס"ד), ואור שמח (אשוח פ"ז, הכ"ג, אד"ה אכל דעת), ע"ש.

ועי' וידבר משה (אה"ע ה' גיטין, אות י"ז, מד"ה לכאורה עד סוד"ה א"כ), דמסיק, דאם גירשה בגט הפסול רק מדרבנן, וכגון שיש פסול דרבנן על השליח ואחד מן העדים, ויש ספק ספיקא להכשירה, אם כבר נתקדשה לשני טרם שנתוודע הפסול, דשוב אין הראשון יכול לחזור ולקדשה ונאסרה לשניהם ולכל העולם, אז מותר לכופ הצעל הראשון לגרשה בגט שני, [כעין הדין שכתב רמ"א (סי' קנ"ד, ס"ז) [מלויין בשם הר"א"ש (כלל מ"ג, סי' ט'), והגר"א (שם, סקמ"ו) מליין לרשב"א (ח"א, סי' אלף רנ"ו)]: דאם קידש אשה שאסורה לו ולכו"ע, אז כופין אותו לגרשה, דהרי מתענגת על ידו מכו"ע. [וראה מש"כ בזה לעיל (סי' ה', ענף א', אות ח'), ע"ש].

אפילו באשת בהן שנפסלה לו, לא התירו הפוסקים כפיה:

ב). **ואפילו** באשת כהן, שכבר נפסלה עליו ע"י גט הראשון, מכח הדין ד"ריח הגט", [עי' שו"ע (אה"ע סי' קל"ד, ס"ז)], דמנדד בלחם רב (הי"ל), שיכולים לכופו על גט שני, מכח הדין דמעשין לפסולות. אבל בכה"ג מתנה, דדוקא כשלא עשו הבי"ד הגט הראשון בכוונה זו מתחילה, בכדי שיוכלו לכופו אח"כ על השני, [ופשוט דהמסדרין דכהיום אין להם שום נאמנות לומר שלא עשו כן בכוונה תחלה, דחזקתן משקרים, וצפרט כשהמדובר מדיינים בעלי תרמית וכו', ומה גם שמתחלה כבר נשמע מנד האשה שזוממים לעשות כן, ואכמ"ל]. ועב"ז מהסס לבסוף מכח חומר הפסול דגט מעושה אף בכה"ג, ואינו מתיר כפיה גמורה, רק לכל היותר מתיר לעשות עליו "הרחקה דר"ת", ע"ש.

אבל בחמדת שלמה (סי' פ"א, אות י"א) כתב, דאפילו באשת כהן, הגם שנאסרה עליו ע"י עישוי דשלא כדיון, מ"מ אין לכופו על גט שני, דיכול לתבוע ממנה הון רב בעד זה, וז"ל: **ב"ב**, מי לא בעי למיתב ליה תרקבא דדינרי לגרשה בגט כשר שלא תתעגן ומיתב, כיון דהיא גרמה לכפותו לגרשה... דתחילת העישוי היתה מחמתה, שאינה רוצה לדור עמו, שראוי שגמול ידה יעשה לה. וזה נראה לי ברור, שאין לכופ אותו לגרש אח"כ בגט כשר, ותהיה זריכה לפייס אותו במידי דמפייס, ויש לו לתבוע מיקרי, עכ"ל.

ג). **והיחיד** מי שמלינו שמסתפק לומר, דעכ"פ ב"ספק פסול" יהא מותר לכופו על גט שני, הוא ספר משה האי"ש (סי' ח', אות ד'), דרולה לומר דאם נתן גט פ"א **צ'רונן**, שוב מותר לכופו על מתן גט שני אף כשנמצא פסול גמור בהראשון, וטעמו: דשוב לאו כל כמיניה לחזור מזה ולעגנה עוד, ע"ש. **אמנם**, מלבד מה שדבריו הם בניגוד להחלטות כל הפוסקים הנ"ל (אות א'), שכולם כתבו פה אחד, דאף "ספק פסול" כבר יש בכוחה לאסור עליו כפיה לגט שני, [וגם בר פלוגמיה שם (סי' ז', אות ד') חולק עליו בזה, ע"ש].

מלבד זה, גם אין דבריו מובנים כלל, דמאי צ"כ שהסכים פ"א לגרשה, אם עתה חזר מזה. דהבי יגרע מהנשבע לגרש, דקימ"ל דלריבין להחיר לו את שבעתו, וכמבואר בשו"ע (אה"ע סי' קל"ד, ס"ד. וסי' קנ"ד, סכ"ג), ע"ש, דהרי לנו, דאפילו "הסכמה" לגרש החזקה כ"כ, שמצוסקת עם שבעה דאורייתא, ג"כ אינו מסיר החשש ד"מעושה". **ואפילו** להקוצרים דאם גירש טרם שהחירו לו, הגט כשר צדיעצד, ע"ש, מ"מ זהו רק דוקא כשלא חזר בו בפירוש. **אבל** אם הודיע אח"כ להדיא שחזר בו ואינו רוצה לגרשה, בכה"ג כו"ע מודים דאסור לכופו על הגט, [על אף שכבר הסכים לגרשה, ולא עוד אלא שגם נשבע שיעשה כן, ומה גם דעכשיו כשמאין מלגרשה, הרי עובר בזה על שבעתו, עכ"ז אסור לכופו לכו"ע], וכמש"כ מהריב"ל (ח"ב, סי' י"ח), ובית מאיר (סי' קל"ד, שם), ע"ש, ולא נמצא שום חולק על דבריהם.

דרי לנו, דמה שכבר הסכים פ"א לגרשה מרלוננו, אינו מתיר לכופו אח"כ, אם חזר ואמר שאינו רוצה, ואפילו אם יעבור בזה על שבעה דאורייתא. **וא"ב** אין יעלה על הדעת, שיהא מותר לכופו לגרש, רק משום דכבר עשה פ"א מעשה הגירושין צ'רוננו, מאי צ"כ, הלא כיון דנתצבר שהגירושין הראשונים היה חספא בעלמא. דהרי באמת דלא עשה מעשה גירושין כלל, רק מעשה קוף בעלמא, דעדיין היא אשת איש גמורה, וכיון דקוף סוף עכשיו אינו רוצה לגרשה, אין מותר לכופו ע"ז, וע"ג. **ועב"ב** ברור, דאין הלכה כמותו, בין מכח דסברתו נפרך מדין הנ"ל, ובעיקר מכח דהו"ל יחידאה נגד כל הפוסקים.

ד). **ואגב**, לפי כל הנ"ל פשוט, דמש"כ ר"י (מישרים נתיב כ"ג, ח"ח) וז"ל: **אשה שאמרה לא בעינא ליה...** והוא אומר **אנא נמי לא בעינא לך אכל איני**

בכה"ג מותר לבוף בעלה הראשון על גמ שני, וגם זה רק כשיש ספק ספיקא להכשיר את הגמ הראשון.

ג. ואפילו אשת כהן שיצא "חשש פסול" על גימיה, הגם שנפסלה ע"י הגמ לבעלה הכהן, וגם אסורה לכל העולם, עכ"ז אסרו הפוסקים לבוּפו על גמ שני, ובתבו דיבול לתבוע "תרכבא דדינרי" על מתן גמ שני, אלא דמותר לעשות עליו בכה"ג "הרחקה דר"ת".

ד. אבל גמ שיש עליה אפילו רק "חשש פסול", ובפרט כשיצא על הגמ "ערעור פסלות" עם ביסוס מקורות ונימוקים בהלכה, הסכמת כל הפוסקים דאסור לבוף את הבעל על גמ שני, ואם עברו וכפו אותו, הגמ פסול ובמל כבראשונה, וכש"כ וק"ו בגמ שפסלותה נתברר בהחלט גמור וכבנ"ד.

סימן ט

שלשה חומות חזקות ובצורות מהחת"ם חזו"א ודבר"י: דאם עשו כפיה אף רק נגד שימיה יחידאה, הגמ פסול ובמל במוחלט

[ובו ג' ענפים]: א. שיטת החת"ם: דאם כפו במקום שיש שימיה שאין כופין, הגמ פסול ובמל אפילו בדיעבד, מתורת וודאי ולא מספק. ב. דעת החזו"א: דאם כפו במקום שיש שימיה האוסר הכפיה, יש להם דין "הדיוטין" ו"מזידין" והגמ פסול ובמל לבו"ע ואף לדעת הרמב"ם. ג. דעת הרב יהושע [אליבא דהחת"ם]: דבכ"מ שיש דיעה שאסור לבוף, יש להבעל זכות "קום לי", ואם כפו אותו, הגמ פסול אף בדיעבד.

ועתה, לאחר שכבר בירדנו מכל הצדדין וצידי צדדין, שיש כאן פסול הגמור ד"גמ מעושה" ע"פ דעת רוב מגין ובגין של הפוסקים, [אם לא "לכל הדיעות"], נבוא להדגיש מדברי הפוסקים, עד היכן שמגיע חומר פסול ה"כפיה", ועד כדי כך: דאם לא חששו להחמיר ע"פ דיעה יחידאה בשאלת כפיה, הגמ פסול ובמל מה"ת אף בדיעבד. וז"ל כש"כ וק"ו כשהוא להיפך, כשאסור לבוּפו לבו"ע, או עכ"פ לדעת רוב מגין ובגין של הפוסקים וכבנ"ד, בודאי דאין שום הו"א שנוכל לסמוך על איזה דיעה יחידאה להקל אף אם תמצא דיעה כזאת. וזה משמש כסגירת דלת ובחומה בצורה ממש נגד כל אפשרות להקל בנ"ד.

רוצה ליתן גמ... משהינן לה [מריסר ירחי אגיטא דילמא הדרי זהו, לאחר שנה כופין אותו לגרש... עכ"ל. דבל הטעם שמוותר לכופו אותו לסקוף יצ"ת, הוא רק משום שאומר להדיא: שאינו רוצה זה, וא"כ הרי מודה שמעכצ הגט צדדי לעגנה ולא משום שרוצה זה. [דהגם דבעלמא קימ"ל דאין כופין על מדת קדום, וכגון מי שאינו רוצה ליתן לחצירו צמתנה חפץ מה שאין לו זה שום לורך, שאני הכא שהרי אינה חפץ דומם והיא מוכאצת מעיגונה]. אבל אם חוזר מדצריו ואומר שאכן רוצה זה, ודאי דא"ל לכופו משום שאנו יודעים שלא תחזור אלנו לעולם, ופ"ו.ב.

ה. והגם דאין מזה נפק"מ לנ"ד, שהבעל לא הסכים מעולם לגרשה, והגט נעשה בכפיה גמורה נגד רצונו. עכ"ז כתבנוה צדדי להתלמד למק"א: דא"ל להתחמו על שיטה יחידאה זו, וצדדי דאף רק "חשש פסול" אוסר כפיית גט שני לרוב מגין ובגין של הפוסקים. [ומרם סיוס דצרינו יש לניין, כי מה שהעלה טוען "רצוני" צעת הדיונים צורת חדשה להמיר הכפיה, מן הטעם: שהבעל היה מסכים לגרש, אלא שממאן ע"פ דעת אחרים... הנה, אין קץ לדצרי רות, וצדדי סרק כזה יכולים לצטל כל הפסול ד"גט מעושה", דצקל יכולים לומר צכל פעם: שהוא רצה אלא חציריו, אציו, אמו, אחיו, אחיותו, דודו, דודתו, זקינו, זקנתו... לא רצו... ומה גם, דאף אם לו היה כן שאחרים שיכנעוהו, ג"כ הגט פסול כיון דסו"ס עכשיו אינו רוצה לגרש וכנ"ל ואכמ"ל, אצל זה מיהא צדדי עכ"פ: דשום אדם אין צכותו לקצוע ד"ז כשהבעל מכחישו, דכמה יגיעות יגע וכמה טירחות טרח להוכיח שהוא נגד רצונו, וד"צ ותל"מ].

סיכום וקיצור מן העולה מסימן זה:

א. הרעיון כאילו שכפיה שניה כשירה, הוא ממשות ובורות, דרק גמ הכשר בעצם, אלא שיצא עליו לעז ד"קול פסול" בשקר, [בלומר, מבלי להוכיח זאת בביסוס מקורות ונימוקים בהלכה], או מותר לבוף את הבעל שיתן לה גמ שני, מכיון שכבר נתן לה גמ שהוא כשר בעצם, דכל מה שמעכבה מלהנשא לאחר הוא רק מדין "קלא" [הפוסל מדרבנן אף בקול שקר].

ב. וכן אשה שנתגרשה, ולאחר שנתקדשה לשני מרם שנשאת, יצא חשש ד"ספק פסול דרבנן" על הגמ, כיון שנמצאת במצב שאסורה לבו"ע, כולל להמגרש,

ענה א

שיטת החת"ם: דאם כפו בשיש שיטה שאין בופין, הגט פסול ובטל בתורת ודאי ולא מספק

דברי החת"ם והסבר דבריו:

א. הנה, ז"ל החת"ם (אה"ע ח"א, סי' קט"ו): ידון אחד שנשא אשה, ולא גילה שהוא בעל נכפה רח"ל, והנה אימגלי בהמתיה והאשה אינה רוצית לדור עמו, והוא אינו רוצה לגרשה בשום אופן... היכי לדייני להאי דינא. [תשובה]: בחולי נכפה פליגי המרדכי (פ' המדיה, סי' ר"א) בשם ראב"ה ס"ל בפשיטות דלא כייפינן להוציא נכפה, והרא"ש (במשוזה כלל מ"ב, סי' א') פשיטא ליה שכופין להוציא עיי"ש, ומיימתי ליה רמ"א (אה"ע סי' קנ"ד, ס"ה)... נמצא לענין כפיה להוציא, מי יכניס ראשו באיפור לאורייתא אשת איש. [וממשיך]:

ועוד אני אומר, דאפילו אי קמי שמיא [גליא] דהלכה כהרא"ש, מ"מ כיון דאיכא דעת המרדכי דפליג, ואין אחנו יודע להכריע, ממילא אם עבר וגירש ע"י עישוי, הוי אשת איש לאורייתא, צודאי ולא מספק. ומעבא אני אומר, שהרי גט מעושה אפילו כדין ואומר רוצה אני, מ"מ אינינו כשר אלא מטעם דאחז"ל (ב"ב מ"ט, ע"א) [ד]מסתמא ניחא ליה לקיים דברי חכמים שאמרו לכופו להוציא, ועל דרך שהסביר הרמב"ם יפה (ספ"ב מגירושין). והיינו כשצורר גם להמגרש שהעישוי כדין אליצא דכו"ע, א"כ מצוה לשמוע דברי חכמים, אבל הכא יאמר נא המגרש, מאן לימא לן שמצוה לשמוע דברי הרא"ש, דלמא מצוה לשמוע דברי המרדכי, ואם [כן] גם מה שאומר רוצה אני, היה בהכרח ולא ענה מלצו, ע"כ אין נראה שום הו"א לכייף לגרש, עכ"ל. [וויין בפת"ש (אה"ע סי' ע"ו, סק"ה. וסי' קנ"ד, סק"א)], עיי"ש.

ובוונתו מצואר, דכל דיש דיעה האוסר והפוסל את הכפיה, שוב אין לנו הוכחה ברורה לסדרת הרמב"ם (גירושין פ"ב, ה"ב) [ע"פ הסבר הלח"מ (סס)], שרצונו הפנימי אכן הוא להיפך ממיאונו הגלוי, משום שמקיים צוה המצוה לשמוע לד"ת, דהרי להך דיעה שאסור לכופו, אינו מקיים צוה שום מצוה כלל, והבן. ונקבמו כדבריו: הבת"ם (אה"ע סי' ק'), שערי רחמים (ח"א, אה"ע סוס"י כ"ו), אבני האפור (ח"א, אה"ע סי' קנ"ד, אומיות י' ו"ב), חתן שופר (סי' נ"ט), דבר יהושע (ח"ג, סי'

ל'), נחל"צ (ח"ב, דף ע"א), [ומש"כ פוסק אחד, שהחת"ם פוסל רק לכתחלה, זהו טעות עצום, שנגרם ע"י שכתב דבריו בחפזון ובקצרה מחמת טירדתו (וכדמתנלל שס), וכיון דלמעשה בלא"ה לא סמך ע"ז, דהרי פסל את הגט מטעם אחר, לא ע"י בלשון החת"ם, דאילו היה עושה כן, היה רואה שכתב להדיא שהגט פסול אף צדיעבד].

וליבא שום חולק על החת"ם, דמה שהשד"ח (גירושין סי' א', אות ט"ו) כתב שאינו מדין דבריו, אין זאת אומרת שחולק עליו [כדברי מתחכם א']. דהלא זה נפרך מדברי השד"ח עצמו, שנקט (בכללי הפוסקים סי' ט"ו, אות ס"ו), דכשפוסק קמתמה על פוסק אחר, אין זאת אומרת דחולק עליו, רק דוקא כשמדגיש כן בפירוש, ושכ"כ הרמ"ע מפאנו (סי' ק"ו), שארית יוסף (סי' ג', ו"ט), ב"ח (יו"ד, סוס"י י"ח. ואו"ת, ר"ס קנ"ו), נחל"ש (סי' כ"א), ורע אברהם (ח"א, סי' י"ט), חוקות החיים (סי' נ"א).

ועוד, דגם לפי תמיהת השד"ח: שהדין נותן לשמוע אל השופט שזימיו, והרי בית דינו סוברים שהדין לכופו. [והתיירוין על קושיא זו פשוט לכאורה, דבגט כיון דבעינן צוה מגזיה"כ רצון הבעל, ע"כ א"א לקבוע [ע"פ הסבר הרמב"ם]: ד"רצונו" הפנימי הוא להיפך מ"מיאונו" הגלוי, רק כשהדין צורר לכופו לכו"ע, אבל כשיש דיעה האוסרה, שוב אין לנו הציריות לקבוע ש"רצונו הפנימי" הוא להיפך מ"מיאונו הגלוי"]. הרי צנ"ד דלא רצה לדון אללם כלל, וגם "ציה"ד הגדול" שלהם פסקו שאסור לכופו את הבעל דין, ובפס"ד שלהם נאמר: כי "דיין איזורי" שמתעלם מפס"ד של "ציה"ד הגדול", נחשב "זקן ממרא...", א"כ איך יעלה על הדעת: שיש מצוה לשמוע למי שנחשב גם אללם ל"זקן ממרא"...

הפרבת ההבלים מש"כ אחד ה"פוסקים" מן ה"רבנות" הציוני בהתפקרות ובעזות לדחות בקש דברי החת"ם:

ב. ובאן המקום להתריע על דברי התפקרות ועזות, מש"כ על דברי החת"ם הללו בהי"צ (הרצוג, אה"ע ח"א, סי' א', אות כ"ט, ד"ה צרם) צוה"ל: ברם לענ"ד "אין לנו להרתע מדעת החת"ם...", מאחר שצורר שהגאון מקובנא ז"ל לא קיבלה, ומי כמוהו צקי בכל ספרי החת"ם, והוא בעין יצחק (ח"ב, סי' ל"ה) ועוד מקומות, מפלפל מספק פלוגתא אם כופין או אין כופין לענין גט מעושה, ועל כרחק שלא חשב לדעת החת"ם..., עכ"ל.

דהלכתא כצמראי לא נאמרה, רק דוקא כשהצמרא מביא דברי הקדמון וחולק עליו בפירוש, אבל לא כשכותב בסתמא שונה מן הקדמון, דצכה"ג אמרינן להיפך דהלכתא כהקדמון, דאילו היה הצמרא רואה את דבריו לא היה חולק עליו. עי' מהר"ם (ח"ב, אה"ע סי' כ"ב, ד"ה הגם), ושי"ך (ח"ו"מ סי' כ"ה, סקכ"א), מהר"ם אלשיך (סי' ל"ט), בנה"ג (כללי הפוסקים, סי' מ"ה), שד"ח (כללי הפוסקים סי' ט"ו, אות מ"ו), פרמ"א (ח"ב, סוסי' כ"ג, ד"ה ומידיו), ברבת יוסף (אה"ע סי' ס"ג, אות י"ע), אשר לשלמה (סי' א', ד"ה ועוד), מהר"ש לניאדו (חדשות, סי' ב', ד"ה הראשון), הגם שאול (ח"א סי' כ"ג, ד"ה גס), עי"ש.

יאף יותר מזה כתבו הרדב"ז (ח"ב, סי' מ"ד, וז"ל סי' מקס"ד), ומהר"ם מר"ב האחרון (יו"ד, סוסי' כ') [הוצא בפת"ש (ח"ו"מ סי' כ"ה, סק"מ)], דאף כשהצמרא מזכיר דברי הקדמון, אלא שחולק עליו בסתמא מבלי לדחות את דבריו עם ראיות צורות ומוכחות, אז אין הלכה כהצמרא אלא כהקמא, וכ"כ הויקרא אברהם (ח"ו"מ סי' כ"ו), וגדולת מרדכי (סי' ט"ו), עי"ש.

והשתא, אם נימא כדברי ההב"ל של החי"צ הנ"ל, א"כ אזולא לה צבירא כל הנך כללים שהעמידו לנו גדולי הפוסקים הנ"ל אשר מפייהם אנו חיים. דמאי ראייה, ממה שהצמרא אינו מזכיר דברי הקמא, שלא ראה את דבריו, וגם מה ראייה ממה שהצמרא אינו סותר את דברי הקמא בראיות, דאין הלכה כהצמרא. אולי שפיר ראו את דברי הקודמים, ושפיר היה צידס פירכות חזקות על דבריהם, אלא שמחמת כבודם לא ראו להזכירם ולדחות דבריהם ולחלוק עליהם בפירוש... האין זה עקירת הסורה ממדריגה ראשונה.

הפרכת דברי החי"צ מן ה"מציאות" הגלוי המטפח על פניו (ה). **וישנית** דלא רק שדבריו מש"כ, שהע"י והכת"ס לא ראו לחלוק על הסת"ס להדיא מחמת כבודו, הם מופרכין ועומדין מ"כללי הפוסקים" וכנ"ל. אלא דדבריו הם מוכחשין ועומדין גם מן ה"מציאות" הגלוי, דהרי הגאון צעל עין יצחק אכן חולק בגלוי פעמים הרבה על החת"ם.

ולדוגמאות אחדים נליין: [א], באר יצחק (או"ת, סי' ד', ענף ה', ד"ה וכן). [ב], עין יצחק (ח"א, או"ת סי' ז'). [ג], ושם (אות א'). [ד], ושם

ובן כתב שם (סי' ב', אות י"ב) צוה"ל: אולם צרור מדברי הגאון מקובנא ז"ל, שלא חשש לזה כלל, שהרי צעזעל דידיה הוא ג"כ ספק צדין אם כופין, ומפס זה לספק לזרפו לס"ס, ומי כמוהו היה צקי באחרונים וצפרט צדצרי החת"ס שהוא מצואו כ"כ תכופות, וע"כ שלא חשש לזה... עכ"ל. ובן כתב עוה"פ (שם, סי' ה', אות ד') צוה"ל: ועוד שצשו"מ עין יצחק הנ"ל דן צס"ס מעין זה, וזירף ספק פלוגמא אם כופין להס"ס, וחזקה על רב האי גאון ז"ל, שהיה צקי היטב צשו"מ החת"ס, ושמייעא ליה ולא סצירא ליה, ומפני כבודו של אותו גאון עולם ז"ל, לא הזכירו, עכ"ל. וגם כותב שם, דגם מדברי הכת"ס נראה דלא היה ס"ל כדעת החת"ס, אלא דלא רצה לחלוק על אציו מחמת כבודו, עכת"ד.

ג). **והנה**, כל צר דעת מצין: שדצרי החת"ס הללו היו כקוצים וכלניינים צעיניו, דהרי סגר צעדו צוה כל האפשרות להכשיר גיטין מעושין, ואך למותר ייחשב להוכיח ד"ו. דהרי זהו אחת מן הדברים מה שהפוקרים שואפים לו, והוא למצוא הימירים על זה, וכדהסצרנו היטב במבוא (ענף א') לקונטרס תוקף הסבם, [הולג בפנקס ב"ד (מסמך 5026)], עי"ש. ובברר הסצרנו (שם, ענף ד'), דכל עיקר ההירוס צצפסקיהם, נעשה על ידי שהם צועטים ומורדים צ"כללי ההוראה" המסורה לנו צשו"ע וגדולי הפוסקים, ורוצים להיות חפשים לפסוק "כפי רזונס", דרק כך הדרך פתוחה להם להרוס ולפרוץ צחומת הדת כמו שלצם חפץ מבלי מעצור צעדס.

ובן עשה הנ"ל צנ"ד, דצכדי להגיע למסקנתו: דאין הלכה כהחת"ס, נצרך לו לצעוט מקודס צהכלל המנוגד לשאיפתו: דאין הלכה כהצמרא רק כשמזכיר את הקמא וחולק עליו, וע"כ כותב: כיון שהע"י לא הביא דברי החת"ס, משמע שחולק עליו, אלא שמחמת כבודו לא רצה לחלוק עליו בפירוש. ואח"כ הוא צא צמקלו ותרמילו ורוצה להתשמש עם הכלל השני: דהלכתא כצמראי, המשמש צמקרה זה לשאיפתו, היש לך דוגמא מוצהקת מן המהלך הנלוו ד"אפסוק כמי שארנה" יותר מזה. אבל הצל יפצה פיהו, וכל דבריו מופרכין ממצט ההלכה, והם מוכחשין ועומדין גם מן המציאות מכמה טעמים ואלו הן.

א"א לזרם ולפרוין ב"כללי הוראה" מבח פברא ברסית: (ד). **ראשית** מצד ההלכה: דהרי עושה צוה לחוק מכל הך כללל שכתבו הפוסקים:

"חומרא", אס גס צמקריס כאלו, היו נולדים צמוחו של החי"צ רעיונות מופרכים כ"כ. ובגון: אס מדברי החת"ס היה יולא חזיה קולא מה ששאף אליה, האס גס צכה"ג היה טוען, שאין הלכה כמותו, באשר וכן היות שהע"י שהוא "צמרא" מחמיר, וא"כ משמע שחולק על החת"ס, ומה שלא הזכיר את דבריו, ז"ל משום שלא ראה דבריו, רק משום שחס על כבודו...

ח. **עוד** היינו רוצים לדעת, דמה יענה בעל חי"צ, על מה שהגאון בעל דבר יהושע שהוא "צמרא" כלפי העי"צ ולא הביא דבריו, [אדרבה, הוא תפס להדיא להלכה כדעת החת"ס וכנ"ל (אום א'), ולקמן (ענף ג')]. וא"כ לפי מהלכו, מדוע לא הגיע מזה להמסקנא: דלעולם ראה הדצ"י את דברי העי"צ, דהרי היה גאון עלום וצקי גדול, [וכמו שטען על העי"צ כלפי החת"ס], וצפרט כשאכן הביא דבריו הרבה פעמים בספרו: עי": [א], דבר יהושע (ח"א סי' נ"ג, אום י"ד). [ב], ושם (סי' ס, אומיות א', וג'). [ג], ושם (סי' ע"א, ד"ה ועוד). [ד], ושם (סי' צ"ב, ד"ה והנה). [ה], ושם (בהוספות לסי' א'). [ו], ושם (ח"ב, בהוספות לסי' ל"ט). [ז], ושם (ח"ג, סי' י', ד"ה ואף). [ח], ושם (סי' י"ב, ד"ה וצפרט). [ט], ושם (סי' י"ד, ד"ה ואע"פ). [י], ושם (ח"ד, סי' כ"ג, ד"ה וגס), עי"ש.

ומעתה, מכיון שהדצ"י תפס כהחת"ס ולא כהעי"צ [לשיטתו של ההי"צ: שהעי"צ חולק על החת"ס], א"כ הרי הלכה כהדצ"י שהוא צמרא להעי"צ דהלא הלכתא כצמראי. ומה שלא הזכיר הדצ"י את העי"צ לחלוק עליו בפירושו, זהו רק משום שחס על כבודו... צדיוק כמו שטען ההי"צ כלפי החת"ס. [ומה גס, דהרי בפד"ר (ח"ד, עמוד קס"ו) הביא בעל קובץ תשובות את דברי החת"ס להלכה עי"ש, וא"כ הרי כבר יש "צמרא" דק"ל כהחת"ס...].

והבי משא פנים יש צדצר, דרק צכדי להגיע לקולות הוא משתמש עם מהלך מופרך זה, ולא לחומרא, חתמה. האם אין זה דוגמא מובהק מההולך שולל אחר "רצונותיו", וממי ש"מקלו מגיד לו", מה שהרמ"א (ח"מ סי' כ"ה, ס"ב) מתארו כ"דין שקר", והמהרי"ק (שורש קמ"ט) מתארו כ"עקירת הדת" ו"מינות" עי"ש. ושאלת הנביא (משלי א', כ"ב): "עד מתי פתים תאבדו פתי, ולצ"ס לצון חמדו להם, וכסילים ישנאו דעת", זועק עד לצ השמים, וד"כ ותל"מ.

(סי' ט"ו, אום ל"א). [ה], ושם (ח"ו"ד סי' י"ג, אום ה'). [ו], ושם (סי' כ"ב, אום א'). [ז], ושם (סי' כ"ג, אום מ"ד). [ח], ושם (סי' כ"ט, אום א'). [ט], ושם (אה"ע ח"א, סי' ל"ה, אום ג'). [י], ושם (סי' ע', אום ל"ח). [יא], ושם (ח"ב סי' מ"ד, אום ח'). עי"ש. הרי לנו, שלא מנע עצמו מלחלוק על החת"ס, כשהיה ס"ל אחרת מדעתו, ודלא כדברי החי"צ הנ"ל. [מלבד זה, כדאי להעתיק לשונו בעין יצחק (י"ד ח"א, סי' י"ז, אום ז'): **אין צכחי להקל נגד החת"ס, עכ"ל.** ועל כרחק דצ"ד לא היה דברי החת"ס לנגד עיניו.

ו. **גם** מש"כ ההי"צ, דהכת"ס לא ס"ל כהחת"ס, אלא שלא הרהיב לחלוק על דעת אציו. הרי דבריו נפרכין צממנ"פ: דאס כוונתו דמחמת דין צכוד אציו ורצו מננע מלחלוק עליו. זה אינו, דהלא מצינו בגמרא (עירובין דף ל"ב, ע"א), "אמר רבי נראין דברי מדברי אבא, וכ"כ הרמב"ם (ה' שחיטה פ"א, ה"י) צוה"ל: אבא מרי מן האוסרין, ואני מן המתירין", עכ"ל. הרי לנו, דמנ"ד ההלכה אין שום מגרעת צדצר, שכן או תלמיד יחלוק על דברי אציו או רצו צדצרי תורה. ואם כוונתו, שע"פ "הרגישים" בעלמא היה לו קישוים [ח"ו] לחלוק על אציו. גם זה אינו, דהרי מצינו פעמים רבות אין מספר, אין שהבת"ס חולק להלכה באופן גלוי על דברי אציו הק' בעל החת"ס.

ולדוגמאות אחרים נציין: [א], כתב סופר (אור"ח, סי' י"ב, ד"ה והנה). [ב], ושם (סי' פ"ו, ד"ה ונבא). [ג], ושם (י"ד, סי' י', ד"ה אלא דשערי). [ד], ושם (סי' כ"ד, ד"ה ומכל). [ה], ושם (סי' נ', ד"ה ומידי). [ו], ושם (סי' ס"ד, ד"ה ועיין). [ז], ושם (סי' ע"ד, ד"ה ונבא, וד"ה ועיין). [ח], ושם (סי' צ"ו, ד"ה אלא דמש"ס). [ט], ושם (סי' ק"א, ד"ה ועלה). [י], ושם (סי' ק"ג, ד"ה ולולג, וד"ה וכשאני). [יא], ושם (סי' קי"ח, ד"ה ונחזור). [יב], ושם (סי' קל"א, ד"ה כתבתי). [יג], ושם (סי' קמ"ט, ד"ה ולהיות). [יד], ושם (סי' קע"ט, ד"ה אחדש"ה). [טו], ושם (סי' קפ"ו, ד"ה ועיין). [טז], ושם (ח"מ סי' ל"ד, ד"ה ומשיטת), עי"ש. תביהנו, דמה יענה החי"צ ע"ז, האס אין כ"ז מפרין את כל חלומותיו.

איוה פנים ד"הפכפכין" שיש למי ש"מקלו מגיד לו":
ז. **ובאוד** היינו רוצים לדעת, אס גס כשצברות אלו היו מוצילים אותם למסקנת "איסור" או

ענף ב

דעת החזו"א: דאם כפו במקום שיש שיטה האוסר הכפיה, יש להם דין "הדיוטין" ו"מוזדיין" והגט פסול ובטל מן התורה אף לדעת הרמב"ם

דברי החזו"א והסבר דבריו:

א. הנה, ז"ל החזו"א (אה"ע סי' נ"ט, אות א', ד"ה גיטין) [לאחר שהצביע הסבירו של הרמב"ם (גירושין פ"ב, ה"ב), למה "כפיה כדין" מקרי "רלון"] : ואין זה, אלא במקום דמעשה הכפיה נמי הוא כדין, אבל כשהכפיה שנעשה היה שלא כדין, אע"ג ד"חייב לגרשה", הרלון הצא ע"י כפיה זו, לא חשיב "רלון" לדיני התורה. ונראה, דה"ה זכפיהו צי"ד של ישראל בשוטי, במקום [שהדין] שאין כופין אלא במילי, הגט בטל מה"ת, וכ"כ תום' (כמוצות ע', א', ד"ה יוציא), וכן משמע ברא"ש (פ' הצע"ג, סי' י"א), עכ"ל.

ובתב עוד (שם, ד"ה כחז עוד) וז"ל: כחז עוד הרמב"ם [גירושין פ"ב, ה"ב], דאם טעו צי"ד ואנסוהו.. הגט כשר מה"ת. והנה דוקא "טעו", דיש להם "כח צית דין" וחייב לשמוע להם, ונמצא דבשעת גירושין היה הדבר "כדין", [דכיון שהבעל לא ידע שטעו, הרי סבר שמצוה לשמוע להם, וממילא אגב אונסא ו"מצוה" גמר ומגרש]. אבל הזידו, הו"ל כ"הדיוט", ואין כאן "כח צית דין" כלל, והגט בטל, אף שהבעל חשב שכדין עושין, מ"מ "ריצוי טעות" הוא, וחשיב "אונס גמור", [וממשיך (שם, ד"ה והיכא) צוה"ל]:

מיהו אין כן דעת תום' והרא"ש, וכמש"כ לעיל... ולפי דבריהם, גם צי"ד של ישראל שטעו וכפו שלא כדין, פסול מה"ת, וכ"כ בשו"ג צ"ש ריא"ז... וכן דעת רמב"ן (כמוצות ס"ג, ז') וז"ל, וכל מי ששומע למי שמורה כך כו', טועה גמור הוא, ומרבה ממזרים בישראל ומתיר א"א וקשין לעולם.. ואחרי שדעת התום' והרא"ש והרמב"ן וריא"ז והכי סוגיא דשמעתא, כמש"כ ב"י (סי' קל"ד), הכי נקטינן, וכן פסק ב"ש (סי' קל"ד, סק"י). ונראה, דאם עברו וכפו לתולה שא"י להרויט, אין להקל מחמת ספק ספיקא דאורייתא, דלמא הלכה כהרמב"ם דכופין לכחלה... ואמ"ל דאין כופין, דלמא הלכה כהרמב"ם: דאם טעו וכפו שלא כדין כשר מה"ת, [ז"א], לאפשר דדעת הרמב"ם יחידאה להכשיר מה"ת. וגם לא שייך כאן "טעות", [ד]כיון

ללא הוכרע בשו"ע (סי' ע') אי כופין, ומספיקא אין כופין, [כמש"כ הרמ"א (סי' קי"ד, ס"ט)]. ואם כפו, הרי "הזידו לכופ שלא כדין", ואי צאמת הדין דאין כופין [לדין], פסול מה"ת אף לדעת הרמב"ם... עכ"ל.

ב. ומתמצית דבריו, יש ללמוד כמה הלכתא רבנחא: [א], דבכל גווני שהדין לכופו במילי, [כלומר, שחייב לגרש, ואומרין לו שאם לא יגרש הוא עבריין], אם כפו בשוטי, הגט פסול מה"ת. [ב], דאף לשיטת הרמב"ם דס"ל דאם כפאוהו ישראל שלא כדין, או הגט כשיר מה"ת, ואינו פסול רק מדרבנן, זהו דוקא כשהצי"ד של ישראל "טעו בשוגג" וסברו שמוטר לכופ את הבעל הזה מן הדין, דכיון ששגגו הרי הם נשארים עדיין בגדר "צית דין" ש"מצוה לשמוע להם", וכיון שהבעל אינו יודע שטעו הוא מגרש "צרכונו הפנימי" מתוך שסובר שמקיים מצוה ד"לשמוע דברי חכמים".

אבל אם "הזידו" לכופו נגד ההלכה, או נאצד מהם כח "צית דין", והו"ל כ"הדיוטים" בעלמא, שאין מצוה כלל לשמוע להם, וממילא הגט בטל מה"ת אף לשיטת הרמב"ם. ובגדר "הזדה" קובע החזו"א: [ג], דבכל דין שיש בו מחלוקת הפוסקים: אם מותר לכופ זכה"ג או לא, כיון דמוטל עלינו לחוש לדעת המחמירים זכה"ג, וכמו שפסק הרמ"א (סי' קי"ד, ס"ט). במילא אם עברו וכפו כדעת המקילין, שוב לא נחשב זאת כ"טעות דבשוגג", אלא כ"הזדה דבשאלט נפש", מה שנאצד מהם עי"ז כח צי"ד, ונשארים צדין "הדיוטים" בעלמא, שאין שום מצוה לשמוע להם כלל, וממילא הגט פסול מה"ת מתורת "וודאי" לכו"ע ואף להרמב"ם, עכ"ל.

ומעתה, [ד], כש"כ וק"ו צ"צ של ק"ו לדין, דקימ"ל כדעת החולקים על הרמב"ם, דגט מעושה שלא כדין, אף בישראל פסול מה"ת, אפילו כשטעו בשוגג, צודאי שאם הקילו לכופ במקום מחלוקת הפוסקים, צניגוד לאזהרת הרמ"א. הרי מאחר שיש להם עי"ז דין "מוזדיין", שוב נאצד מהם "כח צית דין", ונעשים ל"הדיוטות" בעלמא, שאין שום מצוה לשמוע להם כלל, וממילא הו"ל גט מעושה "שלא כדין" הפסול ובטל מה"ת לכולי עלמא, וז"פ.

דךדי לאטרופי לכאן, דבריו שבקובץ אגרות חזו"א (ס"ג, סי' ג'), [בנוגע שאלה על גט], וז"ל: הדבר

לכוף צשופים, שלא יהא הגט מעושה. ואת זה כמז הרמ"א דדבר ש"לכולי עלמא חייב להוציא" ולימן כמזבה, אלא שהפלוגמא אס "כופין צשופים". [וממשין]:

אבל היכא דהפלוגמא: "אס זכלל חייב לגרש", מעולם לא עלה על דעת זיי"ד זישראל לכוף, אף זלי דברי החת"ס. דהחת"ס אינו אלא מחדש, שאס כופין זמקוס "פלוגמא", [אז] לא הוה רק זגדר "ספק גט מעושה", אלא "ודאי גט מעושה". שאפילו הסוכרים שכופין, יודו דמזי למימר "קיס לזי" כמ"ד דאין כופין, ואסור לכוף מן דאין, וממילא הוה "גט מעושה שלא כדאין", אלא זזה שעכ"פ הוה "ספק גט מעושה", ודאי לימ מאן דפליג, עכ"ל.

תוכן דבריו, שהזין זכוונת החת"ס הנ"ל (ענף א'), דכיון דהזעל יש לו להלכה דין "מוחזק" זכל הקשור לחייבו על מתן גט, דהרי רוצים להוציא ממנו אשה שהיא "שלו". דהגם דאמרינן בזמרא (גיטין ע"ז, ע"ז) "גופה מי קנוי לו", וכן (קידושין ו', ע"ז) "אשה דלא קני ליה גופה", וכ"כ התוס' (ז"ק מז' ע"א, ד"ה וכן) ד"גוף האשה לאו ממון זעלים הוא", וכעיי"ז כתבו סס הנמוק"י, ושזמ"ק זשס הרא"ה, וזר"ן (גיטין ג', ע"א) זשס התוס' [לימא לפנינו], וזרמב"ן (שס ט' ע"א, ד"ה אצל), וזמאירי (שס), וזרמב"א (שס), שאין אשה זו ממון של זעל וכו', וזרשב"א (קידושין ו' ע"ז, ד"ה אילימא) כתב זשס זראב"ד: ד"גופה ממס לא קני ליה", [הוצא באבני מילואים (סי' מז', סוסק"א), ובחלקת יואב (קמא אה"ע סי' ו', ד"ה ואין)]. עכ"ז הרי כתב רש"י (ויקרא כ"ז, י' וי"א) דאשת כהן "גופה קנוי לו, וכ"כ התוס' (ז"ז מ"ח ע"ז, ד"ה קדיש).

דברי הראשונים: ד"גופה קנוי לו", ושהיא "זנכסיו", ושהיא "מוכרת את עצמה לו":

ב). וזה מיהא זרור עכ"פ, דע"פ תוה"ק יש לאדם "קנין" זאשתו וכדמתן בזמנה (קידושין ז', א') האשה "נקנית" לזעלה זכסף, וגמרינן לה (שס) "קיתה קיתה" משדי עפרון, ושס (ו', א'), הרי אט "קניה לזי", הרי אט "שלי" הרי אט "זרשותי", מקודשת. והכי קימ"ל להלכתא ברמב"ם (אישות פ"ג, ה"ו), ובזושו"ע (אה"ע סי' כ"ו, ע"ז). ובזמרא (זכמות ס"ו, א'), דכהן שנשא אשה, "קנין כספו" הוא... וכן כתב זרמב"ם (פרומות פ"ו, ה"ג) "שהרי היא קניינו". ובזמרא (כמזות ז', ע"ז) קרינן לה "שדוה", ובתוס' (שס, ד"ה מזיל. וע"ז ע"א, ד"ה אצל),

נוגע לאיסור אשת איש החמורה שזחמורות... על המתיר להזיא ראה ולזכסס ההיתר על מקור נאמן מן הגמרא והפוסקים, אצל האוסר די לו להראות שאין ההיתר מזואר... ואס זאנו לעולם לפסוק כהמקיל, הו"ל מקולי ז"ש וקולי ז"ה, [דאחז"ל בזמרא (חולין מ"ג, ע"ז): דהעושה כן הו"ל "רשע", ע"ש], עכ"ל. [ומזה גם דזנ"ד, דה"זיה"ד הגדול" שלהס פסקו שאסור לכוף זעל דנק, א"כ ודאי דהס מוזדין גמורים אף לשיטתס, והיעלה על הדעת שזמנה לשמוע להס, אמתהה].

היוצא לנו מדברי החזו"א: דכיון דהלכה רווחת היא, דכל היכא דאיכא מחלוקת הפוסקים אם מותר לכוף או לא, מוטל עלינו לחוש לדעת המחמירין שלא לכוף כדי שלא לפגוע בערוה החמורה דאשת איש, וכדפסק רבינו זרמ"א (סי' קנ"ד, סכ"א).

וממילא אתיא לפי"ז, דלא רק דהו"ל "גט מעושה שלא כדאין" הפסול ובמל מה"ת לדדין, אלא דאפילו לדעת זרמב"ם דס"ל דכפיה שב"טעות" כשר מה"ת. דהרי כהיום, דכבר נחרץ דאין: דאסור לכוף כשיש מחלוקת הפוסקים, א"כ נחשבים כל העוברים בשאט נפש על גדר זה, כ"קלים וריקים" שלא איכפת להם חומר האיסור כלל. וז"ל, הרי נאבד מהם עיי"ז כח "בית דין", ונחשבים כ"הדיוטות" בעלמא דליכא מצוה כלל לשמוע להם, וממילא חסר אף ה"רצון הפנימי" של הבעל לציית להם, ושוב אין לנו מה שיכשיר את הכפיה אפילו לדעת זרמב"ם, וכש"כ לדדין.

ענף ג

דעת הדבר יהושע [אליבא דהחת"ס]: דבכ"מ שיש דיעה שאסור לכוף, יש להבעל זכות "קים לזי", ואס כפו אותו, הגט פסול אף בדיעבד

דברי הדבר יהושע וזמבר דבריו:

א). הנה ז"ל הדבר יהושע (מ"ג, סי' ז'): ומה שכתב, שמעשים זכל יוס שזיי"ד פוסקים וכופים למת גט אע"פ שיש מחלוקת הפוסקים, ואינס חוששים להשס החת"ס, מפני שזה נקרא "כדין", עכ"ל [השואל].

[תשובה]: "חס ושלום, לא נהיימה כואת זישראל", וכ"כ זרמ"א (סי' קנ"ד, סכ"א), דכיון דאיכא פלוגמא זכזומא, ראי להסמיר שלא

ומהרי"ק (חדשות, סי' כ"ד) כתבו: "דהאשה היא שדה של הצעל, ואין הצעל שדה שלה". וברשב"א (ח"ד, סי' מ'): לאשה "קנויה" היא לצעל, ו"קנין כספו" קנין ליה. ויותר מזה כתב (במיוחסות, סי' קע"ד, ד"ה וא"מ) וז"ל, דכשאתה אומר "אשה כצעלה", עשימה לאשה כ"נכסיו", דהא אשה "קנין כספו" של צעל הוא, ע"ש.

ועי' רשב"ם (ב"ב מ"ח, ע"ב, ד"ה תלויה), שכתב דע"י הקידושין מוכרת עצמה לזה, ע"ש, וזה הוצא בב"י (אה"ע סי' מ"ב, מחודש א'), וכ"כ הלבבוש (שם, ס"א), וקרית ספר (אישות פ"ד, ד"ה אין האשה), וח"מ וב"ש (סי' ק"ט, סק"ד), ותורת חיים (מהרש"ש, ח"ד סי' מ"ב, ד"ה אינרא), ונחל"ש (שו"ת סי' י"ט, ד"ה והנה טרם), וערוה"ש (אה"ע סי' כ"ח, סט"ו. וסי' מ"ב, ס"א), ע"ש. [ומה שמתמה בה"צ (אה"ע סי' כ"ה, אות ל"ב) על הצפנת פענח שכתב דהיי"ט דאין קידושין תופסין בא"א, משום דכבר מכרה עצמה לאחר, וכתב עלה "מוחי אינו סובל זה", כנראה שכ"הולך קדימה" לא סבל "ולוול" כזה על הנשים... אבל אשתמטמיה דעלם יסוד זה כבר מבואר בגדולי הפוסקים].

[וע"ע בגמרא (כתובות נ"ו, ב'. גיטין פ"ה, א'. קידושין ה', א'), רע"ב (יבמות פ"ו, מ"ב. כתובות פ"ה, מ"ב), רש"י (סנהדרין נ"ה, ב', ד"ה אוכלת), תוס' (כתובות נ"ח, א', ד"ה ואפילו. גיטין פ"ה, א', ד"ה חוץ. קידושין י', ב', ד"ה ומה), חינוך (מנהג ל"ה), רשב"א (ח"א, סי' אלף רי"ד. ומה, סי' קע"ד), רא"ש (כלל ל"ד, סי' א'), יבין ובו"עו (ח"א, סי' ז"ה, וק"ד), מהריב"ל (ח"ב, סי' כ"ב), דרכי נועם (חיו"ד, סי' ל'), גינת ורדים (אה"ע, כלל ב', סי' י"ב), בית יהודה (אה"ע, סי' א'), שאילת יעבץ (ח"ב, סי' ב'), שו"מ (קמא ח"א, סי' רפ"ח, רפ"ט. וח"ב, סי' ק"ל. וח"ג, סי' מ"ו), משיב דבר (ח"ג, סי' י"ג. וח"ד, סי' ל"ה), מהרש"ם (ח"ה, סי' ס'), ערה"ש (אה"ע סי' קי"ט, סי' ח), מנח"י (ח"א סי' ט"ו, אות ה'), ע"ש].

אף אם אין גופה קנוי לו, מ"מ מה שהקידושין גרם, הגירושין מפקיע, והו"ל "הוצאה מן המוחזק" דו"ל זכות "קיום לוי"

ג). **היוצא** מהנ"ל, דאף אם נימא שאין "גופה" קנוי לו, מ"מ היא "קניינו" ו"ברשותו". וזה מיהא צרור, לאותה ה"שעבוד" מה שנשתעבדה לו ע"י הקידושין, זהו מה שאנו באים "להוציא" ממנו ע"י הגירושין יהי' מה שהי', ופשוט דלענין זה הו"ל כהפקעה ו"הוצאה מן המוחזק". דהרי מבואר בפוסקים זכות "קיום לוי" אינו דוקא בנוגע להוציא חפץ מתח"י אדם, אלא

דשייכא גם כלפי כל "שינוי מצב" כלשהו מה שאנו רוצין להכריח על אדם, עי' מהרי"מ (ח"ב, אה"ע סי' כ"ו) שכ"כ בשטת הרא"ש (כתובות פ"ט, סי' כ"ח) [לענין חיוב שבועה, והוצא להלכה בשערי דיעה (ח"ב, סי' ק"פ)], ח"צ (סי' ס"ט) [לענין ידיעת מהות התביעה], שיבת ציון (סי' ז"ח) [לענין יציאה ממקומו], בית יצחק (ח"מ, סי' ד') [לענין שמיעת ז' אחד]. וא"ב בודאי, דכל "גירושין" נחשב ע"פ תורה כלפי הצעל: כ"הוצאה" מן ה"מוחזק", וחפ"ב.

ודבריים צרורים כתב החת"ם (ח"מ סי' קע"ו) וז"ל: משפטים הוא.. "להוציא ממון מיד המוחזק בו"... וכלל זה: "להוציא אשה מיד בעלה המוחזק בקנין כספו", עכ"ל. הרי, דאשה נחשבת כ"רכוש" של בעלה עכ"פ בהנוגע לענין דין "מוחזק". וא"ב הרי בכל דין שיש בו מחלוקת הפוסקים: אם הצעל מחויב לגרש את אשתו או לא, יש לו צמור "מוחזק" זכות טענת "קיום לוי" אף כדעת "מיעוט הפוסקים" הפותרים אותו מלגרש.

דברי שאר פוסקים: דיש להבעל זכות "קיום לוי" לענין גירושין וי"ס וד: דיש לכל צעל זכות "קיום לוי" בנוגע לפטור מגירושין, או לפסול הכפיה, אינו פרי יצירתו של הדב"י, דכבר כתבו כן להדיא גדולי הפוסקים כדבר הפשוט, ה"ה: הב"ש (סי' ט', סק"ג), וגמ' פשוט (כללים, סי' ב') בשם מהריב"ל (ח"ג, סי' ג'), [והוצאו דבריהם בפרד יצחק (למי כופין)], ומר ואחלות (אה"ע סי' י'), ע"ש.

אם כפו בניגוד לדיעה יחידאה, הגמ' פסול אף כשהבעל לא טען "קיום לוי", דהו"ל "שעות בדב"מ" שהדין חוזר

ד). **ולא** עוד, אלא דלפי"ו יצא לנו, דאף מוטל על הצי"ד "חיוב" גמור, להעניק להבעל זכותו שע"פ "קיום לוי" אף כשלא טען כן מעלמו, וכמש"כ מהר"א ששון (סי' מ"ו), שפת הים (ח"מ, סי' ד', כ"ח, ס"ב), שושנים לדוד (אה"ע סי' ז"ד), קיצור תקפו בהן (סי' ק"ח - קי"ג), ברב"י (ח"מ סי' כ"ה, אות ח'), חיים של שלום (סי' ל"ג), חושן האפור (ח"מ סי' כ"ה, כללי קי"ל, אות ג'), נתה"מ (שם כללי תפיסה, סקכ"ג), מנח"י (ח"ד, סי' ק"ו, אות ה'). וח"ו, סי' ק"ע, אות כ"ד. וח"י, סי' קמ"א), ע"ש.

זאת אומרת לנ"ד: שאין צמחם אף רק "לחייבו" לגרש, בגונא כשלדעת מיעוט הפוסקים הוא פטור מזה. ויותר מזה, דכה חיוב הענקת זכות "קיום לוי" מגיע עד כדי כך: דאם טעו הדיינים, וקפחו את

הציונית, בניגוד ל"כללי הוראה", הם מסייעים לעוברי עבירה, וגדול עונם מנשוא, ה"י.

הנמצע מזכותו שע"פ מיעוט הפוסקים, הו"ל "טעות דדבר משנה" שהדין חוזר, [וכש"כ כש"הזידו" דדנל], ע"י דבר משה (מו"מ סי' ד'), וראש משביר (אה"ע סי' כ"ה, ומו"מ סי' ל"ה) בשם מהרש"ך, ע"ש.

סימן י

אוסף הסיכומים מכל סימני הקונטרס

סיכום מסימן א

דל"ש הדר"ת בערעור על הגט כבנ"ד

א. החדר"ת שלא להוציא לעז על הגט לא נאמר כלל על מי שמראה פנים מסבירות בהלכה בפסלנות הגט, רק על מי שמוציא לעז שקר בשאט נפש.

ב. כל היודע מפסלנות על גט, אסור לשתוק, אדרבה חייב לערער אפילו אם האשה כבר נשאה לשני ויש לה בנים ממנו, ושכרו גדול מאוד מן השמים.

ג. האומרים על המערער על פסלנות בגט עם פנים מסבירות בהלכה, כאילו שעבר ונכשל בזה בחדר"ת, מבלי שיוכיחו דיחוי דבריו, הם עצמם נלכדים ע"י בחדר"ת החוזר וחל על ראשם.

סיכום מסימן ב

חומר פסול ד"גט מעושה" עד היכן שמגיע

א. רוב מנין ורוב בנין של הפוסקים ס"ל דאין כופין יותר מאותן שש הנכרים הנימנים במשנה, ואפילו אם אנו רואין בעינינו שהבעל הנידון גרוע הרבה מהם, ג"כ אין כופין.

ב. רוב מנין ורוב בנין של הפוסקים ראשונים קדמונים ואחרונים, ס"ל דאם כפו גט על סמך מענת "מאים עלי", הגט פסול ובטל אפילו בדעבר.

ג. וע"פ הלכה אין שום מקום להקל בזה על סמך אותן שיטות היחידאות [בערך שש, לעומת קס"ט לאיסור] הנידחין כליל מהלכה, דאין לצרפם אף לא לסניף בעלמא. וזהו מכח כללים רבים שמ"כללי הוראה והכרעה": בין מכח הכלל: דאולינן בתר "רובא", ובין מכח הכלל: ד"הלכתא כבתרא", ובין מכח הכלל מש"כ הפוסקים: דבאיסור אשת איש

ואף יותר מזה, פסק החו"י (סי' קס"ה), דאפילו אם כבר הולאזו ממנו בניגוד לדעת מיעוט הפוסקים, הדין חוזר, והוצא דבריו בפת"ש (מו"מ סי' כ"ג, סוס"ק ב'), ע"ש. ובש"ב וק"ו קשה נוגע לאיסורא, וצפרט לאיסור הסמור דל"א, בודאי דאם חייבוהו לגרש בניגוד לדעת מיעוט הפוסקים הפוטרים אותו, הגט פסול וצטל. דממנ"פ: אם גירש מפני שקצר שפסקו כהלכה, הו"ל "גט מוטעה", ואם גירש תחת הלחץ ד"החיוז", הו"ל "מעושה" וכנ"ל (סי' ד, ענף ו), [וכ"ה אף אם "המחייב" צקנין או צט"צ לניית להם, וכדציארנו במשפט הכפיה (סי' א, ענף ה), [הולג ב"פנקס בי"ד" (מסמך 5010)], ע"ש.

ומעתה אם כך הוא, אף רק בהנוגע לענין "חייב גירושין" גרידא, דאם חייבוהו לגרש בניגוד שיטות יחידאות, אם עמד וגירש, הגט בטל. א"כ כש"כ וק"ו ב"ב של ק", לכל הנוגע לענין "כפיה" על גירושין, דודאי דאם כפו אותו אף רק בניגוד לדיעה יחידאה האוסר לכופו, הו"ל מעות בדבר משנה והדין חוזר והגט פסול ובטל בתורת ודאי ולא מספק.

סיכום וקיצור מן העולה מסימן זה:

א. על פי שלשה גדרים חזקים מעמודי ההוראה אשר מפיהם אנו חיים ומימיהם אנו שותים, המבוססים על "כללי ההוראה והכרעה" משו"ע וגדולי הפוסקים, יוצא: דכל ש"חייבו" את הבעל לגרש, וכש"כ כש"כפו" אותו על כך, בניגוד לשיטה יחידאה הפוטרו מלגרש, או הפוסל את הכפיה, הגט פסול ובטל בתורת וודאי ולא מספק.

ב. כל ההבלים מה שהפוקרים התאמצו בשארית כוחותם לפרוץ ולשבור חומות הללו, לא הועילו כלום, כי אין בכח שום מורה לפסוק בניגוד ל"כללי ההוראה והכרעה" שבשו"ע וגדולי הפוסקים אשר מפיהם אנו חיים ומימיהם אנו שותין.

ג. כל המסייע לה"חיובי גימין" ולה"כפיות" המתבצעים לאחרונה ע"י פוקרי ה"רכנות"

צריכין לחוש אף לדיעה יחידאה, [וכש"כ וק"ז: לרוב מנין ובנין של הדיעות].

ד. וכש"כ כשלדעת פוסקים רבים, אין שום מחלוקת בגוונא כבנ"ד, דגם הרמב"ם ודעימיה המתירין הכפיה על סמך טענת מ"ע, מודים בכה"ג דאסור לבוף מכח עשרה טעמים נפרדים שכתבנו.

ה. אף בעלים שנשותיהן טוענות עליהם "מאים עלי" עם אמתלאות מבוררות וחזקות מאוד: בניאוף, רציחה, גניבה וגזילה, מזויף מטבעות, עבריון, מסור, מכה אותה וכו', דברים המצדיקין המאיסות, עכ"ז אכתי אינם יכולים לשמש כיסוד להיתר כפיה על הבעל, אלא דגם אותה אין כופין להיות עמו.

ו. הסכמת כל הפוסקים, דגם את האשה אין כופין להיות עמו כשטוענת מאים עלי, אלא מניחים אותם להיות כנפרד עד שאחד מהם יתנחם מעצמו, או היא: לשלום, או הוא: לגמ. דאף אם יאריכו להיות כפירוד למשך כל חייהם, אין זה מתיר כפיית גט בשום אופן. והסומך על דעת יחידאה של החיים ושלום לבוף אחר י"ח חודש, למרות שדבריו הם בניגוד לדברי כל הפוסקים, הוא "דיין שקר" ו"עוקר הדת" ו"מין".

ז. החלטת הפוסקים דכשיש רגלים לדבר שאחרים הסיתוהו לטעון "מאים עלי" [וכבנ"ד], בכה"ג כו"ע מודים: דלא רק דאין כופין לגרש, אלא דאף כלפי דיני ממונות, אין מגיע לה כלום.

סיכום מסימן ג

דקיום מצות פו"ר אינו מתיר כפיית גט

א. הדבר ברור מהכרעת כל הפוסקים אשר מפיחם אנו חיים, דאי אפשר להתיר כפיית גט על בעלה של מורדת במ"ע, מכח הנימוק דחיוב קיום מצות פו"ר המוטל על הבעל, וזהו דבר שלא עלתה על דעת שום פוסק להחליט כן.

ב. והמקיל בכגון דא, תוך כדי להתאחו על דברי "הוי אמינא" של פוסק יחיד, על אף שלבסוף חזר מזה, הוא דיין שקר, עוקר הדת ומין, והוראתו כטיילה.

ג. אדרבה, הדבר יוצא מפורש מלשונות ברורים של פוסקים רבים לאין מספר, ראשונים ואחרונים, פוסקים רבים לאין מספר, ראשונים ואחרונים,

סיכום מסימן ד

דליכא אף "חיוב" גרידא לגרש מורדת

א. מורדת [מן הנישואין] במ"ע כלי שום אמתלא מבוררת כלל וכבנ"ד, [שאבדה כתובה לבו"ע], אין שום הו"א שיהא חייב לגרשה רק בשביל מרידתה.

ב. אפילו כשיש להאשה אמתלאות מבוררות על המאיסות, דעת כל הפוסקים ראשונים ואחרונים: דאינו חייב לגרשה כלל, והרבה מהם כתבו להדיא: ד"רשאי לעגנה". [זולת תלמידי ר"י, שהוא דיעה יחידאה, שהדן על פי זה הוא "טועה בדבר משנה" שהדן חוזר, דפשיטא דקימ"ל כדעת רוב מנין ורוב בנין של הפוסקים]. וכש"כ כשאין לה אמתלא מבוררת על המאיסות כלל כבנ"ד, וכנ"ל (ס"ב).

ג. הראיה שרצו המסלפים להביא מדברי התשב"ץ, כאילו שיש חיוב לגרש מורדת דמ"ע בכדי לצאת יד"ש, הוא מסולף מכח כמה טעמים, ובעיקר משום דהתם מיירי מבעל שכרח מחמת שמענה עליו "חוסר כח גברא", ד"חייב לגרש" לבו"ע, כיון דמעגנה כמציאיות אפילו כשהם ביחד, משא"כ ב"מאים עלי".

ד. גם מה שרצו המסלפים לייצר "חיוב גירושין" במורדת במ"ע, מכח דברי הרמ"א בהלכות נדרים, הוא מגדל הפורח באויר וראיה לסתור, דהרי כל נו"כ השו"ע ה"ח: הטו"ז, ש"ך, באה"מ, והגר"א, פירשו את דבריו להיפך, דלדין אף "חיוב גירושין" ליכא, ופשיטא דאין בכוחם ואלף כמותם להעמים בכוונת הרמ"א אחרת מדבריהם, ותל"מ.

ה. מה שייצרו המתחדשים "חיוב גירושין" משום שאינה רוצית לשתף פעולה לשלום, הוא דברי בורות שאין כדאי להשיב עליהם, דהרי כן הוא בכל מורדת במ"ע, ועכ"ז כתבו הפוסקים דא"ח לגרשה.

ו. מלשונות ברורים של פוסקים רבים לאין מספר, ראשונים ואחרונים, יוצא דליכא שום חיוב גירושין כלל במורדת מנישואין מטענת מאים עלי, אפילו כשהבעל לא קיים עדיין מצות פו"ר.

ב. אנו קימ"ל כדעת רוב מנין ורוב בנין של הפוסקים, דאף קבלת ממון ממש, אינו מכשיר הכפיה מטעם "זכיני", משום דאין דמים לאשה, וכן פסק הרמ"א להלכה בשו"ע.

ג. ורק באופנים נדירים סמכו הפוסקים על שיטת הרשב"א דנתינת ממון להבעל מכשיר הכפיה, והצד השווה שבהן: שיש אותות של קצת "רצון" אמיתי מצד הבעל ליתן הגט תמורת קבלת הממון, ובנ"ד לא נתקיימה אף אחד מן אותן י"ב גדרים.

ד. כשהבעל לא קיבל ממון ממש אלא שמחלו לו חוב כבנ"ד, לכו"ע לא מהני להכשיר הכפיה, ואף לא לדעת הרשב"א וכמש"כ להדיא. וזה מיהא ברור ד"מחילת כתובה" ל"מ בשו"א להכשיר כפיה, וזהו עשיית חובא ואמלולא מכל איסור דאשת איש.

ה. מה שהבעל מרוויח מן הגירושין שיוכל לישא אחרת, לא מהני להחשיבה כזכיני, דהרי בן הוא בכל גירושין, ועכ"ז תפסו כל הפוסקים שהיו אחרי תקופת רגמ"ה: דאף בצירוף קבלת ממון ל"מ סברא זו למחשביה כזכיני, [ואף הרשב"א שהי' אחריו מצריך עכ"פ קבלת ממון דוקא], ול"ש להשתמש בסברא זו רק לסניף בעלמא, כשיש יסודות חזקים גם בל"ז.

ו. ואין אנו צריכין לראיה יותר חזק להפרכת רעיון זה: כאילו שיש בכח מחילת כתובה להכשיר כפיית הבעל, ממה דכל הפוסקים אסרו לכוף על סמך טענת מ"ע, ואם ע"י מחילת כתובה היתה מתכשר הכפיה, הרי לא היתה חשש בשום כפיה כלל.

סיכום מסימן ז

פסלנות המוחלט של הגט מדין "הפחדה" ומדין "מאסר" [ו"צו עיכוב"] בפועל

א. כל "הפחדה" ו"גיוזים" ו"איוס" על הבעל, כשיש ביכולת המגזים לעשותה, פוסל כל גט מה שנותן אה"כ בעקיבה. ואף הפחדה כדבר שבעל שכל אינו ירא מזה, אם הבעל הוא "פחדן" וירא, פוסל את הגט.

ב. "מאסר" או "עיכוב יציאה" בפועל שבשביל גט, פוסל כל "גט רגיל" דלאחר כך, אף כשיחררוהו מבלי לכופו על גט, כל שיש ביכולת האנס להחזיר

ז. בעל הפמור מלגרש אף רק לפי דעת מיעוט הפוסקים, וחייבוהו בי"ד לגרש על פי דעת רוב הפוסקים, ועמד וגירש ע"פ פסקם, הגט פסול ובטל.

סיכום מסימן ה

דביוש פומבי על בעל פוסל גט שבעקיבה

א. עשיית "הרחקה דר"ת" לא הותר מעולם רק על ה"חייב לגרש" [דמותר לכופו כמילי]. וג"ז היה מוגבל ל"מניעת טובה" באופן דשוא"ת בלבד, ולא ל"עשיית רעה" באופן דקו"ע. ואף כמניעת הטובה ג"כ היה אסור לפרש: שעושיין זאת בשביל שיתן גט.

ב. החלטת הפוסקים: דכיון דה"הרחקות" נחשבין כהיום כ"נדרוי", על בן אסור לעשותה אפילו רק באופן הנ"ל (ס"ב), ואפילו על מי ש"חייב לגרש".

ג. אבל "לבוזת" בפומבי אפילו רק בבעל פה, וכש"כ בהפצת כתבים, לא הותר מעולם אף במי ש"חייב לגרש" וכמ"ש רשב"א, וזה פוסל גט הניתן בעקבותיו.

ד. וכ"ז בהחייב לגרש, אבל בעלה דמורדת במ"ע [מן הנישואין] דפמור מלגרש, [ולא הותר בו אף כפיה כמילי וכ"כ הנוב" ב"ה, וכש"כ ד]לא הותר להרחיקו [אף מקדם, וק"ו בעת כנ"ל (ס"ב)]. וק"ו שלא הותר לבוזתו [כנ"ל (ס"ג)], וכ"כ החזו"א, וכן נהגו רבותינו.

ה. המתיר הרחקות על בעל דמורדת במ"ע, [אף רק באופן הנ"ל (ס"ב) ע"פ דיעה יחידאה], הרי הוא עוקר הדת ומין, ומרבה ממזרים בישראל. וכש"כ דהמבוהו [בניגוד לכל הדיעות], אין לו חלק לעזה"ב ויורד לגהינם ואינו עולה ואין לו כפרה עולמית, ה"י.

סיכום מסימן ו

דמחילת הכתובה אינו מכשיר כפיית הגט

א. לפי דעת רוב מנין ורוב בנין של הפוסקים, ליכא חיוב כתובה למורדת במ"ע, [דאינו תלוי כלל במחילתה, וגם לא נשמע מעולם, שבכפיית גט ככה"ג, ישלם כתובה, וממילא ל"ה כממון כלל], אדרבה אם הוציאו ממנו על כרחו, הוא טעות בד"מ שהדין חוזר. וא"כ פשוט דל"ש כלל להכשיר הכפיה מכה מחילת כתובה, דהרי גם בלא"ה ל"ה צריך לשלם הכתובה.

ג. ואפילו אשת כהן שיצא "חשש פסול" על גימטה, הגם שנפסלה ע"י הגמ' לבעלה הכהן, וגם אסורה לכל העולם, עכ"ז אסרו הפוסקים לכופו על גמ' שני, וכתבו דיכול לתבוע "תרכבא דדינרי" על מתן גמ' שני, אלא דמותר לעשות עליו בכח"ג "הרחקה דר"ת".

ד. אבל גמ' שיש עליה אפילו רק "חשש פסול", ובפרט כשיצא על הגמ' "ערעור פסלנות" עם ביסוס מקורות ונימוקים כהלכה, הסכמת כל הפוסקים דאסור לכופו את הבעל על גמ' שני, ואם עברו וכפו אותו, הגמ' פסול ובטל כבראשונה, וכש"כ וק"ו בגמ' שפסלנותה נתברר בהחלט גמור וכבנ"ד.

סיכום מסימן ט

שלשה חומות נגד פירצה דגיטין מעושיין

א. על פי שלשה גדרים חזקים מעמודי ההוראה אשר מפיחם אנו חיים ומימיהם אנו שותים, המבוססים על "כללי ההוראה והכרעה" בשו"ע וגדולי הפוסקים, יוצא: דכל ש"חייבו" את הבעל לגרש, וכש"כ כש"כפו" אותו על כך, בניגוד לשיטה יחידה הפותרו מלגרש, או הפוסל את הכפיה, הגמ' פסול ובטל בתורת וודאי ולא מספק.

ב. כל ההבלים מה שהפוקרים התאמצו בשארית כוחותם לפרוץ ולשבור חומות הלל, לא הועיל כלום, כי אין בכח שום מורה לפסוק בניגוד ל"כללי ההוראה וההכרעה" שבשו"ע וגדולי הפוסקים אשר מפיחם אנו חיים ומימיהם אנו שותין.

ג. כל מי שיש לו חלק כלשהו ב"חיובי גיטין" ובה"כפיות" המתבצעים לאחרונה ע"י פוקרי ה"רבנות" הציוני, בניגוד ל"כללי הוראה", הם מסייעים לעוברי עבירה, וגדול עונם מנשוא, ה"י.

ולאסרו או לעכבו, ואין עצה רק שינוהו ויאמרו לו שלא יאסרוהו ויעכבוהו עוד אף כשלא יתן גמ'.

ג. בעל שנאסר או שעייכבוהו, והכל יודעין שהוא בשביל הגמ', פוסל כל גמ' הניתן בעקבותיו, אף כשנתנו לו אמתלא בדויה על האונם, וכגון: זילותא דבי"ד, או תשלום הכתובה, ולא הזכירו הגמ'.

ד. כפיה מן הצד אינו מכשיר גמ' הניתן בעקבות זאת, רק [א]: כשאותו דבר שכופין אותו עליו, הוא ע"פ הלכה, וכגון לשלם דבר שיכולים להוציא ממנו ע"פ הלכה. [ב]: ורק אם נהגו לכופו על דבר זה.

ה. כפיה מן הצד בדרך "המכה" להצילו מרעה, וכגון להוציאו ממאסר שעל חובו, אינו מכשיר הגמ' הניתן בעקבותה, רק אם היה נאסר על זאת גם מבלי המטרה והשגת גמ'.

סיכום מסימן ח

דכפיה בפעם השני פסולה כבראשונה

א. הרעיון כאילו שכפיה שניה כשירה, הוא טפשות ובורות, דרק גמ' הכשר בעצם, אלא שיצא עליה לעז ד"קול פסול" בשקר, [כלומר, מבלי להוכיח זאת בניסום מקורות ונימוקים בהלכה], אז מותר לכופו את הבעל שיתן לה גמ' שני, מכיון שכבר נתן לה גמ' שהוא כשר בעצם, דכל מה שמעכבה מלהנשא לאחר הוא רק מדין "קלא" [הפוסל מדרבנן אף בקול שקר].

ב. וכן אשה שנתגרשה, ולאחר שנתקדשה לשני מרם שנשאת, יצא חשש ד"ספק פסול דרבנן" על הגמ', כיון שנמצאת במצב שאסורה לכו"ע, כולל להמגרש, בכח"ג מותר לכופו בעלה הראשון על גמ' שני, וגם זה רק כשיש ספק ספיקא להכשיר את הגמ' הראשון.

סוף דבר:

דכל שלב ושלב בפע"צ מה שעשו בנ"ד, היתה בניגוד להלכה הברורה, וכל אחד מהם פוסל כליל את הגמ': [א]: דאף ה"חיובי גירושין" המעוות בלבד, די כוחה לפסול כל "גמ' רגיל" שהיה נותן אח"כ, וכנ"ל (סי' ד', עקף ו'). [ב]: וכש"כ דה"הרחקה דר"ת" בלבד, די כוחה לפסול כל "גמ' רגיל" שהיה נותן אח"כ וכנ"ל (סי' ה', עקף ו'). [ג]: וק"ו דה"בזיונות" בפני עצמם, די בכוחם לפסול כל "גמ' רגיל" שהיה נותן אח"כ, וכנ"ל (סי' ז', עקף ו'). [ד]: וק"ו ב"ב של ק"ו דעצם ה"כפיית מאסר" פסל את הגמ', וכנ"ל (סי' ו', ח'). [ה]: ואצ"ל, דטרם שיסורו מעליו כל ה"פחדים" ו"הגזמות" יופסל כל גמ' שיתן גם להבא וכנ"ל (סי' ז', עקף ו').

סקירה כללית בתיאור הפירצה של "היתר" דגן

אינן המדובר רק: מהעברה על הדין דאין לצרף ב' קולות [כשרים] בגט אחד

המעקב אחרי דברי ההבל כמה שהקלים דגן רצו להכשיר ה"גט מעושה" בנ"ד, ישאר מרעיד ומשתומם ולא יאמין למחזה עיניו. דהרי אין המדובר כאן, רק מהעברה על מש"כ הפוסקים: דתרי קולות אף כשכ"א מהם כשר בדיעבד, אין לצרפם יחד בגט אחד. ולדוגמאות אחרים, נציין למש"כ: [א]: רשב"א (יבמות פ"ז ע"ב, סוד"ה ה"א): דאף במקום עיגון לא מקילינן תרי קולי. [ב], לח"מ (יבמות פ"ג, סי"ז), [ג], בגדו כהונה (סי' כ"ט) [מצויין בפת"ש (אה"ע סי' קכ"ט, סק"צ)]: דאף תרי קולות דבכ"א מהם מפורש בשו"ע דכשר בדיעבד, לא מצרפינן יחד. וכן פסק [ד]: החת"ם (אה"ע ח"א, סי' מ"ט, ד"ה ועוד), [ה]: ושם (סי' ז"ד, ד"ה ואע"ג), [ו]: ושם (סי' ק"א, ד"ה וכטאני), [ז] ובית שערים (מכמ"י, סי' מ"ט, ד"ה ולפ"ו), [ח]: ושו"מ (קמא ח"ג, סי' ט"ו), [ט]: ור"ח (אה"ע ח"א, סי' ז'), [י] ושם (מ"ג, סי' קל"ג): דח"ו לצרף כמה ריעותות בגט א' אף במקום עיגון, ואפילו אם תלבין ראשה. [יא] אבני חפץ (סי' א', אומות צ' וד'. וסי' ל', אום י'). וכע"ז כתב [יא]: החזו"א (אגרות ח"ג, סי' נ'): דהמצרף כמה קולות בגט הו"ל כ"מקולי ב"ש ומקולי ב"ה" [דאמרינן בגמ' (סולין מ"ג, ע"ג): דהוי "רשע"].

גם אין המדובר רק: מפירצה באחד מ"כללי הוראה" מזה דג"כ הי' פוסל הגט

גם, אין המדובר כאן, רק מהעברה דחד פעמית על איזה "כלל" שמ"כללי הוראה", וכגון [א]: שפרצו בשלשה החומות שהעמידו גדולי הפוסקים ברין כפיה, דאף כשהיא פסולה רק ע"פ פוסק יחידאה, אז הגט פסול ובטל מה"ת בתורת וודאי ולא מספק, וכנ"ל (סי' ט'). גם אין הבעיא רק [ב]: שפרצו בה"כלל", דבכל שאלה הנוגע להתרת אשת איש, צריכין לחוש לחומרא לדעת מיעוט פוסקים, אף כש"רוב מנין ובנין של הפוסקים" מקילים. גם אין הבעיא רק [ג]: שפרצו בה"כלל" שכתבו הפוסקים הספרדיים, דהגם שנוקטים בכ"מ כהב"י נגד הרמ"א, מ"מ בהנוגע להתרת אשת איש גם הם נוקטים כהרמ"א כשהוא מחמיר נגד הב"י, [עי' שמחת יו"ט (להר"ע אלגוז, ח"א סי' י"א), אבני האפור (סי' י"א), חיים ושלוה (ח"א, סי' כ"ג), שער אשר (אה"ע, סי' כ"ט), פני יצחק (ח"א, סי' ט'), יש מאין (ח"א, סי' כ"א), בני בנימין (סי' ל"ו), משה לחם (סי' ל"ח), רידב"ז (סי' כ"ז, ד"ה ומה)]. גם אין הבעיא רק [ד]: שפרצו בה"כלל" הידוע, דבכל שאלה ב"דאורייתא" צריכין לחוש לחומרא לדעת "מיעוט הפוסקים", אף כש"רוב הפוסקים" מקילים. גם אין הבעיא רק [ה]: שפרצו בה"כלל" הידוע: דבכל שאלה ב"דאורייתא", צריכין לזיל לחומרא ב"מחלוקת שקול" בין הפוסקים. גם אין הבעיא רק [ו]: שפרצו בה"כלל" הידוע, דבכל שאלה ב"דאורייתא", אסור להקל ע"פ דעת "מיעוט הפוסקים", כשרוב הפוסקים מחמירים.

דאילו היה אף רק "אחד" משש בעיות הנ"ל עם ה"היתר" דגן, ג"כ היה זה די לפסול את הגט. דהרי כתב [א] הרמ"א (ח"מ סי' כ"ה, ס"ג): דהפוסק "כמו שרוצה" בניגוד ל"כללי הוראה" הוא: "דיין שקר" והוראתו בטילה, ע"ש. וכע"ז כתב [ב]: מהרי"ק (טו"ט קמ"ט): דהאומר בהנוגע לאיסור דאורייתא "קים לי" כהמוקל, הוא "עוקר הדת" ו"מין", ע"ש. [ג], ונקרא "רשע" כמש"כ ביבין ובו"ע (ח"ב, סי' כ"ג). וגדולה מזו כתב [ד]: ביש"ש (צ"ק פ"ה, סי' ט'): דמחוייבין למסור נפשו בפועל ממש, שלא לשנות ההלכה בשם תוה"ק, ע"ש. [ומזבן היטב, עפ"מש"כ בתירוש ויצהר (סקלמה): ד"הוראה" הוא בגדר "נבואה", דהרי אומר בשם הקב"ה שכך הוא הדין, ע"ש. [ה], וא"כ "הוראה מזויף" הו"ל: בגדר "נבואת שקר" שחייב מיתה, רח"ל]. אלא דהבעיא בנ"ד הוא: שעשו להיפך הגמור מכ"ז עד קצה האחרון: שסמכו עצמם להקל ע"פ שיטות יחידאות הנידחות מהלכה מכל הפוסקים, או עכ"פ מרוב מנין ובנין של הפוסקים, באופן דאף כ"א מאותם ה"קולות" בפע"צ פוסל את הגט כמחלט אף "בדיעבד", וכש"כ בהצטרף כולם ביחד.

אופיה המופרך דה"היתר" בנ"ד: שמצורף מ"שנים עשר פסלנות" מוחלטות

ואם נרצה להבין "התפקדות" מהו, אז די לנו לעשות סיכום מכל הבליהם, ולעמוד על אופיה של הגישה שלהם, על מה אדניה הטבעו, ו"איך" ו"כמה" שרצו להגיע לה"היתר", ונראה דכך הוא: [א]. הלא יש שיטה יחידאה: דהבעל "חייב לגרש" על טענת מאיס עלי. והגם דלא קימ"ל בוותיה, וכנ"ל (סי' ד'). [ב]. עכ"ז, הלא

יש שיטה יחידאה: דכשמוענת מ"ע מותר לעשות עליו ה"הרחקות". והגם דלא קימ"ל בוותיה, וכנ"ל (סי' ה', ענף א'). [ג]. עכ"ז, הלא יש שיטה יחידאה: דכשמוענת מ"ע הוא חייב בכתובתה כשאינה "מוחלת" עליה, וא"כ הרי מתהפך הכפיה ל"זבני" ע"י מחילת כתובתה. והגם דלא קימ"ל בוותיה, ואינו חייב בכתובתה כלל, וכנ"ל (סי' ו', ענף א'). [ד]. עכ"ז, הלא יש שיטה יחידאה: דקבלת ממון [איזה ממון...?] מכשיר הכפיה מכח "זבני". והגם, דלא קימ"ל בוותיה [כשחסירים האופנים הנצרכים, וכבנ"ד], וכנ"ל (שם, ענף ב'). [ה]. עכ"ז, הלא יש שיטה יחידאה: ד"מחילת חוב" [איזה חוב...?] מיחשב כקבלת ממון. והגם דלא קימ"ל בוותיה, וכנ"ל (שם, ענף ג'). ומה גם, דכו"ע מודים: ד"מחילת הכתובה" [אפילו כשחייב בה], אין בכוחה למשווייה כ"זבני" בשו"א, וכנ"ל (שם, אות ג'). [ו]. עכ"ז, הלא יש שיטה יחידאה: דלאחר תקנת רגמ"ה הו"ל כל גמ כ"זבני". והגם, דלא קימ"ל בוותיה, דדבריו נידחין מדברי כל הפוסקים, וכנ"ל (שם, אות ב')...

[ז]. עכ"ז, הלא יש הו"א דשיטה יחידאה: דכופין על קיום מצות פו"ר. והגם, דלא קימ"ל בוותיה, [והוא עצמו חזר מזה], וכנ"ל (סי' ג'). [ח]. עכ"ז, הלא יש פוסקים יחידאים: דכופין על טענת מאיס עלי. והגם, דרוב מנין ורוב בנין של הפוסקים חולקים עליהם, וגם נפסק להלכה בשו"ע ורמ"א דלא בוותיהו, וכנ"ל (סי' ב', ענף ב'). ומה גם, דהם עצמם מודים דבנ"ד פסולה, וכנ"ל (שם, ענף ו'). [ט]. עכ"ז, הלא יש פוסק יחידאה: דלאחר פירוד של י"ח חודש מותר לכופו. והגם, שדבריו נפרכין מדברי כל הפוסקים ולא קימ"ל בוותיה, וכנ"ל (שם, ענף ד'). [י]. עכ"ז, הלא יש שיטה יחידאה: דכשאין מזכירין הגט בשעת האונס, הגט כשר. והגם, דבנ"ד אכן אסרוהו להדיא בשביל הגט. ומה גם, דבלא"ה לא קימ"ל בוותיה, וכנ"ל (סי' ו', ענף ג'). [יא]. עכ"ז, הלא משמע מהרמ"א: דאם יכפוהו עוה"פ או יתכשר. והגם, דזה ל"ש רק כשיצא "לעז שקר" על הגט, ולא כשיש אף "חשש ספק" פסלנות דאז אפילו אלפי כפיות לא יועילו, וכנ"ל (סי' ח'). [יב]. עכ"ז... הלא יש... לנו "רצון עז" להכשיר גיטין כפויין ולעקור כליל הפסול ד"גט מעושה"... וחסל..

עקירת התורה על ידי "לצים" ה"כופרים" בפסול ד"גט מעושה":

כמדומה לנו, דלמי שהצליח לעבור על כל שלב משלבים הנ"ל בכל אורך דרכם, [ועדיין מוחו צלול...], אין שום צורך עוד להוכיח לו הפרכת דבריהם המטושטשים. דהלא המדובר כאן מ"היתר" שכזה, המצורף מ"ב שלבים, מה שכל אחד מהשלבים בפני עצמה, היא בנויה על "דיעות" נידחות במוחלט וכנ"ל, ונמצינו דהס"ה של ה"היתר" בנויה: על "שנים עשרה פסלנות" ממש, "התפקדות" מלא ו"עשיית צחוק" מכל הקדוש לנו, דהרי לפי מהלך זה אין שום רסן מלהתיר כל איסורים שבתורה, דכל הנצרך לזה הוא רק "רצון די חוק"... והרבה יגענו, למצוא המלים המתאימים איך לתאר פירצה נורא זו, ואחת ברור: דאין זה בגדר "הוראה" כלל, רק: "עשיית צחוק מכח"ת" ע"י כנופיית "לצים" הקוראים עצמם "דיינים", כי אין המדובר כאן מן "טעות בדבר משנה" רק מן "הודה" גמורה "בדבר משנה", ולא יהיה שום גזומא כלל בכשנאמר: דזהו "גזירת שמד" ממש, רח"ל. וגם זה ברור: דרק מי ש"כופר" [כפנימיותו] בגזירת תוה"ק: דגט בלי רצון הבעל הוא חספא בעלמא, יכול להביא עצמו לדרגה שפילה כזו, לפרוץ ולהרוס באיסור החמור ד"אשת איש" עם דברי ליצנות שכזה, ה"י.

כל המתלונן במחשבתו על דבר אחד מה"ת, הוא כופר זמין:

תורתינו הקדושה הוא ה"מקור" היחיד הקובע כל מהלך דיעותינו והשקפותינו, ועל פיה אין מקום לתאר בעל כ"מעגן" את אשתו אלא כשממאן מלגרשה - כשהוא "חייב" לעשות כן מדינא. והמתארים בעל הפטור ע"פ תוה"ק מלגרש ורוצה בשלום, כ"מעגן" או כ"רשע", במקום לתאר אותה כ"מעגנת את עצמה ואת בעלה" וכ"מורדת". [ובפרט כשהוא בכדי להטיל עליו "לחץ" לגרש, במקום להטיל עליה לחץ ל"שלום", בניגוד דעת תוה"ק; הפוסל גמ שע"י "לחץ" או "הטעה" כ"ש"]. הם מעידים על עצמם; ש"לכם חלוק על המקום" [עי' ספרי (דברים ו', ה') והובא ברש"י (שם, ד"ה נכל לנצח)], ובתוכיות לבם הם "מתרעמים" על תוה"ק אשר דרכיה דרכי נועם וגו', לחשוב שאינה "פראקטיש", או שהוא "מתאכזרת" [ח"ו] נגד הנשים, והיי"ט שמשתדלים "לתקן" "עוולת" זו, וזהו מה שמוליד אצלם "סברות כריסיות" להיפך מדעת תוה"ק.

והדבר ברור, דהמתארים בעל הפטור ע"פ דין מלגרש כ"מעגן", נתפסו [בלא יודעין] ב"מינות" רח"ל, וכמש"כ החינוך (מנזר ספ"ז), [והובא להלכה במשנ"ב (סי' 6, זיה"ל סט)]; שהחושב בדעתו "היפך דעת תורה" [לא רק בנוגע "לי"ג עקרי אמונה", אלא אף ב"השקפה" בכל מילי בדרך החיים], הו"ל "אפיקורס", ועובר כל"ת ד"לא תתורו אחרי לבבכם", שע"ז אחז"ל (נלכות י"ג, ע"ג) "זו מינות" ע"ש. ואזי להם שנלקו ב"התחכמות על תוה"ק", והורעלו ב"דיעות כוזבות" של "רוח הזמן", מה שיסודה ב"השכלה" הארורה, והחושבים כן, אף אם פקיע שמויהו כ"גדולים", הם "משכילים גדולים"...

ובכדי להוציא מלב הטועים, יש להדגיש, דהתיאור "נבל ברשות התורה" [מש"כ הרמב"ן (ויקרא י"ט, ז)], ל"ש כלל על מי שלוחם נגד הרוצים לקפחו מ"שלו", וכש"כ כשרוצים להוציא אשתו מתח", ועוד להוציא עליו שם רע ולעשותו "גברא קטילא" וכבנ"ד, בודאי דליכא שום "עוול" כמה שמתאמץ להתגונן מזה. דב"ז ל"ש רק על מי ששקוע בתאוות על דרך היתר, דבהכי מיירי שם. ובאמת, דאף בלא"ה ל"ש התיאור ד"נבל ברשות התורה" למסקנת הרמב"ן (סע), לאחר שהתורה"ק הפקיע ד"ז ע"י אוהרת "קדושים תהיו", ונמצינו דבאמת ליכא תיאור כזה ע"פ אמיתות דעת תוה"ק כלל, וז"פ.

אף ההשקפה ב"אמונות ודיעות" תלויה במבט ה"הלכה":

וגדולה מזו שמענו מדברי הגאון החזו"א (אמונה ונצטון, פ"ג); דהרואה שחבירו רוצה להתחרות עמו בפרנסתו, אז גם חלק ה"השקפה" וה"אמונה" כלפי זה, תלויה ונמדדת לפי גדרי קוטב מבט ה"הלכה": דאם הוא באופן שיכול למונעו מזה ע"פ דין תוה"ק, אז אין בזה משום "חסרון אמונה" כמה שמומינו לד"ת למונעו מזה, אדרבה זהו חלק מן ה"השתדלות" המותר והנצרך. משא"כ כשהוא באופן שחבירו מותר להתחרות עמו ע"פ תוה"ק, אז שוב נחשב כל נדנדוד "תערומות" בלבו על חבירו; כאילו שהוא "רשע" או ש"מוזיק" לו, כפגיעה ב"אמונתו", דכיון ש"מותר" לחבירו לעשות כן ע"פ גדרי תוה"ק, שוב מוטל עליו להתגבר ב"אמונה"; שלא יזיק לו ד"ז כלל, ולא יופחת לו ע"ז אף פרוטה אחת ממה שמוכן לו, עכת"ד.

הרי לנו, שאף מי שלוחם נגד מי שרוצה להתחרות עמו בפרנסתו, למונעו מזה, גם כן אין לתארו כ"נבל ברשות התורה", על שממאן מלוותר על זכויותיו המגיעים לו ע"פ תוה"ק, על אף שחבירו אינו רוצה לקפחו מ"שלו" ממש, מ"מ אין שום חסרון בהשתדלותו למונעו מזה, כל עוד שיש לו "זכות" לזה ע"פ גדרי תוה"ק. וא"כ כש"כ כשרוצים להוציא מתח"י אשתו "שלו" באופן אכזרי ומרושע כבנ"ד, מה ששום אדם השפוי ברעתו לא ישתוק ע"ז, ודאי דח"ו לתארו כ"נבל" או כ"רשע" משום שלוחם נגד הרוצים לגזול ממנו את שלו ולעשותו ל"גברא קטילא" וז"פ.

מעלת החזרת השלום בית אינה רק ע"פ תוה"ק, אלא גם ע"פ השכל:

וכל האמור כאן, הוא אף כשלא היינו מבינים שום "טובה" היוצא להאשה ע"ז, דג"כ אי אפשר להתחכם או להתרעם ח"ו על דעת תוה"ק וכנ"ל. ברם מדברי הגה"צ ר' אביגדור מיללער זצוק"ל [חכימא דיהודאי] למדנו, דחכמה עמוקה טמון ב"גדר" זה של תוה"ק; שלא "לכופף" או "להטעות" את הבעל בשו"א על גירושין, לתועלת חיזוק בתי ישראל מממיון, וגם "טובה גדולה" נצמח מזה להנשים עצמן, שלא ילכו שולל להתפתות מ"דמיונותיהם הכוזבות"; שאילו היתה נישאות לאחר, אז היה מצבם טוב מעתה.

דהרי אף ה"מועטים" ש"הצליחו" עם השני, אילו היה להם העוז להודות על האמת, בודאי שהיו מודים בפה מלא; שלולי ידעו ה"מחיר" היקר מה שעתידיים לשלם על "הצלחה" זו, טרם שהתחילו להתטפל ב"גירושין"; שנים של עגמ"ג, מלחמות, מתיחת העצבים. [ובכמה מקרים העולה על כולנה: "ממיון הילדים" ב"גשמינות" ו"רוחניות" עד לאין מרפא רח"ל], בודאי שלא היו מזדקקין לזה כלל, כי אין ה"צער" שוה בהגזק.

וכש"כ כש"רוב רובם" של הנשואין ה"שניים", הם "גרועים" הרבה מן ה"ראשונים" וכידוע, אלא ד"אז" כבר למדו הלקח באופן ה"קשה": שצריכין לבלוע ולשתוק, ומה גם, ד"אז" כבר מאוחר מדי מלומר; "אלכה ואשובה אל אשי הראשון כי טוב לי אז מעתה"... [והיחידים היוצאים עם "ריווח" מעסק הגיטין,

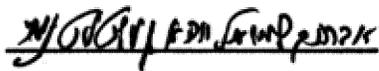
הם ה"מוענים" הרשעים ש"מייעצים" אותה לכך בשביל "טובת עצמם", שמרוויחים מזה הון רב, בעוד שלא איכפת להם "טובתה" כלל, דאלולי כן היו מייעצים לה "לשלום". וברור דלולא "גדר" זה של תורה"ק, כמעט כסדום היינו ולעמורה דמינו; ש"שמנים אחוו" מהם "מתגרשים" וככל הגוים ב"י ח"ו, היכול נוכל לצייר לעצמינו "חורבן" כזה במחנינו רח"ל, וכל הולך ישר ומבקש אמת יודה לזה.

פסלנות המוחלט של גט דגן, ושכל מצדקאות לכופ על גט שני לא יועיל

הנה העלינו בעזהשי"ת הוכחת הפסלנות המוחלטת של ה"גט מעושה" דגן, ע"פ "חלק" מן הנימוקים והמקורות שעליה ביססנו את החלטתינו. והדבר ברור, דע"פ כללי הוראה מרבתינו הפוסקים אשר מפיהם אנו חיים: שהאשה חסיה מאירסון [לבית קסלר מב"ב] עדיין היא אשת איש נמורה, עד שתקבל מבעלה גט מרצונו, ולא יועילו שום מצדקאות ו"נכלי דתות" להכשיר כפייתו, לא על העבר, וגם לא בעתיד ח"ו, וכמבואר הדק היטב לעיל (סימן ז'), עי"ש.

וזאת למודעי, שלא נחות ולא נרתע, אף אם יקומו עלינו רבנים בעלי פרסום בשאון, שיבואו להכשיר גט פסול זה [או שני הבא מחמתו], בתורת "גזירה" וכלי טעם, דכל עוד שלא יעלו בכתב טעמם ונימוקם על מה אדני ההיתר בנוי, וכל עוד שיחסרו מלהשיב אפילו על "פסול" אחד מן הפסלנות שמנינו לעיל. אנחנו על משמרתינו נעמודה, להכריז שהגט פסול ובטל, ועל בניהם שהם "ממזרים" גמורים לכל דבר עד סוף כל הדורות, כפי שנצטוונו מפי הגבורה, בחיוב ערבות הרובץ על כאו"א מישראל, מה שקבלנו עלינו באלפי אלפים אלות ושבעות בהר גריזים ובהר עיבל באהל מועד ובערבות מואב, ואין אנו בני חורין להפטר ממנה. וכלל גדול הוא: דאין לנו שיור רק התורה הזאת, ורק לפיה נערוך נפסוק ונחליט על כל שאלה העומדת על הפרק, ואף מי שכגובה ארזים גובהו אין בכוחו להתיר שום איסור, מבלי שיבסס בגלוי את התירו על אדני ויסודי ההלכה שבהתאם ל"כללי הוראה" דוקא.

כ"ד הכו"ח בצער על הפירצה הנורא בשם שאר חברי הבר"צ. יום א' לסדר "מה עשה לך העם הזה כי הבאת עליו חמאה גדולה" (משפ), י' לחודש אדר שנת תשע"ב לפ"ק.

טרם שתפייסנו צרלי כסף על ציונו, עי"ש. ומעתה, אם חזינן דאף ציון דצאופן שוא"ת [טענת מ"ע מצלי אמתלא מצוררת], כבר מחייבתו שתפייסנו צרלי כסף. א"ב כש"כ וק"ו לפי"ו, דאסור לצוות בעלה של מורדת בטענת מ"ע [אף כשיש לה אמתלא מצוררת על המאיסות, דנהי דצכה"ג מותרת לטעון עליו מ"ע, ואין להשאימה על ציונו שע"י] מ"מ צרור דאסור לצוותו צאופן דקו"ע [וכגון להשמינו צכרוזי צו וקלון צכתז או צע"פ, וכש"כ צ"הפגנות] עכ"פ מדין האיסור שיש על ציונו של כל צר ישראל כשר, דהרי אינו חייב לגרשה, ופז"ב.

הוספה לדף נ"ו (פי' ה', ענה ג' אות ב/, אחר ד"ה ואצ"ל) בחומר האיסור שלא לבזות בעלה של מורדת בטענת מאיס עלי:

ענין "ך" דכן יולא צרור גם מדברי מהרי"ק (שורש כ"ט) דס"ל דאסור לצוות בעלה של מורדת בטענת מאיס עלי. דהרי כתב שם בפשיטות, דעלם הדבר: מה שהאשה מרדה על בעלה [שע"י קידושי ספק] לטעון עליו "מאיס עלי" [ומורה מן השידוך מצלי ליתן "אמתלא מצוררת" על המאיסות], כבר נחשב כ"ציון" גמור להצטל. ועד כדי כך, דאף אם כבר נשא אחרת עליה, [לא רק שאסור לכופו לגרש, אלא דאף] אין לחייבו לגרשה,